300.714

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

62-63 ent
63/64

SZERKESZTI
HUSZÁR LAJOS

LXII–LXIII. ÉVFOLYAM

1963–1964

KIADJA
A MAGYAR RÉGÉSZETI, MŰVÉSZETTÖRTÉNETI
ÉS ÉREMTANI TÁRSULAT
ÉREMTANI SZAKOSZTÁLYA

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1964

TARTALOM

Barkóczi László — Bíróné Sey Katalin : Brigetioi aranylelet 3
Soproni Sándor : Az ercsi éremlelet 9
Fitz Jenő : A viminaciumi verde megszűnésének kérdéséhez 19
Horváth Tibor Antal : A tallér értékváltozása Magyarországon 1542—1700 között 25
Huszár Lajos : Giskra pénzverése 51
Winkler Judit : Kemény József éremgyűjteménye és numizmatikai érdeklődése 59
Garam Jenő : Sportérmeink a XIX. század második felében 73
Soós Gyula : Madarassy Walter éremművészete 79
Horváth Tibor Antal : A munkácsi pénzverde bérleti szerződése (1624) 89
Szabó Kálmán : Pénzértékviszonyok a kecskeméti tanácsi jegyzőkönyvekből 91
Csatkai Endre : Korai éremaukció Kolozsvárott 91
Kupa Mihály : Mád város papírszükségpénzei 1849-ben 93
Éremleletek 95
Irodalom 99
Szakosztályi élet 107
Résumé 109

A végén 6 képes tábla.

A MAGYAR RÉGÉSZETI, MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉS ÉREMTANI TÁRSULAT ÉREMTANI SZAKOSZTÁLYA

Célja a numizmatika tudományos művelése és a hazai éremgyűjtés fejlesztése.
A szakosztály kiadványa a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

A társulati tagok tagsági díja egy évre 10 Ft.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, továbbá tudományos kérdésekben való érdeklődések, valamint leletek, meghatározások és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szakosztály címére küldendők.

Szakosztályi ügyekben, új tagok felvételét illetőleg, valamint reklamációk dolgában is dr. Huszár Lajos szakosztályi titkár intézkedik. Címe: Budapest, Magyar Történeti Múzeum Éremtára, VIII., Múzeumkörút 14—16. Telefon: 134—400/39 mellék.

Tagdíjfizetések és egyéb pénzügyi természetű ügyekben Zák Ede szakosztályi pénztáros ad felvilágosítást. Címe: Budapest, IV., Jókai u. 6. Telefon: 492—405. A szakosztály csekkszámlája 51.010. — VIII.

A szakosztályi gyűjtemény és könyvtár a szakosztályi helyiségben Pál Ferenc és Tilly Gyula könyvtárosok, valamint Ambrus Béla gyűjteményőr kezelésében áll a hivatalos órák alatt a tagok rendelkezésére.

A szakosztály tisztviselői hivatalos óráikat minden csütörtökön délután 6—8 óra között tartják a szakosztályi helyiségben (VIII., Csepreghy utca 4., II. emelet 15. ajtó.)

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

SZERKESZTI

HUSZÁR LAJOS

LXII–LXIII. ÉVFOLYAM

1963 – 1964

KIADJA

A MAGYAR RÉGÉSZETI, MŰVÉSZETTÖRTÉNETI
ÉS ÉREMTANI TÁRSULAT
ÉREMTANI SZAKOSZTÁLYA

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1964

MAGYAR

TARTALOM

Barkóczi László — Bíróné Sey Katalin : Brigetioi aranylelet 3
Soproni Sándor : Az ercsi éremlelet 9
Fitz Jenő : A viminaciumi verde megszűnésének kérdéséhez 19
Horváth Tibor Antal : A tallér értékváltozása Magyarországon 1542—1700 között 25
Huszár Lajos : Giskra pénzverése 51
Winkler Judit : Kemény József éremgyűjteménye és numizmatikai érdeklődése 59
Garam Jenő : Sportérmeink a XIX. század második felében 73
Soós Gyula : Madarassy Walter éremművészete 79
Horváth Tibor Antal : A munkácsi pénzverde bérleti szerződése (1624) 89
Szabó Kálmán : Pénzértékviszonyok a kecskeméti tanácsi jegyzőkönyvekből 91
Csatkai Endre : Korai éremaukció Kolozsvárott 91
Kupa Mihály : Mád város papírszükségpénzei 1849-ben 93
Éremleletek 95
Irodalom 99
Szakosztályi élet 107
Résumé 109

A végén 6 képes tábla.

A MAGYAR RÉGÉSZETI, MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉS ÉREMTANI TÁRSULAT ÉREMTANI SZAKOSZTÁLYA

Célja a numizmatika tudományos művelése és a hazai éremgyűjtés fejlesztése.
A szakosztály kiadványa a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

A társulati tagok tagsági díja egy évre 10 Ft.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, továbbá tudományos kérdésekben való érdeklődések, valamint leletek, meghatározások és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szakosztály címére küldendők.

Szakosztályi ügyekben, új tagok felvételét illetőleg, valamint reklamációk dolgában is dr. Huszár Lajos szakosztályi titkár intézkedik. Címe: Budapest, Magyar Történeti Múzeum Éremtára, VIII., Múzeum-körút 14—16. Telefon: 134—400/39 mellék.

Tagdíjfizetések és egyéb pénzügyi természetű ügyekben Zák Ede szakosztályi pénztáros ad felvilágosítást. Címe: Budapest, IV., Jókai u. 6. Telefon: 492—405. A szakosztály csekkszámlája 51.010. — VIII.

A szakosztályi gyűjtemény és könyvtár a szakosztályi helyiségben Pál Ferenc és Tilly Gyula könyvtárosok, valamint Ambrus Béla gyűjteményőr kezelésében áll a hivatalos órák alatt a tagok rendelkezésére.

A szakosztály tisztviselői hivatalos óráikat minden csütörtökön délután 6—8 óra között tartják a szakosztályi helyiségben (VIII., Csepreghy utca 4., II. emelet 15. ajtó.)

Brigetioi aranylelet

Szőnyben (Komárom m.) az antik Brigetioban 1959 őszén a római legiós tábortól délre 1500 méterre az Olajgyár, tartály alapozási földmunkákat végeztetett. A földmunkák során a föld felszínétől kb. 45—50 cm mélyen szűknyakú bronzkorsó került napvilágra, melyben 118 db aranyérem volt.

A lelet messze a katonaváros kívül került elő. Az elrejtés helye körül már korábban is, de a jelen földmunkák során is második századi égetéses sírok és egy-két elszórt késői csontvázas sír került elő. Az aranykincset tulajdonosa olyan területen rejtette el, mely sem az elrejtés idején, sem a későbbi időkben településre nem szolgált.

A korsó szájjal lefelé fordítva volt elhelyezve a földben, és a szűk nyaka miatt az aranyakat nem a szájon, hanem a fenekén rakták be. A fenékrész nem került elő. Feltehetőleg az edénynek már a földbehelyezés előtt hiányzott a feneke, vagy olyan rossz állapotban volt, hogy a földben teljesen tönkrement. Az érmek az edény belsejében talált halvány textillenyomat szerint vászonzacskóban lehettek elhelyezve. Az edény pontos mása a pannoniai bronzedény anyagban nem fordul elő. (1. kép.) Vannak ugyan hozzá hasonló darabok, de azok sem gyakoriak.

Az érmek közül a Magyar Nemzeti Múzeum 114 darabot[1] szerzett meg. 4 drb. elkallódott. Az eltűnt darabok azonban nem változtathatják meg a lelet jellegét sem földbekerülésének idejét.

Az éremlelet császáronkénti megoszlása a következő:

(A csillaggal jelölt darabok képét a I—II. táblán adjuk.)

Nero				
1.	C. 44.	RIC 42.	aureus	
2.	C. 114.	RIC 44.	,,	
3.	C. 114.	RIC 44.	,,	A fej előtt ellenjegy.
4.	C. 118.	RIC 45.	,,	
5.	C. 118.	RIC 45.	,,	
6.	C. 118.	RIC 45.	,,	
7.	C. 120.	RIC 46.	,,	
8.	C. 120.	RIC 46.	,,	
9.	C. 120.	RIC 46.	,,	
10.	C. 122.	RIC 47.	,,	
11.	C. 313.	RIC 52.	,,	
12.*	C. 315.	RIC 54.	,,	
13.	C. 334.	RIC 58.	,,	
Vitellius				
14.	C. 54.	RIC 8.	,,	
15.*	C. 110.	RIC 23.	,,	
Vitellius és gyermekei				
16.*	C. 3.	RIC 15.	,,	
Vespasianus				
17.	C. 27.	RIC 131(a)	,,	
18.	C. 27.	RIC 131(a)	,,	
19.	C. 29.	RIC 131(b)	,,	
20.	C. 81.	RIC 276.	,,	
21.	C. 81.	RIC 276.	,,	
22.	C. 130	RIC 105.	,,	
23.	C. 174.	RIC 81.	,,	
24.	cf. C. 177.	RIC 285.	,,	Rv. FORTVNA AVGVST
25.	C. 272	RIC 35.	,,	
26.	C. 272	RIC 35	,,	
27.	cf. C. 297.	RIC 63(a)	,,	de arany
28.	C. 548.	RIC 282 var.	,,	
29.	C. 555.	RIC 117.	,,	
30.*	C. 567.	RIC 294.	,,	
31.	C. 642.	RIC 54.	,,	
Titus				
32.*	C. 48.	RIC 181.	,,	
33.*	C. 51.	RIC 187.	,,	
34.	C. 120.	RIC 155.	,,	
35.	C. 168.	RIC 169.	,,	
36.	cf. C. 273.	RIC 5.	,,	
37.	C. 312.	RIC 24(a)	,,	
38.	C. 317.	RIC 25(a)	,,	
39.*	C. 348.	RIC 171(b)	,,	

[1] Az érmek a MNM Éremtárában, 53/1960. 1—114. É. T. sz. alatt, a bronzkorsó a Régészeti Osztály Római Gyűjteményében 62. 4. 1. számmal került leltározásra.

Domitianus

40.	C. 46.	RIC 237.	aureus	
41.*	C. 50.	RIC 241	,,	
42.*	C. 392.	RIC 246.	,,	
43.	C. 394.	RIC 45.	,,	

Traianus

44.	C. 65.	RIC 109.	,,	
45.	C. 65.	RIC 109.	,,	
46.	C. 70.	RIC 123.	,,	
47.	C. 70.	RIC 123.	,,	
48.*	C. 88.	RIC 142.		
49.*	C. 153.	RIC 318.	,,	
50.	C. 153.	RIC 318.	,,	
51.*	C. 168.	RIC 256.	,,	
52.	C. 205.	RIC 4.	,,	
53.*	C. 205.	RIC 4.	,,	
54.	C. 232	RIC 50.	,,	
55.	C. 232.	RIC 50.	,,	
56.*	C 232..	RIC 50.	,,	
57.*	C. 399.	RIC 275.	,,	de a császár köpenyben
58.*	C. 511.	RIC 210.	,,	

Matidia

59.*	C. 9.	RIC 759	,,	

Hadrianus

60.	C. 79.	RIC 224.	,,	de a fej balra
61.*	C. 98.	RIC 297.	,,	de a fej jobbra babér nélkül
62.	C. 136.	RIC 299(c).	,,	
63.*	C. 351.	RIC 349(e)	,,	
64.	C. 414.	RIC 187(d)	,,	
65.*	C. 414.	RIC 187(d)	,,	
66.	C. 420.	RIC 192(d)	,,	
67.	C. 485.	RIC 204(b)	,,	
68*	C. 983.	RIC 308(h)	,,	
69.*	C. 1004.	RIC 20.	,,	
70.	C. 1058.	RIC 63(c)		
71.	C. 1459.	RIC 284(b)	,,	

Antoninus Pius

72.	C. 81.	RIC 18(b).	,,	de Rv. AVG PIVS PM TR P COS II
73.	C. 234.	RIC 177(d).	,,	
74.	C. 250.	RIC 131(d)	,,	
75.*	C. 305.	RIC 206.	,,	
76.	C. 316.	RIC 241.	,,	
77.*	C. 390.	RIC 286(b)	,,	
78.	C. 390.	RIC 286(b)	,,	
79.	C. 485.	RIC 75(c)	,,	
80.	C. 494.	RIC 140(c)	,,	
81.*	C. 504.	RIC 169(a)	,,	
82.	C. 934.	RIC 147(c)	,,	
83.	C. 934	RIC 147(c)	,,	
84.*	C. 994.	RIC 255.	,,	
85.	C. 1013.	RIC 266(b)	,,	
86.*	C. n. h.	RIC 294(a)	,,	

Faustina mater

87.*	C. 2.	RIC 349a(a)	,,	
88.	C. n. h.	RIC 372.	,,	

Marcus Aurelius

89.*	C. 11.	RIC 86.	,,	
90.	C. 96.	RIC 275.	,,	
91.*	C. 553.	RIC 53.	,,	
92.	C. 466.	RIC 90.	,,	
93.	C. 466.	RIC 90.	,,	
94.	C. 560.	RIC 77.	,,	
95.	C. 624.	RIC 445A(c)	,,	de Av. AVRELIVS CAESAR AVG PII F
96.*	C. 684.	RIC 465. (c)	,,	de Av. ..... CAES ANTON ....
97.*	C. 855.	RIC 116.	,,	
98.	C. 877.	RIC 160.	,,	
99.	C. 987.	RIC 156.	,,	

Faustina iunior

100.*	C. 60.	RIC 503(b)	aureus	
101.	C. 60.	RIC 503(b)	,,	
102.	C. 84.	RIC 673.	,,	
103.	C. 198.	RIC 716.	,,	

Lucius Verus

104.*	C. 247.	RIC 524	,,	
105.*	C. 337.	RIC 551.	,,	

Commodus

106.*	C. 605.	RIC 600.	,,	

Pertinax

107.	C. 39.	RIC 10(A).	,,	
108.*	C. 42.	RIC 11(a)	,,	

Septimius Severus

109.	C. 114.	RIC. 31.	,,	i.sz. 194.
110.*	C. 681.	RIC 22.	,,	isz. 193—4(?)
111.	C. 751.	RIC 24.	,,	i.sz.193—4(?)
112.	C. 751.	RIC 24.	,,	i.sz.193—4(?) de köpennyel

Iulia Domna

113.*	C. 193.	RIC 536.	,,	i.sz. 193—196.
114.*	C. 223.	RIC 582.	,,	i.sz. 196—211.

A lelet összetétele Nerotól kezdve folyamatos az utolsó császárig Septimius Severusig, illetve Iulia Domnaig. Az aranyakat tulajdonosa Pannoniában gyűjtötte, miután az érmék sűrűbb vagy ritkább jelentkezése az egyes császárok alatt, teljesen összhangban van a tartomány történetével. A lelet Nero aranyaival kezdődik (13 drb.). A tartomány életében Nero uralkodása forduló pontot kellett, hogy jelentsen. Ha ma még sok tekintetben nem tisztázott ez a periódus, meg kell azonban annyit jegyeznünk, hogy Nero érmei általában magasabb számban fordulnak elő, mint az előtte, vagy a közvetlenül utána következő császárok pénzei. A Duna–Tisza közéről ismerünk olyan leletet amely Neroval záródik,[2] és a tartományból olyat, amelyek Neroval kezdődnek. Pannoniával kapcsolatban Nero alatt utalhatunk a Tampius Flavianus féle betelepítésre, amely eléggé felkavarhatta a tartomány területét s amely indokolttá tette nagyobbszámú katonaság jelenlétét és ezzel együtt a pénz nagyobb beáramlását is.[3]

A következő fő periodus a tartomány életében Vespasianus-Domitianus, kora ekkor kapcsolták be a birodalom szoros és rendszeres vérkeringésébe a Drávától északra eső pannoniai részt. Ekkor indult meg a rendszeres pénzforgalom is az említett területen.[4]

A következő periodus, Traianus kora a rendszeres limesépítkezések ideje. Traianus is viszonylag sok 12, drb. arannyal van képviselve.

Hadrianustól 15 drb. aranyat ismerünk az együttesben. Ez a korszak valamint Antoninus Pius kora mondhatni a tartomány virágkorát jelentette. Marcus Aurelius 11 darabbal van képviselve. A Marcus alatt lefolyt súlyos háborúk szintén indokolják a nagyobb mennyiségű pénz beáramlását a tartományba. Az ezt megelőző, vagy után következő császárok egy-kettő, illetve négy arannyal vannak képviselve, tehát lényegesen kevesebbel, mint az előző uralkodók.

A Septimius Severus alatt elrejtett éremkincseket már korábban megkíséreltük, a II. század legvégén lefolyt és a Kárpátmedencére is kihatással levő, barbár megmozdulások szempontjából értékelni.[5] Megállapíthattuk, hogy a vándorlás következtében létrejött közvetett nyomás lehetett az oka annak, hogy ezek az éremkincsek a földbe kerültek. Ugyanez a mozgalom minden valószínűség szerint bevándorlást is eredményezett a Kárpátmedencébe.

A Kárpátmedencén kívül lezajlott népmozgalmakra engednek következtetni a moldvai éremkincsek is, amelyeknek egy csoportját szintén Septimius Severus alatt rejtették el.[6]

A tartományon kívül idáig öt olyan lelet került elő, amelyet Septimius Severus alatt rejtettek el:

[2] A Nero-kori pannoniai eseményekre utaltunk már korábban, Intercisa II. 505. AH. XXXVI. (Budapest 1957).

[3] V. ö. 2. sz. jegyzet.

[4] Intercisa II. 506.

[5] Intercisa II. 515 skk. Ugyanerről a témáról Fitz J., Arch. Ért. 85(1958) 165.

[6] A Kárpátokon kívül előkerült Septimius Severus-kori éremleleteket v.ö. Intercisa II. 516. További irodalommal.

1. Mendei éremlelet 193—194-ből.[7]
2. Az eleki éremlelet 193-ból.[8]
3. A miskolci lelet 193-ból.[9]
4. A keceli lelet 193—195-ből.[10]
5. A Tiszaföldvár-Ókincsemhegy 193-ból.[11]

Az elmúlt évek folyamán a jelenleg tárgyalt lelettel együtt három Septimius Severusszal végződő lelet került elő, mind a három a tartomány belsejében. Az elrejtés ideje (a leletben szereplő utolsó veretek ideje) nem egyezik a tartományon kívül előkerült és a fennebb felsorolt leletekkel.

Az első ilyen lelet a tartományon belül Szombathelyen került elő. A lelet utolsó veretei Septimius Severus 193-194-ből származó érmei, és Iulia Domna 196 utáni verete.[12]

A második lelet Mór-Felsődobosról való, ahol az utolsó veret az elrejtés idejét 203-ra határozza meg.[13]

A harmadik lelet a jelenleg tárgyalt brigetioi lelet, amelynek elrejtési ideje szintén mint a szombathelyié 196 után történt.

A Septimius Severus alatt elrejtett éremkincsek a Kárpátmedencében két időszakban jelentkeznek.

A tartományon kívül előkerült éremleletek elrejtési ideje egységes, 193-ban, illetve 193 körül kerültek földbe. A lelőhelyek közül Mende, Tiszaföldvár és Elek kb. a Daciába vezető út mentén helyezkednek el, Miskolc és Kecel messze kiesnek ebből a vonalból.

Az éremkincsek egyazon időben történt elrejtése kétségtelenül valamilyen egységes eseményre utal, melynek okát minden valószínűség szerint a Kárpátokon kívülről érkező ellenséges nyomásban kell látnunk, s amelyről már korábban szólottunk, valamint Fitz Jenő is ezzel kapcsolatban több megállapítást tett.[14]

Ezekre az éremkincsekre vonatkozóan meg kell még jegyeznünk, hogy a leletek 193-körül kerültek földbe és a 193-ban császárrá kikiálltott Septimius Severus érmei már szerepelnek a leletegyüttesekben. Ez mindenképpen arra utal, hogy a barbaricummal igen szoros lehetett a kapcsolat. A pénz kereskedelmi úton és a hadműveletben résztvevő katonák útján került ki a tartományon kívüli területekre.

A tartomány területén előkerült éremkincseket is valószínűleg egyidőben rejtették el 196 után feltehetőleg 203-ban, mint ahogy arra a felsődabasi lelet következtetni enged. A három tartomány területén elrejtett lelet közül kettő éppen Brigetioban, illetve körzetében Felsődabason került elő. A két lelőhely közelsége egyidejűséget is feltételezhet. A harmadik lelet mélyen bent a tartományban Savariaban került elő.

Nem tudjuk pontosan, hogy az elrejtés milyen ok miatt következhetett be, de feltehetőleg bizonyos balparti megmozdulások miatt nagyobbszámú katonaság jelenhetett meg a vidéken, ami beszolgáltatást és requirálást vont maga után.

Akármi lehetett is az elrejtés oka súlyos oknak kellett, hogy legyen, mert a kincset tulajdonosa már nem tudta elvenni, vagy meghalt, vagy a terület annyira megváltozott, hogy már nem talált vissza az elrejtés helyére.

A 118 drb. arany akár önmagában nézzük, akár a többi éremleletekhez viszonyítjuk nagy értéket képviselt. 8 arany a II. században és a III. század elején 25 dénárnak felelt meg.[15] Összesen tehát a 118 arany 2950 dénárt tenne ki. Ez a számítás csak körülbelülinek mondható, mert nem tudjuk, hogy az aranyak közötti súly differencia milyen szerepet játszott az átszámításnál. A II. és III. században a segédcsapat katonák és legionáriusok évi zsoldja, számításba véve az alacsonyabbrangú altiszteket kb. 300—500 denárig terjedt, tehát az elrejtett aranykincs kb. hatévi zsoldnak[16] felelne meg.

[7] Kerekes P., N.K. 13(1914) 71. — Fitz Jenő (Arch. Ért. 85(1958) a mendei lelettel foglalkozva a földbekerülés idejét a C^2, majd a RIC alapján 195-re határozta meg. Valószínűleg elnézte, hogy Kerekes nem a C^2, hanem a C^1 alapján határozta meg az utolsó érmet. Azért tartottuk fontosnak ezt a megjegyzést, mert így a lelet az eredeti publikáció meghatározása szerint 193—194-ben került földbe egyidőbe, a többi négy lelettel.

[8] Kerényi A., N. K. 38/39 (1939/40) 65.

[9] Leszih A., N. K. 42(1943) 57.

[10] Jónás E., AECO 1 (1935) 254.

[11] N. K. 41(1942) 66.

[12] Sz. Czeglédy I., 60/61 (1961) 62. 19.

[13] Fitz J., 58/59 (1959) 60. 16.

[14] Fitz J., Arch. Ért. 15 (1958) 165.

[15] BMC Vol. V. (London. 1950) XIX.

[16] V. ö. ehhez: Watson, G R., The Pay of the Roman Army the Anciliary Forces 378. Historia VIII. (1959) 8. A. Mócsy, Die Entwicklung der Sklanenwirtschaft in Pannonien zur Zeit des Principats. Acta Antiqua ASH. Tom. IV. fasc. 1—4. 238.

Septimius Severus korában elrejtett éremkincsek között a keceli éremlelet tartalmaz még hasonló értékű „vagyont". A leletben 2816 denárt találtak, amely az előbbi, körülbelüli átszámítással, 112 aranynak felelne meg. Kecel a tartományon kívül a Duna—Tisza közén a limestől nem messze fekszik.

Egészen kis értéket képvisel ehhez viszonyítva a mendei lelet 117 denárral (kb. 5 arany), az eleki éremlelet 74 dénárral (kb. 2 arany) a tiszaföldvári éremlelet 60 dénárral (kb. 2 arany) a miskolci lelet 115 dénárral (kb. 5 arany).

A tartomány belsejében az ebből a korból származó legnagyobb lelet a tárgyalt éremkincs. A szombathelyi lelet 58 dénárból áll, a felsődabasi 72 dénárból tehát egészen kis hányadát teszik a tárgyalt brigetioi lelet értékének.

Mindenesetre a két utóbbi kis lelet is komoly értéknek számíthatott, ha érdemesnek tartották elrejteni.

Barkóczi László—Bíróné Sey Katalin

Az ercsi éremlelet

1962 áprilisában a Fejér megyei Ercsi község határában mélyszántás során római éremlelet látott napvilágot. Az érmeket az ott dolgozó munkások maguk között szétosztották, azonban néhány darab kivételével valamennyit sikerült összegyűjteni. Az összesen 386 darabot kitevő összegyűjtött lelet majdnem teljesnek mondható, mindössze 6—8 darab elkallódásával számolhatunk.[1]

A lelőhely Ercsi határában Besnyő és Kispuszta (volt Rácszentpéter) között, a Sinatelepi Állami Gazdasághoz tartozó Fácánosi dűlőben fekszik (1. kép)[2]. A mélyszántás 30—50 cm mélységű volt, így leletünk közvetlenül a mai felszín alatt lehetett elrejtve.[3]

Az éremlelet megoszlása: 382 drb ezüst dénár, 2 drb korabeli dénárhamisítvány, 1 drb barbár hamisítvány és 1 drb antoninianus. A legkorábbi darabok Marcus Antonius IIIvir légiós dénárjai, míg a legkésőbbiek Alexander Severus uralkodása idejéből származnak. A lelet összetétele feltünően hasonlít a közeli Börgöndön előkerült hasonlókorú éremlelethez,[4] s ezért a táblázaton a két leletet összehasonlítás céljából együtt közöljük. A leletek uralkodók szerinti megoszlása a következő:

	Ercsi		Börgönd	
	db	%	db	%
Marcus Antonius IIIvir	4		1	
Vitellius	1		—	
Traianus	1		—	
Hadrianus	—		2	
Antoninus Pius	3		3	
Antoninus Pius és Marcus Aurelius	—	3,88	1	2,72
Faustina sen.	—		1	
Marcus Aurelius	6		4	
Faustina iun.	—		2	
Lucius Verus	—		1	
Lucilla	—		1	
Commodus	3	0,77	7	1,19
Crispina	2	0,51	—	
Manlia Scantilla	1	0,25	—	
Clodius Albinus	2	0,51	3	0,51
Septimius Severus	64	16,57	90	15,03
Iulia Donma	28	7,05	34	5,79
Caracalla	44	11,39	42	7,15
Plautilla	2	0,51	—	
Geta	17	4,40	15	2,55
Macrinus	4	1,03	5	0,85
Elagabal	76	19,68	115	19,59
Iulia Maesa	23	5,95	39	6,64
Iulia Soaemias	7	1,81	15	2,55
Iulia Paula	5	1,29	4	0,68
Aquilia Severa	1	0,25	4	0,68
Alexander Severus	78	20,00	172	29,47
Iulia Mamaea	13	3,10	26	4,42
Sallustia Barbia Orbiana	1	0,25	—	
összesen:	386	99,20	587	99,06

[1] Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum Adattárában X. 175/1962. AÉ 90 1963 301.

[2] A Váli víz DNY-i oldalán húzódó aránylag meredek dombhát szélén, a Fácánosi dűlőt DNY-ÉK-i irányban átszelő kocsiúttól DK-re 250 m-re, a dombhát szélétől 6—8 m-re került elő a lelet.

[3] A lelőhelyen végzett hitelesítő ásatás során mindössze az éremleletet tartalmazó edény töredékei kerültek elő. Az edény leírása: Téglaszínűre égetett cserépkorsó alsó töredéke, erősen behúzott lapos talppal. Kívül barna és vörös fényes festésű. Talpátmérő 5.8 cm, megmaradt magassága 9,2 cm.

[4] Radnóti A., NK 34—35 1935—36 24 sk.

A két lelet összetétele, mint a táblázatból is kitünik, sok esetben százaléknyira egyező. Kőlönösen Septimius Severus, Iulia Domna, Elagabal, Iulia Maesa és Iulia Mamaea esetében. Darabszám tekintetében mindkét esetben Alexander Severus érmei a leggyakoribbak.

Az ercsi lelet részletes leírását az alábbiakban adjuk:[5]

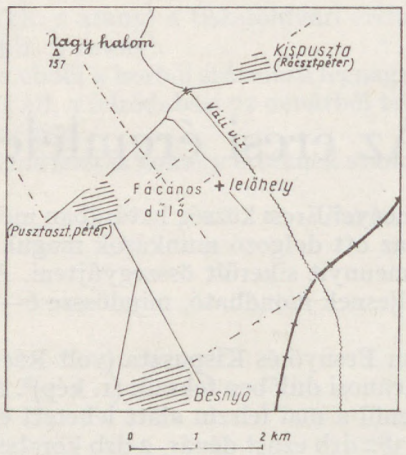

1. kép

Marcus Antonius IIIvir

Bablon 104 típus	3 db	erősen kopottak
Bablon 135	1 db	1. kép

Vitellius

RIC 24 C 111	1 db	2. kép

Traianus

Barbár veret	1 db	3. kép. Erősen kopott, olvashatatlan.

Antoninus Pius

RIC 64 C 123 v. 124	1 db	korabeli hamisítvány
RIC 203 C 196	1 db	
RIC 274 C 1038	1 db	4. kép

Marcus Aurelius

RIC 458 C 661	1 db	Antoninus Pius alatt
RIC 466a C 702	1 db	Antoninus Pius alatt
RIC 468 C 703	1 db	Antoninus Pius alatt
RIC 37 C 36	1 db	babérral, 5. kép.
RIC 40 C —	1 db	
RIC 155 C 490	1 db	

Commodus

RIC 102 C 476	1 db	6. kép
RIC 189 C 366	1 db	
RIC 241 C 288	1 db	

Crispina

RIC 279 C 9	1 db	7. kép
RIC 282 C 18	1 db	

Manlia Scantilla

RIC 7a C 2	1 db	8. kép

Clodius Albinus

RIC 5c C 30	1 db	9. kép
RIC 11b C 61	1 db	

[5] Sajnos a háború alatt a börgöndi éremlelet a székesfehérvári múzeum gyűjteményének többi darabjaival összekeveredett. A leletegyüttesből eddig mindössze 200 darabot sikerült beazonosítanunk. Az ercsi lelet meghatározását a The Roman Imperial Coinage (RIC) megfelelő kötetei alapján végeztük s a börgöndi lelettel való összehasonlítás céljából közöljük a Cohen[2] számokat (C) is, míg a korban legkésőbbi Alexander Severus érmeket R. A. G. Carson, Coins of the Roman Empire in the British Museum VI. London 1962. (BMC) munkája alapján is közöljük. A felsorolásban a képszámok a III. táblára vonatkoznak. Az érmek meghatározásánál nyújtott segítségért ezúton mondok köszönetet B. Sey Katalinnak.

Septimius Severus

RIC 37	C 359	1 db	
RIC 39	C 755	1 db	
RIC 52	típus	1 db	korabeli hamisítvány
RIC 58	típus C 48 típus	1 db	L SEPT SEV PERT(AVG IMP?)
RIC 68	C 391	4 db	
RIC 74	C 6	1 db	
RIC 81a	C —	2 db	
RIC 86	C 419	2 db	
RIC 93	C 647	3 db	
RIC 97	C 212	1 db	
RIC 99	C 304	1 db	
RIC 104 v 115A	C 442	1 db	IMP VIIII v. X
RIC 105	C 437	1 db	
RIC 107	C 37	2 db	Rv. AVGG
RIC 115A	C —	1 db	
RIC 119a	C 641	2 db	
RIC 120c	C 694	2 db	
RIC 146a	C 763	1 db	10. kép
RIC 150	C 454	2 db	
RIC 167a	C 599	3 db	
RIC 176	C 370	1 db	
RIC 189b	C 461	2 db	
RIC 196	C 469	1 db	
RIC 197	C 470	1 db	
RIC 211	C 489	1 db	
RIC 220	C 505	1 db	
RIC 221	C 517	1 db	
RIC 230	C 531	1 db	
RIC 253	C 25	1 db	
RIC 265	C 205	3 db	
RIC 266	C 222	2 db	
RIC 288	C 606	1 db	
RIC 295	C 744	1 db	
RIC 350G	C 615	1 db	Av. IMP CAE L SEP SEV PERT A
RIC 364	C 58	2 db	Av. az egyik példányon duplán nyomott, a másik Rv. SPEZ
RIC 369	C 68	2 db	Az egyik Rv. BONI EVENTVC
RIC 383	C –	1 db	
RIC 400	C 283	1 db	Av. SEP
RIC 425	C 697	1 db	
RIC 466	C 52	1 db	Av. IMP VIII.
RIC 469	C 163	1 db	
RIC 477	C 164	1 db	FORTA REDVC
RIC 492	C 433	1 db	
RIC 497a	C 642	1 db	
RIC 526	C 102	1 db	

Iulia Domna

RIC 536	C 194	2 db	
RIC 551	C 47	1 db	
RIC 552	C 55	1 db	
RIC 554	C 57	1 db	
RIC 557	C 79	4 db	
RIC 559	C 82	3 db	
RIC 564	C 123	2 db	
RIC 572	C 150	1 db	11. kép
RIC 574	C 156	3 db	
RIC 576	C 168	1 db	
RIC 577	C 174	1 db	
RIC 580	C 198	2 db	
RIC 587	C 246	1 db	
RIC 630	C —	1 db	
RIC 638	C 27	1 db	
RIC 644	C 168	1 db	
RIC 373A	C 32	2 db	Caracalla alatt

Caracalla

RIC 2	C 562	1 db	
RIC 9	C 95	1 db	
RIC 11	C 154	2 db	
RIC 13a	C 505	1 db	
RIC 25a	C 159	2 db	
RIC 30a	C 413=415	3 db	

RIC 45	C 590	1 db	
RIC 54b	C 175	1 db	
RIC 80b	C 420	1 db	
RIC 82	C 422	1 db	
RIC 83	C 424	1 db	„a" típus
RIC 88	C 431	1 db	
RIC 111	C 465	1 db	
RIC 116a	C 484	1 db	
RIC 117b	C 478	1 db	
RIC 127	C 64	3 db	
RIC 144b	C 658	1 db	
RIC 168A	C —	1 db	köpennyel, 12. kép
RIC 196	C 206	1 db	
RIC 206b	C 221	1 db	
RIC 222	C 149	1 db	
RIC 224	C 165	1 db	
RIC 231A	C 629	1 db	
RIC 240	C 239	2 db	
RIC 243	C 246	2 db	
RIC 251	C 302	2 db	
RIC 253	C 307	1 db	
RIC 307	C 152	1 db	
RIC 311b	C 606	2 db	
RIC 330	C 566	2 db	
RIC 336b	C 159	1 db	
RIC 337d	C —	1 db	
RIC 338b	C 599	1 db	

Plautilla

RIC 367	C 16	1 db	
RIC 369	C 25	1 db	13. kép

Geta

RIC 8	C 36	1 db	
RIC 9a	C 38	4 db	
RIC 13a	C 90	2 db	1 db páncéllal (14. kép), 1 db köpennyel
RIC 15a	C 159	1 db	
RIC 18	C 157	3 db	
RIC 20a	C 183	1 db	
RIC 20b	C 183	1 db	
RIC 59a	C 114	1 db	
RIC 59b	C 114	1 db	
RIC 61a	C 117	1 db	
RIC 70b	C 140	1 db	

Macrinus

RIC 26c	C 47	1 db	
RIC 67	C 23	1 db	Av. csak büst, 15. kép
RIC 86	C —	2 db	Av. egyik oldalt, a másik féloldalt.

Elagabal

RIC 8b	C —	1 db	
RIC 16	C 142	1 db	
RIC 17	C 134	1 db	
RIC 21	C 143	3 db	1 db keleti veret
RIC 23	C 144	1 db	
RIC 28b	C 154	3 db	Rv. *|
RIC 40b	C 184	1 db	
RIC 42b	C 189	1 db	Rv. *|
RIC 45a	C —	1 db	Rv. *|
RIC 45b	C 194	1 db	Rv. |*
RIC 46b	C 196	2 db	szarvval, Rv. *|
RIC 46d	C 196	1 db	szarvval, Rv. *|
RIC 56a	C 1	1 db	Rv. |*
RIC 56b	C 1	2 db	Rv. *|
RIC 59	C 13	1 db	
RIC 68b	C 30	3 db	1 db keleti veret
RIC 71b	C 32	1 db	
RIC 83A	C —	1 db	Globus nélkül
RIC 87	C 58	1 db	szarvval, rv. |* 17. kép
RIC 88b	C 61	5 db	Rv. *|
RIC 88b	C 61	7 db	szarvval, rv. *|
RIC 94e	C 71	1 db	antoninianus
RIC 100	C —	2 db	
RIC 103	C 86	2 db	Rv. 1 db *|, 1 db |*

RIC 107b C 92	1 db	Rv. *|	
RIC 108 C 93	2 db	Rv. *|	
RIC 115 C —	1 db		
RIC 121d C 109	1 db		
RIC 123d C —	1 db		
RIC 125 C 120	1 db		
RIC 130b C 244	3 db		
RIC 131 C 246	5 db	szarvval, rv. |* 1 db csillag nélkül	
RIC 140d C 258	1 db		
RIC 146 C 276	2 db	szarvval, rv. *|	
RIC 150b C 282	1 db		
RIC 156b C 289	1 db		
RIC 161b C 300	6 db	Rv. |*	
RIC 161d C 300	1 db	Rv. *|	
RIC 166 C 21	1 db		
RIC 167 C 22	1 db		
RIC 188d C 27	1 db		
RIC 195d C 268	1 db	Rv. SANCT DCO, 16. kép.	
RIC 201 C 278	1 db	köpennyel	
Iulia Maesa			
RIC 254 C 16	1 db		
RIC 263 C 29	2 db	1 db keleti veret	
RIC 266 C —	1 db	18. kép.	
RIC 268 C 36	15 db		
RIC 271 C 45	2 db	Rv. |*	
RIC 272 C 45	2 db	Rv. *|	
Iulia Soaemias			
RIC 241 C 8	3 db	Rv. *| 2 db, |* 1 db. 19. kép	
RIC 243 C 14	4 db		
Iulia Paula			
RIC 211 C 6	3 db	Rv. *| 2 db, |* 1 db. 20. kép	
RIC 222 C 21	2 db		
Aquilia Severa			
RIC 225 C 2	1 db	21. kép	

Alexander Severus

BMC 3	RIC 148d	C 108	2 db	222	
BMC 14	RIC 5d	C 204	1 db	222	
BMC 16	RIC 5c	C 204	1 db	222	
BMC 17	RIC 5c	C 204	1 db	222	
BMC 21	RIC 11d	C 216	2 db	222	
BMC 27	RIC 7d	C 207	4 db	222	
BMC 27 var.	RIC 7d	C 207	1 db	222	PM T—RP C—OS PP
BMC 28	RIC 7c	C 207	1 db	222	
BMC 34	RIC 14c	C 218	1 db	222	
BMC 68	RIC 160d	C 173	1 db	222	
BMC 1021	RIC 302d	C 561	3 db	222	1 db. VICTO—R—I—A AVG
BMC 1036 var.	RIC 286c	C 147	2 db	222	LIBERT—A—S AVG és LIBERTAS AVG
BMC 1043	RIC 281	C 108	1 db	222	
BMC —	RIC 127c	C 9	1 db	222	222. évi arckép típus
BMC 87	RIC 19	C 229	4 db	223	
BMC 93	RIC 23	C 231	2 db	223	
BMC 101	RIC 27	C 236	4 db	223	
BMC 117	RIC 32	C 239	1 db	223	
BMC 118	RIC 32	C 239	2 db	223	
BMC 131	RIC 165c	C 183	1 db	223	
BMC 138	RIC 174	C 512	2 db	223	1 db PROVIDE—N—TIA AVG
BMC 1048	RIC 274	C 11	1 db	223	köpennyel és páncéllal
BMC 1051	RIC 275d	C 38	1 db	223	
BMC —	RIC 275c	C 38	1 db	223	
BMC —	RIC 275c	C 38	1 db	223	egykori hamisítvány
BMC 1061	RIC 294	C 495	1 db	223	páncéllal
BMC 1062	RIC 294	C 495	1 db	223	
BMC 1063 var.	RIC 271c	C 470	1 db	223	PONTIF MAX T—RP II COS II PP
BMC 1077 var.	RIC 269	C 239	1 db	223	páncéllal, PM TRPI—I COS PP
BMC 160	RIC 35	C 249	1 db	224	
BMC 163	RIC 37	C 251	1 db	224	
BMC 168	RIC 40	C 254	1 db	224	
BMC 176	RIC 42	C 255	1 db	224	
BMC 178	RIC 44c	C 256	1 db	224	
BMC 220	RIC 139c	C 52	1 db	225	

BMC 222	RIC 139c	C 52	1 db	225	
BMC 234	RIC 144	C 95	2 db	225	
BMC 253	var. RIC 48	C 270	1 db	225	Av. V—A, rv. PM T—RP IIII—COS PP
BMC 259	RIC 50	C 276	2 db	225	
BMC 270	var. RIC 180c	C 564	1 db	225	VICTO—R—I—A—AVG
BMC 279	RIC 182c	C 576	2 db	225	
BMC 329	var. RIC 127c	C 9	2 db	226	AEQVI—T—AS AVG
BMC 341	RIC 133	C 23	2 db	226	
BMC 342	RIC 133	C 23	3 db	226	1 db. A—NNON—A—AVG
BMC 363	RIC 168	C 187	2 db	226	
BMC 374	RIC 55	C 289	2 db	226	
BMC 395	RIC 64	C 312	1 db	227	
BMC 403	RIC 65	C 315	1 db	227	
BMC 409	RIC 61	C 305	1 db	227	
BMC 499	RIC 208	C 191	1 db	228	
BMC 501	RIC 208	C 191	1 db	228	
BMC 503	var. RIC 83a	C 337	1 db	228	PM TRP V—II COS II PP, 22. kép
Iulia Mamaea					
BMC 43	RIC 343	C 35	7 db	222	
BMC 381	var. RIC 360	C 81	5 db	226	
BMC 713	RIC 358	C 76	1 db	?	keltezését lásd lentebb, 23. kép
Sallustia Barbia Orbiana					
BMC 290	RIC 319	C 1	1 db	225	24. kép

A börgöndi és ercsi leletben előforduló hasonló típusú antoninianus, valamint azonos hamisítvány és a két leletegyüttesben első pillanatra is szembetűnő azonosság alapján célszerűnek látszik a két leletet együtt tárgyalni. Vizsgálódásunkban először a két leletben megmutatkozó sajátosságokat vesszük sorra.[6]

A két leletegyüttes a II. század végéig hasonló képet mutat egyéb leletekkel, mindkét helyen M. Antonius légiós dénárjai nyitják a sort. A légiós dénárok ilyen késői előfordulása eléggé általános az e korból származó éremleleteknél.[7] Az I. és II. század érmei szórványosan fordulnak elő mindkét leletben. Pannonia területén a II—III. századi kincsleletek általában Neroval indulnak,[8] a mi esetünkben Vitellius egyik dénárja indítja el a sorozatot. Commodusig eléggé tarka és hiányos képet mutat a táblázat. A Commodusig terjedő pénzek százalékos eloszlása azonban nagyjából hasonló mindkét leletben (2,72 ill. 3,88 %). Commodus és a polgárháború éveinek érmei kis számuk miatt az összehasonlításra nem alkalmasak. Itt csak az ercsi leletben előkerült eléggé ritka Manlia Scantilla veretre (RIC 7a) hívjuk fel a figyelmet (III. t. 8. kép).

Commodustól, de különösen Septimius Severustól a két együttes egyre egységesebbé válik. Más III. századi leletegyüttesekben is a pénzek tömeges előfordulása Septimius Severusszal kezdődik.[9] A Septimius Severus alatt megindult pénzromlás, a veretek nagyszámú kibocsátása[10] a felemelt zsold[11] hatása minden korabeli éremleletben és az egyes települések pénzforgalmában megmutatkozik.[12] Caracalla, de különösen Elagabal uralkodása alatt a pénzforgalom erősen fellendült. Mindkét leletünkben a nem egészen négy évig uralkodó Elagabal érmei foglalják el számszerűen a második helyet[13]. Caracalla donativumai, majd Elagabal szertelen költekezése[14] pénzrontással járt s egyre nagyobb számmal találjuk különböző vereteiket leleteinkben.

[6] A harmadik hazai hasonló korú lelet, mely Váchartyánból származik, töredékes volta, valamint a lelet darabszáma miatt az összevetésnél nem jöhet számításba (NK 4 1905 98, a lelet mindössze 8 darabból áll).

[7] Pl. Mouchmov, N. A., Le trésor numismatique de Réka—Devnia. Marcianopolis 1934 7.; Sutherland, C. H. V., Num. Chron. 1953 142.; Uő., Num. Chron. 1943 99. sk.; Déchelette, F., RA 36 1950 167., stb.

[8] Radnóti A., im. 25.

[9] A 7. jegyzetben felsoroltakon kívül l. még: Rómer F., AK 5 1865 107 sk. (Bakonyszombathely); Jónás E., OMRTÉ 2 1923—26 137. sk. (Bajót); Behrens, G., MZ 44—45 1949—50 162. sk. (Mainz); Kellner, H. J., Germania 31 1953 168. sk. (Gunzenhausen); Kropotkin, V. V., VDI 1954 3 173. 764. sz. (Szepieti), stb.

[10] A kor pénzügyi helyzetére vonatkozóan legutóbb összefoglalóan Pekáry, T., Historia 8 1959 456. sk.

[11] Passerini, A., Athaeneum 24 1946 145. sk.; Marichal, R., Annuaire de l'Institut de Philologie et d'Historie Orientales et Slaves. 13 1953 399. sk.; Watson, G. R., Historia 8 1959 372. sk. (az auxiliáris alakulatokra vonatkozóan).

[12] Vö. Pekáry T., AÉ 80 1953 109. sk. (Aquincum); R. Alföldi M., Intercisa I. AH 33 Budapest 1954 119. sk. (Intercisa); P. R. Franke, Saalburg Jahrbuch 15 1956 5. sk. (Saalburg); Elmer, G., N Z 66 1933 57. sk. (Carnuntum); Uő., NZ 67 1934 32. sk. (Ovilava) stb.

[13] Aquincumban is a legnagyobb pénzforgalom Elagabal alatt volt (Pekáry T., in.).

[14] Vő. Pekáry, T., Historia 8 1959 481. sk.; Calderini, A., I Severi. Bologna 1949 91. sk.

A Septimius Severus utalkodása alatt vert érmek szép számmal szerepelnek mindkét együttesben. Figyelemre méltó egyezést Sept. Severus, Iulia Domna, Caracalla és Geta veretei között kb. 200-tól találunk a két leletben. A korábbi, 200 előtti típusokban csak szórványosan találunk egyezéseket. Azonban Geta (RIC 9a, 13a stb), Caracalla és Sept. Severus 200 utáni veretei között már gyakori az egyezés (pl. különösen Sept. Severus RIC 167a, mely 3, illetve 4 darabbal van képviselve). A legszembetűnőbb hasonlóságot Iulia Domnánál találjuk (pl. RIC 551, 557, 559, 574 stb). Ezeket, a sokszor darabszámra való egyezéseket már nem tekinthetjük pusztán véletlennek.

Az egyezések Caracalla egyeduralma alatt is, ha szórványosan, de megtalálhatók. Elagabal veretei már érdekesebb hasonlóságot mutatnak. Néhány típus egyformán nagy számmal van képviselve mindkét leletben (pl. RIC 88b, 131, 161b, 28b stb), s mindkét lelet egyetlen antoninianusa is hasonló típusu. Numizmatikailag a RIC 195d érdemel különösebb figyelmet (III. t. 16. kép). Elagabal női hozzátartozóinak veretei is egyező képet mutatnak. Iulia Maesa érmei közül a RIC 268 az egyik leletben 15, a másikban 19 darabbal szerepel. Mindkét leletben egy típusból ez a legnagyobb darabszám. Iulia Soaemias érmeinél is hasonlót figyelhetünk meg (RIC 241 és 243).

Külön kell foglalkoznunk Alexander Severus érmeivel. A császártól különösen uralkodása első éveiből igen szép sorozatot találunk a két együttesben, a gyűjtés szinte folyamatosnak mondható ebben az időben. A börgöndi leletben 62 típus (a RIC alapján), az ercsiben 39 típus szerepel Alexander Severustól. Azonban ha a börgöndi leletben a 228 utáni vereteket (14 típus) nem vesszük számításba, a maradék 48 típusból 31 típus az ercsi leletben is megtalálható. Megfordítva, az ercsi lelet 222—228 közötti típusaiból mindössze 8 nem szerepel Börgöndön. Az Alexander Severus érmeit megnyitó RIC 5 és 7 típusokból, 3, 5 illetve 6, 4 darab található a két leletben. Különösen a 223. év vereteinél legtöbb esetben a darabszámra való egyezések a szembetűnőek. A nagy példányszámú típusoknál (pl. RIC 133) is hasonló a helyzet. Az ercsi leletben az utolsó pontosan keltezhető darab a 228-ból származó RIC 83a=BMC 503 var. (III. t. 22. kép), így leletünk elrejtését erre az évre kell helyeznünk.[15]

A két lelet valamennyi darabja 1—1 kivételével, mint az ebből a korból származó éremleleteknél általános jelenség, dénárból áll. Mindkét leletben Elagabal hasonló típusú antoninianusa (RIC 94e=C 71, illetve RIC 94f=C 72) az egyetlen nem dénár darab.[16] A két leletben ezen kívül korabeli dénárhamisítványok is szerepelnek. A börgöndi leletben egy (Alex. Severus RIC 275c). az ercsi leletben Traianus barbár verete és Alex. Severus két hamisítványa (RIC 275c és 52 típus). Feltűnő, hogy Alex, Severustól ugyanaz a hamisítvány található mindkét leletben.

Az ercsi leletben jórészt a rómavárosi verdék darabjai a legszámottevőbbek. Septimius Severus korából a 194—195 évekből több emesai, míg a század utolsó éveiből néhány Laodicea ad mare-i veretet találunk,[17] majd Alexander Severus uralkodásának első éveiben gyakoriak a keleti veretek úgy az ercsi, mind a börgöndi leletben.

Ezek után vizsgáljuk meg leletünk elrejtésének idejét és körülményeit. Mint ismeretes, Radnóti A. a börgöndi lelet elrejtését 231. évre helyezte. Az ercsi leletben szereplő Iulia Mamaea Venus victrix hátlapi érméjét Carson legutóbb 229-re, illetve 231-re keltezte,[18] így első pillanatra hajlandók lennénk a börgöndi és az ercsi leletek elrejtését egy időre helyezni, azonban mint látni fogjuk a két lelet elrejtése között mintegy hároméves időköz van. Ha Carson datálását elfogadjuk, úgy a két leletet egyszerre, 231-ben rejtették volna el. Ez ellen azonban két tény is ellene mond. Az ercsi leletben Alexander Severus veretei 228-ig folyamatosan kerültek tezaurálásra, 228-tól azonban hiányzanak a veretek. A börgöndi leletben ez a folyamatosság 231-ig található meg, azt tehát kétségtelenül akkor rejtették el. Semmi okunk sincs feltételezni, hogy az ercsi kincs tulajdonosa 228-ban abbahagyta volna a gyűjtést és csak három év múlva rejtette el a pénzét.

Iulia Mamaea említett verete (RIC 358=BMC 714 var) minden bizonnyal korábbról származik. Nem kívánunk ebbe a kérdésbe részletesen elmélyedni, csak megemlítjük, hogy Carson

[15] A lelet megtalálói éppen ezt a darabot törték ketté.

[16] Ugyencsak egy Elagabal antonianianus található egy hasonló korú angliai éremleletben is (Sutherland, C. H. V., Num. Chron. 1953 142.), és a később záródó bajóti leletben is Maximinusig csak két Elagabal antoninianus van (Jónás E., im. 142).

[17] Legutóbb Fitz J. (NK 58—59 1959—60 18.) a móri lelettel kapcsolatban felvetette azt a lehetőséget, hogy a lelet tulajdonosa résztvett Septimius Severus keleti hadjárataiban és zsoldként ott kaphatta a keleti vereteket. A mi esetünkben nem igen jöhet számításba a keleti hadjáratban való részvétel, mivel az időbeli távolság a hadjárat és az elrejtés között több mint 30 év. Nyilván a hadjáratok alkalmával sok pénz került keletről Pannoniába s ezek a későbbi időkben is forgalomban voltak, így kerülhettek a mi leleteinkbe.

[18] BMC VI 1962 p. 47 és 184. sk.

táblázatán[19] a Venus victrix típus a VIII.[20], a IX.[21] és a X.[22] kincsleletben szerepel. A VIII. lelet legutolsó pontosan datálható darabja 228-ra, a IX. lelet 226-ra, a X. lelet legutolsó keltezhető darabja 227-re tehető. Így mindhárom éremleletben csak ez az egyetlen Iulia Mamaea veret származna Carson összeállítása alapján a későbbi évekből. Hasonló a helyzet a mi leletünknél is, a datálható érmek 228-cal megszünnek, csak ez az egy típus származna 231-ből. Véleményünk szerint Iulia Mamaea fenti típusú dénárja legkésőbb 226—27-ben már forgalomban lehetett s így nem befolyásolja leletünk elrejtésének fent megállapított időpontját a 228. évet.

Alexander Severus korának katonai történetét legutóbb Fitz J. fogalalta össze[23] s megállapította, hogy a minket érintő időben két nagyobb barbár betörés érte Pannónia területét. A két

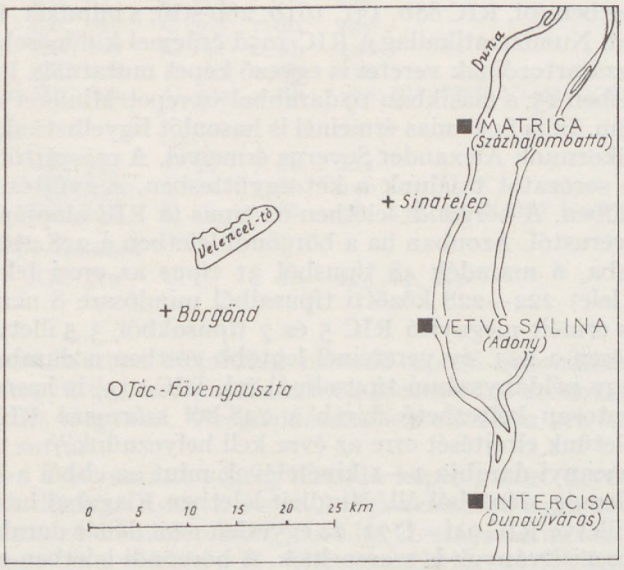

2. kép

betörés között mintegy két éves békés időszak foglalt helyet. Feltehetően 227 vége felé, vagy 228-ban markomann, quád és szarmata támadás érhette a tartományt, amit a 228- és 229-ből származó újjáépítési és egyéb feliratok bizonyítanak.[24] A betörés a feliratok tanúsága szerint a Brigetio-Intercisa közötti szakaszt érhette. Az ercsi leletben szereplő 228. évi érmek amellett szólnak, hogy a betörés 228-ban, feltehetően még az év elején történhetett. Az aquincumi scola speculatorum újjáépítési felirata 228 októberéből származik,[25] nyilván a betörés után rövidesen kijavithatták a megsérült épületet. Az ercsi éremlelet tehát a háborúk első fázisában, egy 228. évi betörés alkalmával, mig a börgöndi lelet a háború második szakaszában, 231-ben kerülhetett elrejtésre.[26]

Az ercsi és a börgöndi leletek között megmutatkozó azonosság alapján indokoltnak látszik az a feltevésünk, hogy a két lelet — annak ellenére, hogy nem egy időben rejtették el — szoros kapcsolatban van egymással. Tulajdonosaik életükben hasonló körülmények között élhettek. Figyelembe véve azt a körülményt, hogy mindkét leletben az érmék jelentős része verdefényes, vagy alig kopott darab, arra következtethetünk, hogy ezek a darabok a forgalomba nem igen kerültek, hanem kibocsájtásuk után tulajdonosaik azonnal tezaurálták. Hogy igen sok esetben ugyanazok a típusok, sokszor darabszámra is egyezően kerültek tezaurálásra azt mutatja, hogy az elrejtők pénzjuttatása, melyből a pénzt félretették, azonos lehetett. A privát életben erre kevés a valószínűség, a katonai szolgálatot teljesítő és hasonló zsoldot élvező személyeknél viszont ez a jelenség természetesnek tünik. Úgy gondoljuk helyes az a feltevésünk, hogy a két kincslelet tulajdonosa katona lehetett s egy alakulatban szolgálhatott. Ez utóbbi mellett szól

[19] Im., 43. sk.
[20] Evans, J., Num. Chron. 1898 126. sk.
[21] Sutherland, C.H.V., Num. Chron. 1943 99. sk.
[22] Robertson, A.S., Num. Chron. 1935 62. sk.
[23] AAHS 14 1962 106. sk.
[24] Felsorolásuk: im. 108. sk.
[25] CIL III 3524.
[26] Fitz J., ih.

a leletekben mutatkozó egyezéseken kívül a két lelőhely közelsége, hiszen egymástól légvonalban mindössze kb. 24 km választja el a két helyet.

Ha a két lelőhelyet egy képzeletbeli egyenessel összekötjük, akkor ÉK felé a Százhalombatta-dunafüredi római táborhoz — Matrica —, a másik irányban pedig Tác közelébe jutunk (2. kép). Erre az irányra helyezi a kutatás az Itinerarium Antonini-ben szereplő Sopianaeból Gorsiumon át Aquincumba vezető útvonalat. Graf A. szerint az út Tácról a Duna felé haladt és Matricánál csatlakozott a limes útba.[27] A két lelőhely a feltételezett útvonal közelében fekszik. Az ellenséges támadás mindkét alkalommal Százhalombatta irányából a tartomány belseje felé vezető transversális út mentén történhetett. Hogy ezek a betörések a százhalommbattai tábor életében milyen szerepet játszottak, jelenlegi ismereteink alapján pontosan nem állapítható meg.

A legutóbbi évek ásatásai során a tábor melletti canabae 1. sz. épületében a II. század végétől a III. század végéig 5, illetve 6 periódust sikerült megállapítani.[28] Az ásatási megfigyelések szerint a 2. periódus padlóját égés és épületomladék fedte. Figyelembe véve azt a körülményt, hogy az egyes periódusok aránylag rövid életűek lehettek, időben ez a periódus egybe eshet az éremleletekkel kapcsolatos betörésekkel. A tábor területén az eddigi kisebb méretű kutatások nem tisztázták még megnyugtatóan az egyes periódusokat,[29] így a táborra vonatkozóan csak feltevésekre szorítkozhatunk. Azonban az a körülmény, hogy a helyőrség egyik katonája 228-ban, a másik 231-ben menekülés közben rejtette el megtakarított pénzét, arra mutat, hogy a tábor is hasonló sorsra juthatott, mint a canabae.

A másik irányban a táci telep kronológiája nyújthat támpontot. A redszeres kutatások eredményei nagyrészt még közöletlenek, azonban mégis megkockáztathatjuk azt a feltevést, hogy a Septimius Severus uralkodása idején újjáépített Dolichenum felszereléséhez tartozó tárgyakat[30] a két betörés egyike alkalmával rejthették el. Meg kell jegyeznünk, hogy a település életében a Marcus háborúk alatti pusztulást követő legközelebbi pusztulást későbbre helyezi az eddigi kutatás.[31]

Visszatérve a százhalombattai táborhoz, a III. század első felében ismereteink alapján a cohors (milliaria) Maurorum állomásozott Matricán. A csapattest a Marcus háborúk után került új állomáshelyére[32] s mint egy feliratos kő igazolja[33] Maximinus idejében még itt állomásozott. Katonáink így a cohors (milliaria) Maurorumban szolgálhattak. A százhalombattai tábor canabaejában végzett kutatás azt mutatta, hogy a település életében — hasonlóan más pannoniai városokhoz — erős fellendülés figyelhető meg a Severus dinasztia alatt.[34] Ez a fellendülés szoros kapcsolatban lehetett a katonaság gazdasági helyzetének javulásával, mely Septimius Severus nagyarányú katonai reformjai következtében állt elő.

Ezt a gazdasági fellendülést tükrözi vissza mindkét leletünk, hiszen úgy az ercsi, mind a börgöndi leletben Septimius Severus érmei jelentkeznek először nagyobb mennyiségben. A két éremlelet, mint fentebb már rámutattunk két katonáé lehetett. A két lelet gyűjtési idejét nem ismerjük, vajjon az elrejtők hány év alatt gyűjtötték össze a földbe rejtett összeget. Ha a lelet összetételét nézzük, úgy véljük helyesen következtetünk, hogy a rendszeres gyűjtés 210 körül indult meg. Septimius Severus késői veretei általában verdefényes darabok s ugyanez áll Caracalla késői és Elagabal érmeire is. A két kincslelet gyűjtési idejét így mintegy 20—25 évre tehetjük.

Soproni Sándor

[27] Übersicht der antiken Geographie von Pannonien. DissPann I/5. Budapest 1936 120.; Ide helyezi az újabb kutatás is: Fitz J., Gorsium, a táci ásatások. Székesfehérvár 1960 12. kép.

[28] Mócsy A., AÉ 82 1955 63. sk.; Fitz J., PWRE 9. Suppl. Stuttgart 1962 399. sk.

[29] Mócsy A., im. 65. A közölt metszetrajz (6. kép 2.) alapján nem látjuk megalapozottnak azt a feltevést, hogy a legkülső vallum a késői félkör alakú toronyhoz tartozott volna. A rétegvonalak legalábbis a korábbi periódusba tartozónak mutatják ezt és a többi vallumot is.

[30] Fitz J., AntT 9 1962 157.

[31] B. Thomas E., AAHS 6 1955 146. sk.; Fitz J., im. 158.; Uő. PWRE ih. 75. sk.

[32] Mócsy A., ih.; Fitz J., PWRE ih. 400.; Uő., AAHS 14 1962 58. sk.

[33] CIL III 10375.

[34] Mócsy A., im. 68.

A viminaciumi verde megszűnésének kérdéséhez

Az első dunavidéki császári pénzverde működése, története a III. század közepén a dunai tartományok sorsának vizsgálatában legfontosabb forrásaink egyike. Sajnos, a verdéből kikerült éremanyagot teljes egészében még ma sem tudjuk elhatárolni a többi verde által kibocsátott pénzektől (utalhatunk itt a két legutolsó feldolgozás — R. Göbl[1] és Kerényi A.[2] munkáinak — különböző megállapításaira). E bizonytalanság ellenére a verde tevékenysége már most is számos nélkülözhetetlen adalékot ad a Valerianus-Gallienus-kori katonai átszervezések és provincia-összevonások megértéséhez. A verde megszűnésével összefüggő kérdések pedig a 258—260 között a dunai térségben — elsősorban Pannóniában — lezajlott eseményekhez kapcsolódnak. Az utóbbi összefüggések szálaival, értelmezésével kívánunk a továbbiakban foglalkozni.

A viminaciumi verde megszűnésének időpontját G. Elmer 257 január 1 és 258 augusztus 28 szélső határai között 257-re tette.[3] Hasonlóképpen foglalt állást korábban Alföldi A.,[4] az utóbbi években R. Göbl[5] és Kerényi A.[6] Más kutatók a verde átköltözését Colonia Agrippinába korábbra tették: R. Alföldi M. 256/257-re,[7] P. H. Webb 255/256-ra.[8]

Az a bizonytalanság tehát, amely a verde által kibocsátott érmek meghatározásában ma is fennáll, a megszűnés időpontja tekintetében is mutatkozik. A verde elköltözését a stiluskritika segítségével sikerült kimutatni, a nagy fontosságú esemény magyarázatát azonban történeti okokban kellett a kutatásnak keresnie: az elképzelések különbözősége tükröződik az eltérő datálásokban. Azok az érvek, amelyek az irodalomban a verde megszűnésének okáról, illetve elköltözésének időpontjáról elhangzottak, a következők:

1. A katonai helyzet, a szarmaták és a gótok fenyegető magatartása és a dunai védelmi vonal elgyengülése tették szükségessé, hogy e nagyon is exponált helyről eltelepítsék.

2. A viminaciumi verde felszámolása 255-től fokozatosan történt, először a koloniális veretek kibocsátása maradt el, ez után került sor a birodalmi pénzverés abbahagyására.

3. A leszerelt viminaciumi verde Colonia Agrippinába költözött át. Az utóbbi 257 táján kezdte működését: ez megadja a viminaciumi verde tevékenységének lezárását is.

Ahhoz, hogy a verde megszűnésének időpontját az eddigieknél határozottabb formában közelíthessük meg, elsősorban ezekkel az érvekkel kell részletesebben foglalkoznunk.

1.

Az elmúlt évtizedek történeti kutatásában az az általánosan elfogadott nézet alakult ki, hogy Róma már 257 táján fokozatosan feladta daciai pozicióit,[9] csapatokat vont el az új, központosított hadsereg számára és ezáltal szinte kiszolgáltatta a dunai provinciákat az egyre fenyegetőbbé váló szarmata-gót nyomásnak. Alföldi A. ezekre az évekre vonatkoztatta[10] Zosimos megállapítását,[11] aki vigasztalatlan képet festett a dunai tartományok helyzetéről.

A katonai helyzet nyilvánvaló nehézségei és a barbárok fokozódó nyugtalankodásai ellenére számos jel mutat arra, hogy Róma nem gondolt rá, hogy Illyricumot sorsára hagyja,

[1] *R. Göbl*, NZ 74 (1951) 27—.
[2] *Kerényi A.*, FA 13 (1961) 81—.
[3] *G. Elmer*, BJ 146 (1941) 12.
[4] *Alföldi A.*, NK 26/27 (1927/28) 51.
[5] *R. Göbl*, i.m. 29—.
[6] *Kerényi A.*, i.m. 88.
[7] *R. Alföldi M.*, NK 50/51 (1951/52) 12—.; 257-re tette: Limes-Studien (1959) 16.
[8] RIC V/I (1927) 22.
[9] *Alföldi A.*, EPhK (1930) 7, 11.
[10] Uo. 6.
[11] Zos. I 37, 3

vagy az említett intézkedésekkel gyöngíteni kívánta volna dunai állásait. A feliratos emlékanyag áttekintése éppen ellenkező természetű törekvéseket sejtet. A történeti helyzet értékelése szempontjából különös fontosságot kell tulajdonítanunk Valerianus iunior Duna vidéki feliratainak:

CIL III 4646 — mérföldkő Carnuntum és Vindobona között
CIL III 4647 — mérföldkő Vindobona és Scarabantia között
CIL III 4652 — mérföldkő Vindobonában

Hoffiller-Saria[12] 600 — mérföldkő Poetovionál

CIL III 875— a legio V Macedonica templomépítése Potaissában
CIL III 7971 — Sarmizegetusa városának üdvözlő felirata
CIL III 7608 — mérföldő Hirschovában (Moesia inferior)

A caesari címet két évig viselő Valerianus iunior hét dunavidéki felirata már önmagában véve is figyelemreméltóan nagy szám. Ennél azonban nagyobb jelentőséget kell tulajdonítanunk két teljesen szokatlan jelenségnek, amelyek a Caesar illyricumi helyzetét új megvilágításba helyezik. A három Vindobona körüli feliraton a Caesar megnevezése: *imp. Caes.* (!) *P. Licinius Cornelius Valerianus nobilissimus Caes. princeps iuventutis,* míg a hirschovai kövön *P. L. I⟨n⟩ gnatius Cornelius Valerianus Caes. p. f. invic. Aug.* (!) Valerianus iuniort máshonnan ismert feliratain sohasem nevezték *imperator Caesar*nak, de a III. század végéig egyetlen Caesart sem ismerünk, aki ezt a címet megkapta, használta volna.[13] Az említett másik jelenség miatt nem gondolhatunk téves szövegezésre. Nemcsak a cím egyedülálló ezeken a köveken, de az a tény is, hogy a Caesar egymagában — nem az uralkodó Augustusokkal közösen — állíttatta helyre az érintett útszakaszokat.[14] Az *imperator Caesar* formulára példát Constantinusnál találunk,[15] Britanniából, ahol a Caesar a valóságos hatalmat gyakorolta. Az utak önálló helyreállítása, az *imperator Caesar,* illetve a *pius felix invictus Augustus* megjelölések Valerianus iunior esetében hasonló szerepkör feltételezését teszi lehetővé. R. Göbllel ellentétben, aki szerint Valerianus iunior Caesarságának egész idejét Rómában töltötte,[16] valószínűnek tarthatjuk, hogy Gallienus idősebb fiát ugyanolyan formában küldte 256-ban a Dunavidékre, mint két évvel később Saloninust a rajnai frontra: a legfőbb hatalom — névleges — képviseletében. A viminaciumi verde 257-ben kibocsátott aureusai — mivel Gallienus ebben az időben már minden valószínűség szerint a Rajnánál tartozkodott — ugyancsak a Caesar jelenléte mellett tanúskodhatnak.

A Caesar jelenléte Illyricumban önmagában véve sem hagy kétséget a felől, hogy a dunavidéki provinciák sorsukra hagyásáról aligha beszélhetünk. A feliratok ezzel egyértelműen az utak helyreállításáról tanúskodnak (5 felirat), de félreérthetetlenül építkezésre, a helyzet stabilizálódására utal a Caesar nevét említő két daciai kőemlék is. Lehetséges, hogy ugyanennek a tevékenységnek emlékei közé sorolhatjuk a Kutlovicából (Moesia inferior) származó, 258-ra datált feliratot, amely a táborban végzett építkezésről ad hírt.[17]

A 256—258 évekből ránk maradt, az auctoroknál mindenesetre megbízhatóbb epigráfiai adatok tehát a határvédelem megerősítéséről tanúskodnak, Valerianus iunior dunavidéki tartozkodásáról, azaz az események jellege éppen ellentétesnek mondható az irodalomban elterjedt nézetekkel. A történeti helyzet tehát nemcsak nem igazolja azokat a magyarázatokat, amelyek szerint a fenyegető barbár nyomás, az illyricumi provinciák leromlott állapota tette szükségessé a viminaciumi verde elszállítását, de kérdésessé teszi: elképzelhető-e egyáltalában, hogy éppen ebben az időszakban történt volna a verde megszüntetése? Az előrehaladott pénzromlás következtében az illyricumi provinciák hatásos védelme, megerősítése aligha történt volna meg, ha e fontos erőforrást a Caesarnak nélkülöznie kellett volna.

2.

A viminaciumi verde fokozatos leszerelésének és elszállításának bizonyítékaként említi Alföldi A. a koloniális pénzek kibocsátásának abbamaradását.[18] Kétségtelen, hogy Viminacium 254 őszén verte Moesia superior számára a tartományi rézpénzek utolsó sorozatát AN XVI jelzés-

[12] V. Hoffiller — B. Saria, Antike Inschriften aus Jugoslavien (Zagreb 1939)
[13] Később is csak elvétve: ILS 682
[14] Hasonló eset Constantinus alatt: ILS 5846
[15] ILS 682
[16] *R. Göbl,* i.m. 39—.
[17] CIL III 7450
[18] *Alföldi A.,* EPhK (1930) 6.

sel, majd 256 júliusában bocsátotta ki Dacia számára az utolsó XI. évi pénzeket.[19] De vajjon a 254-ben, illetve 256-ban abbahagyott koloniális éremverés valóban a verde fokozatos elhalását jelentené? Ebbe az elgondolásba már az az ellentmondásnak tetsző körülmény is nehezen illeszthető, miért saját provinciájának pénzeivel hagy fel előbb Viminacium és csak két évvel később a daciai érmekkel, holott elképzelhetetlen, hogy Dacia helyzete ezekben az években kedvezőbb lett volna Moesia superiornál? A pénzromlás fokozódása ezekben az években teljesen feleslegessé tette a provinciális pénzek verését, megszüntette rentablilitásukat. A viminaciumi verde koloniális vereteinek megszűnése éppen nem magában álló jelenség: a legtöbb provinciális és városi verde ezekben az években zárta be kapuit.[20] A tartományi pénzek kibocsátásának megszűnését tehát nem szükségszerű összekapcsolnunk a verde elköltözésével, amely, mivel később következett el, egészen más történeti helyzetben, más okokból ment végbe.

3.

A viminaciumi verde leszerelésének végső határidejét G. Elmerrel egyetértve 258 közepére helyezhetjük: a viminaciuminak tartott érmek között nem szerepelnek már Valerianus iunior consecratios veretei, sem Saloninus érmei. A verde tehát legkésőbb a Caesar halálát közvetlenül követő időszakban tette át működési helyét a Rajna mellé. A kutatás Colonia Agrippina pénzverésének elemzésével és időhöz kötésével próbált az áttelepülés valóságos időpontjához közelebb jutni, sajnos azonban az 1—4. emissioról csak annyi állapítható meg, hogy 257—258 folyamán (még Valerianus iunior halála előtt) került kibocsátásra. Ebből a tényből csupán annyi vonható le, hogy a Caesar 258 első felében, közepén bekövetkezett haláláig Colonia Agrippina verdéje az átköltözés óta négy emissiót tudott már kiadni. Mivel az emissiók nem rendszeres időközökben követték egymást, csak megközelítőleg tehetjük a verde indulását 257 közepe tájára,[21] esetleg az év első felére. Az utóbbi időpont mellett Gallienusnak a Rajna mellé érkezése hozható fel: a császár az év elejét valószínűleg Rómában töltötte, ahol harmadszor vette fel a consulatust, s innen ment a rajnai front rendezésére. A történeti eseményekből logikusan következnék, hogy a verde alapítása a császár és hadseregének megjelenésével függött össze: Gallienus huzamos időzése Galliában, a frankok ellen vezetett hadjáratai semmi esetre sem választhatók el Colonia Agrippina új verdéjének megszervezésétől.

Amíg tehát a történeti adatokból arra következtetnénk, hogy a viminaciumi verde 256—258 között, amíg Valerianus iunior nevéhez fűződött az illyricumi provinciák kormányzása, nem szüntethette meg tevékenységét, ugyancsak a történeti eseményekből arra kell gondolnunk, hogy Colonia Agrippinában a császári verde 257 tavasza táján (ha nem már valamivel előbb) kezdte meg első emissiójának kibocsátását. Ha a viminaciumi verde, mint azt a kutatók többsége feltételezte,[22] egyszerűen átköltözött a Rajna mellé, akkor dátumaink ellentmondásban vannak egymással. De vajjon a viminaciumi verde valamennyi officiuma, teljes személyzete ott hagyta a Dunavidéket 257 elején? Nem képzelhető el, hogy a két verde bizonyos ideig párhuzamosan vert pénzeket? A két verde éremanyagának áttekintése valóban lehetőséget ad az egyidejű működés feltételezésére.

R. Göbl a viminaciumi verde utolsó, 6. emissiojában (257 elejétől) a 2. officium érmei között említi a következőket:[23]

Av.: IMP VALERIANVS P F AVG
Rev.: VICT PART

Ugyancsak az utolsó viminaciumi veretek közé helyezi, de az 1. officium munkájának határozza meg G. Elmer is.[24] Viminaciumi éremnek mondja Kerényi A. is.[25] Valerianus parthus győzelmét az antiochiai és a Colonia agrippinai verde is megünnepelte. R. Göbl az antiochiai verde 5. emissiójában (257 elejétől), a 3. officium érmei között sorolja fel a következőt:[26]

Av.: IMP GALLIENVS AVG
Rev.: VICTORIA PART

[19] Uo.
[20] *G. Elmer*, NZ 28 (1935) 43.
[21] *R. Göbl*, i. m. 31.; 257 2. felére, végére teszi.
[22] L. összefoglalóan: *Kerényi A.*, i.m. 87.
[23] *R. Göbl*, i.m. 29—.; RIC V/1 262.
[24] *G. Elmer*, BJ 146 (1941) 10—.
[25] *Kerényi A.*, i. m. 91.
[26] *R. Göbl*, i. m. 36—.

A Colonia Agrippinában vert hátlap R. Göblnél a 258 elején kiadott 4. emissió x-szel jelzett officinában készült,[27] ugyanitt állapította meg helyét G. Elmer is.[28]

Av.: IMP VALERIANVS:P·F·AVG
Rev.: VICT PARTICA

A *Victoria Part(hica)* hátlap mindhárom verdében rövid életű, egyetlen emissióban tűnik fel, sőt Colonia Agrippinában csak a 4. emissió késői fázisában. Ez a történeti eseményeknek is megfelel: Valerianus 257 folyamán elért sikere a perzsa támadás visszaverésében, nem volt hosszú életű, nem ismétlődött meg később sem.[29] A három verde tehát nyilvánvalóan ugyanazt a győzelmet ünnepli — feltétlenül egyidejűleg. Ez a viminaciumi és a Colonia agrippinai verdék összevetése esetén nem jelent mást, mint azt, hogy a viminaciumi verde utolsó, 6. emissiója Colonia Agrippina 4. emissiójának későbbi fázisával egyidejű. Azaz, a Rajna mentén alapított verde már négy emissiót ért meg, amikor a viminaciumi véglegesen beszüntette működését. Ha tehát az érmek stílusa alapján Colonia Agrippina feltétlenül Viminaciumból vezetendő le, csak arra gondolhatunk, hogy Gallienus 256-ban Viminaciumból vitt magával mestereket a Rajnához, anélkül, hogy a verdét felszámolta volna.

Azok a törekvések tehát, amelyek a viminaciumi verde megszűnésének időpontját a kölni és a kostolaci verdék összefüggése felől próbálták megközelíteni — ugyanannak a műhelynek egyszerű átköltözését tételezve fel —, a kiindulás helytelensége következtében olyan feltevésekre jutottak, amelyek ellentmondanak a történeti eseményeknek.

Amint az elmondottakból látható, azok a következtetések, amelyek a dunavidéki katonai helyzet alakulásából, a viminaciumi koloniális veretek fokozatos megszűnéséből és a Colonia Agrippinába történt átköltözésből kiindulva kísérelték meg a viminaciumi műhely megszűnésének okát megvilágítani és meghatározni elköltözésének idejét, nagyobb részükben elfogadhatatlanok és helytelen eredményekre vezetnek.

*

A korábbi vélemények elemzése, bírálata után a viminaciumi verde megszűnésének kutatásában a következő kiindulópontjaink maradtak:

1. A dunavidéki építkezések, Valerianus iunior illyricumi tartózkodása valószínűtlenné teszik, hogy a verde elköltöztetésére a Caesar életében sor került volna.

2. A viminaciumi verde már nem készített consecratios érmeket a Caesar halála után és nincsenek Saloninus pénzei sem, tehát tevékenységét legkésőbb a Caesar halála után be kellett fejeznie.

3. Colonia Agrippina verdéjének alapításában a viminaciumi műhely csak mesterek vagy officium átköltözésével vett részt, működése később szakadt meg.

A történeti adatok értékelése alapján tehát a viminaciumi verde megszűnését 258 tavasza, közepe tájára tehetjük. Ennek a numizmatikai anyag elemzése sem mond ellent. R. Göbl szerint a viminaciumi 6. emissio kibocsátására 257 elejétől került sor.[30] Ez a datálás Valerianus PM TR P V COS IIII PP és Gallienus PM TR P V COS III PP hátiratú hátlapjaira épül, amelyek 257. január 1. és december 9. közötti időre kelteznek. Az előzőekben idézett VICT PART hátiratú pénzek azonban lehetővé teszik azt a feltevést, hogy az emissio kibocsátására a január 1.— december 9. közötti határok között későbbi időpontban került sor. Nem tudjuk, mikor aratta 257 folyamán győzelmét Valerianus, de ha ez az év első felében történt is, hónapoknak kellett eltelnie addig, amíg a két nyugati verde az eseményt ünnepelhette. De ennél a feltevésnél konkrétabb bizonyíték is áll rendelkezésünkre, hogy a parthusok fölött kivívott siker csak később, 257 második felében, vagy éppen végén jelenhetett meg a nyugati verdék érmein. Mint említettük, a VICT PARTICA hátlapok Colonia Agrippinában a 4. emissio késői fázisában jelentkeznek. Mivel az 5. emissio már Valerianus iunior consecratios érmeit hozza, a parthus győzelem említése közvetlenül ez előtt történt, viszont a 4. emissio korai fázisának verésekor még az idősebb Augustus sikere nem volt ismeretes. Ennek alapján a következő kronológiai sor állítható fel:

1. Colonia Agrippina 4. emissio, 1. fázis, 257 második felében
2. Viminacium 6. emissio (VICT PART), 257 végén, de még december 9. előtt

[27] Uo. 33—.
[28] *G. Elmer*, i. m. 18—.
[29] *E. Manni*, Epigraphica 11 (1949) 3—.
[30] *R. Göbl*, i. m. 29.

3. Colonia Agrippina 4. emissio, 2. fázis (VICT PARTICA), 258 elején
Természetesen megvan a lehetősége annak, hogy a VICT PART hátlapot Viminaciumban is később, egy esetleges második fázisban verték, a győzelem ünneplésére. Ebben az esetben kibocsátására megközelítőleg ugyanakkor kerülhetett sor, mint amikor Colonia Agrippina 4. emissiójának késő fázisa megjelent — amelyet talán ugyancsak a győzelem alkalmával vertek —, tehát 258 elején.

Akármelyik változat felel meg a valóságnak, mindkét dátum nehézség, ellentmondás nélkül egyeztethető történeti következtetéseinkkel, s így a verde megszűnésének időpontját a legnagyobb valószínűség szerint 258 közepe tájára helyezhetjük.

*

Valerianus iunior halála a viminaciumi verde bezárásának és elszállításának nemcsak időpontját, de okát is adja. A fiatal Caesar halála teljesen új helyzetet teremtett az általa kormányzott illyricumi provinciákban. Az adatok hiányossága nem teszi lehetővé, hogy teljes határozottsággal eldöntsük, vajjon Gallienus már fiának elhunyta után elrendelte-e a verde leszerelését — és ezzel hozzájárult Ingenuus 258 közepén bekövetkezett felkeléséhez,[31] vagy az események fordított sorrendben követték egymást: Ingenuus usurpatiója bírta rá az uralkodót, hogy az ellencsászár leverése után a fontos verdét biztosabb helyre vigye?

A császári hatalom megosztásának Valerianus-Gallienus-kori módjában a tetrarchia koncepcióinak első jelentkezését láthatjuk. Nemcsak a két uralkodó osztotta meg kelet és nyugat védelmi feladatait egymás között, de Gallienus egymás után fiait is belevonta a hatalom gyakorlásába: amikor Gallia és a rajnai front rendezésére nyugatra tette át székhelyét, a nem kevésbé fontos és veszélyeztetett illyricumi tartományokat az ifjabb Valerianus kezére adta, majd amikor a dunavidéki események hosszabb időre elszólították Colonia Agrippinából, ott Saloninust hagyta maga helyett. (A hatalom megosztásának kísérlete ez alkalommal elbukott, ennek oka azonban nem kis részben abban kereshető, hogy Gallienus fiai gyermekkorúak voltak, a valóságos hatalmat nevükben hadvezérek — Illyricumban Ingenuus, Galliában Postumus — tartották kezükben s a kínálkozó alkalommal visszaéltek vele.) A hatalom megosztása több provincia összevont kormányzását, nagyobb, egy-egy centrumba helyezett központi hadsereget és a provincia-csoportot, annak központi hadseregét ellátó pénzverdét jelentett. Gallienus a 253—259 időszakban egymás után három verdét hozott létre, mindhármat a legfontosabb katonai központokban, rendszerint huzamos helyszíni tartózkodása idején. Távozása után sem a viminaciumi, sem a Colonia agrippinai verdét nem szereltette le és vitette magával, ennek oka azonban az elmondottak alapján alighanem abban a tényben kereshető, hogy távozásakor fiait hagyta ott maga helyett. A viminaciumi verde bezárása közvetlenül Valerianus iunior 258 tavaszán bekövetkezett halála után — ha ez a leszerelés valóban megelőzte a felkelés kitörését — nem indokolható a katonai helyzet váratlan rosszabbodásával (Colonia Agrippina verdéjének menekülésére a 259. évi elemi erejű frank támadás[32] idején sem gondoltak), a Dunavidék pénzellátása pedig éppen a verde fenntartása mellett szólt volna (néhány évi szünet után ez tette szükségessé a sisciai verde alapítását), így a viminaciumi verde felszámolása a különleges caesari hatalom megszűnésének lehet következménye.

Ha nem hívna ki maga ellen több ellenvetést, valószerűbbnek mondhatnánk a verde leszerelésének másik lehetőségét: Gallienus Ingenuus felkeléséből okulva vitette biztosabb helyre. Ingenuus pénzeit nem ismerjük, ha veretett egyáltalában. Lehetséges, hogy erre az idő rövidsége miatt nem is volt lehetősége. De nem foglalkoztatta a viminaciumi verdét Gallienus sem, aki Ingenuus gyors leverése után több hónapot fordított a dunai tartományokban a rend helyreállítására és a védelem megerősítésére.[33] Ha Ingenuus lázadása késztette volna a verde áthelyezésére, ezt nyilvánvalóan akkor tette volna, amikor Illyricumot elhagyta. Ez a negatívum, ha nem is zárja ki a lehetőségek sorából második feltevésünket, elfogadásának esélyeit erősen lerontja.

Megnyugtató módon tehát nem dönthetjük el, vajjon a viminaciumi verde leszerelése vagy Ingenuus usurpatiója történt-e előbb, s így melyiket tekinthetjük a másik következményének. Mindössze annyit mondhatunk, hogy a verde leszerelését a Valerianus iunior halála után bekövetkezett változások tették szükségessé.

*

[31] Ingenuus felkelésének időpontjáról l. előkészületben levő „Ingenuus és Regalianus" című munkámat.

[32] *H. Koethe*, BRGK 32 (1942) 204—.

[33] L. emlitett készülő cikkemet.

A korábbi kutatás megállapításaival ellentétben tehát a viminaciumi verde működését nem 257 folyamán (vagy még előbb), hanem csak 258 közepe táján hagyta abba. Ez a datálás természetesen szükségszerűen felveti: fenntartható-e a kutatók többsége által elfogadott nézet a verdének Colonia Agrippinába történt átköltözéséről? Mint utaltunk rá, a két verde párhuzamos tevékenysége legfeljebb azt a feltevést engedi, hogy Colonia Agrippina műhelyének alapításában viminaciumi mesterek, officiumok vettek részt, anélkül, hogy maga a verde megszűnt volna. De vajjon 258 közepén, amikor a megváltozott belső helyzet arra bírta Gallienust, hogy megszüntesse a dunavidéki pénzverdét, az Colonia Agrippinába költözött volna át, ahol már megfelelően működő verde volt, — s ahonnan a császár éppen ebben az időben távozott, véglegesen? Ennek a lehetőségnek nem tulajdoníthatunk sok valószínűséget. Ezzel szemben lehetséges, hogy L. Laffranchi véleményét igazolják fejtegetéseink, aki Viminacium folytatójában Mediolanumot látta.[34] A jelentős felső-itáliai város ezekben az években a Gallienus-féle átszervezések egyik központjává lett: a császári haderő egyik legfontosabb része, a központi lovassereg székhelye volt, amely 258-ban Aureolus vezetésével döntő módon avatkozott be Mursánál az Ingenuus ellen folytatott hadjáratba.[35] A mediolanumi verde alapítását a kutatás általában 259-re datálta — közvetlenül Valerianus perzsa fogságba esését megelőző időre.[36] Valerianus fogságát azonban az újabb kutatás 259 nyarára teszi,[37] így a verde alapítása legkésőbb ez év kezdetére helyezhető, de nem tarthatjuk kizártnak azt sem, hogy első vereteit már 258 végén kibocsátotta. (Sajnos, a keleti események kronológiáját nem ismerjük annyira részletesen, hogy Valerianusnak Mediolanumban vert FORTVNA REDVX érmeit közelebbről időhöz köthetnénk. Az érmekhez fűzhető legkésőbbi esemény a 259 tavaszán induló hadjárat, amely Valerianus elfogatásával végződött.)[38] Ha figyelembe vesszük, hogy a viminaciumi verde elköltöztetését 258 közepén a bekövetkezett események lényegesen hátráltathatták s az ősz előtt aligha valósulhatott meg, időbelileg nem láthatjuk akadályát annak a lehetőségnek, hogy Gallienus a viminaciumi verdét, amelyet nem tarthatott fenn tovább a Dunavidéken, Mediolanumba vitte.

Fitz Jenő

[34] *L. Laffranchi*, Transactions of the International Num. Congress (London 1938) 198—.
[35] *Alföldi A.*, CAH 12 (1939) 184.
[36] *Alföldi A.*, NK 25 (1926) 69—.; *Ua.*, JRS 30 (1940) 9.; *G. Elmer*, i.m. 12.; *R. Göbl*, i. m. 41.
[37] *G. Lopuszanski*, La date de la capture de Valerien et la chronologie des empereurs gaulois (Bruxelles 1961) 1—.
[38] *E. Manni*, i. m. 3—.

A tallér értékváltozása Magyarországon 1542–1700 között

A XV. század utolsó negyedében egy nehéz — 30 gr-os — ezüstpénz jelent meg azokban az országokban, ahol gazdag ezüstbányák voltak, melyet Guldengroschen, grossus major, talero, talerus-nak neveztek. Először Tirolban verték 1484-ben, 1500-tól kezdve Szászországban, 1518-tól kezdve Csehországban, a Joachimsthal-i bányák ezüstjéből.[2] Innen vette — utóbb — állandósult nevét: a tallért (Joachimsthaler, — Vallensis).[3]

Európában mindenütt elterjedt pénznem, 1499—1506 között hasonló tallérszerű veretekkel találkozunk II. Ulászló alatt, utódai azonban (II. Lajos és János király) nem veretnek ilyeneket.[4]

I. Ferdinánd királyunknak sok fáradságába került, míg a magyar rendeket rá tudta venni, hogy 1553-ban Körmöcbányán tallérverésbe kezdhessen, de akkor is kikötötték a rendek, hogy az ezüst nagyobb részét aprópénz — dénár verésre — kell fordítani. Erdélyben 1552-től kezdve vernek tallért.

Nálunk igen nehezen vált forgalmi pénzzé, de elvétve — főleg Sopronban és a felvidéki városokban — korán találkozunk említésével.[5]

Értékét a XVI. században 1524-től kezdve, a birodalmi Münztagokon kiadott Münz-Ordnung szabályozta, mely a birodalomban forgó összes pénzfajnak — idegennek is — megállapította finomságát és értékét, természetesen karajcárban. Eredetileg egyenlő értékűnek vették egy rénes aranyforinttal (tehát 60 krajcárral), de a XVI. sz. folyamán egyre emelkedett az értéke — (1570-ben 72 kr., 1601-ben 84 kr., 1611-ben 90 kr.) magyar pénzben kb. 100 dénárra emelkedett.

A 30-éves háború folyamán — a Kipper—Wipper-periódusban — mikor a birodalomból kiinduló pénzrontás nemcsak a birodalomban, hanem a szomszédos országokban is inflációra vezetett (amikor nálunk hosszú pénznek,[6] Ausztriában lange Müntze néven emlegették a rossz pénzt), annyira romlott ezüst tartalma, hogy nálunk vastallérnak is nevezték.[7]

1625-ben II. Ferdinánd és Bethlen Gábor megegyeznek, hogy újra jó pénzt fognak veretni, de akkor már hiába kísérletezett a király rendeletileg visszatérni a pénzrontás előtti tallér árfolyamához, a kereskedelem nem fogadta el a hivatalos árfolyamot. 1639 óta a kassai árfolyam[8]

[1] 1527. V. 9. Buda. „In grossis autem magnis. . ." OL. Múzeumi törzsanyag. 1548. jún. 20. Vas m. „in pecuniis magnis taller dictis". OL Muz. törzs. 1550. „in et pro 140 florenis monete Germanicalis Thaller vocatis" OL. Mednyánszky lev.

1586. nov. 27. Kassa. „in grossiori moneta Talleris videlicet. . " OL. Min. Neoreg. rksz. 2894. p. 103.

[2] Schrötter Fr.: Wörterbuch der Münzkunde. 1930.

[3] A Joachimstaler elnevezéssel ritkán, de igen korán találkozunk. Pl. 1533. „ung. gulden, einem Jochanstaler und 8 Phund phennig. . ." Házi: II. 2. 97.

1535, „monete nomine Jochantaller. . ." Házi: II. 2. 101. Mindkettő soproni adat.

1593. Tokaj. „residuos 600 Joachimicos. . ." OL. Szepesi kam. rksz. 3189. p. 258.

[4] Unger Emil dr. Magyar Éremhatározó.

[5] Pl. 1537. Eperjes. „Aureos 2 et taleros 2." OL. Dl. Eperjesi számadás 118. p. 14.

1538. „quorum 200 floreni in monetis parvis, et aly 200 in monetis crassis forent concessi. . ." OL. Czobor lev.

[6] 1628. „olyan penzröl, az ki akkor járt, hosszú penznek is hivattatvan." OL. Esterházy hg. lev. Rep. 66. fasc. 421. (II. k. 70.)

1637. Akkor vett fel 2200 aranyat „ameli akkor jaro hosszu penzül tett 22000 Rh. forintot". . . OL. Esterházy hg. lev. Rep. 66. fasc. 421. (II. k. 245).

[7] Num. Közl. 1954. 21.

[8] 1639. „iuxta valorem monete in hisce partibus Cisdanubianis currentis" OL. Esterházy hg. Rep. 66. fasc. 421. (II. k. 9. és II. k. 278.)

1639. „secundum cursum in partibus Superioribus Hungariae". OL. Csáky (központi) lev. fasc. 49. p. 49.

1648. Erdély. „pro florenis 600 Hungaricis et den. 100. . ." OL. Gyulafejérvári kápt. Prot. XII. 17.

1650. „in valore Cassoviensi. ." OL. Csáky lev. (közp.) fasc. 77.

1651. „valoris Scepusiensis summam. . ." OL. Csáky lev. (Közp.) fasc. 34. p. 307.

— az, ami a szepesi kamara területén és az erdélyi részeken, meg a török hódoltságban — nagyobb, mint a pozsonyi tallér érték. 1670-ben a szepesi kamara hivatalosan kéri a pozsonyi kamarát, állapítsák meg a hivatalos árfolyamot. Náluk ugyanis hiába rendelték el, hogy csak az arany, a tallér, császárgaras és krajcár lehet forgalomban, náluk ez kivihetetlen, mert olyan pénz nincs elegendő.[9]

1671-ben ez a szabályozás Ioanelli javaslata alapján meg is történt.[10] A tallér Pozsonyban 1 1/2 rénes, bécsi, német vagy pozsonyi forintot ér, egy forint 20 császárgarast, egy garas 3 krajcárt = 5 denárt, tehát a tallér = 150 magyar dénárral. Ellenben Kassa (a szepesi kamara) területén 1 tallér 1 1/2 kassai forint — mivel 1 garas = 3 krajcár = 6 dénárt ér, tehát 1 tallér — 180 m. dénárral egyenlő.

A sokféle nálunk is forgó idegen tallér között legelterjedtebb az oroszlános tallér,[11] mely eredetileg németalföldi tallér és 1575 óta verik, de a XVII. században Európa számos részén utánverik,[12] így Erdélyben is, 1663 óta Kolozsvárott, fejedelmi engedély alapján.[13]

Mivel ennek színsúlya kb. 20 g, vagyis a kb. 26 grammos tallérnál sokkal kisebb, árfolyama is alacsonyabb, sőt néha — pl. a törökök adóba, vagy a balkáni kereskedők, el sem akarják fogadni.

Az Imperialis, Reichs, Gréci, Körmöci stb. tallér ugyanazt jelentik, sőt minden, a birodalmi tallér súlyában és finomságában vert tallért Imperialisnak neveznek.

A szeges tallér alatt a csegelyt értik, melyet nagyobb mennyiségben főleg Erdélyben vertek, a XVII. században.

Ami a tallért illeti 1/4, 1/2, 3/4, 1 tallér, 1 1/2, 2, 3, 4, 5-ös tallér is fordul elő, sőt 1661-ben Nagybányán 10-es tallért is vertek, bár ilyen nem maradt reánk.[14]

A tallérokat a XVI. sz. utolsó negyedéig éppen úgy verték, mint az apróbb pénzeket — azonban nehezebb lévén munkája, jobban fizették[15] — attól kezdve azonban préselik vagy nyomtatják.[16]

1657. „18000 forintban, felföldiben. . ." OL. Zichy lev. (Zsély) fasc. 37/d. n. 2.

1668. „ide valo felföldi forintok. . ." OL. Esterházy hg. Rep. 25. fasc. E. n. 356.

1662. „in valore Posoniensi. . ." Károly oklev. IV. k. 436.

[9] 1670. febr. 12. A szepesi kamara kéri a pozsonyi kamarát, hogy mivel „moneta Polnica interdicta vel valor ejusdem diminutus esset" se arany, se ezüst tallér nincs forgalomban, tehát kéri „alia limitatio ratione praemissarum monetarum Germanicae et Polonicae fieret, quae etiam his Partibus esset accomodabilis. . ." OL. Litt. Cam. Scepus. rksz. 1204. p. 3.

[10] 1671. máj. 2. Kassa. A szepesi kamara elismeri, hogy felvett Joanelli, körmöci kamaragróftól „in Caesarea moneta grossorum, utpote Caesareanorum, in valore tamen Harum Partium. .." OL. Litt. Cam. Scepus. rksz. 1206. p. 1.

1671. jún. 3. Kassa. A szepesi kamara jelenti a pozsonyinak, hogy Joanelli kamaragrófnak az a véleménye „ut grossi simplices ac duplices quidem cudantur in forma solita, qui singuli grossi constituant valeantque denarios 6, ita ut quilibet denarius constituat medium cruciferum, 2 vero cruciferi unum integrum, et tales denary 100 constituant florenum unum valoris harum Partium. Cur autem haec parva moneta in tali noviter limitanda liga cudi deberet, ratio est, tum ad tollendam inaequalitatem, si enim iuxta ligam veterem 5 solum denary ingrediantur, unum grossum, extunc siquis velit habere medium grossum, debebit habere denarios 2 integros et unum medium, quae difformis inaequalitas tam in eroganda, quam percipienda moneta cuilibet esse valde incommoda, non vero econtra, si quis grossus valeret denarios 6, tum propter conservationem dictae monetae in Regno, si enim repetita haec cudenda moneta juxta ligam veterem cudi deberet, non foret S. Maiestati et Regno utilis, popter bonitatem enim ligae e Regno hoc educeretur, in alias vicinas Provincias et Regna, deberet utique liga aliquantum esse deterior, sicuti jam per aliquot annos Cremniczy per pie defunctum D. D. a Chaos inductum, pro commoditate laboratorum practicatum est." OL. Litt. Cam. Scepus. rksz. 1206. p. 3.

[11] Num. Közl. 1954. 18.

[12] „Im 17. Jh. wurden sie sehr viel nachgeprägt" (Emden, Brandenburg, Innsbruck stb.) Schrötter: 359.

[13] Apafi Mihály megengedi, hogy Joo János, Kolozsvárott oroszlános tallérokat verethet,törvényes finomságban és súlyban. OL. Gyulafejérvári kápt. Lib. Regius XXVII. p. 603.

[14] 1661. A szepesi kamara felküldött Pozsonyba Nagybányán vert pénzt, „20 tallert 2 darabban, 10 edgies Tallert, 20 fel Tallert. . . ." OL. Szepesi kam. Repraesentationes rksz. 3205. p. 654.

1668. jan. 29. A szepesi kam. kimutatást terjeszt fel az elhunyt szigeti Wass Márton kamarai tanácsos fizetéséről 1659— haláláig. Az 1661. dec. 12. „Eodem Anno ab Inspectore Minerarum Nagybanyaiensium in duobus Talleris, singulus Tallerus 10 praevalens, levavit florenos 36." OL. Litt. Cam. Scepus. rksz. 1203. p. 289.

[15] OL. Batthyány lev. kamarai iratok I. k.

[16] 1586-ban Nagybányán „Prelo excussi sunt Talleri secundum gradum et pondus a S. C. Maiestate Cremnicy ordinatum. . ." „Minutae monetae. . . nihil penitus hic cussum vel impressum est." Jelenti Herberstein, Nagybányáról OL. Vár. és Km. iratok, Fol. Lat. 957. p. 2—3.

é. n. (1586 k.) A körmöci vélemény a pénzverőgép haszna ill. káráról. OL. Batthyány cs. lev. Kamarai iratok II. k. (A Bazilikában még megvolt, az azóta elkészült alapleltárban már nincs meg.)

é. n. (1579 k.) Leonhart Tilesius városi írnok Körmöcön „bericht des Münczdruckwercks halben". Ha bevezetnék, sok munkást kellene elbocsátani. OL. Batthyány lev. Kamarai iratok I. k. (most, az alapelátár szerint nincs meg).

Évszám	Forráshely	Érték
1542.	márc. 26. Eperjes. OL. Eperjesi számadások. 4. k. 429.	1 tall. = 90 d.
1543.	szept. 2. Znaim. OL. Múzeumi törzsanyag.	1 tall. = 93 d + 1 bécs = 70 kr. = 30 fejér garas.
1544.	— Eperjes. OL. Eperjesi számadások. 4. k. 617.	1 tall. = 90 d.
1545.	— Prága. OL. Nádasdy lev. Számadások. II. 761.	1 tall. = 93 d. + 1 bécs.
	márc.—ápr. (Sárvár) OL. Nádasdy lev. Számadások II. 817—823.	1 tall. = 93 d. + 1 bécs.
	nov. (Sárvár) OL. Nádasdy lev. Lajstromok, B. 1556.	1 tall. = 93 d.
1546.	— Eperjes. OL. Eperjesi Számadáskönyv 5. k. 118.	1 tall. = 90 d.
	— Sárvár. OL. Nádasdy lev. Számadások. II. k.	1 tall. = 93 d.
1548.	márc. 28. Sárvár. OL. Nádasdy lev. Számadások. II. 900.	1 tall. = 93 d. + 1 bécs.
1549.	ápr. 1. Pozsony. OL. Instruct. irreg. rksz. 4549. p. 235.	1 tall. = 70 kr.
1550.	aug. 11. Pozsony. OL. Héderváry—Viczay rész, fasc. 11. n. 2.	1 tall. = 70 kr.
	— Sárvár. OL. Nádasdy lev. Számadások II. 578.	1 tall. = 93 d.
1551.	júl. 13. Eperjes. OL. Eperjesi Számadáskönyv. 5. k. 556.	1 tall. = 1 m. frt.
	dec. 20. OL. Berzeviczy lev. (Berzevice)	1 tall. = 1. m. frt.
	— Sárvár. OL. Nádasdy lev. Számadások. III. 40—44.	1 tall. = 93 d.
1552.	júl. 3. Sárvár. OL. Nádasdy lev. Számadás. III. 75.	1 tall. = 70 kr.
	aug. 7. Sárvár. OL. Nádasdy lev. Számadások. III. 82—100.	1 tall. = 95. d.
	— Sárvár OL. Nádasdy lev. Számadások. III. k. 166—175.	1 tall. = 93 d. + 1. bécs.
1553.	febr.7. Eperjes. OL. Eperjesi Számadáskönyv. I. k. 236.	1 tall. = 1 m. frt.
	jún. 10. Eperjes. OL. Eperjesi Számadáskönyv. I. k. 37.	1 tall. = 100 d.
	— Sárvár. OL. Nádasdy lev. Számadások. III. k. 280.	1 tall. = 93 d. + 1. bécs.
1554.	márc. 1. Pozsony. OSZK. Fol. Lat. 1087. l. k. 131. (orsz. gyűlés).	1 tall. = 93 d.
1555.	jan. 2. Pozsony. OL. Városi és kam. iratok. Fol. Lat. 921. II. p. 70.	1 tall. = 93 d. + 1. bécs.
	aug. 8. Rozsnyó. Tört. Tár. 1883. 785.	1 tall. = 100 d.
	aug. 19. Pozsony. OL. Vár. és kam. iratok. Fol. Lat. 921/II. 138.	1 tall. = 93 d. + 1 bécs.
1556.	febr. 19. (Sárvár) OL. Nádasdy lev. B. 1558. p. 1—36.	1 tall. = 93 d. + 1 bécs.
1557.	— Smiciklas XIII. 2 pp.	1 tall. = 93 d. + 1 bécs.
	máj. 26. Bécs. OL. NRA. fasc. 30. sz. 26.	1 tall = 100 d. („tallerones 200.")
1558.	febr. 15. Sárvár. OL. Nádasdy lev. B. 1558. p.	1 tall. = 93 d. + 1 bécs
	— Szentgyörgy. OL. U. et C. fasc. 100. p. 16.	1 tall. = 93 d. + 1/3 d.
1559.	febr 21. (Pozsony) OL. Vár. és kam. iratok, Fol. Lat. 921. 5.	1 tall. = 93 d. + 1 bécs.
	— OL. Nádasdy lev. B. 1558. p. 111.	1 tall. = 93 d. + 1. bécs.
1560.	jan. 13. Bécs. OL. Nádasdy lev. Miss. Péchy Márton kiad. (Tört. Tár 1904. p. 580)	1 tall. = 93 d.
	— Ph. Rt. Tihany I. 153.	1 tall. = 75 kr.
	— Tkalcic: Mon. civit. Zagrab. XIII. 72.	1 tall. = 93 d.
	— OL. Esterházy hg. BBBB. Oláh császár cs. fasc. IV/2.	1 tall. = 93 d. + 1 bécs.
		1 tall. = 81 d.
1562.	jún. 18. apud Nicola OL. Perényi lev.	1 tall. = 80 d.
	júl. 5. Jerney gyűjt V. 251.	1 tall. = 1 m. frt.
	aug. 3. Pozsony. Bp. Jerney gyűjt. V. 249.	1 tall. = 1 m. frt.
	szept. 1. Eperjes. OL. Eperjesi Számadáskönyv. 16. k. p. 79.	1 tall. = 1 m. frt.
	— OL. Nádasdy lev. Leltárak B. 1559. OSZK. Fol. Lat. 90/1. 1073 és 3691. sz. (Kovachich).	1 tall. = 1 m. frt.
		1 körmöci tall. = 1 m. frt.
	— OL. Bezerédj lev. (Kám) A. II. o. 24. sz.	1 tall. = 1 m. frt.
1563.	márc. 1. Pozsony. OSZK. Fol. Lat. 1476. p. 12.	1 tall. = 1 m. frt.
	aug. 27. (Pozsony). OL. Liber erogationum p. 138.	1 tall. = 68 kr.
	— OL. Bezerédj lev. (Kám) A. D. oszt.	1 tall. = 1 m. frt.
1564.	febr. 14. Sárvár. OL. Nádasdy lev. B. 1559.	1 tall. = 1 frt.
	máj. 7. Sárvár. OL. Nádasdy lev. Számadások. B. 1559.	1 tall. = 93 d. + 1. bécs.
1565.	aug. 28. Bécs. OL. Vár. és kam. iratok fasc. 31. 6. cs.	1 tall. = 68 kr.
1566.	— Kassa. OL. Lymbus II. fasc. 22. p. 85.	1 tall. = 70 kr.
1567.	jan. 12. Sárvár. OL. Nádasdy Számadások. B. 1559.	1 tall. = 1. m. frt.
	nov. 27. Kassa. OL. Lymbus I. fasc. 1. p. 395.	1 tall. = 1 m. frt.
1568.	jan. 15. — OL. Váradi Török lev.	24 tall + 12 gréci tall. = 50 m. frt.
	okt. 16. Kassa. OL. Lymbus I. fasc. 1. p. 390.	1 tall. = 1 m. frt.
	— Kassa. OL. Lymbus II. fasc 22. p. 88.	1 tall. = 70 kr.
	— Szepes. OL. Dl. 24369.	1 tall. = 1 m. frt. = 75 kr.
1569.	márc. 2. OL. Esterházy hg. Rep. 53. fasc. C. n. 52.	1 tall. = 1 m. frt.
	ápr. 25. Zalavár. OL. Vár. és kam. iratok f. 25. 25. csomó.	1 tall. = 60 kr.
	jún. 21. (Pozsony). OL. Sztáray lev.	1 tall. = 1 m. frt.
	szept. 1. Pozsony. Bp. Jerney gyűjt. V. 51.	1 tall. = 1 m. frt.
	szept. 13. Pozsony. OL. Nádasdy lev. Számadások. B. 1559.	1 tall. = 1 m. frt. Fontos tall. = 1 m. frt.

Évszám	Forráshely	Érték
1570.	— Sárvár. OL. Nádasdy lev. Számadások. B. 1560.	1 tall. = 1 m. frt.
	— OL. Telekesi Török lev.	1 körmöci tall = 1 ½ m. frt.
1571.	jan. 15. (Pozsony). OL. Regest. Perceptionis p. 158.	1 tall. = 68 kr.
	máj. 3. (Pozsony). OL. Regest. Perceptionis p. 246.	1 tall. = 68 kr.
	okt. 19. (Pozsony). OL. Regest. Perceptionis	1 tall. = 68 kr.
	nov. 15. (Bécs). OL. Ben. Resol. 1571.	1 tall. = 1 m. frt. = 68 kr.
1572.	jan. 1. Bécs. OL. Nádasdy számadások. B1560. p. 397.	1 tall. = 70 kr.
	aug. 20. Sárvár. OL. Nádasdy lev. Számadások. B. 1560. p. 434.	1 tall. = 1 m. frt.
1573.	okt. 18. Kőszeg. OL. Múz. törzs.	1 tall. = 10 schilling.
	nov. 8. Sárvár. OL. Nádasdy lev. B. 1560. p. 447.	1 tall. = 1 m. frt.
	— OL. Bicskey lev.	1 tall. = 60 poltura.
1574.	ápr. 20. Sárvár. OL. Nádasdy lev. B. 1560. p. 448.	1 tall. = 1 m. frt.
	aug. 8. Zechen. OL. Regnicolaris lv. Arch. Judicis Curiae, Lad. AE. p. 3.	1 tall. = 100 d.
1575.	febr. 3. Bécs. OL. N. R. A. fasc. 73. n. 23.	1 tall. — 70 kr.
	máj. 23. Sopron. OL. Vár. és kam. iratok Fol. Germ. 714. p. 4.	1 tall. — 75 kr. — 10 schilling
	júl. 14. Pozsony. OL. Forgách lev.	1 tall. — 70 kr.
	aug. 27. Sopron. OL. Vár. és kam. iratok. Fol. Germ. 714. p. 4.	1 tall. — 75 kr. — 10 schilling
	okt. 1. Bécs. OL. Jankovich gyűjt. (rendelet).	1 tall. — 70 kr.
	dec. 29. Bécs OL. Batthyány br. P. 24. rksz. 103. p. 373. Misc. Németújvár no. 130.	1 tall. — 1 m. frt.
1576.	jún. 11. Bajmóc. OL. N. R. A. fasc. 419. n. 40.	1 tall. — 70 kr.
	nov. 1. (Pozsony) OL. Reg. Proventum p. 42.	1 tall. — 1 m. frt.
1577.	jan. 31. Prága. OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 70 kr.
	máj. 15. Pozsony. OL. Nagy István gyűjt.	1 tall. — 100 d.
	júl. 9. Pozsony. OL. Múzeumi törzs.	1 tall. — 70 kr.
	— Körmöcbánya. M. T. Akad. kézirattár. Tilesius Leonardus körmöcbányai bíró jelentése (más. Héderváry levéltárból, eredetije 1956-ban elégett.)	1 tall. — 70 kr.
1578.	febr. 2. OL. Misc. Tricesimalia rksz. 2107. p. 148.	1 tall. — 70 kr.
	ápr. Pozsony. OL. N. R. A. fasc. 327. n. 62.	1 tall. — 70 kr.
	szept. 27. Pozsony. OL. Nagy István gyűjt.	1 tall. — 70 kr.
	— Eperjes. OL. Eperjesi Számadáskönyv. 3. k. p. 12.	1 tall. — 1 m. frt.
1579.	febr. 28. Pozsony. Bp. Jerney gyűjt. XIX. 51.	1 tall. — 1 m. frt.
	febr. (Lengyelország). Veress Endre: Báthory István számadáskönyve p. 70.	1 oroszlános (Leoninus) tall. 26 garas
	júl. 7. Szepesvár. Jerney gyűjt. V. 349.	1 tall. — 1 m. frt.
1580.	máj. 25. Pozsony. OL. Liber erogationum p. 48	1 tall. — 1 m. frt.
	máj. 25. Pozsony. OL. Nagy István gyűjt.	1 tall. — 1 m. frt. — 70 kr.
	jún. 15. (Bécs). OL. Liber erogationum p. 16.	1 tall. — 75 kr.
	okt. 24 Nagyszombat. Bp. Jerney gyűjt. VI. 365.	1 tall. — 1 m. frt.
1581.	márc. 30. Pozsony. OSZK. Fol. Lat. 1476. p. 19	1 tall. — 70 kr.
	máj. 3. (Pozsony). OL. Ben. Mand. 1581. n. 77.	1 tall. — 1 m. frt.
	márc. 3. Pozsony. OSZK. Fol. Lat. 1476. p. 26.	1 tall. — 70 kr.
	máj. 31. Pozsony. OL. Muz. törzs.	1 tall. — 70 kr.
	júl. 8. (Lelesz). OL. Barkóczy lev.	1 tall. — 100 d.
	— (Pozsony). OL. Liber erogationum p. 16. és 140.	1 tall. — 75 kr.
	— OL. Sulyovszky lev. p. 232.	1 tall. — 100 d.
1582.	jún. 24. Kisszeben. OL. Melczer lev.	1 tall. — 100 d.
	júl. 12. Augsburg. B. Szabó L.: Forgách cs. tört. 716.	1 tall. — 1 m. frt.
	aug. 28. (Pozsony). OL. Liber erogationum. p.15.	1 tall. — 75 kr.
	— OL. Soós lev.	1 tall. — 1 m. frt.
1583.	febr. 6. Bécs. OL. Akadémiától átvett iratok 120. cs. 19. k. 1 p.	1 tall. — 70 kr.
	jún. 22. Gyulafejérvár. OL. Erd. oszt. Gyulafejérvári Kápt. Lib. Reg. I/2. p. 100.	1 tall. — 100 d.
	aug. 8. Gyulafehérvár. OL. Erd. oszt. Gyulafejérvári — Kápt. Lib. Reg. 1/2. 94. p.	1 tall. — 100 d.
	aug. 16. Bécs. OL. Jeszenák lev.	1 tall. — 100 d.
	— Kassa. OL. Lymbus I. fasc. 2. n. 494.	1 tall. — 1 m. frt.
1584.	febr. 6. Bécs. OL. Akad. átvett iratok 120. cs. 19. k. p. 1.	1 tall. — 70 kr.
	aug. 15. (Erdély). Mon. Hung. Hist. Dipl. 42. k. 181.	1 tall. — 120 pénz.
	dec. 14. (Gyalu). Mon. H. Hist. Dipl. 42. 213.	1 tall. — 120 pénz.
1585.	— OL. kam. Pállfy lev.	1 tall. — 70 kr.
	márc. 31. Gyulafejérvár. OL. Erd. oszt. Gyulafejérvári Kápt. Lib. Reg. I/2. p. 332.	1 tall. — 100 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1586.	júl. 25. Kőszeg. OL. Esterházy hg. Rep. 10. fasc. E. n. 197.	1 tall. — 70 kr.
	aug. 16. Bécs. OL. Esterházy hg. Rep. 10. fasc. A. n. 6.	1 tall. — 70 kr.
	— (Pozsony). OL. Batthyány lev. Kamarai iratok II. cs.	1 tall. — 75 kr.
1587.	ápr. (Pozsony). OL. Copula 1590. p. 69.	1 tall. — 80 kr.
	máj. 14. Pozsony. OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 70 kr.
	jún. 1. OL. Festetich lev. Zalad. 295. sz.	1 tall. — 1 m. frt.
	— OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 70 kr.
	dec. 8. Győr. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 1 m. frt.
	— Pozsony. OL. kam. Lymbus II. (XVI. sz) B.2363. p. 17.	1 tall. — 60 kr. — 100 d.
1588.	márc. 8. Bécs. OL. Zichy lev. (Zsély) fasc. 32 et K. n. 3.	1 tall. — 1 m. frt. — 70 kr.
	márc. 23. Antiqua villa. OL. Szepesi kam. rksz. 3182. p. 199.	1 tall. több mint 109 d. (a harmincadon)
	jún. 21. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 100 m. pf.
	szept. 7. Körmöcbánya. OL. Batthyány lev. kamarai iratok.	1 tall. — 1 m. frt.
1589.	ápr. 20. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 1 m. frt.
	aug. 7. Cromau. OL. N. R. A. fasc. 39. n. 20	1 tall. — 70 kr.
	okt. 21. OL. Soós lev.	1 tall. — 1 m. frt.
	nov. 13. Ztropkó. OL. Múz. törzs.	1 tall. — „prout ibi accipiuntur."
	— Pozsony). OL. Copula 1588/89. p. 167. és 174.	1 tall. — 70 kr.
1590.	jan. 13. Tokaj. OL. Szepesi kam. rksz. 3185. p. 14.	1 tall. — 100 d.
	máj. 29. Pozsony. OL. Copula 1590. p. 102.	1 tall. — 1 m. frt.
1591.	jún. 26. Pozsony. OL. Zichy (Zsély) fasc. 32 et K. n. 6.	1 tall. — 100 d.
	szept. 8. Bécs. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 75 kr.
	nov. 1. Türterebes. OL. Perényi lev.	1 tall. — 1 m. frt.
	— Pozsony OL. Copula 1591. p. 112.	1 tall. — 1 m. frt.
	— (Konstantinápoly). Tört. Tár. 1881. p.	1 tall. — 80 oszpora, 1000, most facit tallér 14. 1 tall. — 9½ dram.
1592.	márc. 18. (Szombathely). OL. Szombath lev.	1 tall. — 100 d.
	máj. 8. (Kassa). OL. Minuta Neoreg. rksz. 2894. p. 509.	1 tall. — 75 kr. "qui si ad cruc. 75 iuxta valorem nimirum Hungaricum computabatur."
	máj. 26. Pozsony. OL. Zichy (Zsély) lev. fasc. 32. et. K. n. 6.	1 tall. — 100 d.
	aug. 20. Bécs. OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 94. d.
	— Konstantinápoly. Tört. Tár 1881. p. 179.	1 tall. — 80 oszpora.
1593.	aug. 31. OL. Múzeumi törzs.	1 tall. — 1 m. frt.
1595.	júl. 3. Prága. OL. Forgách lev.	1 tall. — 100 d.
	júl. 19. Pozsony. OL. Forgách lev.	1 tall. — 100 m. d. — 75 kr.
	nov. 24. Kassa. OL. Teleki lev. (Nagyzáblát) .	1 tall. — 100 d.
	dec. 22. Fejérvár. Erdélyorsz. tört. tára. I. 194. (törvény).	1 tall. — 100 m. d.
	— Múz. törzs.	1 tall. — 75 kr.
1596.	febr. 23. W..Neustadt. OL. Ben. Mand. rksz. 2980 p. 32.	1 tall. — 1 Rh. frt.
	ápr. 26. Kolozsvár. Erdélyorsz. tört. tára I. 204.	1 tall. — 1 frt.
	máj. 25. Eperjes. OL. Eperjesi számadások 10. k. 373.	1 tall. — 105 dén.
	jún. 14. Sopron. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 2 funt + 2 solidus (de 2 tall. — 5 funt den.)
	júl. 3. OL. Zichy (Zsély) lev. fasc. 186. NB. 124.	1 tall. — 30 fejér garas.
	júl. 6. Rosenberg. OL. Esterházy hg. Rep. 4. fasc. A. n. 4.	1 tall. — 105 d.
	okt. 15. OL. Esterházy hg. Rep. 4. fasc. A. n. 4.	1 tall. — 1 frt.
	nov. 16. Vinna. OL. N. R. A. fasc. 179. n. 33.	1 tall. — 105 d.
1597.	dec. 23. Prága. Veress E.: Báthory Zsigmond és Bethlen Gábor viszonya az Oppeln-Ratibori herczegségekhez p. 11.	1 tall. — 70 kr.
	— (Németújvár). OL. Batthyány lev. P. 26/88. p. 44.	1 tall. — 75 kr.
1598.	ápr. 29. Sárvár. OL. Nádasdy lev. B. 1561. p. 1.	1 tall. — 100 m. d.—33 1/3 lengyel garas.
	szept. 10. Németújvár. OL. Batthyány lev. P. 70.	1 tall. — 75 kr-10 schilling.
1599.	jan. 1 Komjáti. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 1 m. frt.
	okt. 24. Kassa. OL. N. R. A. fasc. 824. n. 27.	1 tall. — 100 d. — 33 1/3 lengyel garas.
	— OL. Forgách lev. (Gimes)	1 tall. — 1 m. frt.
1600.	márc. 17. Pozsony. OL. Forgách lev. (Gimes)	1 tall. — 1 m. frt.
	szept. 1. Újvár. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 1 m. frt.
1601.	— OL. Liber Dignit. Saec.	1 tall. — 75 kr.
	— (Szeben. OL. Erd. oszt. Gyulafejérvári kápt. Lib. Regius IV. p. 37. (1607. átiratban)	1 tall. — 120 d. (felár; ellenséges betörés elől menekülés miatt)

Évszám	Forráshely	Érték
1602.	febr. 18. Újfalu. OL. Szerdahelyi lev. (Bihar m.)	1 tall. — 1 frt.
	máj. 25. Innsbruck. Veress E.: Documente VII. 37.	1 tall. — 80 oszpora.
	szept. 2. Gyulafejérvár. OL. Gyulafejérvári kápt. Prot. II. p. 19.	1 tall. — 110 d.
	— Erdély. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 120 d.
	— (Kassa). OL. Litt. Cam. Scepus.	1 tall. — 1 m. frt.
	— (Szepes m.) OSZK. Fol. Lat. 3169 p. 92.	1 tall. — 110 d.
1603.	júl. 8. Bécs. OL. Zichy (Zsély) fasc. 32. et K. n. 24.	1 tall. — 10 schilling.
	okt. 30. Bécs. OL. Ben. Mand. rksz. 2985. p. 303.	1 tall. — 120 d.
	nov. 8. — OL. NRA. fasc. 910. n. 32.	1 tall. — 100 d. — 70 kr.
	nov. 11. Kassa. OL. Csáky lev. (kassai) fasc. 483. p. 18.	1 tall. — 110 d.
	— OL. kam. Rákóczi lev. B. 1606. p. 255.	1 tall. — 110 d.
	nov. 16. Igló. OL. Révay lev. utolsó fasc. p. 70. és 73 cs. p. 70.	1 tall. — 70 kr.
	— (Szepes m.) OSZK. Fol. Lat. 3169. p. 92.	Tall. Vallensis — 120 d.
1604.	febr. 3. Pozsony. Veress E. — Documente VII. 197.	1 tall. — 80 kr.
	máj. 20. Németújvár. OL. Batthyány lev. P. 26/88. p. 139	1 tall. — 10 schilling.
	máj. 10. Kassa. OL. Esterházy hg. Rep. 25. f. E. n. 286 et NB.	1 tall. — 110 d.
	— OL. Liber dignit. Saec.	1 tall. — 110 d.
	— (Szepes m.) OSZK. Fol. Lat. 3169. p. 94.	1 integr. tall. — 110 d. Vallensis — 112 d. Joachimicus — 112. d.
	— OL. N. R. A. fasc. 1011. n. 27.	1 tall. — 110 d.
	— OL. Soós lev. (1669. évnél)	1 tall. — 110 d.
	— (Bereg m. OL. Esterházy hg. Rep. 25 fasc. E. n. 300.	1 tall. — 105 d.
1605.	jan. 20. Grác. OL. Batthyány lev. P. 26/88. p. 92.	1 tall. — 75 kr.
	ápr. 1. Késmárk. OL. Berzeviczy lev. (Kakaslomnic)	1 tall. — 110 m. d.
	máj. 10. OL. Esterházy hg. Rep. 25. E. n. 286 et NB.	1 tall. — 110 d.
	— OL. Liber dignit. saec.	1 tall. — 75 kr. — 100 d.
	— Sopron. OL. Reg. Decim. B. 1215.	1 tall. — 110 d.
	— OL. Esterházy hg. Rep. 25 fasc. E. n. 300.	1 tall. — 105 m. d.
1606.	máj. 20. (Körmend) OL. Batthyány lev. P. 26/88 p. 12.	1 tall. — 75 kr.
	nov. 12. Sempte. OL. Thurzó lev. irreg. fasc. 4.	1 tall. — 75 kr.
	— OL. Batthyány lev. P. 1336. rksz. Vegyes p. 23.	1 tall. — 11 schilling.
1607.	nov. 10. Prága. OL. N. R. A. fasc. 933. 29.	1 tall. — 75 kr.
1608.	márc. 16. Neviczke. OL. Lónyay lev. III. fasc. 97. n. 14.	1 tall. — 110 d.
	— Körmend. OL. Batthyány lev. XVII. sz. számadások.	1 tall. — 75 kr.
1609.	jan. 5. Tavarnik. Forgách lev.	1 tall. — 120 d.
	máj. 13. Muraszerdahely. OL. Döry lev.	1 tall. — 120 d.
	okt. 14. Ben. resol. 1609.	1 tall. — 100 d.
1610.	febr. 9. Tura. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 120 d.
	márc. 27. Kassa. OSZK. Quarta Hung. 1525. IV. 318.	1 tall. — 120 d.
	ápr. 19. Bécs. OL. Batthyány lev. Acta ant. Alm. 2. lad. 6. Dobra 147.	1 tall. — 100 d.
	— Kassa. Numiz. Adattár 31. sz.	1 tall. — 120 d.
1611.	márc. 31. Pozsony. OL. Forgách lev.	1 tall. — 1 frt.
	máj. 4. Prága. OL. Ben. Mand. rksz. 2989. p. 39.	1 tall. — 75 kr.
	máj. 7. Prága. OL. Esterházy hg. nádor iratai III. k. p. 8.	1 tall. — 75 kr.
	máj. 22. OL. Esterházy hg. Miklós nádor iratai III. k. p. 16.	1 tall. — 75 kr. szász tall. — 125. d.
	jún. 11. (Lelesz). OL. Zichy (Zsély) lev. fasc. 11. n. 337.	1 tall. — 120 d.
	aug. 22 — OL. Esterházy hg., Miklós nádor II/k. p. 16.	1 tall. — 75 kr.
1612.	máj. 20. (Németújvár). OL. Batthyány lev. P. 26/88 p. 60.	1 magyar tall. — 75 kr.
	júl. 10. Rozgony. OL. Esterházy hg. Rep. 25. B. fasc. F. n. 380.	1 tall. — 2½ frt.
	nov. 18. (Vasvár). OL. Múz. törzsanyag.	1 tall. — 125 d.
1613.	jan. 7. OL. Szögyény—Marich lev.	1 tall. — 125 d.
	jan. 23. OL. kam. Rákóczi lev. B. 1606 p. 589.	1 tall. — 120 d.
	febr. 23. (Szepes). OL. Berzeviczy (Kakaslomnic).	1 tall. — 125 d.
	márc. 1. OL. Batthyány lev.(rendezetlen)	1 tall. — 70 kr.
	márc. 4. Bocskó. OL. Soós lev.	1 Joachimicus tall. — 126. d.
	ápr. 29. (Jászó). OL. Bethlen lev.	1 tall. — 120 d.
	júl. 22. Divin. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 2 ½ frt.
1614.	márc. 20. OL. kam. Rákóczi lev. B. 1606. p. 56.	1 tall. — 125 d.
	máj. 13. (Vasvár kápt.) OL. Szögyény—Marich lev.	1 tall. — 130 d.
1615.	febr. 5. — OL. Lónyay lev. Ser. IV. fasc. AA—QQ p. 478.	1 tall. — 125 d.
	febr. 8. — OL. Múz. törzs.	1 tall. — 126 d.
	febr. 18. Bécs. OL. Batthyány lev. Memorab. 905/5.	1 tall. — 123 d.
	márc. 1. Kassa—Bécs. OL. Soós lev.	1 tall. — 125 d.
	máj. 19. Pápa. OL. Zichy lev (Zsély) fasc. 65. n. 4.	1 tall. — 125 d.
	szept. 15. Zombor. OL. Ibrányi lev.	1 tall. — 125 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1615.	okt. 19. Bécs. OL. Batthyány lev. Memorabilia 905/13.	1 tall. — 100 d.
	nov. 21 .Bécs. OL. Batthyány lev. Memorabilia 905/13.	1 tall. — 100 d.
	nov. OL. Batthyány lev. Memorabilia 905/5.	1 tall. — 75 kr.
	dec. 12 Kolozsvár. OL. Kolozsmonostori konv. Prot. 22. p. 64.	1 tall. — 130 d.
1616.	szept. 15. Zombor. OL. Ibrányi lev.	1 tall. — 125 pénz.
1617.	febr. 11. Bécs. OL. Szepesi kam. Litt. f. 13. n. 48.	1 tall. — 90 kr.
	febr. 28. Kassa. OL. Litt. Cam. Scepus. rksz. 1196. p. 625.	1 tall. — 125—126 d.
	jún. 30. Kisvárda. OL. Szögyény—Marich lev.	1 tall. — 125. d.
	szept. 6. OL. Batthyány lev. Memorabilia 905/16.	1 tall. — 70 kr.
	szept. 26. (Szabolcs vm.) OL. Zichy lev. (Zsély) fasc. 186. NB. p. 260.	1 tall. — 128½ pénz.
	nov. 29. Prága. OL. Ben. Mand. rksz. 2991. p. 190.	1 egész tall. — 126 d.
		1 tall. — 10 solidus.
	dec. 17. OL. Zichy lev. (Zsély) fasc. 215. et C. n. 48.	1 tall. — 125 d.
	— (Nagyszombat). OL. N. R. A. fasc. 310. n. 50.	1 tall. — 125 d.
1618.	jan. 3. Galánta. OL. Zichy (Zsély) fasc. 30 et E. n. 1.	1 tall. — 125 d.
	jan. 4. Várda. OL. Zichy (Zsély) fasc. 7. n. 2562.	1 Rhénes tall. — 80 d.
	júl. 31. Sassin. OL. Zichy (Zsély) f. 215. et C. n. 48.	1 tall. — 125 d.
	aug. 26. Pápa. OL. Esterházy hg. Miklós nádor iratai III. n. p. 7.	1 tall. — 130 d.
	szept. 9. Bécs. OL. Batthyány lev. p. 1336 rksz. 78. Vegyes p. 31	1 tall. — 70 kr.
	okt. 26. OL. Batthyány lev.	1 tall. — 130 d.
	nov. 7. Szentgyörgy. OL. Esterházy hg. Rep. 66. fasc. 421. II. 40.	1 tall. — 125 d.
	nov. 27. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 120 d.
1619.	aug. 9. Pozsony. OL. Esterházy hg. Miklós nádor iratai III/N. p. 279.	1 tall. — 125 d.
	aug. 20. Felsőlindva. OL. Nagy István gyűjt.	1 tall. — 120 d. („mindenféle tallér".)
	szept. 24. Kassa. OL. Zichy (Zsély). fasc. 6. n. 2332 (articulus).	1 tall. — 120 d.
	okt. 30. (Körmöcbánya). Bp. Egyetemi kvt. G. 115. a. II. k.	1 tall. — 130 d.
1620.	máj. 10. (Erdély). OSZK. Fol. Hung. 67.	1 tall. — 183 d.
	jún. 10. (Körmöcbánya) Bp. Egyetemi kvt. G. 115. a. II. k.	1 tall. — 130 d.
	jún. 24. Beszterczebánya. OL. Ben. Mand. rksz. 2992. p. 355.	1 tall. — 210 d.
	aug. 29. Selmecbánya. OSZK. Fol. Lat. 515. I. 174—196.	1 tall. — 2 frt.
	nov. 13. Pruck. OL. Acta Publ. fasc. 9. n. 20.	1 tall. — 286 d. 2 bécsi. Rh. tall. — 160 d. Hispániai és Fülöp tall. — 200 d
1621.	febr. 20. (Körmöcbánya) Bp. Egyetemi kvt. G. 115. a II. k.	1 tall. — 2 frt.
	okt. 27. Pibersburg. OL. Zichy (Zsély) fasc. 32 et B. n. 3.	1 tall. — 100 d.
	dec.13. Nagybánya. OL. városi jegyzőkönyv	1 tall. — 2 frt 15 d.
	dec. 17. Hunnobrod. OL. Erd. oszt. Gyulafejérvári kápt. Lib. Reg. XV. 10.	1 Rhen. tall. — 1 m. frt.
1622.	febr. 23. Zemplén. OL. Dessewffy lev.	1 tall. — 3 m. frt.
	febr. 24. Németújvár. OL. Batthyány lev. P. 1320 rksz. I/b. p. 119—50.	1 tall. — 150 d.
	márc. 2. Körmöcbánya. Tört. Tár 1879. p. 601.	1 tall. — 2 frt.
	márc. 29. Kassa. Szilády—Szilágyi III. 361.	1 jó tall. — 4 m. frt. — 366 oszpora.
	ápr. 26. Körmöcbánya. Tört. Tár. 1879. p. 603. máj. 8. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 125 d.
	máj. 8. Ol. Múz. törzs.	1 tall. — 125 d.
	aug. 1. Tarczal. Tört. Tár. 1894. p. 480.	1 tall. — 4 frt 4½ d.
	aug. 29. (Szombathely). Vasvári kápt. Prot. 1622. 2. sz.	1 tall. — 2 frt.
	szept. 11. Ibrány. OL. Ibrányi lev.	1 tall. — 154 d.
	nov. 4. Sempte. OL. Batthyány lev. Miss. Thurzó Szaniszló	1 tall. — 2 frt.
	dec. 1. Szatmár. OSZK. Quarta Hung. 1525. IV. 313.	1 tall. — 4 m. frt.
	dec. 1. Szatmár. OSZK. Fol. Hung. 1238. p. 312.	1 tall. — 4 frt.
	dec. 14. OL. Litt. ad Cam. 1622. dec. 14. Pestmegyey.	1 tall. — 4 m. frt.
1623.	febr. 10 OL. Batthyány lev. Miss Scheuch.	1 tall. — 20 schilling.
	febr. 21. Uzka. OL. Kölcsey lev.	1 tall. — 3 frt.
	márc. 3. Eperjes. OL. Thurzó lev. B. 1686. p. 164.	1 tall. — 2½ frt.
	márc. 6. Eperjes. OL. Thurzó lev. rksz. 1686. p. 153.	1 tall. — 3 frt.
	márc. 10 OL. Batthyány lev. Miss. Scheuch.	1 tall. — 5½ frt. (de volt 7 frt-os tall. is.)
	márc. 20. Fülek. OL. Litt ad Cam. 1623. márc. 20. (nádori parancs)	1 tall. — 4 frt.
	márc. 24. Eperjes. OL. Litt ad. Cam.	1 tall. — 3 frt.
	márc. 24. Eperjes. OL. Thurzó lev. rksz. 1686. p. 164.	1 tall. — 4 frt.
	ápr. 3. Eperjes. OL. Thurzó lev. rksz. 1686. p. 166. (rendelet).	1 tall. — 2½ frt.

Évszám	Forráshely	Érték
1623.	ápr. 12. (Nógrád). OL. Tihanyi lev.	1 tall. — 4 m. frt.
	ápr. 16 előtt. Eperjes. OL. Melczer lev.	1 tall. — 4 frt. „Amint 1623 Taler in fl. 4 jart."
	máj. 8. Tokaj. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 125 d.
	máj. 15. OL. Litt. ad Cam.	1 tall. — 6 Rh. frt.
	máj. 16. Pozsony. OL. Litt ad Cam. fasc. 14. n. 116.	1 tall. — 125 d.
	máj. 25. Eperjes. OL. Thurzó lev. rksz. 1686. p. 194.	1 tall. — 2½ — 3 frt.
	jún. 7. Pozsony. OL. N. R. A. fasc. 70. n. 17.	Duplex Rh. tall. — 2 frt.
	jún. 20. Eperjes. OL. Litt ad Cam.	1 tall. — 2½ frt.
	júl. 10 Rozgony. OL. Esterházy hg. Rep. 25. fasc. B. n. 146 et NB.	1 tall. — 2½ frt.
	aug. 13. Belatinc. OL. Erdődy (Vép) foto p. 230.	Forintos tall. — 96 d.
	aug. 14. OL. Batthyány lev. Miss. Somogyi András.	Olasz tall. — 145. d.
	okt. 4. Érsekújvár. OL. Nagy István gyűjt.	1 tall. — 125 d.
	okt. 14. Bécs. OL. Acta Publ. fasc. 22. n. 29. (rendelet)	1 tall. — 150 d.
	okt. 16. Kassa. OL. Soós lev.	1 tall. — 150 d.
	dec. 31. Kismarton. OL. Esterházy hg. Miklós nádor III/e p. 78.	1 Reichstall. — 10 frt. Berner tall. — 10 frt. Salzburgi tall. — 10 frt. Lipót tall. — 11 frt. 15 kr.
	— Körmöcbánya. Tört. Tár. 1879. . . .	1 tall. — 150 d.
	— Szakolca. OL. Acta Publ. fasc. 20. n. 3.	1 tall. — 6 RH frt.
	— OL. Pozsonyi kam. Litt ad Cam. Kondoray	1 ó tall. — 4 frt.
1624.	márc. 4. Kassa. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 12 m. frt (rossz pénzben)
	márc. 5. OL. Kapuvári cs. lev.	Ferdinánd tall. — 120 d.
	márc. 8. Bécs. OL. Forgách. lev. . . .	Rhen tall. — 90. 4, kr.
	márc. 18. Eperjes. OL. Csáky lev. (kassai) fasc. 381. p. 46.	1 tall. — 80 d.
	márc. 31. Keresztúr. (Sopron m.) OL. Litt. ad Cam.	1 tall. — 120 d.
	ápr. 11. Kassa. OL. N. R. A. fasc. 310. n. 50. p. 17.	1 tall. 250 d.; 1 Rh. tall. — 125 d. Ferdinánd réz tall. — 50 d.
	ápr. 13. Kassa. OL. Gyulafejérvári kápt. Lib. Reg. XI. 51.	1 tall. 2 frt.
	ápr. 15. Léva. OL. Szepesi kam. Litt. (rendelet)	1 tall. — 150 d.
	ápr. 16. OL. Acta Publ. rksz. 1686. p. 324.	solidus 1 tall. — 150 d.
	ápr. 22. Pápa. OL. Zichy lev. (Zsély) fasc. 65. n. 10.	1 tall. — 120 d.
	máj. 10. Pozsony. Bp. Jerney gyűjt. XIII. 122. (rendelet)	1 tall. — 150 d.
	jún. 16. (Pozsony). OL. Copula 1624/25. p. 56.	1 solidus tall. — 125 d.
	jún. 18. OL. Szepesi kam. Litt. ad Cam.	1 tall. — 125 d.
	jún. 25. Pozsony. Jerney gyűjt. XIII. 125.	1 tall. — 125 d.
	jún. 29. Pápa. OL. Múz. törzs.	1 tall. — (körm.) — 120 d. régi Lipót és gráci tall. — 150
	júl. 31. Sempte. OL. Szepesi kam. Litt. ad. Cam.	1 tall. — 120 d.
	aug. 19. (Esztergom.) OL. Zichy (Zsély) fasc. 32 et C. n. 6.	1 tall. (régi) — 125 d.
	okt. 21. OL. Ghiczy Lev.	1 tall. — 150 d.
	nov. 2. Lenkóc. OL. Thurzó lev. B. 1686. p. 281.	1 tall. — 2 frt.
	nov. 5. — OL. Motesiczky lev.	1 tall. — 175 d.
	nov. 11. Lenkóc. OL. Thurzó lev. rksz. B. 1686. p. 307.	1 tall. — 125 d.
	nov. 25. Eperjes. OL. Szirmay lev.	1 tall. — 180 d.
	dec. 13. Zedekert. OL. Thurzó lev. B. 1686. p. 324.	1 tall. — 2 frt.
	dec. 28. Zedekert. OL. Thurzó lev. B. 1686. p. 329.	1 tall. — 2 frt.
	dec. 29. Zedekert. OL. Thurzó lev. B. 1686. p. 331.	1 tall. — 125 d.
	— Konstantinápoly OSZK. Fol. Hung. 67.	1 tall. — 200 oszpora.
	— Pozsony. OL. Copula 1632/33. p. 169.	1 Imper. tall. — 140 d.
1625.	jan. 18. Sobotistye. OL. Lymbus I. fasc. 6. p. 313.	1 tall. — 125 d.
	febr. 5. Zedekert. OL. Thurzó lev. B. 1686. p. 336.	1 tall. — 125 d.
	febr. 19. Eperjes. OL. Lit. ad Camer.	1 tall. — 2 frt.
	febr. 20. Oroszvár. OL. Forgách lev.	1 solidus Imp. tall. — 120 d.
	febr. 22. Sárvár. OL. Fol. Hung. 54. p. 75.	1 tall. — 120 d.
	márc. 8. OL. Forgách lev.	1 tall. — 90 kr.
	márc. 21. Füzér. OL. Nádasdy lev. B. 1563. p. 442.	1 tall. — 2 frt.
	ápr. 11. — OL. Lit. ad Camer.	1 tall. — 125 d.
	máj. 7. Pápa. OL. Gaal lev.	1 tall. — 120 d.
	máj. 11. Nagyszombat. OL. Lymbus II. fasc. 22. p. 390.	1 tall. — 125 d.
	máj. 27. Bécs. OL. Forgách lev.	1 Reichstall. — 1½ m frt.
	jún. 1. Bécs. OL. Forgách lev.	1 Reichstall. — 12 solidus — 90 kr.
	jún. 7. (Erdély). OL. Kolosmonostori konv. Prot. 22. p. 38.	1 tall. — 2 frt.
	jún. 13. Regécz. OL. Forgách. lev.	1 tall. — 2 m. frt.
	jún. 20. Felsősok. OL. Forgách lev. (Gimes)	1 tall. — 125 d.
	jún. 24. Komjáti. OL. Forgách lev.	1 tall. — 150 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1625.	jún. — OL. Teleki lev. (Mvásárhely) Földváry oszt. Okiratok.	1 tall. — 2 frt.
	júl. 16. Pozsony. OL. Copula 1624/25. p. 56.	1 tall. — 125. d.
	júl. 18. Regéc. OL. Ibrányi lev.	1 Imp. tall. — 200 d.
	aug. 29. Jobbágyi. OL. Múz. törzs.	1 magyar tall. — 75 kr.
	szept. vége (Lelesz) OL. Liber Reg. VIII. 737.	1 tall. — 150 d.
	nov. 6. Eperjes. OL. Thurzó lev. B. 1686. p. 426.	1 tall. — 210 d.
	nov. 29. Rimaszombat. OL. Repraesent rksz.. 3204. p. 529.	1 tall. — 125 d.
	dec. 12. Gyulafejérvár. OL. Dessewffy lev. (Margonya) rendelet.	1 tall. — 125 d.
	dec. 9. Sopron. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 120 d.
	— OL. Esterházy hg. Rep. 29. fasc. J. n. 152.	1 tall. — 125 d.
	— (Zemplén-Abaúj m.) OL. Lymbus II. fasc. 22. p. 290.	1 tall. — 2 frt.
1626.	jan. 6. Gyulafejérvár. OL. Gyulafejérvári kápt. Lib. Reg. XII. 48.	1 tall. — 125 d.
	jan. 27. (Kassa). OL. Thurzó lev. rksz. B. 1686.	1 tall. — 125 d.
	jan. 27. (Pozsonyban). p. 438.	1 tall. — 2 frt.
	febr. 24. Szatmár. OL. Szepesi kam. rksz. 2926. p. 86.	1 tall. — 150 d.
	márc. 3. Győr. Tört. Tár 1899. p. 516.	1 tall. — 125 d.
	márc. 4. Kassa. OL. Rhédey lev.	1 tall. — 120 d.
	márc. 10. Pozsony. Jerney gyűjt. XVII. 120.	1 tall. — 2 frt. (Pozsonyban 125 d.)
	márc. 29. Zedekert. OL. Thurzó lev. rksz. B. 1686. p. 446.	
	ápr. 22. Szikszó. OL. Szepesi kam. rksz. 2926. Lib. assignationum 79 (b)	1 tall. — 2 frt.
	ápr. 30. (Esztergom). OL. Zichy (Zsély) lev. fasc. 31 et G. n. 8.	Imp. solid. tall. — 120 d.
	jún. 8. (Lelesz). OL. Esterházy hg. Rep. 25. fasc. B. n. 152	Imp. tall. — 150 d.
	jún. — OL. Esterházy hg. Rep. 29. fasc. J. p. 8.	1 tall. — 125 d.
	jún. 8. (Lelesz). OL. Jeszenák lev.	1 Imp. tall. — 150 d.
	jún. 20. Bossány. OL. Motesiczky lev. fasc. 6.	1 tall. — 120 d.
	jún. 26. Uzfalva. OL. Melczer lev. (rend)	1 tall. — 125 d.
	júl. 7. Turterebes. OL. Perényi lev.	1 tall. — 120 d.
	júl. 11. Bécs. OL. Lymbus I. fasc. 6. p. 250.	1 rossz. tall. — 120 d.
	aug. 1. OL. Zichy (Zsély) fasc. 13.	1 tall. — 120 d.
	aug. 7. Eperjes. OL. Ibrányi lev.	1 tall. — 150 d.
	aug. 14. OL. Zichy (Zsély) lev. fasc. 13. n. 144.	1 tall. — 125 d.
	aug. 15. Dobrakuta. OL. Bethlen lev.	1 tall. — 120 d.
	aug. 19. Keszthely. OL. Tallián. lev.	1 tall. — 120 d.
	aug. 26. (Lelesz). OL. Múz. törzs.	1 tall. — 125 d.
	nov. 25. Kapi. OL. Kapy lev.	1 tall. — 2 frt. 70 d.
	nov. 25. — OL. Motesiczky lev. fasc. 8.	1 tall. — 125 d.
1627.	jan. 1 — dec. 31. Árva. OL. Esterházy hg. Rep. 29 fasc. L. n. 188.	1 tall. — 120 d.
	márc. 8. Szepes. OL. Szep. kam. Lib. perceptionum rksz. 2926. p. 117.	1 tall. — 120 d.
	márc. 12. OL. Szep. kam. Litt. ad Cam. III. 12.	1 tall. — 120 d.
	márc. 12. Turdosin. OL. Lymbus II. fasc. 1. p. 224.	1 tall. — 120 d.
	márc. 13. Turdosin. OL. Lymbus I. fasc. 1. p. 166—171.	1 tall. — 120 d.
	márc. 24. Kassa. OL. Teleki lev (Nagyzáblát)	1 tall. — 175 d.
	aug. 4. Gyulafejérvár. OL. Gyulafejérvári kápt. Prot. II. 480.	1 tall. — 120 d. — 80 oszpora.
	szept. 11. Paczin. OL. Perényi lev.	1 tall. — 125 d.
	nov. 25. (Nyitra). OL. Motesiczky lev. fasc. 6.	1 tall. — 125 d.
	nov. 20. Szerdahely. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 125 d.
	nov. 25. Kapi OL. Kapy lev.	1 tall. — 270 d.
	dec. 12. Nagyszombat. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 125 d.
	dec. 13. Újfalu. OL. Soós lev.	1 tall. — 120 d.
1628.	jan. 3. OL. Zichy (Zsély) fasc. 13. n. 168.	1 tall. — 120 d.
	jan. 30. Abaújvár. OL. Majtényi lev. OL. által rend. iratok. 30. sz.	1 tall. — 130 d.
	febr. 2. (Ecsed). OL. Esterházy hg. Rep. 25. fasc. B. n. 155.	1 tall. — 120 d.
	febr. 3. Fülek. OL. Forgách lev.	1 tall. — 1½ frt.
	márc. 4. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 135 d.
	jún. 7. (Pozsony). OL. Forgách lev.	1 Imp. tall. — 1½ Rh. frt.
	júl. 4. Szendrő. OL. Tihanyi lev.	1 tall. — 1½ frt.
	júl. 5. Lakompak. OL. Esterházy hg. Rep. 66. f. 421. II. 70.	1 tall. — 1½ Rh. frt.
	júl. 6. Biczer(?) OL. Perényi lev.	1 tall. — 180 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1628.	júl. 6. Csicsva. OL. Esterházy hg. Rep. fasc. F. n. 389.	1 tall. — 180 d.
	aug. 5. OL. Liber Reg. 1628. aug. 5.	1 tall. — 2 frt.
	aug. 26. Nagyszelecsény. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 140 d.
	nov. 15. Pozsony. OL. Sándor lev. (Bia) T. D. 3.	1 tall. — 125 d.
	nov. 22. Pozsony. OL. Majthényi lev. OL. által rend. iratok 30 sz.	1 tall. — 130 d.
	dec. 16. Pozsony. OL. Forgách lev. (Gimes)	1 tall. — 140 d.
	— Bécs OL. Esterházy hg. Rep. 29. fasc. J. n. 152.	Rh. tall. — 2 frt 25 d.
	— OL. Esterházy hg. Rep. 25. fasc. F. n. 389.	1 tall. — 180 d.
	— (Pozsony). OL. Múz. törzs.	1 tall. — 135 d.
1629.	jan. 1. OL. Zichy lev. (Zsély) fasc. 186. NB. p. 863.	1 tall. — 180 d.
	jan. 11. Fogaras. OL. Gyulafejérvári kápt. Lib. Reg. XIV. 81.	1 tall. — 150 d.
	febr. 6. Vadász. Tört. Tár. 1895. p. 135.	1 tall. — 140 d.
	febr. 12. Lőcse. OL. Zichy (Zsély) fasc. 13. n. 181.	1 tall. — 210 d.
	febr. 20. Fogaras. OL. Gyulafejérvári kápt. Lib. Reg. XIV. 92.	1 tall. — 150 d.
	febr. 24. — OL. Esterházy hg. Miklós nádor III/k. p. 212.	1 tall. — 140 d.
	febr. 25. Szombathely. Szhely, vár. lev. Prot. 1626/31. p. 154.	1 tall. — 120 d.
	márc. 4. Debrecen. Tört. Tár 1903. p. 272.	1 tall. — 175 d.
	márc. 23. Nagyszelecsény. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	márc. 27. (Garamszentbenedek.) OL. Múz. törzs.	Imp. tall. — 140 d.
	márc. 27. — OL. Esterházy hg. Miklós nádor iratai, III 212.	1 tall. — 140 d.
	ápr. 7. Gyulafejérvár. OL. Rhédey lev. fasc. 5.	1 tall. — 150 d.
	ápr. 16. Sombor. OL. Sombory lev.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 21. (Gyulafejérvár). OL. Gyulafejérvári Kápt. Prot. VI. p 136.	1 tall. — 100 d.
	máj. 5. Laxenburg. OL. Lib. Reg. VII. 862—63.	1 tall. — 150 d.
	máj. 23. Várda. OL. Esterházy hg. Rep. 25/B. fasc. F. n. 394.	1 tall. — 250 d.
	máj. 25. Eperjes. OSZK. Fol. Lat. 382.	1 tall. — 140 d.
	jún. 3. — OL. Esterházy hg. Miklós nádor iratai III/N. 9. 151.	1 tall. — 120 d.
	júl. 4. OL. Esterházy hg. Miklós nádor iratai III. fasc. 17.	1 tall. — 120 d.
	júl. 13. — OL. Esterházy hg. Miklós nádor iratai III. k. 192 p.	1 tall. — 120 d.
	júl. 19. Léva. OL. Múz. Törzs.	1 tall. — 150 d.
	júl. 21. Dienesd. OL. erdődi Pálfy lev. Miss. Kerekes A.	1 tall. — 125 d.
	aug. 9. Eperjes. OSZK. Fol. Lat. 382.	1 tall. — 140 d.
	aug. 25. (Nyitra.) OL. Múz. törzs.	Solidus tall. — 150 d.
	nov. 8. Bécs. Jedlicska Pál: Eredeti részletek 65. sz.	1 tall. — 140 d.
	nov. 21. (Lelesz). OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	dec. 12. Zalabér. OL. fajszi Ányos lev.	1 tall. — 135 d.
	dec. 27. (Nyitra). OL. Múz. törzs.	Leopoldus és Greci — 135 d.
	— Sombor. OL. Sombory lev. f. 3.	Solid. tall. — 125 d.
	— Várad. OL. Acta Part. fasc. 1.	1 tall. — 180 d.
1630.	jan. 6. Kassa. OL. Lymbus I. fasc. 6. p. 587.	1 tall. — 1½ m. frt.
	jan. 9. Zólyom. OL. Esterházy hg. Rep. 30. f. B. n. 20.	1 tall. — 6 Timf.
	jan. 25. OL. Zichy lev. (Zsély) fasc. 186 NB. 383.	1 tall. — 160 d.
	febr. 24. (Gyulafejérvár). OL. Kolosmonostori konv. Prot. 25. p. 102.	1 Imp. tall. — 180 d.
	márc. 2. (Szepes). OL. Szirmay lev.	1 tall. — 180 d.
	márc. 2. (Szepes). OL. Szirmay lev. (az 1632 évhez beosztva).	1 tall. — 165 d.
	márc. 4. (Bihar m.) OL. Csáky lev. (központi Misc. fasc. 1.)	1 tall. — 175 d.
	márc. 4. Debrecen. Tört. Tár. 1903. p. 272.	1 tall. — 175 d.
	ápr. 24. Pozsony. OL. Copula 1632/33. p. 298.	1 tall. — 175 d.
	ápr. 28. Csepreg. OL. Nádasdy lev. B. 1568. Inscriptiones II. 136.	1 tall. — 150 d.
	máj. 10. (Pozsony). OL. Forgách. lev. (Gimes)	1 tall. — 120 d.
	máj. 28. Balf in thermis S. Wolfgangi. OL. Nádasdy Liber Inscriptionum. G. 341.	1 tall. — 150 d.
	jún. 8. (Garamszentbenedek) OL. Motesiczky lev. fasc. 10.	1 tall. — 120 d.
	júl. 22. OL. Teleki lev. (Záblát)	1 Imp. tall. — 125 d.
	szept. 1. Bozsok. OL. Nagy István gyűjt.	Reichstall. — 175 — 180 d.
	szept. 1. Tavarnok. Jedlicska: Eredeti részletek 153 sz.	1 tall. — 120 d.
	szept. 29. (Gyulafejérvár). OL. Gyulafejérvári Kápt. Prot. VII. p. 61.	1 tall. — 170 d.
	okt. 17. Putnok. OL. Teleki lev. (Nagyzáblát)	1 tall. — 180 d.
	nov. 6. Szendrő. OL. Kubinyi lev. (Kóvár)	1 tall. — 150 d.
		1 tall. — 180 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1630.	dec. 12. Turóc. OL. Teleki lev. (Nagyzáblát)	1 tall. — 150 d.
	— OL. erdődi Pálfy lev. Miss. Kerekes A.	1 tall. — 125 d.
	— Szombathely. Szombathely v. Prot. 1626/34. 359.	1 tall. — 125 d.
	— OL. Liber dignitatum Saec.	1 tall. — 130 d.
	— (Pozsony). OL. Múz. törzs.	1 tall. — 166 d.
1631.	jan. 10. Keresztúr. OL. Esterházy hg. Rep. 50 fasc. C. n. 3. p. 39.	Imp. tall. — 120 d.
	febr. 1. Sárvár. OL. Nádasdy lev. B. 1568. D. p. 136.	Imp. tall. — 120 d.
	márc. 19. (Szepes). OL. Szirmay lev.	1 tall. — 180 d.
	márc. 19. Kassa. OL. Ben. Mand. rksz. 2993. p. 94.	Reichstall. — 180 d.
	máj. 2. Kassa. OL. Ben. Mand. rksz. 2993. p. 92.	1 Reichstall. — 18 solidus.
	máj. 22. Bécs. OL. Múz. törzs.	1 magyar tall. — 10 solidus
	júl. 22. (Szepes). OL. Máriássy lev., idegen családok.	1 solid. Imp. tall. — 180 d.
	okt. 30 Eperjes. OL. Ibrányi lev.	1 tall. — 180 d.
	dec. 18. OL. Batthyány lev. XVIII. számadás.	1 tall. — 170 d.
	— (Abaúj vm.). OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	— Nagykőrös. Szilády—Szilágyi I. 21.	1 tall. — 150 d.
	— (Kassa). OL. Szepesi kam. rksz. 2926. p. 37.	1 tall. — 150 d. „Prout nimirum ab. . . . Cardinale Pazman. . . . acceptati sunt. . . . , .qui hic per flor. 1 d. 80 computantur. . . .”
1632.	jan. 6. Németújvár. OL. Batthyány lev. P. 1313 rksz. 65. lad. I. p. 649.	1 tall. — 120 d.
	márc. 19. (Szepes). OL. Szirmay lev.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 19. (Kálló). OL. Zichy lev. (Zsély) fasc. 186. NB. p. 410.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 26. Rimaszombat. OL. Kubinyi (Kóvár)	1 tall. — 175 d.
	júl. 2. OL. Sztáray lev.	1 tall. — 180 d.
	júl. 8. Bécs. OL. Esterházy hg. Rep. 66. f. 421. II. k. 111. p.	1 tall. — 125 d.
	aug. 1. (Kisvárda). OL. Zichy (Zsély) fasc. 7. n. 2642.	1 tall. — 3 lengyel frt.
	okt. 4. Kismarton. OL. Esterházy hg. Rep. 66. f. 421. II. 120.	1 tall. — 130 d. (”quod si autem casu quo valor et liga. . deterioretur. . .”)
	dec. 6. Németújvár. OL. Batthyány lev. P. 1313. rksz. 65. lad. I. p. 649.	1 tall. — 120 d.
	— Kassa. OL. N. R. A. fasc. 310. n. 50.	1 tall. — 180 d. Rénes t. 90 d.
	— OL. Berzeviczy lev. (Kakaslomnic)	1 Reichstall. — 168. d.
		1 Reichstall. — 176.
		1 Reichstall. — 180 d.
	— Pozsony. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 165 d.
	— (Pozsony m.) OL. Múz. törzs.	1 tall. — 160 d.
	— (Szabolcs m.) OL. Ibrányi lev.	1 tall. — 180 .
1633.	jan. 11. (Szombathely). OL. fajszi Ányos lev.	1 tall. — 135 d.
	febr. 1 Nagyvárad. OL. Szőgyény—Marich lev.	1 tall. — 180 d.
	febr. 10. Eperjes. OL. Melczer lev.	1 tall — 180 d.
	febr. 27. Murány. OL. Forgách lev.	1 tall. — 170 d. „az mint ertem, ugyan annyiban is jar mostan az kgltek földen az Taller.”
	ápr. 16. (Erdély). Erdélyi Múzeum 1900 (XVII. k.)	1 tall. — 110 oszpora.
	máj. 8. Eperjes. Bp. Jerney gyűjt. XXIII. 8.	1 tall. — 180 d.
	máj. 12. Gyulafejérvár. OL. Bethlen lev. évrend. és Erd. oszt. Lib. Reg. XXIII. p. 32.	1 tall. — 175 d.
	jún. 2. Nemeskér. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	júl. 13. Pazdics. OL. Szirmay lev.	1 tall. — 180 d.
	júl. 16. Eperjes. OL. Szentiványi lev.	1 tall. — 180 d.
	aug. 7. Vinna. OL. Szirmay lev.	1 tall, — 180 d. gráczi tall. — 180 d.
	szept. 12. Léka. OL. Forgách lev.	1 tall. — 120 d.
	szept. 13. Dörföly. OL. Forgách lev.	1 Imp. tall. — 120 d.
	szept. 21. Szentivány. OL. Szent Ivány lev.	1 tall. — 180 d.
	nov. 13. OL. Szunyogh lev.	1 tall. — 60 Bitkovszker Böhmer.
	dec. 20. — OL. Kubinyi lev. (Kóvár)	1 tall. — 175 d.
	— Sámbok. OL. Ghiczy lev.	1 tall. — 160 d.
	— Lakompak. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 165 d.
1634.	jan. 28. Németújvár. OL. Batthyány lev. P. 1313 rksz. 110 p. 97.	1 tall. — 1½ frt.
	febr. 1. — OL. Batthyány lev.	1 gráci tall. — 160 d.
		1 tall. — 150 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1634.	febr. 10. (Losonc). OL. Szilassy lev. évrend. p. 83.	1 tall. — 150 d.
	febr. 14. Murány. OL. Nádasdy lev. rksz. B. 1562. p. 753.	1 tall. — 175 d.
	ápr. 9. Kismarton. OL. Esterházy hg. Rep. 66 fasc. 421. II. 152.	1 tall. — 160 d.
	ápr. 17. Kismarton. OL. Esterházy hg. Rep. 66. fasc. 421. II. 152.	1 tall. — 120 d.
	jún. 1. — OL. Nádasdy lev. rksz. B. 1563 p. 753.	1 tall. — 160 d.
	jún. 7. — OL. Esterházy hg. Rep. 30. f. B. n. 21.	1 tall. — 165 d.
	jún. 8. Neczpál. OL. Justh lev. (1633. évhez beosztva)	1 tall. — 170 d.
	jún. 30. OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 150 d.
	júl. 31. Butka. OL. Dessewffy lev.	1 tall. — 180 d.
	aug. 3. Galgócz. OL. Forgách. lev.	1 tall. — 160 d.
	aug. 16. Ocskó. OL. Berényi lev.	1 tall. — 160 d.
	aug. 8. Lakompak. OL. Esterházy hg. Rep. 66. fasc. 421. I. 35.	1 tall. — 150 d.
	nov. 9. Tarczal. OL. Mokcsay lev.	1 tall. — 180 d.
	nov. 19. — OL. Dessewffy lev.	1 tall. — 2 frt.
	nov. 24. (Szepesi kápt.) OL. Soós lev.	1 tall. — 180 d.
	dec. 19. OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 150 d.
	— Nagykőrös. Szilády—Szilágyi I. 22.	1 tall. — 135 d. 140. és 150 d.
	— Bécs. OL. Nádasdy lev. rksz. B. 1562. p. 262.	1 tall. — 160 d.
	— OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	— OL. Kölcsey lev.	1 tall. — 150 d.
	— Bécs. OL. Nádasdy lev. rksz. B. 1563. p. 262.	1 tall. — 160 d.
	— OL. Esterházy hg. Rep. 29. f. J. n. 152. p. 27.	1 tall. — 160 d.
	— Nagykőrös. Szilády—Szilágyi: I. 33.	1 tall. — 160 d.
1635.	jan. 8. OL. Nádasdy lev. B. 1563 p. 749.	1. tall. — 150 d.
	jan. 11. Remeteszeg. OL. Zichy (Zsély) fasc. 11. n. 480.	1 tall. — 180 d.
	jan. 23. — OL. Szirmay lev.	1 tall. — 180 d.
	febr. Lemberg. OL. Zichy (Zsély) fasc. 219.	1 tall. — 3 lengyel frt.
	febr. 5. Kismarton. OL. Esterházy hg. Rep. 66. f. 421. II. 158.	Imp. tall. — 150 d.
	febr. 21. Neczpál. OL. Justh lev.	1 tall. — 150 d.
	márc. 11. OL. Esterházy hg. Rep. 26. fasc. F. n. 279.	1 tall. — 180 d.
	márc. 26. Bécs. OL. Liber Reg. VIII. k. 105.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 3. Sztrása. OL. Szirmay lev.	Imp. ezüst tall. — 180 d.
	ápr. 12. OL. kam. Rákóczy lev. rksz. B. 1606. p. 594.	1 tall. — 175 d.
	máj. 7. Tarczal. OL. Mokcsay lev.	1 tall. — 180 d.
	máj. 29. Liptó. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 160 d.
	jún. 30. Sztropkó. OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	júl. 14. (Bars m.) OL. Múz. törzs.	1 tall. — 160 d.
	júl. 17. Eperjes. OL. Melczer lev.	1 tall. — 3 frt.
	júl. 18. Kálnó. OL. váradi Török lev.	1 tall. — 160 d.
	júl. 18. Kálnó. OL. Telekesi Török lev.	1 tall. — 160 d.
	szept. 27. Budetin. OL. Szunyogh lev.	1 Reichstall. — 150 d.
	okt. 18. (Pozsony). OL. Czobor lev.	1 tall. — 150 d.
	dec. 12. (Heves m.) OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	dec. 14. Borsi. OL. U et C. fasc. 2 sz.	1 tall. — 180 d.
	dec. 16. Kassa. BP. Jerney gyűjt. 24. k. 21.	1 tall. — 180 d.
	dec. 19. Pozsony. OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 150 d.
	dec. 28. (Zemplén m.) OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	— Regéc. OL. U. et C. fasc. 96. n. 15.	1 tall. — 180 d.
	— Tarczal. OL. Mokcsay lev.	1 tall. — 180 d.
	— Budetin. OL. Szunyogh lev.	1 tall. — 180 d.
	— Mihalik: A kassai ötvösség tört.	1 tall. — 180 d.
	— Erdély. OL. Lymbus II. fasc. 22.	1 tall. — 180 d.
	— Kálló. BP. Jerney gyűjt. 25. k. 7.	1 Imp. tall. — 150 d.
	— (Sáros m.). OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	— OL. Batthyány lev. Instructiones I. p. 68.	1 tall. — 1 ½ Rh. frt.
	— Budetin. OL. Szunyogh lev.	1 Reichstall. — 150 d.
		3 siléziai tall. — 2 tall. — 48 d.
1636.	jan. 4. Nagy Zelecsény. OL. Múz. Törzs.	1 tall. — 150 d.
	jan. 10. (Szabolcs m.) OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	jan. 16. (Abaúj m.) OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	jan. 18. (Szepes). OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	febr. 5. Kismarton. OL. Esterházy hg. Rep. 66. f. 421. II. 158.	1 tall. — 150 d.
	febr. 6. Fóny. OL. Ibrányi lev.	1 tall. — 180 d.
	febr. 15. Tarczal. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	febr. 15. Budetin. OL. Szunyogh lev.	4 siléziai tall. — 3 Reichstall. 24 d.
	febr. 23. (Erdély). OL. Kolosmonostori konv. Prot. 27. p. 62.	1 tall. — 180 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1636.	márc. 4. (Ung. m.) OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	márc. 28. (Erdély). OL. Kolosmonostori konv. Prot. 28. p. 102.	1 tall. — 180 d.
	márc. 31. Kassa OL. Lónyay lev. Ser. IV. AA. p. 336.	1 tall. — 175 d.
	ápr. 20. (Szepesi kápt.) OL. Dessewffy lev.	1 tall. — 170 d.
	ápr. 20. OL. Berzeviczy lev. (Kakaslomnic).	1 tall. — 180 d.
	ápr. 20. (Szepes). OL. Berzeviczy (Kakaslomnic).	1 tall. — 170 d.
	ápr. 22. Bécs. OL. NRA. fasc. 229. n. 15.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 28. (Ugocsa m.) OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	jún. 4. Zágráb. OSZK. Quarta Lat. 1065.	Scudi Veneti — 110 kr. Czenfroni — 120 kr.
	jún. 29. (Sopron m.) OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 150 d.
	jún. 30. OL. Berzeviczy lev. (Kakaslomnicz).	1 tall. — 180 d.
	júl. 14. Gyulafejérvár). OL. Gyulafejérvári kápt. Prot X. p. 84.	1 Imp. tall. — 180 d. Gréczi tall. — 180 d.
	szept. 4. Pápa. OL. N. R. A. fasc. 10. n. 87.	1 tall. — 120 d.
	dec. 3. Vörösmart. OL. Zichy (Zsély) fasc. 8. n. 2664.	1 tall. — 180 d.
	dec. 9. Kassa. OL. Zichy (Zsély) fasc. 13. n. 227.	1 tall. — 180 d.
	— OL. Szirmay lev. (feljegyzés).	1 tall. — 170 d.
	ápr — Nagykőrös. Szilády—Szilágyi I. 47.	1 tall. — 160 d,
	— Budetin. OL. Szunyogh lev.	1 Reichstall — 180 d.
1637.	jan. 4. Pozsony. OL. Vár. és kam. iratok. Fol. Lat. 917. p. 20.	1 tall. — 150 d.
	febr. 20. Pozsony. OL. Zichy (Zsély) fasc. 32. et. F. n. 1.	1 tall. — 160 d.
	márc. 23. (Erdély) OL. Kolosmonostori konv. Prot. 27. p. 61.	1 tall — 170 d. "40 pénzt superaddalvan."
	ápr. 2. Kassa. OL. Ibrányi lev.	1 tall. — 125 d.
	ápr. 28. Balassagyarmat. OL. Tihanyi lev.	1 tall. — 1 ½ frt.
	jún. 26. Marczinfalva. OL. N. R. A. fasc. 87. n. 10.	1 tall — 180 d.
	júl. 2. (Lelesz). OL. Sztáray lev.	1 tall. — 180 d.
	aug. 3. OL. Soós lev.	1 tall. — 180 d.
	aug. 29. OL. kam. Rákóczi lev. rksz. B. 1606. p. 595—639.	1 tall. — 180 d.
	szept 7. Ecsed. OL. Múz. törzs. (1647. évhez beosztva).	1 tall. — 150 d.
	okt. 20. Esztergom. OL. Ghiczy lev.	1 tall. — 160 d.
	— Kerecsen. OL. Szőgyény—Marich lev.	1 tall. — 175 d.
	— OL. Esterházy hg. Rep. 29. fasc. I. r. 152.	1 tall. — 150 d.
	— Szeregnye. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
1638.	jan. 29. (Moson). Agrártört. Szemle 1957. 253.	1 tall. — 150 d.
	jan. 29. (Érsekújvár) OL. N. R. A. fasc. 70. n. 2.	1 tall. — 150 d.
	márc. 4. Tállya. OL. Soós lev.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 24. Gyulafejérvár. OL. Gyulafejérvári kápt. Lib. Reg. XIX. p. 43.	1 tall. — 175 d.
	máj. 1. Gyulafejérvár. OL. Teleki lev. (Marosvásárhely). Új rend. fasc. 14. n. 3179.	1 tall. — 180 d.
	júl. — OL. Esterházy hg. Rep. 29. fasc. J. n. 157.	1 tall. — 55 lengyel garas.
	júl. 19. Kassa. OL. Melczer lev.	1 tall. — 360 d. (!!)
	szept. 17. Lietava. OL. Szunyogh lev.	1 tall. — 180 d.
	nov. 2. Szombathely. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	nov. 6. Eperjes. OL. Zichy (Zsély) fasc. 186. NB. p. 487.	1 tall. — 180 d.
	nov. 20. OL. Csáky lev. (központi) Misc. fasc. 1.	1 tall. — 180 d.
	dec. 6. (Túróc). OL. Révay lev. 36. cs. fasc. 5. n. 26.	1 tall. — 170 d.
	dec. 23. Borsi. OL. U. et. C. fasc. 2. n. 34.	1 tall. — 178 d.
	— Borsi. Makkai: I. Rákóczi György 313.	1 tall. — 180 d.
	— OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	— Pozsony. OL. N. R. A. fasc. 70. n. 2.	1 tall. — 150 d.
1639.	jan. 28. Segesvár. OL. Teleki (Mvásárhely) Földváry oszt. Okiratok.	1 tall. — 120 d.
	febr. 2. Kismarton. OL. Esterházy hg. Rep. 66. f. 421. II. 298.	1 tall. — 150 d.
	febr. 7. Rohme. OL. Batthyány lev. P. 1313. rksz. 213. Inscriptio p. 25.	1 tall. — 150 d.
	febr. 26. Bécs. OL. Forgách. lev. „in valore hic Viennae currenti."	1 tall. — 90 kr.
	márc. 10. Hozelecz. OL. Berzeviczy (Kakaslomnicz).	1 tall. — 180 d.
	márc. 15. Regécz. OL. Esterházy hg. Miklós nádor III. k. 108 p.	1 tall. — 180 d.
	márc. 17. OL. kam. Rákóczi lev. rksz. 1583. p. 23.	1 tall. — 180 d. (és 150 d. Pozsonyban)
	márc. 18. OL. Esterházy hg. Rep. 26. fasc. F. n. 283.	1 tall. — 150 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1639.	márc. 29. Lakompak. OL. Esterházy hg. Rep. 66. f. 421. I. k. 227.	1 tall. — 1 ½ frt.
	ápr. 1. (Szepes). OL. Szirmay lev.	1 Imp. tall. — 180 d.
	ápr. 2. Keresztúr. OL. Nádasdy lev. Liber Insciptionum C. 3.	1 tall. — 150 d.
	ápr. 11. Szepes. OL. N. R. A. fasc. 198. n. 39.	1 tall. — 200 d.
	ápr. 18 Újvár. OSZK. Quarta Hung. 1525. 4. k. p. 317.	1 tall. — 150 d.
	ápr. 20. Lakompak. OL. Esterházy hg. Rep. 66. f. 421. I. 232.	1 tall. — 150 d.
	ápr. 22. Kismarton. OL. Esterházy hg. Rep. 66. f. 421. II. 6.	1 Imp. tall. — 150 d.
	máj. 21. (Egri kápt.) OL. Kapy lev.	1 tall. — 175 d.
	jún. 6. OL. Soós lev.	1 tall. — 180 d.
	jún. 24. — OL. Szirmay lev.	1 tall. — 180 d.
	jún. 25. Sempte. OL. Esterházy hg. Rep. 66. fasc. 421. II. 290.	1 tall. — 150 d.
	aug. 2. Sárvár. OL. Nádasdy lev. Lib. Inscript. C. 26.	1 ezüst tall. — 1 ½ frt.
	aug. 7. Surány. OL. Forgách (Csákányi)	1 tall. — 180 d.
	aug. 17. Garam. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	aug. 18. OL. Barkóczy lev.	1 tall. — 175 d.
	aug. 18. (Vasvár). OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	aug. 28. Homonna. OL. Szirmay lev.	1 tall. — 180 d.
	szept. 6. (Lelesz). OL. Soós lev.	1 tall. — 180 d.
	szept. 26. Eperjes. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	szept. 29. Galgóc. OL. Forgách. lev.	1 tall. — 120 d.
	nov. 7. Darma. OL. Barkóczy lev.	1 tall. — 180 d.
	nov. 29. Regéc. OL. Esterházy hg. Rep. 26. fasc. F. n. 283.	1 tall. — 180 d.
	— OL. Kvassay lev.	Imp. tall. — 150 d.
	— Nagykőrös. Szilády—Szilágyi I. 81.	1 tall. — 170 d.
1640.	jan. 10. Varanó. OL. Esterházy hg. Rep. 25. fasc. F n. 411.	1 tall. — 180 d.
	márc. 3. Pozsony. OL. Zichy (Zsély) f, 180 NB. p. 472.	"Keresztes tallert, az ki fellyebb jar az mi Tallerunknal. . . ."
	márc. 15. Galgóc. OL. Forgách. lev.	1 tall. — 1 ½ frt.
	márc. 27. Nyitra. OL. Berényi lev.	Imp. tall. — 150 d.
	ápr. 2. Diósgyőr. OL. Orczy lev. Numerizata 316. sz.	1 tall. — 175 d.
	ápr. 25. Hanva. OL. Barkóczy lev.	1 tall. — 180 d.
	máj. 6. Ungvár. OL. Görgey lev. (Toporc) az 1615. évhez beosztva).	1 tall. — 180 d.
	máj. 8. (Stubonya). OL. Esterházy hg. Miklós nádor. III. k. 341.	1 tall. — 160 d.
	máj. 11. OL. Soós lev.	1 tall. — 180 d.
	máj. 14. Kassa. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	máj. 23. Kassa. OL. Barkóczy lev.	1 tall. — 180 d.
	máj. 27. Kassa. OL. Ibrányi lev.	1 tall. — 180 d.
	júl. 25. Sempte. OL. Révay lev. 35. cs. fasc. 2. n. 9.	1 tall. — 150 d.
	júl. 29. (Erdély). OL. Gyulafejérvári Kápt. Lymbus XIX. p. 26.	1 tall. — 125 oszpora.
	aug. 18. Lánzsér. OL. Esterházy hg. Rep. 66. fasc. 421. I. 258.	1 tall. — 150 d.
	aug. 18. Szatmár OL. Bethlen lev. (évrendes)	1 tall. — 180 d.
	szept. 23. Ungvár. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	nov. 2. Putnok. OL. Teleki (Nagyzáblát) lev.	1 tall. — 175 d.
	nov. 25. Nyitra. OL. Forgách lev.	1 tall. — 1 ½ frt.
	nov. 28. Putnok. OL. Teleki (Nagyzáblát) lev.	1 tall. — 175 d.
	dec. 13. (Esztergom). OL. Jankovich gyűjt. és Forgách lev.	1 tall. — 150 d.
	dec. 30. (Galgócz) OL. Forgách lev.	1 tall. — 150 d.
	— OL. Nádasdy lev. rksz. B. 1568. F. köt. p. 133.	1 tall. — 150 d. 1 scudo—185 d.
	— Szempe. OL. Acta Partic. fasc. 1.	1 tall. — 150 d.
	— OL. Bethlen lev. (évrend)	1 tall. — 180 d.
	— (Vasvár). OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	— OL. Esterházy hg. Rep. 9. fasc. 9. n. 249.	1 magyar tall. — 10 silling — 75 kr.
1641.	jan. 4. Cziczer. OL. Mokcsay lev.	1 tall. — 180 d.
	febr. 1. OL. Szőgyény—Marich lev.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 8. Sempte. OL. Esterházy hg. Rep. 66. II. 326.	1 tall. — 150 d.
	ápr. 20. Salgó. OL. Soós lev.	1 tall. — 180 d. (Lipót, Gréczi és közönséges).
	ápr. 22. (Szepes). OL. Rhaell lev.	1 tall. — 180 d.
	máj. 27. Czehfalva. OL. Soós lev.	1 tall. — 196 d.
	jún. 11. Szentgrót. OL. Erdődy lev. (Vép) foto II. 35.	1 tall. — 156 d.
	aug. 11. Ungvár. OL. Barkóczy lev.	1 tall. — 180 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1641.	aug. 31. OL. Litt. ad Cam. Scepus. rksz. 1196.	1 tall. — 180 d.
	szept. 1. Keresztúr. OL. Nádasdy lev. Inscript. C. 119.	1 tall. — 150 d.
	okt. 2. Gyulafejérvár. OL. Gyulafejérvári kápt. Lymbus XIX. Udvari leltárak p. 6.	1 tall. — 76 oszpora.
	okt. 2. Konstantinápoly. OL. Gyulafejérvári kápt. Lymbus XIX. Udvari leltárak p. 6.	4 Imp. tall. — 5 Real tall.
	okt. 3. Bécs. OL. Forgách lev. (1621. évhez van beosztva)	Reichstall. — 1 ½ frt.
	dec. 18. Vázsonykő. OL. Esterházy hg. Rep. 36. fasc. B. n.96.	Gréczi tall. — 120 d.
	— (Kassa). OL. Vár. és kam. iratok. Fol. Lat. 921.	1 tall. — 180 d.
	— OL. Szunyogh lev.	Syrokych tall. — 180 d.
	— Körmend. OL. Batthyány lev. Miss. Hagymásy János.	1 tall. — 150 d.
1642.	jan. 30. Kisstricse. OL. Révay lev. 35. cs. fasc. 2. n. 9.	1 tall. — 150 d.
	febr. 7. Szombathely. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	márc. 10. OL. Batthyány lev. Miss. Jobbágy Dániel.	Funtos tall. — 140 d.
	ápr. 10. — OL. Tihanyi lev.	1 tall. — 60 poltura.
	ápr. 12. Kassa. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	máj. 4. Hodin. OL. Zichy (Zsély) fasc. 25. cs. D. n. 12.	1 tall. — 150 d.
	máj. 9. Divékújfalu. OL. Berényi lev.	1 tall. — 150 d.
	máj. 29. Nyitra. OL. Sándor lev. (Bia) Tom. D. 3.	1 tall. — 150 d.
	jún. 2. (Lelesz). OL. Forgách lev.	1 tall. — 180 m. d.
	jún. 13. Szendrő. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	jún. 13. Szentgrót. OL. Erdődy lev. (Vép) foto. II. 472.	1 tall. — 150 d.
	jún. 22. Fraknó. OL. Tallián lev.	1 tall. — 150 d.
	júl. 10. (Gyulafejérvár) OL. Gyulafejérvári kápt. Prot. IX. 31.	1 tall. — 180 d. (Tall.) Zlot — 1 frt.
	júl. 14. Lakompak. OL. Esterházy hg. Rep. 12. fasc. Q. n. 634.	1 tall. — 150 d.
	júl. 16. Galgóc. OL. Forgách lev.	1 tall. — 1 ½ frt.
	aug. 15. Sárospatak. OL. Mokcsay lev.	1 tall. — 180 d.
	nov. Beczkó. OL. Soós lev.	1 tall. — 180 d.
	dec. 23. Túrterebes. OL. Bethlen lev. (évrendes)	1 tall. — 180 d.
	dec. 23. Túrterebes. OL. Perényi lev.	1 tall. — 180 d.
	— OL. Forgách lev.	1 tall. — 180 d.
1643.	jan. 17. Szombathely. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	márc. 18. Eperjes. OL. Melczer lev.	Imp. tall. — 200 d.
	márc. 25. Komjáti. OL. Forgách lev. Körmöci	1 tall. — 150 d.
	ápr. 22. Galgócz. OL. N. R. A. fasc. 231. n. 11.	1 tall. — 1 ½ frt.
	ápr. 23. (Ugocsa). OL. Perényi lev.	1 tall. — 175 d.
	máj. 8. — OL. Nádasdy lev. B. 1563. p. 846.	1 tall. — 180 d.
	máj. 21. Kassa. OL. Litt. Cam. Scepus.	1 tall. — 180 d.
	aug. 18. Losonc. OL. Szilassy lev. évrend. p. 106.	1 tall. — 175 d.
	aug. 29. Ibrány. OL. Ibrányi lev.	Lengyel pallosos tall. — 180. d. Közönséges tall. — 180 d.
	dec. 15. Muraszombat. Múz. törzs.	1 tall. — 120 d.
	— (Szepes). OL. Rhaell lev.	1 tall. — 180 d.
1644.	jan. 25. (Szepes). OL. Orczy lev. Numerizata n. 1003.	1 tall. — 150 d.
	jan. 26. (Erdély). OL. Kolosmonostori konv. Prot. 31. p. 48.	1 tall. — 180 d.
	febr. 5. Losonc. OL. Szilassy lev. évrend. p. 107.	1 tall. — 175 d.
	ápr. 14. (Kismarton). OL. Esterházy hg. Miklós nádor III/k. p. 77.	1 scudo — 183 d.
	máj. 3. (Kismarton). OL. Esterházy lev. Miklós nádor, III. k. 77.	1 tall. — 150 d.
	máj. 22. (Pozsonyi kápt.) OL. Héderváry—Viczay lev. fasc. 11. n. 21.	Imp. tall. — 150 d.
	máj. 28. (Kismarton). OL. Esterházy hg. Miklós nádor III. k. p. 77—78.	1 tall. — 170 d.
	jún. 19. (Kismarton). OL. Esterházy hg. Miklós nádor, III. k. p. 77.	1 tall. — 175 d.
	júl. 23. Kassa. OL. N. R. A. fasc. 310. n. 50.	1 tall. — 180 d.
	aug. 7. — OL. Esterházy hg. Miklós nádor, III. B. p. 14.	1 tall. — 150 d.; Scudo — 183 d.
	szept. 6. Ludány. OL. Motesiczky lev. fasc. 8.	1 tall. — 1 ½ frt.
	okt. 19. Újfalu. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	nov. 9. után. OL. Esterházy hg. Miklós nádor, III. h. p. 22—31.	Scudo — 183 d.
	dec. 24. (Kassa). OL. N. R. A. fasc. 310. n. 50. és Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
1645.	jan. 28. Szőlős. OL. Perényi lev.	1 tall. — 180 d.
	febr. Kassa. OL. Soós lev.	1 tall. — 180 d.
	febr. 4. — OL. Jerney gyűjt. XVII. 135.	1 tall. — 150 d.
	márc. 24. Sárospatak. OL. Lymbus II. fasc. 22. p. 635.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 5. Szklabina. OL. Berényi lev.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 25. Lietava. OL. Perényi lev.	1 tall. — 150 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1645.	máj. 4. Feketeardó. OL. Bethlen lev. (évrendb.)	1 tall. — 180 d.
	máj. 7. Sárvár. OL. Nádasdy lev. Liber Inscriptionum. C. 205, F. 86, C. 195.	1 tall. — 150 d. 1 scudo — 110 kr.
	máj. 9. Divékújfalu. OL. Berényi lev.	1 tall. — 150 d.
	aug. 16. OL. Csáky lev. (központi) Misc. fasc. 1.	1 tall. — 3 lengyel frt.
	szept. 22. Sombor. OL. Sombory lev.	1 tall. — 180 d.
	okt. 8. (Nyitra). OL. Forgách lev.	1 tall. — 150 d.
	okt. 16. Késmárk. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	dec. 31. Beczkó. OL. Nádasdy lev. B. 1568. F. k. 157. p.	1 tall. — 150 d.
	— Budetin. OL. Szunyogh lev.	1 tall. — 180 d.
1646.	febr. 15. Csicser. OL. Csicsery lev.	1 tall. — 180 d.
	febr. 16. Loos. OL. Héderváry—Viczay lev. fasc. 5. n. 10.	1 tall. — 150 d.
	ápr. 29. Eperjes. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	máj. 4. Keresztúr. OL. Nádasdy lev. B. 1568. F. köt.	1 tall. — 150 d.
	máj. 16. Eperjes. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	máj. 17. Tokaj. OL. kam. Rákóczi lev. B. 1589. p. 294.	1 tall. — 125 d.
	máj. 20. Fülek. OL. Acta Partic. fasc. 2. és Váradi Török lev.	1 tall. — 175 m. d.
	okt. 19. Pozsony. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	nov. 26. Kassa. OL. N. R. A. fasc. 310. n. 50.	Imp. tall. — 180 d. Rh. tall. — 180 d. 72 krajcáros tall.
	dec. 4. (Pozsony). OL. Zichy lev. (Zsély) f. 37/b. n. 1.	1 tall. — 150 d.
	— OL. Acta Partic. fasc. 2.	Imp. tall. — 150 d.
	— OL. váradi Török lev.	1 tall. — 175 d.
	— OL. Liber Dignit. Saec.	Velencei scudo — 40 gréczi új garas.
1647.	jan. 4. Szécsény. (Nógrád) OL. Tihanyi lev.	1 tall. — 175 d.
	febr. 11. Czeczer. OL. Mokcsay lev.	1 tall. — 180 d.
	febr. 20. Pozsony. OL. Perényi lev.	1 tall. — 150 d.
	jún. 6. (Eger). OL. Perényi lev.	1 tall. — 180 d.
	jún. 12. (Lelesz). OL. Perényi lev.	1 tall. — 150 d.
	júl. 9. (Erdély). OL. Kolosmonostori konv. Prot. 31. p. 102.	1 tall. — 180 d.
	aug. 17. Fogaras OL. Gyulafejérvári kápt. Lymbus XIX. p. 23.	1 tall. — 185 d. "azon legyen, az Tallert ft. l. d. 85. kölcze". (I. Rákóczi György utasítása)
	szept. 22. Varanno. OL. Barkóczy lev.	1 tall. — 180 d.
	szept. 24. OL. Szőgyény—Marich lev.	1 tall. — 90 kr.
	okt. 12. Kukló. OL. telekesi Török lev.	1 tall. — 150 d.
	nov. 5. (Nyitra). OL. Forgách lev.	Solidus tall. — 130 d.
	dec. 2. (Pozsony). OL. Esterházy hg. Rep. 10. f. A. n. 20.	Imp. tall. — 150 d.
	dec. 2. (Pozsony). OL. Esterházy hg. Rep. 39. fasc. A. n. 20.	Imp. tall. — 150 d.
	dec. 4. (Szepesi kápt.) OL. Kapy ev.	Imp. tall. — 180 d.
	— OL. Acta Partic. fasc. 1.	1 Imp. tall. — 120 d.
	— OL. Nádasdy lev. B. 1564.	1 tall. — 150 d.
	— Nógrád. OL. Tihanyi lev.	1 tall. — 170 d.
	— Budetin. OL. Szunyogh lev.	1 tall. — 150 d.
	— Túrterebes. OL. Perényi lev.	1 tall. — 180 d.
	— OL. Dessewffy lev.	1 tall. — 180 d.
	— OL. Szirmay lev.	1 tall. — 150 d.
1648.	jan. 25. (Pozsony). OL. Motesiczky lev. fasc. 8.	1 tall. — 150 d.
	márc. 23. Cseke. OL. Kölcsey lev.	1 tall. — 180 d.
	márc. 28. Eperjes. OL. Melczer lev.	1 hollandiai tall. — 180 d.
	márc. 29. Kák. OL. Bethlen lev. (évrend) "oda fel valo képen számlálván".	1 tall. — 150 d.
	máj. 5. Ronna. OL. Zichy (Zsély) fasc. 31. n. 11.	1 tall. — 180 d.
	júl. 6. Széplak. OL. Ibrányi lev.	1 tall. — 180 d.
	júl. 25. (Pozsony). OL. Barkóczy lev.	1 tall. — 150 d.
	szept. 18. Pápa. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	okt. 27. Ibrány. OL. Ibrány lev.	1 tall. — 180 d.
	nov. 4. Nyitra. OL. Berényi lev.	1 tall. — 150 d.
	dec. 2. Belatinc. OL. Kam. Nádasdy lev. Lib. Instruct. 2 B. p. 42—44	2 tall. — 1 ar.
	dec. 30. Kassa. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	— OL. Nádasdy lev. B. 1559.	1 tall. — 120 d.
	— Nyitra. OL. Forgách lev.	1 tall. — 150 d.
	— OL. Bethelen lev. (évrend.)	1 tall. — 150 d.
1649.	febr. 1. Rohonc. OL. Batthyány lev. P. 1313. rksz. 213. Inscriptio p. 36.	Korona tall. — 183 d.
	febr. 9. Pozsony. OL. Motesiczky lev. fasc. 8.	1 tall. — 150 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1649.	márc. 6. Pozsony. OL. Zichy (Zsély) fasc. 65. n. 35.	1 tall. — 150 d.
	ápr. 17. Bécs. OL. N. R. A. fasc. 727. n. 16.	1 tall. — 150 d.
	máj. 17. (Vasvár). OL. Nádasdy lev. Liber Inscriptionum 2 B. p. 96. és F. 307.	Velencei scudo — 110 kr. Velencei scudo — 110 kr.
	máj. 22. Nyitra. OL. Forgách lev.	1 tall. — 150 d.
	jún. 6. Pozsony. OL. Zichy (Zsély) fasc. 37/d. n. 1. és Forgách lev.	1 tall. — 150 d.
	jún. 12. Galgócz OL. Ghiczy lev.	1 tall. — 150 d.
	jún. 17. OL. Teleki lev. (Marosvásárhely) Teleki Sándor oszt.	1 tall. — 180 d.
	júl. 18. Pápa. OL. Thaly lev.	1 tall. — 160 d.
	okt. 25. Szinyérvárallja. OL. Perényi lev.	1 tall. — 180 d.
	nov. 4. Nyitra. OL. Berényi lev.	1 tall. — 150 d.
	nov. 1. Alsóbodok. OL. Berényi lev.	1 tall. — 150 d.
	nov. 12. (Vasvár). OL. Barkóczy lev.	Solidus Imp. integer tall. — 180 d.
	nov. 25. Zólyom. OL. Lymbus I. p. 350.	1 tall. — 150 d.
	dec 12. Kolozsvár. OL. Múz. törzs.	1 tall — 180 d.
	— OL. Bezerédj lev. (Ménfő)	1 gráczi tall —; Imperialis tall. =150 d.
1650.	jan. 10. Pápa. OL. Múz. törzs.	Gráci tall. — 150 d.
	febr. 1. Rohonc· OL. Batthyány lev. P. 1313. rksz. 213. Inscriptio p. 36.	Korona tall. — 183 d.
	febr. 5. Budetin. OL. Szunyogh lev.	1 tall. — 150 d.
	márc. 4. Gyulafejérvár. OL. Gyulafejérvári kápt. Prot. XVIII. p. 303.	1 tall. — 180 d.
	márc. 26. (Gyulafejérvár) OL. Gyulafejérvári kápt. Prot. XVI. 206.	1 tall. — 180 d.
	jún. 15 Eperjes. OL. Perényi lev.	1 tall. — 180 d.
	jún. 19. Galgóc. OL. Ghiczy lev.	1 tall. — 150 d.
	aug. 14. Zboró. OL. kam. Rákóczi lev. B. 1594. p. 466.	Oroszlános tall. — 151—160 d.
	szept. 28. Szécsény. OL. Múz. törzs.	1 tall. — ½ arany.
	okt. 2. Puszta Csó. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	okt. 9. Kristánfalva OL. Berényi lev.	1 tall. — 150 d.
	okt. 18. Eperjes. OL. Eperjesi számadáskönyv. 3. k. 306. p.	1 Reichstall. — 180 d.
	okt. 19. (Nyitra). OL. Motesiczky lev. fasc. 9.	1 tall. — 150 d.
	dec. 6. (Nyitra). OL. Motesiczky lev. fasc. 9.	1 tall. — 150 d.
	dec. 12. Pozsony. OSZK. Quarta Hung. 2243	1 császári tall. — 150 d.
	dec. 16. (Szpesi kápt.) OL. Min. Neoregestr. rksz. 2897. p. 138.	1 tall. — ½ ar. frt.
	— Vép. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 183 d.
	— OL. Héderváry—Viczay lev. fasc. 94. n. 31	1 egész tallér — 3 frt.
	— (Pozsonyi kápt.) OL. Héderváry—Viczay lev. fasc. 94. n. 36.	1 tall. — 1 ½ frt.
	— OL. Misc. Mont. et Monet. fasc. 1.	1 egész tall. — 3 frt.
		60 kr. tall. — } — 1 frt 70 kr. tall. } 12 ½ d. 75 kr. tall. }
		120 kr. tall. — } — 2 ft. 25 d. 150 kr. tall. — }
	— — OL. Liber dignit. Saecul.	Velencei scudo- 30 új garas és 2 kr.
1651.	ápr. 1. Kistoronya. OL. Dobos lev.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 11. Kassa. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	máj. 2. (Egri kápt.) OL. Ibrányi lev.	Szász tall. — 150 d.
	jún. 5. (Túrócz). OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	jún. 24. Kisvárda. OL. Zichy (Zsély) fasc. 6. Kisvárda n. 23.	1 tall. — 180 d.
	jún. 25. Galánta. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	okt. 6. Krapina. OL. Esterházy hg. A. fasc. B. p. 90.	1 tall. — 30 garas.
	okt. 16. Várad. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	okt. 31. (Nyitra). OL. Rhaell lev.	1 tall. — 180 d.
	okt. 31. (Nyitra). OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	dec. 30. Beczkó. OL. Teleki (Nagyzáblát)	1 tall. — 150 d.
	dec. 31. Szentdemeter. OL. Forgách lev.	1 tall. — 1 ½ frt. "az oda fel valo mod szerent computalvan.
	— Zágráb. OL. Liber dignit saecul.	Velencei scudo — 11 kr.
	— — OL. Nedeczky lev.	1 tall. — 150 d.
	— — OL. Nádasdy lev. Liber Inscriptionum B. 205.	1 tall. — 150 d.
	— (Nyitrai kápt.) OL. Ibrányi lev.	1 tall. — 180 d.
	— (Nyitrai kápt.) OL. Ibrányi lev.	1 tall. — 180 d.
	— — OL. Nádasdy lev. Liber inscript. 2. B. p. 205—209.	1 tall. — 150 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1652.	jan. 8. Nagyvázsony. OL. Barkóczy lev.	1 tall. — 180 d.
	febr. 9. Tiszatokaj. OL. Péchy lev.	1 tall. — 180 d.
	márc. 8. (Erdély). OL. kolosmonostori konv. Prot. 34. p. 78.	1 tall. — 180 d.
	márc. 9. Bécs. OL. Liber Resolutionum. 12. k. 32. sz.	1 tall. — 30 garas.
	ápr. 9. Szlavnicza. OL. Sándor lev. (Bia) Tom. D. 4.	1 tall. — 150 d.
	ápr. 21. Új Sklabina. OL. Révay lev. 35 cs. fasc. 3. n. 16.	1 tall. — 180 d.
	máj. 29. Felsőméra. OL. Szirmay lev.	1 tall. — 180 d.
	jún. — Ibrány. OL. Ibrányi lev.	1 tall. — 180 d.
	júl. 9. — OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	júl. 15. (Lelesz). OL. Soós lev.	1 tall. — 180 d.
	aug. 12. (Gyulafejérvár). OL. Gyulafejérvári kápt. Prot. XVI. p. 519.	1 tall. — 180 d.
	de. 1. Fülek. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
1653.	jan. 1. Beczkó. OL. Teleki lev. (Nagyzáblát)	1 tall. — 150 d.
	jan. 5. (Gyulafejérvár). OL. Gyulafejérvári Kápt. Prot. XXI. 109.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 1. (Vasvári kápt.) OL. Tallián lev.	1 Imp. tall. — 150 d.
	ápr. 25. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	ápr. 24. Nyitra. OSZK. Quarta Hung. 1525. 4. k. 318.	1 tall. — 150 d.
	máj. 19. Bresslau. OL. Liber Resolutionum 12. k. 146.	1 tall. — 150 d.
	máj. 19. Novák. OL. Nedeczky lev.	1 tall. — 150 d.
	máj. 29. Turócz. Szentmárton. OL. Révay lev. 35. cs. fasc. 4. n. 12.	1 tall. — 180 d.
	jún. 16. Pozsony. OL. kam. Lymbus I. fasc. 6. p. 424.	1 tall. — 150 d. (valor harum Partium) 1 tall. — 180 d. (in Superior Hung.)
	jún. 27. Nagykároly. OL. Zichy lev. (Zsély) fasc. 36. a. n. 22.	1 tall. — 180 d.
	júl. 31. Varano. OL. Barkóczy lev.	1 tall. — 180 d.
	aug. 12. Prekopa. OL. Révay lev. 35. cs. fasc. 4. n. 14.	1 tall. — 30 garas — 60 poltura
	okt. 10. Zágráb. OL. Jankovich gyűjt.	Scudatus — 2 Rh. frt.
	dec. 19. OL. Tallián lev.	1 tall. — 150 d.
	dec. 29. Szentgál. OL. Múz. törzs.	Imp. tall. — 150 d. Gráci tall. 160 d.
	— Németújvár. OL. Batthyány lev. Tiszttartók levelei. I. 102.	Korona tall. — 183 ½ d. Fontos tall. — 133 d. Genueser tall. — 220 d. Kopfstücktall. — 165 d. 1 k. (!!!)
1654.	jan. 23. Szombathely. Szombathely vár. lev. Prot. 1651/54. p. 298.	Közöns. tall—155 d; Gráci tall. — 160 d.
	febr. 9. Újvár. OL. N. R. A. fasc. 10. n. 87.	1 tall. — 150 d.
	febr. 11. Gyulafejérvár. OL. Gyulafejérvári kápt. Prot. XVIII. p. 295. és Prot. XVI. p. 526.	1 tall. — 180 d.
	febr. 16. Újfalu. OL. Berényi lev.	1 tall. — 150 d.
	márc. 30. Prekopa. OL. Révay lev. 35. cs. fasc. 4. n. 19.	1 tall. — 180 d.
	márc. 31. OL. Nádasdy lev. Liber Inscriptionum B 389.	1 tall. — 150 d.
	júl. 12. OL. Teleki lev. (Marosvásárhely), Teleki Sándor osztály.	1 öreg tall. — 180 d. 1 oroszlános tall. — 160 d.
	szept. 18. Bruna. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	— (Turóci konv.) OL. Zichy (Zsély) fasc. 35. n. 67.	1 tall. — 180 d.
	— — OL. Acta part. fasc. 1.	1 tall. —.150 d.
	— — OL. Acta Part. fasc. 1.	scudo — 150 d.
	— Németújvár. OL. Batthyány lev. P. 1336. rksz. 48. Vegyes p. 85.	1 csász. tall. — 150 d. gréci tall. — 150 d.
1655.	jan. 1. Seitersdorf. OL. Nádasdy lev. Liber Inscript. F. n. 425. és 2 B. 408—410.	1 tall. — 150 d. Coronatus — 110 kr.
	jan. 4. Necpál. OL. Justh lev.	1 körmöci tall. — 150 d.
	febr. 8. (Pozsony). OL. Czobor lev.	Imp. tall. — 150 d.
	febr. 22. Nyék. OL. Instruct. irreg. rksz. 4549. p. 320.	1 tall. — 150 d.
	máj. 10. OL. Kapy lev.	1 tall. — 60 poltura.
	jún. 6. Sződ. OL. Tihanyi lev.	1 tall. — 160 d.
	jún. 22. Németújvár. OL. Ányos lev.	1 tall. — 150 d.
	júl. 16. (Turóc). OL. N. R. A. fasc. 127 n. 21.	1 tall. — 180 d.
	aug. 7. Stubnya. OL. Teleki lev. (Nagyzáblát)	1 tall. — 150 d.
	dec. 22. Eperjes. OL. Péchy lev.	Imp. tall. — 180 d.
	— Szepsi. OL. Szirmay lev.	1 tall. — 180 d.
1656.	jan. 1. Neczpál. OL. Révay lev. 36. cs. fasc. 5. n. 9.	1 tall. — 180 d.
	márc. 4. (Pozsony). OL. Zichy (Zsély) fasc. 65. n. 41.	1 tall. — 150 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1656.	márc. 18. Nyitra. OL. Berényi lev.	Imp. tall. — 150 d.
	márc. 18. Kassa. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	márc. 24. Loós. OL. Héderváry—Viczay lev. I. B. fasc. 5. n. 24.	Imp tall. — 1 ½ frt.
	máj. 9. (Nyitrai kápt.) OL. Kvassay lev.	1 tall. — 150 d.
	máj. 23. Nagyszőlős. OL. Perényi lev.	1 tall. — 60 poltura.
	jún. 29. Salfalva. OL. Salamon lev.	Gráci tall. — 150 d.
	júl. 24. (Nyitrai kápt.) OL. Berényi lev.)	Imp. tall. — 150 d.
	aug. 8. Saibersdorf. OL. Esterházy hg. Rep. 10 fasc. B. n. 81.	Imp. tall. — 30 garas, Scudatus — 36 garas 2 kr.
	aug. 8. Saiberstorf. OL. Batthyány lev. Lippas lev. Cap. 7. fasc. 1. NN.	1 Imp. tall. — 150 d. Scudatus 36 garas 2 kr.
	szept. 7. (Fülek). OL. Szirmay lev.	1 tall. — 180 d.
	dec. 5. (Lelesz). OL. Melczer lev.	1 tall. — 150 d.
	dec. 22. Eperjes. OL. Péchy lev.	Imp. tall. — 180 d.
	— — OL. Soós lev.	Imp tall. — 180 d.
	— — OL. Szőgyény—Marich lev.	1 tall. — 150 d.
1657.	márc. 14. Meggyes. OL. Bethlen lev. (évrend)	1 tall. — 180 d.
	márc. 17. Csejte. OL. Kruplenicz lev.	solidus tall. — 150 d.
	márc. 26. Rajecz. OL. Bethlen lev. (évrendes)	scudo — 182 d. + 1 obulus.
	júl. 25. OL. Szőgyény—Marich lev.	1 tall. — 180 d.
	okt. 12. Eperjes. OL. Soós lev.	1 tall. — 180 d.
	okt. 14. Besztercebánya. OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	nov. 1. Komjáti. OL. Zichy (Zsély) fasc. 37. e. n. 3.	1 tall. — 190 d.
	nov. 20. (Győr m.) OL. N. R. A. fasc. 262. n. 29.	1 tall. — 90 kr. — 150 d.
	— — OL. Lónyay lev. III. rész. p. 561.	Imp. tall. — 150 d.
1658.	jan. 1. — OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	márc. 17. Répceszemere. OSZK. Quarta Hung. 1382.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 4. Buják. OL. Tihanyi lev.	1 tall. — 2 frt.
	ápr. 26. Nagyszombat. OL. Zichy (Zsély) fasc. 25 et A. n. 6.	1 tall. — 150 d.
	ápr. 26. (Egri kápt.) OL. Melczer lev.	1 tall. — 150 d.
	máj. 13. Esztergom. OL. Berényi lev.	1 solid. tall. — 180 d.
	jún. 2. — OL. Szirmay lev.	1 tall. — 150 d.
	aug. 2. Korpona. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	aug. 16 (Pozsony). OL. Motesiczky lev. fasc. 10.	1 tall. — 180 d.
	aug. 20. Rajec. OL. Perényi lev.	1 solid. tall. Imper. — 150 d.
	szept. — Kolozsvár. OL. Nagy István gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	szept. 14. Kóvár. OL. Forgách lev.	1 tall. — 150 d.
	okt. 2. Eperjes. OL. Melczer lev.	1 solid. tall. — 180 d.
	okt. 22. Galop. OL. Ibrányi lev.	1 tall. — 180 d.
	nov. 10. Nyitra. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	Nov. 23. Sopron. OL. Lymbus II. fasc. 10.	1 tall. — 1 1/a frt.
	— Gács. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	— Buják. OL. Tihanyi lev.	1 tall. — 150 d.
	— (Győr) Szemere. OSZK. Quarta Hung. 1382. p. 7.	1 tall. — 1 ½ frt.
	— (Győr.) OL. Esterházy hg. Rep. 36. fasc. B. n. 37.	Imp. tall. — 30 garas.
1659.	jan. 26. Dés. OL. Bethlen lev. (évr.)	Imp. tall. — 180 d.
	febr. 5. Erdély. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
		zloti tall. — 100 d.
		szeges tall. — 180 d.
		oroszlányos tall. — 160 d.
		gráci tall. — 190 d.
	febr. 25. Szenc. OL. Nagy István gyűjt.	Imp. tall. — 150 d.
	febr. 28. — OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	márc. 3. Árvavár. OL. Barkóczy lev.	1 tall. — 180 d.
	márc. 24. (Turóc). OL. Révay lev. 36. cs. fasc. 6. n. 7.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 27. Keresztúr. OL. Nádasdy lev. B. 1567. A. p. 13-14.	1 tall. — 150 d.
	jún. 3. Kislég. OL. Szőllő lev.	1 tall. — 150 d.
	aug. 21. Nagybossány. OL. Motesiczky lev. fasc. 10.	1 tall. — 150 d.
	jún. 15. (Erdély. OL. Kolosmonostori konv. Prot. 38. p. 43.	1 szeges tall. — 180 d.
		1 oroszlános tall. — 160 d.
	szept. 29. (Vasvári kápt.) OL. Ányos lev.	Imp. tall. — 150 d.
	nov. 7. Eperjes. OL. Melczer lev.	Imp. tall. — 180 d.
		gréci tall. — 180 d.
	dec. 10. — OL. Szent Iványi lev.	1 tall. — 426 d.
	— Eperjes. OL. Soós Lev. vegyes I.	1 tall. — 180 d.
1660.	jan. 1. Wolkapola. OL. Kvassay lev.	1 tall. — 150 d.
	jan. 19. Szentmárton. OL. Révay lev. 36. cs. fasc. 7. n. 12.	1 tall. — 180 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1660.	febr. 25. Gáva. OL. Tihanyi lev.	1 tall. — 180 d.
	márc. 21. Buják. OL. Tihanyi lev.	1 tall. — 180 d. — 30 garas.
	márc. 23. Eperjes. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 20. Érsekújvár. OL. Forgách lev.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 20. Érsekújvár. OL. N. R. A. fasc. 231. n. 19.	1 tall. — 180 d.
	máj. 22. Galgóc. OL. Forgách lev.	1 tall. — 150 d.
	máj. 25. Kékkő. OL. Forgách lev.	1 tall. — 150 d.
	júl. 7. Eperjes. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	jún. 21. Tokaj. OL. Lymbus III. f. 17—17 (XVII. sz.)	1 tall. — 180 d.
	júl. 11. Sümeg. OL. Gaal lev.	1 tall. — 150 d.
	szept. 25. Kissócz. OL. Szirmay lev.	1 tall. — 180 d.
	okt. 1. Pottendorf. OL. Nádasdy lev. Liber Inscriptionum A. 170—172.	1 tall. — 150 d.
	okt. 5. Pozsony. OL. Zichy (Zsély) fasc. 19. n. 2.	1 tall. — 150 d.
	nov. 1. Szalaköz. OL. Ghiczy lev.	1 tall. — 150 d.
	nov. 6. OL. Bethlen lev. (évrend).	1 tall. — 2 frt.
		szeges tall. — 180 d.
		oroszl. tall. — 160 d.
	nov. 6. Segesvár. OL. Bethlen lev. (évrend.)	1 tall. — 185 d.
	— Segesvár. OL. Bethlen lev.	szeges tall. — 180 d.
	— Almás. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
1661.	jan. 8. Nagyszombat. OL. Berényi lev.	1 tall. — 150 d.
	ápr. 4. Nagybossány. OL. Motesiczky lev. fasc. 10.	1 tall. — 150 d.
	ápr. 18. Eszen. OL. Zichy (Zsély) fasc. 186. NB. p. 546.	1 tall. — 180 d.
	máj. 23. Kassa. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	jún. 18. Pottendorf. OL. Nádasdy lev. Liber Inscriptionum A. 61	1 tall. — 150 d.
		1 scudo — 110 kr.
	jún. 26. Korpona. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 2 frt. (polturában)
	okt. 7. Nyitraszeg. OL. Berényi lev.	1 tall. — 150 d.
	okt. 8. OL. Kam. Rákóczi lev. B. 1609. p. 691.	oroszl. tall. — 150 d.
	nov. 27. OL. kam. Rákóczi lev. B. 1609. p. 691.	szegestall. — 180 d.
	dec. 29. Rákos. OL. Bethlen lev.	1 tall. — 2 frt.
	OL. Nádasdy lev. Liber Instructionum A. 170.	1 tall. — 150 d.
	— (Eger). OL. Soós lev.	1 tall (körmöci, gréci és közönséges) — 180 d.
	— Bajmóc. OL. Berényi lev.	1 tall. — 150 d.
1662.	febr. 13. OL. Bethlen lev.(évrend)	1 tall. (közönséges. és körmöci) — 150 d.
		Scudo — 183 d.
	febr. 14. Slavniczka. OL. Révay lev. 36. cs. fasc. 7. n. 24.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 12. Erdély. OL. Nagy István gyűjt.	3 tall. — 4 szeges tall.
	ápr. 21. Keresztúr. OL. Nádasdy lev. Liber Inscriptionum A. 94—94.	1 tall. — 30 garas.
	máj. 18. OL. Nádasdy lev. Liber Inscriptionum. A. 106.	1 tall. — 150 d. Gráci tall. — 150.
	jún. 21. Pozsony. OL. Motesiczky lev. fasc. 10.	1 tall. — 150 d.
	jún. 24. OL. Perényi lev. (az 1669. évhez beosztva.)	1 tall. — 150 d.
	júl. 31. Kellemes. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	szept. 11. Pozsony. OL. Motesiczky lev. fasc. 10.	1 tall. — 150 d.
	szept. 15. Erdély. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 2 frt.
	szept. 18. Zágráb. OL. Canc. Acta Part. fasc. 2.	Scudatus Venet. — 1 Rh. frt 50 kr.
	— — OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
1663.	jan. 16. Kellemes. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	márc. 4. — OL. Bethlen lev. (évrend)	1 tall. — 2 frt.
	márc. 12. Kisbari. OL. Mokcsay lev.	1 tall. — 180 d.
	márc. 25. Egyházasfalu. OL. Szőgyény—Marich lev.	Imp. tall. — 150 d.
	ápr. 21. OL. Litt. Cam. Scepus. rksz. 1200.	1 tall. — 180 d.
	szept. 10. (Szepes). OL. Orczy lev. Numerizata 1003.	1 tall. — 180 d.
	nov. 27. Nagyszombat. OL. Szerdahelyi lev.	1 tall. — 150 d.
	— Bp. Jerney gyűjt. 23. k. 8.	1 tall. — 180 d.
	— (Rajka.) OL. Forgách lev.	1 tall. — 1 ½ frt.
1664.	febr. 23. (Pozsony). OL. Canc. Acta Part. fasc. 2.	Spanyol scudo — 184 ½ d.
	ápr. 5. Árva. OL. Justh lev.	1 tall. — 170 d.
	ápr. 17. Eger). OL. Melczer lev. mp.	tall. — 180 d.
	máj. 12. Sárvár. OL. Nádasdy lev. B. 1568. E. 4.	1 tall. — 1 ½ rh. frt. — 110 kr
		Scudo — 110 kr.
	máj. 23. Gyulafejérvár. OL. Teleki lev. Marosvásárhely) Újrendezés, fasc. 1. n. 94.	1 tall.— 200 d. Oroszlános tall. — 180 d.
	júl. 23. Brogyán OL. Kvassay lev.	1 tall. — 1 ½ m. frt.

Évszám	Forráshely	Érték
1664.	aug. 21. Trencsén. OL. Múz. törzs.	körmöci tall. — 150 d.; gráci tall. — 150 d.
	szept. 26. Bukarest. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 2 frt Oroszlános tall. — 2 frt.
	nov. 30. Imre. OL. Nagy István. gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	nov. 30. OL. Soós lev.	1 tall. — 180 d.
	dec. 22. OL. Zichy (Zsély) fasc. 34 et E. n. 14.	1 tall. — 180 d.
	— — (Erdély). OL. kam. Rákóczi lev. B. 1601 (törvény)	Maior tall. — 200 d.
	— — OL. Canc. Acta Part. fasc. 2.	körmöci tall. — 150 d.
	— — OL. Canc. Acta Part. fasc. 2.	közönséges tall. — 132 d.
1665.	máj. 5. Pozsony. OL. N. R. A. fasc. 175. n. 13.	1 tall. — 30 garas.
	máj. 30. OL. Zichy (Zsély) fasc. 34 et E. n. 14.	1 tall — 180 d
	jún. 2. Nagybossány. OL. Motesiczky lev. fasc. 10.	1 tall. — 150 d.
	júl. 1. Kassa. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	júl. 5. Árva. OL. Zichy (Zsély) fasc. 34. et N.	1 tall. — 180 d.
	júl. 20. Felsőbilicz. OL. Kvassay lev.	Imp. tall. — 150 d.
	júl. 20 Pottendorf. OL. Nádasdy lev. Liber Inscriptionum E. k. 17.	Imp. tall. — 150 d.
	júl. Répceszemere. OSZK. Quarta Hung. 1382. p. 35.	1 tall. — 150 d.
	szept. 18. Keresztúr. OL. Nádasdy lev. Liber Inscript. E. n. 24.	1 tall. — 1 ½ rh. frt. — 90 kr. Scudo — 110 kr.
	okt. 8. Pozsony. OL. Zichy (Zsély) f. 37/b. n. 4.	1 tall. — 150 d.
	— — Mád. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	— —OL. Bethlen lev.	1 tall. — 150 d.
	— — OL. Liber dignit. saec.	Scudo — 190 d.
1666.	jan. 31. Répceszemere. OSZK. Quarta Hung. 1382. p. 35.	1 tall. — 150 d.
	febr. 2. Köpcsény. OL. Draskovics lev.	1 tall. — 110 kr.
	febr. 16. Eperjes. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	febr. 18. Késmárk. OL. Zichy (Zsély) fasc. 34. a. E. n. 14.	1 tall. — 180 d.
	márc. 19. — M. Gazd. tört. Szemle 1902. p. 144.	1 tall. — 2 frt (a törökönél)
	márc. 29. Eperjes. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	máj. 9. Zemplén. Sátoraljaújhelyi áll. lev. Zemplén m. limitatiók.	1 tall. — 180 d.
	jún. 1. Kassa. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	dec. 24. Sárvár. OL. Nádasdy lev. Lib. Inscriptionum E. 61.	1 tall. — 150 d.
	— — Szitnyei József: 53 p.	1 tall. — 1 ½ rh frt.
	— —OSZK. Fol. Lat. 920.	1 tall. — 180 d.
1667.	jan. 22. Árva. OL. Zichy (Zsély) fasc. 34. et N.	1 tall. — 180 d.
	jan. 28. (Pottendorf.) OL. Nádasdy lev. B. 1568. E. 61	1 tall. — 1 ½ m. frt.
	márc. 12. Holics. OL. N. R. A. fasc. 76. n. 46.	1 tall. — 2 frt.
	márc. 27. Kozelecz. OL. Szirmay lev.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 10. Kismarton. OL. Esterházy hg. Rep. 9. fasc. G. n. 250.	1 tall. — 150 d.
	máj. 29. Pozsony. OL. Zichy (Zsély) fasc. 24. n. 20.	1 tall. — 150 d.
	júl. 4. Szentmiklós. OL. Bethlen lev (évrend)	1 tall. — 2 frt.
	júl. 22. Sopron. OL. Zichy (Zsély) fasc. 219.	1 tall. — 180 d. („felföldi módon.")
	aug. 24. Kászon. OL. Perényi lev.	1 tall. — 180 d.
	okt. 5. — OL. Justh lev.	1 tall. — 180 d.
	okt. 15. — OL. Justh lev.	1 tall. — 180 d.
	nov. 15. — OL. Justh lev.	1 tall. — 244 d.
	nov. 30. Varasd. OL. Szőgyény—Marich lev.	Imp. tall. — 130 d., Gréci tall. — 130 d.
1668.	febr. 2. Nagy Stakov. OL. Révay lev. 37. cs. f. 9. n. 14.	1 tall. — 180 d.
	febr. 18. Fülek. OL. Nagy István gyűjt.	1 tall. — 150 d.
	febr. 19. (Pozsony) OL. Zichy (Zsély) fasc. 38/c. n. 25.	1 tall. — 150 d.
	márc. 5. Lubló. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 3. S. Sophia. OL. N. R. A. fasc. 132. n. 2.	1 tall. — 180 d.
	jún. 22. Kassa. OL. Vár. és kam. iratok. 1278.	1 tall. — 180 d.
	szept. 26. Pöstyén. OL. Forgách lev.	1 tall. — 30 császárgaras.
	okt. 15. Kazárvár. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 30 garas.
	okt. 15. Terebes. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	dec. 4. Kassa. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
1669.	jan. 25. Szádvár. OL. Forgách lev.	1 tall. — 180 d.
	febr. 14. (Erdély). OL. Gyulafejérvári kápt. Prot. XV. 63.	1 tall. — 2 frt. "mostan 2 frtban jaro Imperialis Tallerokon."
	febr. 16. (Erdély). OL. Gyulafejérvári kápt. Prot. XVI. 68.	1 tall. — 2 frt.
	ápr. 25. Kostyán. OL. Ghiczy lev.	1 tall. — 180 d.
	máj. 20. Sankóháza. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 191 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1669.	jún. — Czeke. OL. Barkóczy lev.	1 tall. — 180 d.
	aug. 30. Sopron. OL. Tallián lev.	1 tall. — 150 d.
	okt. 6. Eperjes. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	nov. 1. Neczpál. OL. Révay lev. 37 cs. f. 9. n. 28.	1 tall. — 180 d.
	dec. 7. Törcsvár. OL. Múz. törzs.	Oroszlános tall. — 2 frt. (új pénz)
	dec. 31. Divin. OL. Nagy István gyűjt.	1 tall. — 60 poltura.
	— OL. Rhaell lev.	1 tall. — 180 d.
	— — OL. Canc. Acta Part. fasc. 2.	Imp. tall. — 150 d.
1670.	jan. 21. (Esztergom). OL. Motesiczky lev. fasc. 17. n. 67.	1 tall. — 150 d.
	jan. 29. Selmecbánya. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 60 poltura.
	márc. 9. Törcsvár. OL. Múz. törzs.	Imp. tall. — 2 frt. (új pénzben) Oroszlános tall. — 2 frt. (új pénzben).
	ápr. 23. Ung. OL. Forgách lev. (Csákány)	1 tall. — 180 d.
	szept. 19. Köpcsény. OL. telekesi Török lev.	1 tall. — 1 ½ m. frt.
	— Huszt. OL. Bethlen lev. (évrend)	1 tall. — 2 frt.
	— — OL. Zichy (Zsély) fasc. 35. n. 1.	1 tall. — 180 d.
1671.	ápr. 12. Kassa. OL. Soós lev.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 26. Huszt. OL. Regnicolaris lev. Lad. EEE. fasc. H. n. 52.	1 tall. — 200 d.
	júl. 4. Pozsony. Bp. Jerney gyűjt. V. 581.	Scutatus — 183 d.
	júl. 26. Buccari. OL. Jankovich gyűjt.	Scudatus — 10 libra.
	aug. 30. Malomfalu. OL. Bethlen lev. (évrend)	1 tall. — 1/2 ar. frt.
	nov. 1. Pozsony. OL. Zichy (Zsély) fasc. 193. et F. n. 1.	Reichstall. — 150 d.
	nov. 25. Bécs. OL. Motesiczky lev. fasc. 10.	1 tall. — 150 d.
	dec. 25. Nyitra. OL. Motesiczky lev. fasc. 10.	1 tall. — 150 d.
	— Doboz. OL. Perényi lev.	1 tall. — 180 d.
	— Fogaras. OL. Teleki lev. (Marosvásárhely) Új rend. fasc. 14. n. 3092.	1 tall. — 2 frt.
	— (Körmöcbánya). Appendix.	Imp. tall. — 150 d.
1672.	febr. 24. Brassó. OL. Teleki lev. (Marosvásárhely) Új rend. fasc. 5.	1 tall. — 2 frt.
	jún. 17. Gyulafejérvár. OL. Teleki lev. (Marosvásárhely) Új rend. fasc. 18. p. 460.	1 tall. — 2 frt.
	júl. 14. Erdély. Tört. Tár. 1897. p. 264.	Oroszlános tall. — 25 garas á 5 d.
	aug. 8. Beczkó. OL. Teleki lev. (Nagyzáblát)	1 tall. — 150 d.
	aug. 24. Kassa. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	szept. 7. Pozsony. OL. Nagy István gyűjt.	1 tall. — 150 d.
	szept. 27. Besztercebánya. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	— (Erdély). Tört. Tár. 1894. 682.	1 tall. — 235—240 d.
	— — Károlyi oklev. V. 500.	1 tall. — 210 d.
	— — OL. Melczer lev.	1 tall. — 62 poltura.
	— (Körmöcbánya). Appendix. 149.	1 tall. — 150 d.
1673.	jan. 14. (Nógrád m.) OL. U. et C. fasc. 90. n. 52.	1 tall. — 180 d.
	febr. 22. Eperjes. OL. Batthyány lev. P. 24. rksz. 103. Misc. Szádvár. Ser. II. p. 89.	1 tall. — 180 d.
	ápr. — nov. (Árva). OL. Zichy (Zsély) f. 35. n. 1.	1 tall. — 180 d. ("100 tall. — Árvai ft. 180.")
	jún. 25. Lővő. OL. Tallián lev.	1 tall. — 150 d.
	júl. 21. Eperjes. OL. Batthyány, P. 24. rksz. 103. Misc. Szádvár. Ser. II. p. 87.	1 tall. — 180 d.
	okt. 23. OL. Múz. törzs. (az 1694. évhez beosztva)	1 Imp. tall. — 2 frt. 1 Imp. tall. — 180 d.
	nov. 19. Beczkó. OL. Teleki lev. (Nagyzáblát)	1 tall. — 180 d.
	nov. 20. Losonc. OL. Bicskey lev.	1 tall. — 60 polturák.
	dec. 26. OL. Soós lev.	Imp. tall. — 180 d.
1674.	jan. 13. Apáti. OL. Esterházy hg. Rep. 13. fasc. O. n. 324.	1 tall. — 150 d.
	márc. 14. Kassa. OL. Soós lev.	1 Reichstall. — 1 ½ Rh. frt.
	márc. 22. Szentkatolna. OL. Teleki lev. (Marosvásárhely) új rendezés, fasc. 5.	Oroszl. tall. — 180 d.
	jún. 16. Gyulafejérvár. OL. Gyulafejérvári kápt. Prot. XX. p. 122.	1 tall. — 2 frt.
	aug. 8. Nagyugróc. OL. Kvassay lev.	1 tall. — 250 d.
	nov. 14. Szombathely. OL. Tallián lev.	1 tall. — 150 d.
	dec. 20. Gyulafejérvár. OL. Perényi lev.	1 tall. — 2 frt Oroszlános tall. — 180 d.
	— — Magyar Sion 1865. p. 811.	Scudatus — 10 Julius.
1675.	febr. 6. — OL. Szent Iványi lev.	1 tall. — 2 m. frt.
	febr. 10. Zabola. OL. Bethlen lev. (évrend)	Oroszlános tall. — 128 d. Oroszlános tall. — 4 ort.

Évszám	Forráshely	Érték
1675.	márc. 13. Kékkő. OL. Nyényei lev.	1 tall. — 60 poltura.
	márc. 28. Eperjes. OL. Szulyovszky lev.	1 tall. — 2 frt.
	ápr. 27. Fogaras. OL. Bethlen lev. (évrend)	Oroszlános tall. — 4 ort.
	jún. 20. (Erdély). OL. Bethlen lev. (évrend)	10 Imp. tall. — 11 oroszlános tall.
	júl. 18. Bécs. OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 90 kr.
	aug. 15. — OL. Soós lev.	1 tall. — 180 d.
	szept. 25. Kassa. OL. Rhaell lev.	Imp. tall. — 180 d.
	— — OL. Szent Iványi lev.	1 tall. — 180 d.
	— (Erdély). OL. Bethlen lev. (évrend) (Compilata Constitutio).	1 tall .2 frt.
1676.	jan. 9. Csorna. OL. Misc. Eccl. et Relig.	1 közönséges tall. — 150 d.
	jan. 26. Lubló. OL. Liber Reg. 16. k. 234.	1 tall. — 2 frt.
	febr. 9. Budetin. OL. Berényi lev.	1 tall. — 150 d.
	márc. 12. Árva. Jerney gyűjt. XII. 54.	1 tall. — 180 d. "Tall. 1600, constituentes flor. Germ. 2400, Arvenses vero 2880."
	ápr. 24. Nagyszőlős. OL. Zichy (Zsély) fasc. 75. et A. n. 1.	1 tall. — 125 d.
	máj. — Árva. OL. Zichy (Zsély) fasc. 34. g. 681. p.	460 tall. — 800 árvai frt.
	jún. 30. (Kassa). OL. Soós lev.	1 tall. — 2 frt.
	szept. 16. Oroszvár. OL. Zichy (Zsély) fasc. 24 et C. n. 5.	1 tall. — 150 d.
	nov. 18. Koslárd. OL. Gyulafejérvári kápt. Prot. XVI. p. 501. és 503.	1 tall. — 2 frt.
	nov. 20. Eperjes. OL. Soós lev.	1 tall. — 1½ Rh. frt.
	— (Kőszeg). OL. Esterházy hg. Rep. 13. fasc. O. n. 326.	1 tall. — 150 d.
	— — OL. Acta Eccles. fasc. 37 n. 26.	közöns. tall. — 150 d.
1677.	máj. 14. (Csík). Szádeczky Béla: I. Apafi Mihály fej. udvtartása. 259.	Oroszlános tall. — 180 d.
	júl. 7. OL. br. Berzeviczy lev.	1 tall. — 150 d.
	júl. 17. Eger. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 200 d.
	aug. 5. Eperjes. OL. Melczer lev.	1 tall. — 210 d.
	okt. 2. Ungvár. OL. Barkóczy lev.	1 tall. — 213 d.
	— Lőcse. OL. Szirmay lev.	1 tall. — 180 d.
1678.	márc. 17. OL. Kam. Rákóczi lev. B. 1606. p. 10.	Scduo — 2 frt.
	márc. 31. Kassa. OL. Soós lev.	Imp. tall. — 180 d.
	jún. 15. (Erdély). OL. Bethlen lev. (Küküllővár) fasc. 1.	1 tall. — 2 frt.
	okt. 8. Szentmárton (Zala m.). OL. N. et C. f. 99. n. 50.	Scudo — 160 d.
	nov. 9. (Kassa). OL. Litt. Cam. Scepus. rksz. 1213.	1 tall. — 180 d.
	dec. 1. Szatmár. OSZK. Quarta Hung. 1525. IV. 318.	1 tall. — 180 d.
	dec. 4. Divékújfalu. OL. Berényi lev.	1 tall. — 150 d.
1679.	jan. 3. Fülek. OL. Gosztonyi lev.	Keresztes tall. — 200 d.
	febr. 2. Kassa. OL. Jankovich gyűjt.	1 Imp. tall. — 180 d.
	márc. 11. Fülek. OL. Gosztonyi lev.	1 tall. — 180 d.
	márc. 28. OL. Szirmay lev.	1 egész tall. — 2 frt.
	máj. 1. Fülek. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 2 frt.
	máj. 31. (Csík). Szádeczky Béla: Apafi Mihály. 259.	Oroszlános tall. — 180 d.
	okt. 9. Ajnácskő. OL. Gosztonyi lev.	körmöci tall. — 2 frt Gráci tall. — 2 frt.
	— OL. Múz. törzs.	1 tall. — 10 tízpolturás garas.
	— OL. Múz. törzs.	1 tall. — 70 poltura.
1680.	jan. 24. Konstantinápoly. Erdély o. gy. Emlékek XVII. p. 79.	11 oroszlános tallér = 10 gréci tall.
	máj. 2. Nagykőrös, Szilády—Szilágyi: II. 80.	1 tall. — 273 d.
	jún. 3. Ungvár. OL. Zichy (Zsély) fasc. 14. n. 251.	Keresztes tall. — 2 m. frt.
	jún. 7. Kassa. OL. Litt. Cam. Scepus. rksz. 1214.	1 tall. — 180 d.
	jún. 26. Rohonc. OL. Batthyány lev. P. 24. rksz. 103. Misc. Szádvár, Ser. II. p. 286	1 tall. — 150 d.
	nov. 29. Gyulafejérvár. Szádeczky Béla: I. Apafi Mihály fej. udvartartása. 425.	1 tall. — 2 frt.
	dec. 24. Fülek. OL. Gosztonyi lev.	1 tall. — 180 d.
1681.	febr. — Kővár. OL. Teleki (Mvásárhely) I. Misc. fasc. 1. n. 66.	1 tall. — 2 frt.
	febr. 23. Pozsony. OL. Instruct. irreg. rksz. 4547. p. 13—20.	1 tall. — 90—96 kr.
	febr. 27. Erdély. Szádeczky B.: Apafi Mihály p. 425.	Oroszlános tall. — 180 d.
	márc. 5. Zólyom. OL. Tihanyi lev.	1 tall. — 30 garas.
	ápr. 5. Szombathely. Szombathely, vár. lev. Prot. 1678/86. p. 111.	1 tall. — 150 d.
	ápr. 8. Homonna. OL. Zichy (Zsély) fasc. 14. n. 252.	1 tall. — 2 frt.
	máj. 2. (Nagy)Kőrös. Szilády—Szilágyi: II. 80.	1 tall. — 283 d.
	jún. 19. Üllő. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 7 tízpolturás garas
	aug. 15. Szamosújvár. OL. Teleki lev. (Marosvásárhely) Új rend. fasc. 15. n. 3212. a/1—2.	1 tall. — 2 m. frt.

Évszám	Forráshely	Érték
1681.	aug. 30. Pápa. OL. N. R. A. fasc. 10. n. 87.	1 tall. — 30 garas.
	szept. 12. Debrecen. OL. Soós lev. (1673 évnél)	1 tall. — 2 frt 4 poltura.
1682.	márc. 28. Korpona. OL. Múz. törzs. és Révay lev. fasc.53. n. 9.	1 tall. — 30 császárgaras.
	máj. 5. Debrecen. Tört. Tár 1910. 239.	1 tall. — 70 poltura.
	máj. 16. Debrecen. Tört. Tár. 1910. 239.	1 tall. — 70 poltura.
	jún. 11. Hédervár. OL. Viczay lev. fasc. 21. n. 14.	1 tall. — 150 d.
	— (Szepes). OL. Rhaell lev.	1 Imp. tall. — 2 frt.
	— — Károlyi okm. IV. 500.	1 tall. — 210 d.
	— — Szilády—Szilágyi: II. 80.	1 tall. — 273 d.
	— Árva. OL. Zichy (Zsély) fasc. 34. g. 717 p.	1 tall. — 180 d.
1683.	febr. 3. OL. Batthyány lev.	1 tall. — 75 d.
	aug. 29. Nagybánya. OL. Misc. Camer. fasc. 3.	1 tall. — 1 ½ Rh. ft.
	szept. 20. (Szepes). OL. Soós lev.	1 tall. — 2 frt.
	— — Vajda: Dániel cs. 377—378.	1 Imp. tall. — 225. d; Oroszlános tall. — 2 frt.
	— — OSZK. Fol. Lat. 90/1 n. 2002.	Scudatus Venetus — 2 frt.
1684.	jan. 5. — Vajda E.: Sándor cs. p. 381.	Gréci tall. — 210 d.; Oroszlános tall. — 190 d.
	jan. 12. Szeben. Vajda E: Sándor cs. 385.	Oroszlános tall. — 2. frt. öreg tall. — 225 d.
	ápr. 1. Csallóköz. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	máj. 8. Szeben. Vajda E: Sándor cs. 385.	Oroszlános tall. — 180 d.
	jún. 12. Kassa. Tört. Tár 1894. 158.	1 tall. — 2 frt.
	jún. 18. Nemesdömölk. OL. Múz. törzs.	Keresztes tall. — 150 d.
	jún. 28 Nemesdömölk. OL. Héderváry lev. Draskovics rész fasc. 5. n. 83.	1 tall. — 1 ½ frt.
	júl. 10. Zboró. OL. kam. Rákóczi lev. B. 584.	1 tall. — 212. d. Oroszlános tall. — 180 d.
	dec. 6. (Debrecen). Károly okm. IV. 500.	1 tall. — 210 d.
	— Árva. OL. Zichy (Zsély) fasc. 34. g. 723 p.	1 tall. — 180 d.
1685.	máj. 22. Kassa. Tört. Tár 1894. 522.	1 tall. — 2 frt.
	máj. 25. Lőcse. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	júl. 1. Zólyom. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	nov. 30. Kassa. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 211 d.
	dec. 29. Szentiván. Ghiczy lev.	1 tall. — 30 garas.
1686.	jan. 1. (Kassa) OL. Misc. Camer. fasc. 16.	1 (császári v. francia) tall. — 35 garas.
	márc. 11. OL. Héderváry lev. Viczay rész fasc. 21. n. 22.	egész tall. — 150 d.
	márc. 21. Szombathely. OL. Széchényi lev. 182. cs. f. A. p. 77.	1 tall. — 150 d.
	ápr. 18. Királyhegyes. OL. Teleki lev. (Marosvásárhely). Új rend. fasc. 7.	1 Oroszl. tall. — 190 d.
	júl. 20. Kassa. OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	júl. 22. Eperjes. OL. Liber Reg. 18. k. 445.	1 tall. — 180 d.
	aug. 16. Simonyi. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	okt. 28. Kassa. OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	nov. 8. Lőcse. Hajnóczi R. József: Lőcse v. lev. 1513. sz.	Francia tall. — 210 d. hollandi tall. 2 frt.
	dec. 12. Késmárk OL. Jankovich gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	— (Kassa). OSZK. Fol. Lat. 90/I. 2910 sz.	1 császári avagy francia tall. — 2 frt. 10 d. 1 belga tall. — 2 m. frt.
1687.	jan. 4. Fogaras. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 2 frt.
	jan. 10. Kassa. OL. Jankovich gyűjt.	Imp. tall. — 180 d.
	jan. 15. Kisszeben. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 2 frt.
	febr. 7. Eperjes. OL. Melczer lev.	1 tall. — 180 d.
	febr. 13. Fogaras. OL. Teleki lev. (Marosvásárhely). Új rendezés, fasc. 13. p. 56. (törvény)	1 tall. — 190 d.
	máj. 27. Nagykőrös. Szilády—Szilágyi: II. 161.	1 tall. — 160 d.
	júl. 8. (Sáros m.) OL. Melczer lev.	1 tall. — 2 frt.
	aug. 18. Szeged. Múz. törzs.	Löwentall. — 1 frt. 30 kr. — 1 frt. 50 kr.
	ápr. 27. Eperjes. OL. Lederer lev. fasc. 1. p. 338.	1 Reichstall. — 90 kr.
	nov. 12. Fogaras. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 2 m frt; Oroszlános tall. — 180 d.
	dec. 28. Szatmár. OL. Perényi lev.	1 tall. — 90 kr.
	— — OL. kam. Lymbus III. fasc. 28. (XVIII. sz.)	Oroszl. tall. — 150 d.
1688.	jan. 27. Pozsony. OL. Nagy István gyűjt.	1 tall. — 90 kr.
	márc. 14. Selmecbánya. OL. Múz. törzs.	Imp. tall. — 30 garas.
	jún. 5. Rahó. OL. Múz. törzs.	francia féltall. — 1 frt. 6 d.
	— — OL. kam. Jány lev. fasc. 2.	1 talleri mesti — 1 frt.
	— — OL. Zichy (Zsély) fasc. 34 et E. n. 14.	francia tall. — 105 kr.

Évszám	Forráshely	Érték
1689.	febr. 21. Vágbeszterce. OL. N. R. A. fasc. 350. n. 29.	1 tall. — 35 garas („nemes garas pénzül")
	febr. 28. OL. N. R. A. fasc. 242. n. 28.	körmöci tall. — 35 garas.
	márc. 15. Kozárvár. OL. Múz. törzs.	Oroszlános tall. — 180 d.
	márc. 21. — OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	szept. 15. Székesfejérvár. OL. Instruct. irreg. rksz. 4544. 310—320.	1 tall. — 1 Rh. frt. 45 kr.
	nov. 28. Gács. OL. Gosztonyi lev.	1 tall. — 180 d.
	— (Dunántúl.) OL. Múz. törzs 1689/b.	1 tall. — 150 d.
	— — OL. Zichy (Zsély) fasc. 34 et. E. n. 14.	1 tall. — 180 d.
	— Lőcse. J. B. O. C. E.: Arithmetica. Lőcse, 1689.	1 tall. — 180 d. (Ober Ungarische Denar.)
1690.	jan. 25. Kecskemét. Hornyik: Kecskemét III. 282.	Oroszlános tall. — 5 öreg garas. Keresztes tall. — 2 frt.
	jan. 25. Kecskemét. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	ápr. 23. Pinkafő. OSZK. Fol. Germ. 1090. p. 66.	1 tall. — 90 kr.; Species tall. — 107 kr.
	máj. 14. Végles. OL. Motesiczky lev. f. 16.	1 tall. — 1 frt. 50 d.
1691.	márc. 17. Nyitraszerdahely. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	jún. 10. Árva. OL. Zichy (Zsély) fasc. 34 et N.	Francia tall. — 180 d.
	jún. 17. OL. Héderváry lev. Draskovics rész, fasc. 41. n. 42, II. k.	1 tall. — 150 d.
	júl. 12. Privigye. OSZK. Quarta Lat. 2400.	Imp. tall. — 150 d. Scutatus sive Coronatus — 100 kr. Coronatus sive Philippus — 2 Rh. frt.
	nov. — Jánosháza. OL. Zichy lev. (Zsély) fasc. 34. et N.	5 tall — 9 árvai frt.
1692.	márc. 4. Vízkelet. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 150 d.
	ápr. 9. Tokaj. OL. Kállay lev. fasc. 29.	1 tall. — 180 d.
	máj. 29. (Zala megye). OL. Múz. törzs.	1 tall. — 30 garas.
1693.	jan. 20. Kassa. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	márc. 6. Kassa. OL. Lederer lev. fasc. 1. p. 412.	1 Reichstall. — 1 ½ Rh. frt.
	márc. 20. Gyulafejérvár. OL. Teleki lev. (Marosvásárhely), Új rend. fasc. 12. p. 615—616.	3 Imp. tall — 7 belga frt. (1 belga frt. — 72 d.)
	ápr. 4. OL. Szepesi kam. Litt. fasc. 73. n. 28. (rendelet).	1 császári tall. — 2 Rh. frt.
	ápr. 8. Szentgyőrgyvölgy. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 30 garas
	máj. 20. Kassa. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 1 ½ Rh. frt.
	júl. 1. OL. Batthyány lev. XVII. számadás.	1 tall. — 2 frt.
	aug. 30. Nyusta. OL. Kubinyi (Kóvár) lev.	1 tall. — 30 császárgaras.
	— (Pozsony). OSZK. Oct. Lat. 491. p. 29.	Imp. tall. — 2 frt. "per resolutionem Leopoldinam devalvationem Imperialis, ad fl. 2. . . . ."
1694.	máj. 2. OL. Bicskey lev.	1 tall. — 60 poltura.
	szept. 22. Bécs. OL. Lederer lev. fasc. 1. p. 429.	1 Species tall. — 2 frt.
	nov. 26. Béla. OL. Révay lev. 37. cs. fasc. 8. n. 30.	1 tall. — 2 frt.
	nov. 30. (Lelesz) OL. Sztáray lev.	Imp. tall. — 2 Rh. frt.
1695.	ápr. 21. Szeben. OL. Teleki lev. (Marosvásárhely) Új rend. f. 123. p. 10.	1 tall. — 240 d.
	ápr. 24. Szántó. OL. Dobos lev.	1 tall. — 180 d.
	jún. 6. Tiszolc. OL. Kubinyi (Kóvár lev).	Imp. tall. — 180 d.
	szept. 2. Korpona. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 2 frt. 20 d.
	szept. 11. Csanád. OL. Múz. törzs.	3 kemény tall. — 4 Imp. tall.
	— — Adalékok Zemplén vm. tört. VII. évf. 341.	1 tall. — 2 frt.
1696.	febr. 16. Bécs. OL. Lederer lev. fasc. 2. p. 426.	1 Spec. tall. — 240 d.
	ápr. 16. Nagy Ugróc. OL. Orczy lev. Numerirata 245 sz.	1 tall. — 180 d.
	jún. 2. Buda. OL. Sándor lev. (Bia) Tom. 9. p. 54.	1 tall. — 1 ½ Rh. frt.
	jún. 18. Eperjes. OL. Lederer lev. fasc. 1. p. 671.	1 tall. — 240 d.
	júl. 17. Újhely. OL. Lónyay lev. 33. csomó 187. p.	1 tall. — 180 d.
	júl. 23. Hermán. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 1 ½ Rh. frt.
	szept. 22. Pozsony. OL Révay lev. 37. cs. f. 9. n. 17.	1 tall. — 150 d. Scudo — 2 frt.
	nov. 20. Sárospatak. OL. Lederer lev. fasc. 1. p. 612.	1 tall. — 180 d.
1697.	jan. 15. Nagysink. OL. Kolosmonostori konv. Prot. 43. p. 243.	1 gréczi tall. — 240 d.
	ápr. 24. Sajószentpéter. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
	dec. 23. Bécs. Teleki lev. (Marosvásárhely) Új rend. fasc. 17. p. 328—330.	1 Species tall. — 2 Rh. frt.
1698.	máj. 15. Varanno. Szabó: Oklevéltár a gr. Csáky cs. tört. 1/2. 775.	1 tall. — 180 d.

Évszám	Forráshely	Érték
1698.	máj. 20. — OL. Majtényi László és Ottó gyűjt.	1 tall. — 180 d.
	nov. 2. Selmecbánya. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 30 garas.
	— — OL. Múz. törzs.	1 tall. — 180 d.
1699.	jan. 1. Selmecbánya. OL. Múz. törzs.	1 tall — 1 ½ frt
	febr. Karánsebes. OL. Ofner. Cameral Administration, Bericht Schreiben XII. 1699. febr. 70. sz.	1 koronatall. — 1 frt. 45 kr.
	máj. 2. Losonc. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 60 poltura.
	máj. 8. Losonc. OL. Bicskey lev.	1 tall. — 60 poltura.
	jún. 20. OL. Bicskey lev.	1 tall. — 60 poltura.
	júl. 6. Léva. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 30 garas.
	júl. 24. Nagyszelecsény. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 1 ½ Rh. frt.
	nov. 22. Bécs. OL. Zichy (Zsély) fasc. 50. n. 13.	1 tall. — 1 ½ Rh. frt.
1700.	márc. 29. Mesteri. OL. N. R. A. fasc. 10. sz. 87.	1 tall. — 150 d.
	júl. 15. Beczkó. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 1 ½ frt.
	okt. 27. Léva. OL. Múz. törzs.	1 tall. — 30 garas.
	— Tarnóc. Tört. Tár. 1904. p. 132.	1 tall. — 150 d.

Horváth Tibor Antal

Giskra pénzverése

A magyar pénzverés történetében kevés olyan korszak ismeretes, melyben a pénzverési viszonyok annyira zavarosak és áttekinthetetlenek lennének, mint a XV. század közepén. A pártvillongás és politikai bizonytalanság kihatott az egykorú élet minden területére és természetesen a pénzverés is hűségesen visszatükrözi a korabeli közállapotok kuszált helyzetét.

A késő középkori magyar pénzverés története elég részletesen és áttekinthetően fel van dolgozva, csak éppen az a néhány évtized képez kivételt, amelyik Albert halálától (1439) I. Mátyás trónraléptéig (1457) lepergett. Bizonyára nem véletlen, hogy éppen ezek az évtizedek nem nyertek beható feldolgozást. Hiszen itt még annyi megoldatlan probléma jelentkezik, hogy igen sok részletkérdést kellene még tisztázni ahhoz, hogy ennek a periódusnak a pénztörténetét vagy legalább a kiverésre került pénzek időrendi összeállítását megközelítő pontossággal megállapítani lehessen.

Az egykorú pénzverési viszonyok történetében a legtöbb zavart és problémát az a különös jelenség okozza, hogy évtizedeken keresztül párhuzamos, kettős pénzverés folyt, részint a ténylegesen uralkodó államfők számára, részint pedig a már csecsemő korában megkoronázott, de ténylegesen csak jóval később trónra került V. László király nevére. Ennek a párhuzamos pénzverésnek egyik folyamatát, az V. László nevére történt pénzverést kíséreljük meg ismertetni a következő sorokban. Ez a párhuzamos pénzverés nem volt ismeretlen idáig sem pénztörténetünkben, azonban csak általános formában nyert mindig említést, anélkül, hogy bárki is behatóan kivizsgálta volna ennek a különös jelenségnek a részletkérdéseit. Az V. László nevére történt pénzverésben játszott nagy szerepet Giskra János főkapitány és azért kapcsoljuk a párhuzamos pénzverés ezen sorozatát az ő nevéhez. Mielőtt azonban a lényegre, vagyis az általa veretett pénzek összeállítására térnénk, rövidesen ismertetni kell az egykorú közállapotokat, majd Giskra magyarországi szerepét, végül a nevével kapcsolatban fennmaradt pénztörténeti forrásanyagot. Ezen adatok ismerete nélkül ugyanis a szóban forgó pénzverés világos áttekintése nem kísérelhető meg.

A köztörténeti eseményekből, csupán a minket érdeklő leglényegesebb tényeket csoportosítva, ismeretes, hogy Zsigmond király hosszú uralma után a mindössze egy és háromnegyed évig uralkodott Albert osztrák herceg került a trónra. Az ő 1439. X. 27-én bekövetkezett halálával indulnak el azok az események, melyek végeredményben a párhuzamos pénzverés kifejlődéséhez vezettek. Albert halála után ugyanis özvegyének, Erzsébetnek uralmi vágyai következtében egyenetlenségek támadtak a trón betöltése körül. A nemzet hallani sem akart nőuralomról és így az 1440-i országgyűlés Ulászló lengyel királyt választotta magyar királlyá és ez év március 8-án kihirdették az ő trónfoglalását azzal a feltétellel, hogy Albert özvegyét, Erzsébetet vegye feleségül. Minthogy azonban Erzsébetnek 1440. február 22-én fia született, ő az utószülött (Posthumus) László fia részére szerette volna a trónt biztosítani. E cél elérése érdekében nem volt hajlandó Ulászlóhoz feleségül menni, sőt a koronát Visegrádról ellopatva, fiát ezzel még csecsemő korában 1440. május 15-én királlyá koronáztatta. Ennek következtében Ulászló június 14-én Székesfehérvárott csak a Szent István sírjáról leemelt koronával koronáztatta meg magát.

Így tehát két királya lett az országnak, és ennek megfelelőleg két pártra szakadt a nemzet. A gyermek László ügyét előbb anyja Erzsébet, majd annak 1442. december 17-én bekövetkezett halála után Frigyes osztrák herceg (a későbbi III. Frigyes császár) támogatta. Erzsébet fő támasza a cseh származású Brandeisi Giskra János lett, aki így jutott szerephez és hatalomhoz, amit később a pénzverés terén is érvényesített.

I. Ulászló uralma azonban nem sokáig tartott, mert a törökök ellen viselt hadjárata alkalmából 1444. november 10-én a szerencsétlen kimenetelű várnai csatában ő is elpuszutult. Így az 1445 elején tartott országgyűlés február 6-án Hunyadi János javaslatára hét főkapitányra

bízta az ország ügyeinek intézését. Ezzel indult meg a több mint egy évig tartó, úgynevezett kormányköz (interregnum) ideje, melynek csak az 1446. június havában tartott országgyűlés határozata vetett véget. Ez az országgyűlés ugyanis június 5-én V. Lászlót elismerte ugyan magyar királynak, de nagykorúságáig Hunyadi János személyében kormányzót választott és ezzel természetesen a főkapitányságok is megszűntek. Hunyadi János 1453. januárjában tette le a kormányzói tisztet és ekkor végre V. László átvette a tényleges uralmat.

A vázolt események alapján tehát megállapítható, hogy 1440. február 22 (V. László születése) és 1453. január közötti időre esik az a korszak, melyben két uralkodója volt az országnak. Egyrészt a tényleges államfők (I. Ulászló és Hunyadi János), másrészt a megkoronázott V. László nevére ebben az időszakban folyt le az a párhuzamos pénzverés, melynek egyik sorozatát Giskra szereplésével lehet összefüggésbe hozni.

Brandeisi Giskra János cseh nemes család sarja volt, akinek Magyarországi szereplése még Zsigmond korára nyúlik vissza. Zsigmond ugyanis a huszita háború után több kelyhes csapatot fogadott zsoldjába a török elleni hadjáratra, és egyik ilyen csapat vezére volt Giskra János. Giskra harcolt a török ellen Zsigmond és Albert idején és az utóbbi uralkodó iránti hűsége fűzte később annak özvegyéhez, Erzsébethez. A királyné azzal bízta meg, hogy a felső-magyarországi vármegyéket V. László iránti hűségben tartsa meg és ennek érdekében Giskrát 1440. augusztus 1-én kinevezte a bányavárosok és Kassa főkapitányává, majd sárosi főispánná és neki adta Zólyom várát, melyet Giskra stratégiai bázisul szemelt ki.[1]

1440 végén ment Giskra Felső-Magyarországra. Rövidesen hatalmába kerítette Kassát és a Szepességet, valamint a bányavárosokat. Közben állandóan folytak a csatározások Giskra és I. Ulászló hívei között, míg végre 1442. december 13-án béke jött létre Ulászló és Erzsébet között, de Erzsébet rövidesen elhunyt. 1443 elején Ulászló a felvidéki városokat hódolásra szólította fel, de ezek Giskrával szövetkezve megtagadták a hódolást és hosszú alkudozás után szeptember 1-én Igló mellett fegyverszünet jött létre a két fél között a következő év Szent Mihály napjáig (szept. 29.) a fennálló statusquo alapján.

1444. április 1-én a Budára összehívott országgyűlésen Giskra is megjelent és itt V. László iránti hűségét hangoztatta. Ez alkalommal csak a király személyes közbelépése mentette meg az életét. Innen Giskra Győrbe távozott, ahol Frigyes osztrák herceg, a gyermek László gyámja április 28-án megerősítette főkapitányi méltóságában. A következő hónapokban Giskra csendben volt, majd a várnai tragédia után ő is egyike lett a választott hét főkapitánynak.

Az 1446. június 5-i rákosi országgyűlés, mely Hunyadi Jánost kormányzóvá választotta, megszüntette a főkapitányi tisztségeket. Giskra azonban a főkapitányságról nem akart lemondani, sőt Hunyadi Jánost mint kormányzót sem volt hajlandó elismerni. Megint kezdetüket vették a csatározások. Giskra maga ugyan személyesen nem vett részt a túlkapásokban, de hadi népét (testvérek) szabadjára engedte. A csehek megfékezésével az 1449-i tavaszi országgyűlés a kormányzót bízta meg, aki személyesen jelent meg a Felvidéken, de végül is előbb december 5-én fegyverszünet jött létre Körmöcbánya mellett, majd 1450 márciusában Mezőkövesden béke, mely szerint Giskra főbb birtokait (Kassa, Szepesség, bányavárosok) továbbra is megtartotta. A béke kétszer is megerősítésre került, másodszor Rimaszombatban (1451) a statusquo alapján. Giskra azonban nem nyugodott. Sok huzavona után — miközben az 1452-i pozsonyi országgyűlés átokkal is sújtotta Giskrát — végül is az ezévi augusztus 24-i körmöcbányai békében le kellett mondania neki minden nagyobb városról, bár még mindig tekintélyes terület (Zólyom, Szepes, Sáros és Torna megyék) maradt a birtokában.

Majd 1452. szeptember 4-én Frigyes osztrák herceg kiadta a nála levő V. Lászlót Cillei Ulrichnak és 1453 elején Hunyadi János letette a kormányzói hivatalt. Ezzel nagy fordulat következett Giskra helyzetében, mert ő, minthogy mindig V. László hívének nevezte magát, most lemondani kényszerült a király nevében eddig bitorolt hatalmáról, és pénzzel kielégítve, hazájába távozott.

1455-ben azonban Cillei a Hunyadiak elleni küzdelmekben újból behívta Giskrát, aki 1456-ban már megint mint sárosi főispán szerepel. Hunyadi László kivégzése alkalmából (1457. III. 16.) Giskra katonái fedezték a merényletet. Ezután rövidesen elhunyt V. László (1457. XI. 23.) és I. Mátyás trónra kerülve, szívós harcot folytatott a felvidéki cseh rablók ellen. Végül is az 1462. áprilisi országgyűlés tárgyalta a Giskrával kötendő békét és a tárgyalás eredményeként 25 ezer aranyforint kárpótlás ellenében Giskra átadta felvidéki birtokait. Új birtokul Lippa és Sólymos várakat kapta meg és ezután haláláig híve maradt Mátyásnak. Élete végéről nem sokat tudunk, állítólag 1468—1471 közötti években következett be a halála.

[1] Giskra életére vonatkozó irodalom: *Mayer György:* Giskra és huszitái Magyarországon. Bp. 1886., *Tóth Szabó Pál :* Giskra, különös tekintettel Abaújmegyére. Bp. 1903., Ért. a Tört. Tud. Köréből. XIX. 10. sz., *Jurkovich Emil:* Zólyomlipcse várának és uradalmának története. Hadtört. Közl. XXX. 1929. 141—149.

A közölt adatok alapján annyi állapítható meg, hogy Giskra végeredményben 1440 kora őszén szállta meg a bányavárosokat, valamint a többi felvidéki területet és ezeket egészen 1452 végéig zavartalanul birtokolta. E két dátum közé esik a párhuzamos pénzverés ideje. Ezután, ha volt is még Giskrának valami szerepe a pénzverésben, maga a pénzverés már V. László nevére az egész ország területén egységes volt.

A vázolt időszakban a következő fennmaradt forrásadatok bizonyítják Giskra befolyását a körmöcbányai és kassai pénzverés menetére.

A kassai pénzverde számadáskönyve már 1440-ben említi Giskra nevét[2], és Kachelmann szerint is Erzsébet királyné már Albert halála után átadta Giskrának a kassai kamarát.[3] 1444-ből megint más forrás emlékezik meg Giskráról. Ez a forrás egy levél, melyet ő intézett a bécsi polgárokhoz „Conrad Kolner" körmöci kamaragrófja érdekében.[4] Majd 1446-ban Giskra megint írt a bécsi polgároknak bizonyos kölcsön ügyében és ebben a levelében újból említést tesz ezúttal „Conrad Rolner"-ről, ugyancsak mint az ő körmöci kamaragrófjáról.[5]

1447-ben a Hunyadi és Giskra közötti béke pontjainak egyike a körmöci és kassai kamarát minden jövedelmével együtt Giskra részére biztosítja három évre.[6]

1449-ben Giskra a kassaiakhoz intézett levelet, melyben említi, hogy bizonyos Zenkó (Zanczko) úrnak a pénzveréshez a próbát elküldte és kéri a kassaiakat, hogy a pénz forgalmát segítsék elő, ami kedvére lesz László királynak, de neki magának Giskrának is.[7]

Majd 1451-ben a kassai pénzverő kamarát és a pénzváltást Modrar Pál nagyidai kapitánynak és Gremczer Ágoston volt kassai bírónak adja bérbe, évi 5000 aranyforintért.[8] Ugyanezen évből Giskra a körmöci kamarai bányatizedet haszonbérbe adó iratában Peter Jungh-ot mint a „mi kamaragrófunkat" említi.[9]

1453-ban a kir. tanácsosoknak a pénzverésről szóló véleményét küldte el Giskra bizonyos Nikolaus Berczal-nak. E szerint Bécsben és Magyarországon egyforma ligájú pénzt kell verni, mely 8 latos ezüstből készüljön és 200 denár érjen belőle egy arany forintot.[10] Ugyanezen évben László király az új pénz veréséről intézkedő rendeletében közli, hogy Conradus Hetzler-t Giskrával egyetértésben tette a körmöci kamara élére.[11]

1455-ben — tehát már jóval V. László tényleges trónfoglalása után — Giskra bemutatta a kassai bírónak a király levelét, mely szerint a Giskra által bérelt kassai pénzverőkamarában az ő embereivel kell a pénzt verni és a kamara jövedelmét neki kell átadni.[12]

1456-ban a bányavárosoktól kölcsönt vett fel Giskra és a kölcsön törlesztésére a kezében levő körmöci főkamarai jövedelemből kötelezte magát.[13] Ugyancsak ebben az évben Giskra hibáztatja a kassaiakat, mert azok az ő kincstartótisztjének megtiltották a pénzverést, illetve követelték a király erre vonatkozó külön rendeletének a felmutatását. Giskra szerint a királyi parancs már többször közölve volt velük és amikor csak kívánják, megint közölve lesz. Ennélfogva kéri, hogy a város a pénzverést ne merészelje tovább akadályozni.[14] Nemsokára ezután azonban 1457 elején a király közölte a kassaiakkal, hogy tudomására jutott, miszerint Giskra ott sokat tevékenykedett pénzverési ügyben és azt állította, hogy erre nézve a királytól oklevele van. A király azonban nem emlékezik ilyesmire, ennélfogva felszólítja a kassaiakat, hogy álljanak ellen Giskrával szemben, és a királyi levél felmutatása nélkül neki ne engedelmeskedjenek.[15]

[2] *Kemény Lajos:* Kassa város régi számadáskönyvei 1431—1533. Kassa 1892. 23—25., majd 1444-ben többször is említve. Uo. 26—28. o.

[3] *J. Kachelmann:* Geschichte d. ung. Bergstädte und Ihre Umgebung III. Schemnitz 1867. 41., *Jurkovich* i. m.

[4] 1444. IV. 5. Gran. *Quellen* zur Geschichte der Stadt Wien. Abt. II. B. II. Reg. 2980.

[5] 1446. III. 24. Vhrowicz. Uo. Reg. 3145.

[6] 1447. VII. 1. *Zichy Okmánytár.* IX. 169—170.

[7] *Fr. Krones:* Beiträge zur Städte- und Rechtsgeschichte Oberungarns. Archiv f. Öst. Geschichte. 81. k. 1894. 464.

[8] 1451. VI. 13. Kassa. *Teleki József:* A Hunyadiak kora. X. 297—301. és *Tört. Tár* IX. 1861. 155. (helytelenül V. 13-ra keltezi).

[9] 1451. VI. 18. Körmöc. *Hatvani Mihály:* Brüsszeli Okmánytár. Monum. Hung. Hist. I. Pest 1857. 3.

[10] 1453. V. 8. *C. Wagner:* Diplomatarium comitatus Sarosiensis quod ex tabulis et codicibus manuscriptis eruit. Pozsony és Kassa. 1780. 112—113.

[11] 1453. V. 14. Viennae. Catalogus Num. Hung. ac Transilv. Inst. Nat. *Széchényiani.* III. 1807. Pestini 320—322. és *Krizskó Pál:* A körmöci régi kamara és grófjai. Budapest 1880. 31—33.

[12] 1455. II. 1. *Weszerle József* kéziratos másolatai (Éremtár Kézirat II. 8.) 105—106. Kaprinay Józsefnek az Egyetemi Könyvtár gyűjteményében levő eredeti kéziratáról. (B. t. XXVII.)

[13] 1456. II. 5. Körmöc. *Krizskó* i. m. 36.

[14] 1456. V. 29. Zólyom vár. *Teleki* i. m. 524—525.

[15] 1457. I. 5. Buda. *Appendix* ad Catalogumnum. Hung. Nac Transilv. Inst. Nat. Széchényiani. Pesthini 1810. 225—227.

Mindezek a felsorolt adatok, bár mozaikszerűen, de kétségtelenül bizonyítják, hogy Giskrának jelentős szerepe volt a körmöci és kassai pénzverőkamarák egykorú életében és működésében. Őt illette meg a kamarák jövedelme, ő nevezte ki a felelős kamarai tisztviselőket és nyilvánvalóan a pénzverés menetére is befolyást gyakorolt. Ezen adatok alapján véljük indokoltnak azt a felfogást, hogy a párhuzamos pénzverés idején a körmöci és kassai pénzverdékben az V. László nevére készült pénzek esetében Giskra pénzveréséről lehet beszélni.

Giskrának a pénzverésben játszott szerepe attól az időponttól kezdődik, amikor 1440 végén Felső-Magyarországra érkezett. Ezen a területen két pénzverőház működött (Körmöcbánya és Kassa) és ezekben folyt le a Giskra-féle párhuzamos pénzverés V. László nevére 1440—1452 közötti években.

Albert király halála (1439. X. 27.) és V. László születése (1440. II. 22.) közötti időben Erzsébet királyné veretett pénzt ezekben a verdékben és az ő pénzverését Schulek kétségtelenül tisztázta.[16] Az ő eredményei szerint Erzsébet férje halála után 1439 végén előbb névtelen pénzeket veretett (C. 137. és C. 138.), majd 1440 elejétől újból Albert nevére verette a pénzeket: C. 135B (K-P, C-liliom és C-G), C. 139 (K-P), C. 135A (C-G), C. 135D (C-liliom) és C. 132 aranyforint (K-P) egészen fia születése időpontjáig.

Minden valószínűség szerint tehát 1440 végén vagy 1441 elején indult meg Giskra legfőbb irányítása és felügyelete mellett V. László nevére a pénzverés a körmöcbányai és a kassai verdékben. A következő sorokban V. László pénzei közül igyekszünk kijelölni azokat a típusokat, melyeket minden valószínűség szerint ezekben a verdékben vertek az 1440—1452 közötti években.

A veretek kiválogatásánál a verdejegyek nyújtják a leghitelesebb adatokat. A körmöci verde jegye ebben az időben a K, a kassai a C betű és e két betű párosítva szokott lenni a felelős kamaraispánok névjelzésével. Így tehát igen fontos a mi szempontunkból az egykorú kamaraispánok neveinek ismerete, mert a verdejegy megfelelő betűjének az illető kamaraispán nevével való egyezése csaknem teljes hitelességű bizonyítékot nyújt az érmek veretési idejének megállapításához.

Az V. László nevét viselő pénzek veretésének idejéből ez idő szerint a következő kamaraispánok nevei ismeretesek e két pénzverdével kapcsolatban. Körmöcbányán: Conrad Polner (vagy Rolner) (1440, 1441, 1444, 1446), Peter Jung (1447, 1451), Conradus Holczler (1453), Rüssel Keresztély (1455) és Johannes Constorffer (1455, 1456, 1457). Kassán: Hannus (1440), Modrar Pál és Gremczer Ágoston (1451).[17] Sajnos, még Körmöcbányáról sem ismeretes minden évből a kamaraispánok neve, de a meglevő hiányos adatok is sok értékes segítséget nyújtanak.

Az V. László nevére vert pénzek közül időben az első veret kétségkívül a **C. 201A** denár. Több konkrét bizonyíték is igazolja ezt. Elsősorban is a denár éremképei (kettős kereszt és négy címer) egyeznek Albert utolsó „denarius trialis" nevű pénzén (C. 135B) látható éremképekkel. Másodszor ennek a denárnak a verdejegyei között előfordulnak ugyanolyanok is, mint Albert említett érmén (C-G, K-R, de mindenek felett h-PFR monogram). Végül pedig ez az éremfaj előfordul a szerencsi éremleletben, amelynek elrejtési idejét Schulek 1441 elejére kelti.[18] Mindezen okok következtében tehát feltétlenül korai veret kell hogy legyen. Ez a C. 201A denár különféle más és részben ez idő szerint feloldhatatlan verdejegy (L-P, L-T, S-C stb.) mellett ismeretes C-G kassai és K-C, K-R körmöci jegyekkel is. A körmöci jegyek feloldása talán Conradus Rudel nevével azonosítható. Ugyanis 1439-ben Andreas és Nicolaus Lang, valamint Conradus Rudel voltak a körmöci kamara bérlői és kamaraispánjai. 1440 január 6-án ugyan Erzsébet királyné utasította a körmöci kamarát, hogy vesse börtönbe ezeket,[19] de nem tudni, hogy meg is történt-e és ha igen, mikor. Mindenesetre ez év október 7-én már bizonyosan Polner Konrád volt a kamaragróf. Lehetséges tehát, hogy a C. 201A denárt Erzsébet verette (esetleg 1440 elején és folyamán) fia születése (1440. II. 22.) után, és így még Rudel kamarabérlő névjelzése szerepel a vereten. Mindenesetre ez a C. 201A denár az első V. László nevére készült veret és ennek veretésében Giskrának még szerepe nem lehetett, mert ő csak 1440 vége felé érkezett a bányavárosokba. A C. 201A denárral rokon éremképet mutat és vele egyidejű lehet a **C. 201B** denár, de minden valószínűség szerint ez egykorú hamisítványnak tekinthető.

[16] *Schulek Alfréd:* Vegyesházi királyaink pénzei és korrendjük. III. Albert és Erzsébet. Num. Közl. XL. 1941. 36 és 46. A C. betű *Réthy László:* Corpus Nummorum Hungariae II. Budapest 1907. művének röviditésére vonatkozik.

[17] *Horváth — Huszár:* Kamaragrófok a középkorban. Num. Közl. LIV—LV. 1955—1956. 28—29. Az ott közölt adatokhoz kiegészités: 1447. IX. 1. . . . . Ersamen Petern Jungen kamergrafen auf der Kremnicz. . . . OL. DL. 47—479. (Horváth Tibor Antal szíves közlése.)

[18] *Schulek* i. m.

[19] *Péch Antal:* Alsó Magyarország bányamívelésének története I. Budapest 1884. 45.

Ezzel az első denárfajjal tipológiailag rokon a **C. 199** denár, amelyik csak K-P körmöci jeggyel ismeretes. Éremképe csupán annyiban tér el a C. 201A jellegzetes ábrájától, hogy a hátlapon a négy címer helyett csak három címerpajzs foglal helyet lóhere alakban elhelyezve és a középen kis csillag látható. Ez az éremkép I. Ulászló hasonló típusú C. 149A denárán látható éremképpel egyezik, csupán annyi eltéréssel, hogy Ulászló veretén a csillag helyett kis kereszt jelenik meg a három címer érintkezési pontján. Minthogy Ulászlónak ez a pénze 1440-re keltezhető,[20] igen valószínű, hogy a vele rokon típusú C. 199 érem párhuzamosan került kiverésre és így talán 1440 vége felé készülhetett. Annál inkább valószínű ez a keltezés, mert a C. 199 K-P jegye Polner Konrád nevével azonosítható, akiről említettük, hogy ez év október 10-én már bizonyosan kamaragróf volt Körmöcbányán. Nem lehet megállapítani, hogy a denár verete meddig folyt, mert Polner hosszabb ideig volt kamaragróf, de mindenesetre már Giskra szereplési idejére esik és így szervesen beleilleszkedik a Giskraféle pénzverésbe. A vele rokon típusú **C. 198** denár vagy veretváltozat, vagy esetleg egykorú hamisítvány csupán.

Ennek a több címerből álló éremképet mutató és Albert kora óta ún. denarius trialis nevű éremtípusnak van egy olyan változata is, melyen az előlapon a kettős kereszt helyén a királyi alak álló helyzetben látható. Ezen a **C. 200** denáron szereplő álló királyt ábrázoló éremkép teljesen egyezik I. Ulászló C. 147—148 denárain előforduló hasonló éremképpel. A különbség csak annyi, hogy Ulászló érmein az álló királyt mutató éremkép körirata Szent László nevét foglalja magába, míg a C. 200 denáron a köriratban V. László nevét találjuk. Az álló király figurája azonban mindkét érmen azonos vésetű. Giskra tehát nyilván Ulászló egykorú pénzein látható éremkép szerint igyekezett veretni az ő fennhatósága alatt álló területen is a pénzt, így tehát ezúttal is párhuzamos verés figyelhető meg, akárcsak a megelőző típusnál. A C. 200 denár verdejegye K-R, ami egyezik az előbb ismertetett C. 201A denáron szereplő hasonló jeggyel, tehát a két típus közeli, illetve egymás utáni veretése valószínű ilyen megfigyelés alapján is.

Ugyancsak álló király képet mutat a **C. 197** denár a köriratban szintén V. László nevével, de a mellkép alatt szokatlan elhelyezésben CG verdejeggyel. A hátlapi éremkép két címerpajzs korona alatt. A verdejegy szerint ez a típus kassai veretnek tekinthető és úgy látszik, Kassán ilyen változatban került kiverésre a királyi alakot mutató érem.

Ez az egész eddig ismertetett éremsorozat voltaképpen egységes tipológiai képet nyújt és az egész csoport veretése 1440—1441 évekre képzelhető el, főként a verdejegyek következtében. Van azonban más bizonyíték is arra, hogy ezek az említett érmek időben közel esnek egymáshoz. Ugyanis a szlovákiai Cataj-i éremleletben[21] Albert és Ulászló pénzeivel együtt V. László veretei közül csak a C. 198 vált., C. 201A és C. 200 típusok fordultak elő, ami kétségtelenül mutatja, hogy a több címer, valamint álló király éremképet mutató veretek említett keltezése eléggé valószínűnek tekinthető.

Giskra azonban az V. László nevére vert pénzeket egyre inkább igyekezett egyeztetni Ulászló pénzverésével és nyilvánvalóan e törekvés következménye a **C. 177** denár és **C. 178** obulus. Ezeken már nemcsak az előlap álló királyi alakja egyezik Ulászló említett pénzein látható hasonló éremképpel, hanem a hátlapi kettős kereszt is azonos mindkét típuson. A C. 177—178 pénzeken látható K-P jegy P betűje Polner Konrád nevével jól azonosítható. Ismeretes, hogy Polner 1440—1446 között bizonyosan körmöci kamaragróf volt, de a két érem feltétlenül még 1444 előtt készülhetett, tekintve, hogy 1444-ben már másfajta pénz került kibocsátásra. Valószínűleg az említett C. 177—178 pénzfajokra vonatkozik Erzsébet királynénak 1441. július 3-án kelt rendelete, mely olyan pénzek verését rendeli el, melyből 300 nagyobb és 600 kisebb ér egy aranyforintot és a 7 márka rézzel kevert budai márka ezüst minden márka súlyú vegyítékéből 475 darab veretendő.[22] Mindebből az derül ki, hogy a rendelet szerinti denárnak obulusa is kell hogy legyen és a C. 177 denárnak a C. 178 érem valóban obulusa. Sajnos, Ulászló analóg veretű C. 147—148 pénzeinek pontos veretési ideje ez idő szerint nem állapítható meg, de a fentiek után annyi valószínűnek látszik, hogy ezek az érmek mind valamikor 1441—1443 években kerültek kiverésre.

Az Ulászló pénzeivel való párhuzamos verés egészen Ulászló haláláig folytatódott, mert a **C. 193, C. 194A, C. 194B** és **C. 194C** denárok ugyancsak analóg éremképet mutatnak Ulászló C. 141A-B és C. 143A-B vereteivel. Ezeken a pénzeken az előlapi éremkép magyar címer, a hátlapon pedig egyfejű sas látható és Giskra veretei az eltérő körirattól eltekintve, csupán abban különböznek Ulászló pénzeitől, hogy a sas mellén osztrák címerpajzs van elhelyezve. Egészen nyilvánvaló tehát, hogy a Giskra által V. László nevére vert pénzek Ulászló rokon típusú vere-

[20] A XV. századi veretek keltezésére nézve l. *Huszár Lajos:* A budai pénzverés története a középkorban. Bp. 1958. táblázatait. A további keltezések is erre való hivatkozással történnek.

[21] *L'udmila Kraskovská :* Nález uhorských dénarow v Cataji, Slovensko. Num. Sbornik VI. 1960. 395.

[22] 1441. VII. 3. *Széch.* Cat. i. m. III. 215—216.

teivel párhuzamosan kerültek kibocsátásra. Ulászló C. 141 típusú denárainak verési ideje 1442-re, a C. 143 típusú denároké pedig 1444-re tehető, tehát a hasonló típusú V. László nevével vert C. 193—C. 194 típusú denárok szintén 1442—1444 közötti években készülhettek. A kétféle érem párhuzamos verését bizonyítja egyébként a pusztateremi éremlelet összetétele is, melyben Ulászló C. 141 és V. László C. 194 denárai együtt fordultak elő.[23] V. László említett négy pénzfaján K-P körmöci és C-G kassai verdejegyekkel találkozunk. A P ez esetben is nyilván Polner Konrád nevét rejti, a kassai jegy G betűje pedig valószínűleg Gremczer Ágoston későbbi pénzverdei bérlő nevét jelenti, akit a kassai pénzverdei számadások 1444-ből Augustin Grenitzer néven emlegetnek.[24]

A mondottak figyelembevételével tehát megállapítható, hogy I. Ulászló uralkodása idején (1440—1444) a királyi pénzek és Giskra veretei között általában éremképazonosság áll fenn. Giskra tehát igyekezett a pénzverését a hivatalos királyi pénzveréshez igazítani, csak az ő veretei természetesen V. László nevét viselik. Az éremkép azonosságának, illetve a párhuzamos verésének az oka nyilván az lehetett, hogy a napi pénzforgalomban ezek a pénzek egyenlő értékben forogjanak a királyi veretekkel. Ez a felismerés viszont megkönnyíti Giskra vereteinek a valószínű keltezését. Elvileg tehát egységes pénz lett volna forgalomban az egész országban, de a pártvillongások következményeként eltérő köriratokkal.

1445—1446. években egy időre helyreállott a pénzverés teljes egysége az egész országban. Ez a két év az úgynevezett interregnum ideje (1445. II. 6—1446. VI. 6. között), amikor tudvalevőleg hét főkapitányra lett bízva az ország ügyeinek intézése. A főkapitányok a területükön levő pénzverdékben mind azonos pénzeket verettek, melyeken uralkodó név nem szerepelt (C. 152 denár és C. 153 obulus). A hét főkapitány egyike volt Giskra is, és természetesen ő is ezeket a pénzeket verette. A **C. 152** denár K-R jegyű példánya és a **C. 153** obulus K-P, K-I, K-R és C-G jegyű változatai tekinthetők a Giskra hatalma alatt álló pénzverdék vereteinek. A körmöci vereteken a P nyilván Polner jegye, az I talán Peter Jung jelzése, aki 1447. IX. 1. óta bizonyosan körmöci kamaragróf volt, de lehetett már korábban is, míg az R feloldása bizonytalan. A kassai veretek bélyege nyilván ugyanazt a Gremczer Ágostont jelentheti, mint a korábbi pénzeken.

Tekintettel arra, hogy 1446. június 5-én az országgyűlés Hunyadi Jánost kormányzóvá választotta, és Hunyadi ezután saját nevére kezdett pénzt veretni, a korábbi pénzverési egység megszűnt és Giskra megint V. László nevére verette tovább a pénzeket a két hatalmában levő pénzverdében.

Giskra részéről Hunyadi János kormányzósága idején az első veret lehet a **C. 181** denár C-G ismert jeggyel 1446-ból. Azért tesszük e pénzfaj verését erre az időre, mert típusban (pólyás címer — kettős kereszt) egyrészt folytatása az interregnum-korabeli vereteknek, másrészt egyező külsőt árul el Hunyadi C. 156 denárával, melynek a verési ideje 1446-ra tehető. Úgy látszik, mindkét részről az interregnum-korabeli típus tovább-veretése folyt, de most már természetesen a megfelelő nevekkel a köriratokban.

Hunyadi Jánosnak egy másik pénzfajával árul el rokon típust az V. László nevére vert K-P jegyű **C. 183** denár. Ezen a denáron ugyanúgy kettős kereszt és oroszlán az éremkép, mint Hunyadinak C. 157A, B, C pénzein, melyeken az oroszlán a Hunyadiak címeréből vett besztercei oroszlánt jelent. Tehát megint ismétlődik a közös éremtípus a hivatalos államfő vereteivel és nyilvánvaló, hogy a két azonos típus párhuzamosan kerülhetett kiverésre. Az egységes éremképet indokolja egyébként Hunyadi Jánosnak egy 1447. október 8-ról fennmaradt rendelete is, mely szerint Magyarországon egységes pénzt kell bevezetni, melynél a nagyobból (C. 157A-B) 200, a kisebből (C. 158A) 400 ér egy aranyforintot[25]. Giskra azonban, úgy látszik, obulust nem veretett ebből a típusból. Hunyadi János említett pénzfajainak a veretése 1447—1450. évekre tehető és bizonyára Giskra is ebben az időben verette rokon típusú érmeit. A P jegy ez esetben talán Jung Péter személyét jelenti, aki 1447—1451. években szerepelt mint körmöci kamaragróf.

Az éremképek alapján tehát körülbelül 1450-ig megfigyelhető a párhuzamos pénzverés a tényleges államfők pénzei és Giskra veretei között. 1451-ben azonban írott forrás alapján megállapítólag lényegesen megváltozott a helyzet ezen a téren.

Ismeretes ugyanis 1451. VI. 13-i keltezéssel egy oklevél, melyben Giskra a kassai pénzverő kamarát bérbe adja Modrar Pál nagyidai kapitánynak és Gremczer Ágoston volt kassai bírónak. Ez az oklevél a veretendő pénzek külsejét is pontosan leírja. Eszerint tehát olyan denárokat kell verni, melyeknek egyik oldalán kettős kereszt az éremkép Wladislai R. Ungarie körirattal,

[23] *Arch. Ért.* XI. 1891. 287 és XII. 1892. 188.
[24] *Kemény* i. m. 26.
[25] Széch. gyűjt. kat. *Appendix* i. m. 228—229.

a másik oldalon pedig olyan négyrészű címerkép, mint az aranyforintokon (pólyák, cseh oroszlán, osztrák pólya és morva sas), de triangularis elhelyezésben. Az obulusokon kettős kereszt és négyelt pajzs az éremkép felirat nélkül. Pénzverőjegyként a kereszt mellett C betű és a felelős kamaragróf jele volt előírva.[26] Mindebből az derül ki, hogy a négyelt címerpajzsot ábrázoló pénzeket e rendelkezés értelmében készült vereteknek lehet tekinteni, és veretésüket a rendelet dátumát követő időre kell helyezni.

Ilyen négyelt címerpajzsot mutató érmek a **C. 190A** denár K-R körmöci jeggyel és a **C. 190B** denár C-G kassai jeggyel. Mindkettőn az előlapon ott a kettős kereszt, de címerpajzsba állítva. E két érmet valószínűleg egy időben verhették. Hasonló négyelt címerpajzs látható még a **C. 187, C. 188** és **C. 189** K-R jegyű körmöci denárokon, valamint a **C. 196** K-C jegyű körmöci denáron. Ez utóbbi három veret azonban abban különbözik a C. 190A-B típustól, hogy a kettős kereszt rajtuk nincs pajzsba helyezve, hanem szabadon áll. Bizonyosra vehető, hogy az aranyforintok éremképéhez hasonló összes négyelt címerpajzsot ábrázoló pénzek verése az említett oklevél rendelkezése alapján történt, de nem lehet megállapítani, hogy veretésük pontosan mennyi ideig tartott.

Ugyancsak négyelt címerpajzsot ábrázolnak az V. László nevére vert C. 191 és C. 192 denárok is. Ezeknek az előlapján koronán álló kettős kereszt az éremkép. Ezeknek a különös L-L és S-C jegyeit azonban nem tudjuk feloldani, noha hasonló S-C jegy előfordul a C. 201A denáron is. Minthogy azonban a C. 191—192 denárok sem körmöci, sem kassai jeggyel nem fordulnak elő, nem tekinthetjük ezeket Giskra pénzeinek. Jelenlegi ismereteink szerint ugyanis csak e két verde állott Giskra hatalmában és működött az ő irányítása alatt.

Az V. László nevére készült pénzek közül az eddig felsorolt érmeket részint a pénzverőjegyek és egykorú források alapján, részint pedig a tényleges államfő vereteivel való egyezések révén tekinthetjük a Giskra hatalma alatt álló pénzverdék termékeinek. A már felsorolt pénzeken kívül azonban ismeretes még egy olyan denár, mely a rajta látható K-C jegy következtében csak Körmöcön kerülhetett kiverésre. Ennek a K-C jegyű **C. 195** denárnak az éremképe ugyanolyan négyrészű címerpajzsot mutat, mint Giskra említett legutolsó veretei. Ennek következtében ez a denár is a Giskra-féle pénzverési korszak vége felé készülhetett, de ennél többet nem lehet megállapítani a veret keletkezési körülményeiről.[27]

Az V. László trónraléptét megelőző korszakból ismeretes végül két olyan denár, melyeknek egyik oldalán a körirat Hunyadi János nevét, a másik oldalon pedig V. László nevét foglalja magába. Ez a két denár a C. 165 és C. 166 sz. alatt leírt érem. A **C. 165** csak K-R jeggyel ismeretes, a másik pedig csak B-P jeggyel és a kettő éremképe sem azonos. Látható tehát, hogy úgy Budán, mint Körmöcbányán — noha különböző éremképpel — de olyan denárokat vertek, melyeken a köriratok viszont egyformák voltak. Lehetséges, hogy ez a különös jelenség arra az egyezségre vezethető vissza, mely Hunyadi János és Giskra között 1452. VIII. 24-én jött létre a körmöci békekötésben. Ennek az egyezménynek az 5. pontja szerint ugyanis az ország bárói és a rendek elhatározták, hogy országszerte egyforma pénz verettessék ugyanazon súly és finomság szerint és ezt kell mindenütt forgalomba hozni. Lehet, hogy az „uniformis moneta" így valósult meg, de ezeknek a verési ideje rövid lehetett, mert 1453 elején Hunyadi János lemondott a kormányzói tisztségről.

V. László 1453 elején ténylegesen is elfoglalta a trónt és ezzel természetesen a pénzverés korábbi párhuzamossága megszűnt. Giskrának lehetett ugyan tovább is bizonyos szerepe a bányavárosok és Kassa város pénzverésében, és erre nézve vannak is bizonyos adatok, de maga a pénzverés most már az egész országban egységes királyi pénzverés lett. Ennélfogva Giskra-féle külön pénzverésről a korábbi értelemben nem lehet már beszélni. Így tehát az V. László nevére vert pénzek közül azok a típusok, melyek a körmöci és kassai verdék jegyei mellett más pénzverdék jegyeit is viselik, 1453 óta kibocsátott királyi vereteknek tekinthetők. Ilyenek a C. 179, C. 182, C. 184, C. 185, C. 186, C. 191, C. 192, C. 194A és C. 201B. Ezek közül a budai jegyű veretek valószínű időrendje 1453—1457 közötti évekből fel van állítva,[28] az egész sorozat időrendi beosztását azonban csak az egész korszak pénzverésének együttes feldolgozása alapján lehetne megállapítani.

Felmerül végül még egy lényeges kérdés a Giskra-féle pénzveréssel kapcsolatban. Ez a kérdés annak a problémának a felvetését jelenti, hogy veretett-e vajon Giskra aranyforintokat is a hatalma alatt álló pénzverdékben. Itt természetesen csak Körmöcbánya jöhet figyelembe és ennek a problémának a vizsgálásánál egy olyan adattal rendelkezünk, mely pozitív értelemben oldja meg ezt a kérdést. Ugyanis a kassai pénzverést bérbeadó és már idézett rendelet

[26] L. 8. jegyzet adatait.
[27] Az érem csak a Corpus rajza után ismeretes, az eredeti példány holléte ez idő szerint nem ismeretes.
[28] *Huszár* i. m. 130.

1451. V. 13-án (tehát még Giskra idejében) a veretendő denárok hátlapi éremképéről úgy intézkedik, hogy az olyan legyen (négyrészű címer), mint az aranyforintokon. Ebből logikusan az következik, hogy Giskra idejében V. László nevére vertek aranyforintokat is, és valószínűleg a K-P jegyű körmöci aranyforintokat lehet úgy tekinteni, mint a Giskra-korabeli vereteket. E jegy P betűje Polner Kondrád nevével könnyen azonosítható, viszont a később ismert kamaragrófok neveivel nem egyezik. Valószínű azonban, hogy az aranyforint-verés az V. László trónraléptét megelőző időben nem lehetett valami nagyarányú.

V. László nevére 1440—1452 években készült veretek valószínű korrendje

Év	Aranyforint	Denár	Obulus
1440—1441		C. 199 K—P C. 198 hamis (?) C. 200 K—R C. 197 K—C	
1441—1443		C. 177 K—P	C. 178 K—P
1442—1444		C. 193 C—G C. 194A K—P C. 194B K—P C. 194C ?	
1445—1446	C. 170 C. 171 C. 176 K—P, K—$\overset{+}{P}$	C. 152 K—R	C. 153 K—I, K—P, K—R, C—G
1446		C. 181 C—G	
1447—1450		C. 183 K—P, K—$\overset{+}{P}$	
1451—1452		C. 190A K—P C 190B C—G C. 187 K—R C. 188 K—R C. 189 K—R C. 196 K—C C. 195 K—C	
1452		C. 165 K—R	

A csatolt táblázaton tüntetjük fel Giskra vereteinek valószínű időrendjét. Hangsúlyozzuk azonban, hogy a felállított valószínű időrend egyáltalán nem tekinthető véglegesnek és a XV. század negyvenes-ötvenes éveinek pénztörténetét átfogóan feldolgozó kutatás még sokat változtathat rajta. A közölt vizsgálatok mindenesetre két fontos megállapítást azért eredményeztek. Egyrészt azt, hogy a verdejegyek alapján lehet legfőképpen felismerni az V. László nevére Giskra által vert pénzeket, másrészt pedig az így elkülönített Giskra-féle veretek tipológiailag analóg éremképeket mutatnak a tényleges államfők vereteivel, tehát a veretésük általában azokkal párhuzamosan történhetik. Ez utóbbi megállapítás eredményeként a veretek időrendi beosztása jelentős mértékben könnyebbé válik.

Ezekben mutatható ki Giskra pénzverésének a lefolyása. Hangsúlyoznunk kell, hogy Giskra szerepe e pénzverésben előbb Erzsébet királyné, majd később V. László nevében csak a pénzverés irányítására vonatkozott és semmi esetre sem lehet ezzel a szereppel kapcsolatban valamilyen autonóm pénzverési jogról beszélni vagy ilyent feltételezni.

Huszár Lajos

Kemény József éremgyűjteménye és numizmatikai érdeklődése

Kemény Józsefet, Erdély középkori történetének szorgalmas kutatóját, csak másodsorban érdekelte a numizmatika. De mint történész nem mulasztotta el, hogy egyéb régiségekkel együtt ne gyűjtse a Tordán és környékén található érmeket, melyeket azután valószínűleg más helységekből származottakkal is kiegészített.

A gyűjtés Keménynél határozott, tudatos célt szolgált, ugyanis: „1841. február 24-én a család másik ágából származó gróf Kemény Sámuellel együttesen előzetes levélben jelentette be Küküllő vármegye rendeinek, hogy a jövő országgyűlésen fel fogják ajánlani gyűjteményeiket a Kolozsvárt állítandó Nemzeti Múzeum alapjául és erre támogatásukat kérik."[1]

Aranka György és sokan mások már a XVIII. században igyekeztek tudományos társaságot létrehozni, törekvésük azonban meghiúsult azon, hogy Erdélyt a Habsburg-uralom félgyarmati sorban tartotta. A két Kemény, mikor fenti ajánlatát megtette, arra törekedett, hogy a kormánnyal engedélyeztesse a múzeum felállítását, melyet azután a kulturális élet irányító intézményének szántak.

„. . . 1842. június 21-én felolvasták a két Kemény levelét a karok és rendek előtt . . . A karok és rendek a ritka ajánlatot örömmel fogadták és mielőtt eloszlottak volna, Keményéket a múzeum igazgatóságába be is választották. Kemény József irodalmi hagyatékában, oklevelek és krónikák mellett . . . találunk, . . . római régészeti, felirattani és érmészeti anyagot."[2]

Halála után könyvtára igazi rendeltetési helyére került: „gróf Mikó Imre megszerezte az Erdélyi Múzeum számára."[3] Éremgyűjteménye viszont, sajnos, még életében teljesen szétszóródott, és belőle csak 93 antik érem került elő egy dobozban, amint azt a „Consignatio . . ." említi.[4] A kolozsvári éremtárnak 1856-ban átadott érmek között csak későbbi kori vegyes érmek szerepelnek,[5] melyekről azonban külön feljegyzést és leírást nem találtam. Ezért nem is állapítható meg, vajon régi gyűjteményből származnak-e, vagy Kemény azokat 1849 után gyűjtötte. Szerencsés véletlen folytán, Neigebaur még a gyűjtemény szétszóródása előtt az alábbiak szerint közölte Kemény antik érmeinek összefoglaló listáját:

Rövidítések:

J. K. = *Kemény József.* Miscellanea, XXIV Nummi veteres Thordae reperti. . . (A R. N. K. Akad. kolozsvári levéltárában).
Babelon = *E. Babelon.* Description historique et chronologique des monnaies de la République romaine. I—II. Paris, 1885.
Cohen = *H. Cohen.* Description historique des monnaies frapées sous l'Empire Romaine. I—VII. Paris, 1859—1868.
Pick = *B. Pick.* Die antiken Münzen Nord-Griechenlands. I. Berlin, 1899.
Sabatier = *J. Sabatier.* Description générale des monnaies Byzantines, I—II. Paris, 1862.
* = A csillaggal jelölt érmek Keménynél bronzérmekként szerepelnek, mivel azonban a leírásban a S—C nincsen feltüntetve s az éremek méretére sem történik utalás, ezért ezüst érmeknek vagy denárhamisítványnak tekinthetők. *A legenda* átírásában előforduló kisebb eltérésekre nem tértünk ki.

[1] *Veress Endre*, Gróf Kemény József (1795—1855). Erdélyi Tudományos Füzetek, 55. sz. Cluj—Kolozsvár, 1933, 3—4.
[2] Ibid., 5.
[3] Ibid., 10.
[4] K. J., Varia, I (a R. N. K. Akad. kolozsvári levéltárában).
[5] Kimutatása azoknak a pénzeknek és érmeknek, melyek az 1860-ik év november 1-ig az erdélyi országos múzeum egylet éremtárában beadottak. 1. sorszám, Kemény József, Újabbkori vegyes. . . (érmek). 1 ezüst, 91 réz, 5 ólom. . . Összeírta Szabó Károly, Múzeumi könyvtárnok és ideiglenesen az éremtár őre Kolozsvárott. 1860 nov. 10.

Római köztársasági	111	db	ezüst			
C. I. Caesar	4	var.	,,			
Pompeius Magnus	1	db	,,			
Marcus Antonius	4	var.	,,			
Octavianus Augustus	5	,,	,,	9	var.	bronz
M. Agrippa	—			2	,,	,,
Tiberius Nero	1	db	,,	2	,,	,,
Caligula	—			1	db	,,
P. Claudius Drusus	—			1	,,	,,
Nero	3	var.	,,	2	var.	,,
Galba	2	,,	,,	1	db	,,
Otho	1	db	,,	2	var.	,,
Vitellius	2	var.	,,	2	,,	,,
Vespasianus	21	,,	,,	2	,,	,,
Titus	2	,,	,,	2	,,	,,
Domitianus	22	,,	,,	3	,,	,,
Nerva	3	,,	,,	2	,,	,,
Traianus	44	,,	,,	15	,,	,,
Hadrianus	53	,,	,,	18	,,	,,
Lucius Aelius	—			3	,,	,, 1 db ólom
Antoninus Pius	24	,,	,,	22	,,	,,
Marcus Aurelius	28	,,	,,	16	,,	,,
Lucius Verus	7	,,	,,	3	,,	,,
Commodus	12	,,	,,	5	,,	,,
Clodius Albinus	2	,,	,,	—		
Septimius Severus	56	,,	,,	7	,,	,,
Caracalla	46	,,	,,	10	,,	,,
Geta	17	,,	,,	4	,,	,,
Macrinus	1	db	,,	—		
Diadumenianus	1	,,	,,	—		
Elagabalus	20	var.	,,	3	var.	bronz
Severus Alexander	100	,,	,,	21	,,	,,
Maximinus	6	,,	,,	1	db	,,
Maximus	—			1	,,	,,
Balbinus	1	db	ezüst	—		
Gordianus III.	29	var.	,,	11	var.	,,
Philippus Arabs	14	,,	,,	13	,,	,,
Philippus iunior	1	db	,,	3	,,	,,
Traianus Decius	3	var.	,,	—		
Hostilianus	—			2	,,	,,
Trebonianus Gallus	2	,,	,,	—		
Gallienus	4	,,	,,	3	,,	,,
Sabina	4	,,	,,	—		
Faustina senior	15	,,	,,	10	,,	,,
Faustina iunior	17	,,	,,	2	,,	,,
Lucilla	—			2	,,	,,
Cristina	—			1	db	,,
Iulia Domna	25	,,	,,	9	var.	,,
Fulvia Plautilla	4	,,	,,	—		
Iulia Soemias	8	,,	,,	—		
Iulia Cornelia Paula	1	db	,,	—		
Iulia Maesa	2	var.	,,	1	db	bronz
Sallustia Barbia Orbiana	1	db	,,	—		
Iulia Mamaea	25	var.	,,	4	var.	,,
Otacilia Severa	—			3	,,	,,

A császárok és azok családtagjai összesen: 644 ezüst, 207 bronz.[6]

Középkori és újabbkori érmei közül viszont csupán egyetlen példánynak a leírása maradt ránk.[7]

[6] *Neigebaur*, Dacien, p. 217. Mehrere in Thorda gefundene römische Münzen auch dakische Münzen, ebendaselbst seit mehreren Jahren eine besondere Münzsammlung . . . mit Sicherheit darauf zu rechnen ist, dass diese Münzen sämmtlich in Thorda's Umgebungen gefunden worden sind. Verzeichnis der seit 1843. . . gefundenen und käuflich an sich gebrachten alten römischen Münzen. Neigebaur alapján Kemény gyűjteményét Dácia és Torda történetének több kutatója, valamint több numizmatikus említi.

[7] *Numi Germanici. Nummus Argenteus. Adversa. „Hrahtoldus Dux"*. . . Aversa Regina Civitas. In medio varia lineamenta et literae "*VVO*". Hodiernam civitatem Ratisbonam (Regensburg) ante medium aevum „Civitatem Reginam" fuisse appellatam docuit jam *Köhler* in „Hanöverischen Gelehrten Anzeigen" 1750. Tom. XXXIX pag. 153. — et eandem Civitatem Ducibus Bojorum domicilium et residentiam dedisse, discimus ex Aventini Annal. Boior. Lib. VII Cap. 1. § 6. . . .

Et cum nummus hic in majori olim numero, et quantitate *Thordae* inventus fuerit, credibile est: nummos hos per illos hospites germanos (forte plane Ratisbonenses aut secus Boiores, seu Bavari) allatos fuisse, qui in literis Anni 1291 memoriantur, quive ante Tartarorum invasionem, et depopulationem Hungariae, et Transilvaniae hodiernum oppidum Thorda incolebant. Nummi hi in majori numero, et quantitate effodie-

Neigebaur jegyzékén azonnal szembeötlik a bronzérmek nagy száma az ezüsthöz képest.[8] Ilyen sok érem alig kerülhetett elő Tordáról és vidékéről.[9] De mivel arról, hogy miképpen keletkezett a Kemény-féle éremgyűjtemény, semmiféle pontos adatunk nincsen, egyelőre az egészet tordai és környéki leletnek kell tekintenünk.

Neigebaur jegyzéke mellett az antik érmekről még maradt ránk egy jegyzék: Kemény maga írja le gyűjteménye egy részét. Ez a leírás a Miscellanea 24 (Archeologia) című kéziratában található,[10] és két részből áll: az első 90 lapra terjed (Archeologia III),[11] és ezt csak 1847—1848-ban fejezhette be, a második Archeologia V — vegyes jegyzetek, 20 lapnyi saját kézzel írott feljegyzése.[12]

A Miscellanea 24 első lapján a következő megjegyzés olvasható: „*Nummi veteres Thordae reperti collecti per Jos. C. Kemény*". Noha jegyzetei töredékesek, de belőle mégis megismerhetjük az éremgyűjteményt és Kemény numizmatikai tevékenységét és tájékozottságát.

A Nummi veteres-ben a lapok számozása későbbi, nem Keménytől származik, de amint a görög érmek jelölése, a Nummi dacici és főképpen a császárok listája[13] bizonyítja, gyűjteményét ő is időrendben és földrajzi elterjedés szerint szándékozott rendezni.

A ránk maradt kéziratból kitűnik, hogy a gyűjteményének csak egy ötödét (273 darab) írta le, és ebből, egy középkorit kivéve, valamennyi antik érem.

Kemény a császárok uralkodási időrendjében sorolja fel az érmeket, akárcsak Neigebaur jegyzéke, de kevesebb érmet ír le, mint Neigebaur. Ez egyrészt arra mutat, hogy gyűjteményét ilyen időrendben szándékozott rendezni, másrészt pedig arra, hogy érmei leírását csak akkor kezdte el, mikor már gyűjteménye meglehetősen nagy volt, és a később szerzett érmeket pedig rendre, amint ideje engedte, jegyezte be. Erre következtethetünk abból a tényből is, hogy a *duplum*-ot néha *triplum*-ra javította, valamint abból, hogy jegyzéke nem teljes.

Antoninus Pius érmei közé néhány Caracalla és Elagabalus érmet jegyzett be, ezeket utólag áthúzta, hogy a megfelelő helyre írja be.

Fordított esettel viszont, például olyannal, hogy Antoninus Pius érmeit Caracalla vagy Elagabalus neve alá írta volna, csak ritkán találkozunk. Mindebből arra kell következtetnünk, hogy az érmek leírását nem a gyűjtéssel egyszerre kezdte ugyan meg, de nem is sokkal később, mert különben, ha már kezén több érem megfordult volna, Antoninus Pius érmeit Caracalla és Elegabalusétól feltétlenül meg tudta volna különböztetni. Ez viszont azt is mutatja, hogy mikor gyűjteménye leírását elkezdte, még nem olvasta el a könyvtárában meglevő numizmatikai kézikönyveket és csak a császárok érmeinek leírása során tanulmányozta ezekből a megfelelő fejezeteket. Csak amikor Caracalla érmeihez eljutott, vette észre, hogy ezek előlapjának felirata sok esetben azonos az Antoninus Piuséval, de az arckép egészen más. Biztos tehát, hogy az érmek leírásában Kemény nem tartott lépést a gyűjtéssel. Mert — amint láttuk — 1847-ben a körülbelül 1000 darabból csak 273 van nyilvántartásában.

Neigebaur jegyzéke viszont arra utal, hogy 1847-ben Kemény gyűjteménye már időrendben állott, és noha jól ismerte gyűjteménye darabjait, azoknak csak egy részét írta le.

Amikor később — valószínűleg 1852-ben — Kemény gyűjteményéről szóló feljegyzéseit rendezi, sajnálkozik, hogy annak idején jegyzékeit nem fejezhette be és a címlapra ráírja,

---

bantur A. 1735 in cinctura ecclesiae Uj Thordensis. — Nummi hujus aliquot exemplaria devoluta fuere circa A. 1819 ad manus C. Stephani Lázár de Gyalakuta. J. Kemény, Miscellanea, XXIV, f. 8. Mis. R. IX, első lapján több cím között: „*Jegyzetek régi pénzekről, forintokról, mértékekről*" című munkát is említ, ez azonban másokkal együtt elveszett.

[8] Cohen denárnak mutat be néhány darabot, melyet Kemény aereusnak tekintett. Ez magyarázza meg, hogy Kemény gyűjteményében miért sok a bronzérem. A billon-érmek, melyeket patinájuk miatt Kemény aereusnak tekintett, kis részükben ókori hamisítványok is lehettek.

[9] Ha figyelembe veszünk más római provinciális városokban talált szórványos leleteket, biztosan állíthatjuk, hogy Kemény gyűjteménye nem származhatik csupán Potaissa területéről.

[10] A Miscellanea XXIV tartalmazza a C. Torma, Repertorium 164 l. 41. sz. és 165 l. 45. sz. alatt leírt kéziratokat. A RNK Akadémiája kolozsvári levéltárában.

[11] Kemény (Comes Josephus) *Numi veteres Thordae reperti* Collecti per. . . . 90, 4 r lapnyi sajátkezű kézirat. . . Ibidem, 164. l 41 sz. *Torma*, i. m.

[12] *J. Kemény*, Római és másféle régiségeket tárgyaló jegyzetek, rajzok és lenyomatok. Archaeológiai convultum, IV, 9, fogásnyi (sajátkezű) ívrét és negyedrét kézirat és u. o. V, 20 r lapnyi sajátkezű kézirat, mindkét helyen számos rajztábla-lenyomat stb. *Torma*, i. m.

[13] Flavius Vespasianus, Marcus Ulpius Traianus, P. Aelius Hadrianus, Hadrianus Antoninus Pius, Faustina senior, Marcus Aurelius Antoninus, Marcus Aurelius Antoninus Commodus, Pertinax, Didius Iulianus, Albinus, Septimius Severus, Iulia Domna, Caracalla, Geta, Maximinus, Elagabal, Iulia Maesa, Iulia Soemia, Severus Alexander, Iulia Mamaea, Barbia Orbiana, Maximinus, Gordian III, Philippus Pater, Traianus Decius, Trebonianus Gallus, Aemilianus, Valerianus, Gallienus, Claudius Gothicus, Aurelius Quintillus, Aurelianus, Justinianus.

gyűjteménye miként pusztult el: „Tam nummos hos antiquos, quam et alios, quos huc nondum insigneram, et quorum numeros jam 4 000, et ultra . . . penitus sustulerunt mihi, expilaruntque . . . ad eo, ut jam hodie ex tanta collectione . . . paucissimi quidam nummi aerei mihi supermanserint. Doleo, quod catalogum horum nummorum meorum suo tempore non terminaverim (6 dec. 1852)."

Gyűjteménye pusztulásán kesereg a Schwarzenberghez írt levelében is: „Örök vétek, hogy a Thordae (Salinae) területéről gyűjtött 4000 darabnyi római érme a 48-as időkben" . . . szétszóródott.[14]

Amint könyvtárlajstromából (Varia I) megállapítható, Kemény meglehetősen sok idevágó szakkönyvet vásárolt.[15]

Köztük van a Szathmári Pap Mihály nyolc kötetes numizmatikai kézirata és a Numophilacium Tsepregianum című műve (ezek a kéziratokban is szerepelnek).

Szathmári Pap Mihály kézirata V. kötetének (Numismata moderna Variarum Nationum Regionum, Memoralia et Ordinaria diversorum modulorum quae collegit, et in hunc ordinem propria manu descripsit . . .) első lapja verzójára Kemény ceruzával jegyezte be a mű tartalmát.[16] Világos tehát, hogy Kemény birtokában az eredeti Szathmári kéziratok és nem csupán holmi másolatok voltak. Az Erdélyi Múzeum Egyesület kézirattárában, Kemény hagyatékából nemcsak ezek a kéziratok kerültek, hanem a Magyar Athaenas is, melynek kibővítésén előbb Szathmári Pap Mihály, majd Szathmári Zsigmond dolgozott (lásd Kelemen Lajos feljegyzését a kézirat főlapján).

Szathmári Pap Mihály könyvei közül is több került Kemény könyvtárába, mint például *Eckhelnek* Doctrina nummorum veterum című műve. Ennek az első kötetébe Szathmári Pap Mihály bejegyezte, miképpen jutott a könyv birtokába, és a II. 9. és 101. lapon pedig Kemény — amint saját kézirataiban is szokta — az *ab Urbe condita* évszámok mellé odaírta az *Anno Christi* szerinti időszámítást, majd a 36. lap szélére a következő bejegyzését találjuk: „Froelichius. In Appendicula ad nummos Augg graeve loquem: Vaillanti, pag. 121."

Ha már Szathmári katalógusai Kemény könyvtárába jutottak, nem tehető-e fel, hogy pénzgyűjteménye is hozzá került?

Tudjuk, hogy Szathmári gyűjteménye 1836-ban még a fia tulajdonában volt. Későbbi sorsáról azonban nincsenek adataink.

Szathmári dédunokája, Lengyel Dániel nagykőrösi tanár, a múlt század harmadik negyedében családi feljegyzéseiben így emlékezik meg a gyűjteményről: „E kincsek meghagyása ellenére, örökösei által felosztatván, többnyire elvesztek".[17] Herepei János viszont határozottan állítja, hogy a rendkívül terebélyes családban közvetlen az első világháború előtt még megvolt

[14] *Kemény* levele *Schwarzenberghez* Gerendről 1853 augusztus 21-én; a Transsilvania 1885. december 16-i 25. sz 99. l. *Veress*, i. m., 6. l.

[15] *Consignatio* über die. . . Herrn Grafen Joseph Kemény zugehörigen literarischen Werke, Manuscripte und Urkunden. . . J. Kemény könyvtárában 2831 szám alatt 5081 kötetet találtak. Ezt kiegészíti még: 461 autográf, 79 térkép, 93 antik érem 1 fadobozban stb. . . 24 september 1855. *Varia* I-ben, a következő numizmatikai tanulmányok vannak felsorolva: *Agnethler*, Nummarium, 1746. (Varia I, 132), *J. Arneth*, Catalog der k. k. Medaillen. . . . Sammlung (Varia I, 60), J. *Arneth*, Synopsis Numorum Graecorum (Varia I, 59), *J. Arneth*, Synopsis Numorum Antiquorum Romanorum (Varia I, 63), *Berossi*, Antiquitates. 1612 (Varia I, 57), *D. Burckhardi*, Numophilacii. 1640 (Varia I. 128), *Froelich*, Appendicula ad nummos Augustorum. 1734. id., Numi vitiosi. id., Numismatica antiqua, 1744, *id.* Numismatica. 1734. (Varia I, 141—144), *J. Eckhel*, Doctrina numorum veterum, 8 köt.(Varia I, 50), *id.*, Sylloge numorum veterum, 1786 (Varia I, 49), *id.*, Numismatik, 1807 (Varia I, 135), *Ettinger*, Numophylacii Gymnasi Cib. A. C. add. Descriptio (Cibinensis), 3 kötet (Varia I, 2757), *Filtsch*, De Romanorum in Dacia colonis dissertatio (Varia I, 1064), *P. Hanthaller*, Exercitationes falices de Numis veterum. 2 köt. 1741 (Varia I, 130), *F. M. Haym*, Tesauri Britannici sive Musei Nummarii I, 1762, II, 1764 (Varia I, 129, 131), *J. Fr. Joachim*, Unterricht von dem Münzwesen 1754 (Varia I, 137), *Kenderessy*. A Koszon és Lysimach-aranyakról (Varia I, 1062), *Lutzenbacher*, A szerb zsupánok, királyok és czárok pénzei (Varia I, 853), *David Samuel Mádai*, Thaler—Cabinet, 1765, IV. kötet (Varia I, 58), *Mellen*, Series Regnum Hungariae, 1649 (Varia, I, 855), Polýčarpi *Tenzselli*, Numismatica. 1693 (Varia I, 134), *Christoff Rasche*, Lexicon universae rei numariae veterum. 1785. 1804, 8 kötet (Varia I, 52), *Rupp*, Numi Hungariae (Varia I, 854), *id.*, Magyarország ismeretes pénzei. 2 kötet (Varia I, 852), *K.K. Schmieder*, Grundwörterbuch der Gesammten Münzkunde und Nachtrag, 2 kötet (Varia I, 54), *Szathmári Pap Mihály*, Catalogus, numismatum (M. Scr.) 4, aztán kijavítva 8 kötetre, *id.* Numophilacium Csepregianum, 1758 (M. Scr.) (Varia I, 138—139), *Széchenyi*, Tabulae Numismaticae pro Catalogo numorum Hungariae (Varia I, 868), *Seivert*, Inscriptiones Monumentarum Romanorum in Dacia Mediteranae, 1773 (Varia I, 1103), *Simonchicz*, Dissertatio de numismatica Hungariae. 1744 (Varia I, 857), *Wenczel*, Értekezés Mátyás király pénzeiről, (Varia I, 856), Catalogus numorum Hungariae, II. kötet (Varia I, 835). Lexicon numismaticum, Norimbergae, 1777 (Varia I, 62).

[16] Kemény könyvtárában sok külföldi éremtípusnak a katalógusa nem található meg, érthető tehát, hogy miért éppen ennek a kötetnek a tartalmát írta le Kemény.

[17] *Entz Géza*, Szathmári Pap Mihály mint éremgyűjtő. Num. Közl., L—LI, 1951—52, 56 l.

a Szathmáritól örökölt tárgyak egy része.[18] Lengyel odavetett megjegyzéséből azért nem lehet biztosan állítani, hogy az éremgyűjtemény valóban szétszóródott-e, de arra sincs semmi konkrét adatunk, hogy Kemény éremgyűjteményébe olvadt volna bele.

De vajon nem gondolhatunk-e arra, hogy amikor Kemény Szathmári kéziratait és könyveinek egy részét megvásárolta, éremgyűjteményét is megszerezte? Hogyan és miért került volna más úton Szathmári éremgyűjteményének leírása Keményhez? Egészen biztosra vehetjük, hogy a katalógusokat talán a gyűjteménnyel együtt Szathmári Zsigmond halála után, vagyis 1841 után adhatták el Keménynek (amint Szathmári Pap Mihály tevékenységének ismertetésében megemlítettem, Kemény személyesen járt Szathmárieknál és átnézte tudományos hagyatékát).

E szép gyűjtemény megszerzéséről feljegyzései között semmiféle nyom nem található, mint ahogy a kor irodalma is hallgat róla, mert Salamon József rövid megjegyzése[19] után nem találunk róla több megemlékezést.

Ilyen módon nyomravezetőnek tarthatjuk azt a tényt, hogy Szathmári Pap Mihály éremgyűjteményének leírása biztosan Kemény birtokába került. Igaz, hogy a gyűjteménynek Tordáról való származtatása — Kemény maga közli ezt így Neigebaurral — némi kételyt támaszt, amit még megerősít az az állítása, mely 4000 római éremről szól, amit „a Torda (Salinae) területén gyűjtött".[20] Ez már ellentmond előbbi feltételezésünknek. Ismeretes, hogy Neigebaur 1847-ben járt Erdélyben és kereste fel azokat a családokat, melyeknél antik leletek vagy gyűjtemények voltak. Keményt június 19—25. közt látogatta meg,[21] és gyűjteményéről azt jegyezte fel, hogy 851 típust, körülbelül 1000 darab római érmet tartalmaz, melyeket Tordán és környékén találtak.[22] Hogyan gyarapodhatott volna egy év leforgása alatt Kemény gyűjteménye 3000 darabbal pusztán helyi gyűjtés alapján, hiszen a Schwartzenberghez intézett levélben és a kéziratban már 4000 darab érmet említ?

Szathmári katalógusai összesen 2212 (plusz a duplumok) típus érmet sorolnak fel, amelyek közül azonban csak 1559 volt antik.[23] Feltételezhető azért, hogy Kemény, közismert könnyedségével, a számot felkerekítette és valamennyi érmet antiknak minősített, lelőhelyként pedig Tordát jelölte meg.

Neigebaur listája és Kemény feljegyzése alapján biztosan csupán annyit állíthatunk, hogy az érmek Erdélyből valók, mert Kemény nem vásárolt külföldön és csereviszonyban sem állott külföldi gyűjtőkkel. Emellett szól az is, hogy gyűjteményében nincsenek olyan típusok, melyek Dáciában nem fordulnak elő és a császárok érmeinek a feljegyzésében szereplő aránya megfelel más dáciai éremsorozatok hasonló arányának.[24]

Mindebből azt a biztos következtetést vonhatjuk le, hogy a Szathmári-gyűjtemény megvásárlása az egyetlen lehetőség, amely megmagyarázza a Kemény-gyűjtemény hirtelen gyarapodását. Teljesen alaptalannak kell minősíteni azt az állítást, hogy a 4000 római érmet Tordáról gyűjtötte volna, mivel lehetetlen még elképzelni is, hogy 1847-től (Neigebaur látogatása Keménynél) 1848-ig (a gyűjtemény pusztulásának ideje) Kemény gyűjteményét más módon, mintegy 3000 éremmel gyarapította volna.

Amint a kézirat 90/a lapja bizonyítja, Kemény számon tartotta a többi gyűjtőt is és azok nevét feljegyezte.[25] Lészay levele szintén bizonyíték arra, hogy Kemény különösképpen érdek-

[18] Ibidem, és *I. Winkler*. Despre activitatea numismatică a lui Mihael Pap Szathmári. 1737—1812, Studii şi cercet. de numismatică, III, 1960, 447 l., 3 jegyzet.

[19] *Salamon József*. Szathmári Pap Mihály rövid életrajza. Erdélyi Prédikátori Tár. Kolozsvártt, 1835, XVI. l. a következőket írja: "Mi nemű sorsok legyen ezen becses gyűjteményeknek. . . lejendő közlését megígérte vala az Honnyi levelekben egy névtelen tisztelője. . . . , hogy ezen kincsek el ne vesszenek, hanem a tudós Szathmári nevét jelessen halhatatlanítsák".

[20] Lásd a 14. jegyzetet.

[21] A. *Kurz*, Blätter für Geist. . . XI, 1847, 389, 408—409.

[22] Lásd a 6. és 21. jegyzetet.

[23] *Entz Géza*, i. m., 55; I. Winkler, i. m. 434 l.

[24] Hasonló összetételüek a sarmizegetusai éremleletek (a dévai tartományi múzeumban és a sarmizegetusai múzeumban), a porolissumi érmek (a zilahi rajoni múzeumban) és az apulumi érmek (a gyulafehérvári múzeumban).

[25] „Egerbegyen régi pénzek Veress Lászlónál, Galgóczi Benjámin és még egy más Galgóczinál. A Bágyoni örménynél is vagyon. Keresztúrott Budai Lajosnál régi aranyak. Dr. Ötvösnél Fejérvárt 98 dob. római ezüstpénz. . . egy forint Váltó darabja. 13 dukát arany. . ." J. K. 90/a l. Gyalakuti Lázár Istvánnak a R. N. K. Akad. kolozsvári levéltárában található leveleiből kitűnik, hogy összeköttetésben volt Literáti Nemes Sámuel, régészeti kereskedő és hamisítóval, akitől több érmet vásárolt. Ezért a gyűjteményben említett Lysimachos aranyak, melyekről Kemény azt állítja, hogy Tordán találták (J. K. Vegyes jegyzetek, 20), valószínűleg máshol kerültek elő.

lődött a Tordán talált régiségek és érmek iránt,[26] de ez tűnik ki abból is, hogy különböző típusoknál bizonyos Dominus Beteg (valószínűleg tordai éremgyűjtő) érdemeit is leírja.[27] Nem lehetetlen azért, hogy régebbi gyűjtőktől is vásárolt, akik talán éppen Torda vidékén gyűjtöttek és Szathmárihoz hasonlóan ismerték a lelő körülményeket. Mindez azonban csak feltevés, amire semmiféle adatunk nincsen, mert mind ez ideig nem ismerünk Torda vidékéről származó éremgyűjteményt.

A Potaissában lelt érmekhez írott megjegyzései igen érdekesek számunkra, mivel a 19. századbeli potaissai éremleletekről nagyon kevés nyom maradt fenn, noha a város területe már a dákok idejében lakott volt, a sóbányák és a római időkben állomásozó légiók pedig a gazdasági életet igen élénkké tették. Kemény ugyan csak gyűjteményének egyötödét írja le, de feljegyzései rendkívül jelentősek, mivel Neigebaur jegyzékénél sokkal pontosabb adatai lehetővé teszik, hogy a pénzforgalom relatív időrendjét megállapíthassuk. Emiatt hasznosnak véltem, hogy felsoroljam a Kemény jegyzékében foglalt éremtípusokat.

A Miscellanea XXIV. Nummi Veteres . . . című fejezetében a következő érmek vannak leírva:

Nummi Thracici[28] (1. kép)
Nummus Urbis Aeoliae *Temnus*[29] (2. kép)
Nummi *Dacici*[30] (3. — 5. kép)
Nummus. . . *Thassius*[31] (6. kép)
Nummi Germanici[32] (7. kép)
Ab Anno Ante Christum 289 usque 47. Urb. c. 467—707.

Nummorum Romanorum familiares[33].

Publius Cornelius Sulla	Babelon	I,	387/1. Roma 172—151 i. e.
Publius Maenius Antiaticus	,,	II,	164/7. Roma 124—103 i. e.
Quintus Curtius	,,	I,	449-450/1—2. Italia, 124—103 i. e.
Caius Publicius Maleolus, Caii filius	,,	I,	464/17. Roma 92 i. e.
Manius Aemilius Lepidus	,,	I,	118/7. Italia 91 i. e.
C. Vibius C. f. Pansa	,,	II,	538/1. Roma 87 i. e.
Caius Mamilius Limetanus	,,	II,	173/6. Roma 83 i. e.
Caius Postumius	,,	II,	382/9. Roma 77 i. e.
Marcius Philippus	,,	II,	197/28—29. Roma 56 i. e.
Gnaeus Plancius, aedilis curulis	,,	II,	317. Roma 54 i. e.

[26] *I. Winkler*, Note despre colecţia monetară a lui Dániel Lészay. Studii şi cercetări de numismatică III, 1960, 463, l. 2. jegyzet.

[27] Nummus Domini Beteg a következő számok alatt találhatók: J. K. 9/5, 10/6—7, 44/2, 45/1, 46/2b 5b, 49/2.

[28] Nummi Thracici. Nummus Argenteus, majoris moduli, Adversa: Caput senile barbatum, absque *Epigraphe*. Aversa: Epigraphe forte detrita. Eques equo gradienti insidens, dextra hastam, vel lanceam tenens. Inter pedes equi vas, seu urna. . . J. K. 2.

Hunc nummum tribuit, Cotys Regi Stephanus Zamosius in Libro „Analecta" vide et Engel, pag. 129. J. K. 2, Nummus Argenteus (Macedonicus, ni fallor) e terra efossus Varhelyini in Districtu Haczeg Mense Augusto 1841, et in rationem Comitis Danielis Vay coemptus.

[29] Mionnet, III, 27/157.

[30] Vide *Engel*, p. 254, 255, 256. Vide *Hene*. Beiträge zur dazischen Geschichte, pag. 16. . . p. 15. . . . Kenderesi pag. 38. . . . 41. Zamosius . . . Übrigens wurden in Thorda auch noch die hier folgende Müntzen dakischer Art gefunden, welche ich unlängst eben in Thorda ankaufte (3 kép).

Silber Münze. — Kugel-förmig in der Mitte eingebogen (4. kép) Aughur Münze — dick, glatt, in der Mitte nicht eingebogen (5 kép). Es wurden übrigens nicht nur zu Thorda, sondern auch in anderen Gegenden Siebenbürgens. . . dakische Münzen gefunden. . . Hene p. 82. J. K. 4.

[31] Lásd a 70. l.

[32] Lásd a 7. jegyzetet.

[33] J. K., 9, 10.

Császárkori érmek

Császár neve	Fém	Cohen[34]	J. K.
Augustus	bronz	272	11/1
Tiberius	ezüst	2	12/1
Nero	,,	4	13/1
,,	,,	60	13/2
Vespasianus	,,	151	14/1
,,	,,	200	14/2
,,	,,	229	14/3
,,	,,	234	14/4
,,	,,	105	14/5
,,	,,	496	14/6
,,	,,	12	14/7
,,	,,	163	14/8
,,	,,	36	14/9
,,	,,	108	14/10
,,	,,	155	14/11
,,	,,	65—72	15/12
,,	,,	24	15/13
,,	,,	71—72	15/14
Domitianus	,,	142	16/1
,,	,,	217	16/2
,,	,,	236	16/3
,,	,,	212	16/4
,,	,,	25	16/5
,,	,,	23	16/6
,,	,,	181	16/7
,,	,,	27	16/8
Traianus	,,	136	17/1
,,	bronz	—	17/2[35]
,,	ezüst	102	17/3
,,	,,	44	17/4
,,	,,	51—53	17/5
Hadrianus	,,	474	18/1
,,	,,	340	18/2
,,	,,	518	18/3, 19/7 duplum
,,	,,	?	18/4[36]
,,	bronz	770—774	18/5
,,	ezüst	70—73, 75—76	18/6
,,	,,	244—246	19/8
,,	bronz	729—730	19/9
,,	ezüst	139	19/10
,,	,,	464	19/11
,,	,,	479	19/12
,,	,,	317	19/13
,,	,,	324—325	19/14
,,	bronz	900	19/15[37]
Sabina	ezüst	4—6	20/1
Antoninus Pius[38]	,,	45	21/2 triplum
,, ,,	,,	36	21/5
,, ,,	,,	238	22/11[39]
,, ,,	,,	241	22/12
,, ,,	bronz	555	22/13
,, ,,	ezüst	139	22/14
,, ,,	,,	43	22/15
,, ,,	arany	220	22/16
,, ,,	bronz	935—936	22/17

[34] Cohen, első kiadás.

[35] Difficultu legibilis. Adversa: *"Imp Caes. Ner. Trajano. Optimo. Aug. Ger. Dac. Parthico"*. Aversa: Senatus Populusque Romanus. Securitas stans. Nummus iste est rarus, quia apud Arneth a pag. 74 usque pag. 80 non reperitur. Nummum hunc circa finem imperii Trajani cusum fuisse.

[36] *Argenteus* (parum deteritus). *"Hadrianus Aug. Cos. III. PP"*. . . Aversa: ". . . STA AVG". . . effigies faeminea sedens.

[37] . . ."Traianus Hadrianus". . . COS. . . Fortuna sedens et intra "FORT RED".

[38] Antoninus Pius neve után szereplő érmeket utólag Caracalla neve után sorolta be J. K. 21/1, 3, 4, 22/19, 20; Elagabalus 21/7, 8, 22/9, 10, 23/24.

[39] *"Antoninus. Aug. Pius P. P. Tr. Pot. III. . . (sic)* [XXII]. Aversa: *"Salus Aug."* [*COS III*].

Császár neve	Fém	Cohen	J. K.
Antoninus Pius	ezüst	145	22/18
Antoninus Pius és Marcus Aurelius	,,	6	23/21
Antoninus Pius	ezüst	152	23/22
,, ,,	bronz	481—482	23/23
Faustina sen.	ezüst	89	24/1[40]
,, ,,	,,	63	24/2
,, ,,	bronz	—	24/3
,, ,,	ezüst	—	24/4[41]
Marcus Aurelius[42]	,,	39	25/1
,,	,,	—	25/2[43]
,, ,,	,,	35	25/3
,, ,,	,,	113	25/4
,, ,,	bronz	561—564	25/5
,, ,,	ezüst	4	25/6
,, ,,	,,	2	25/7
,, ,,	bronz	421—422	26/9
,, ,,	,,	—	26/10[44]
,, ,,	,,	431 sq.	26/11
Commodus	ezüst	304	27/1
,,	bronz	—	27/2[45]
,,	ezüst	204	27/3
,,	,,	193	27/4
,,	,,	67	27/5*
,,	,,	551	27/6*
Faustina iun.	,,	33	28/2
,, ,,	,,	8	28/3
,, ,,	,,	51	28/4
Clodius Albinus	,,	45	31/1
,, ,,	,,	40	31/2
Septimius Severus	,,	107	32/1
,, ,,	,,	313	32/2
,, ,,	,,	415	32/3
,, ,,	,,	124	32/4
,, ,,	bronz	—	32/5[46]
,, ,,	ezüst	272	32/6
,, ,,	,,	191	32/7
,, ,,	,,	257	33/8[47]
,, ,,	,,	32	33/9
,, ,,	,,	365	33/10
,, ,,	ezüst	—	33/11[48]
,, ,,	,,	—	33/12[49]
,, ,,	,,	131	33/13
,, ,,	,,	100	33/14
,, ,,	,,	237	33/15
,, ,,	,,	84	33/16
,, ,,	,,	109	33/17[50]
,, ,,	,,	23—26	33/18
,, ,,	,,	44—46	33/19
,, ,,	,,	119	34/20
,, ,,	,,	324	34/21
,, ,,	,,	292	34/22

[40] Aereus *(Diva) Faustina. Aversa : . . .* Iuno stans.

[41] *"Diva Augusta Pia"*. Aversa: *"Consecratio"*. Lectisternium Iunonis cum Pavone, Ez az érem vagy ókori hamisítvány, vagy hybrid, mert a revers típusa nem egyezik a Faustina iunior számára kiadott aversekkel.

[42] J. K. 25/7 és 26/10. Kemény kihúzta és Caracalla neve alá írta be.

[43] *"Mar. Aurel. Antonin. Aug." Aversa : "Tr. Pot. Cos. II"*. Figura stans, capite coronato, sinistra hastam tenens, dextra Pateram. . . Dubito an Marc. Aurelii.

[44] *"M. Antoninus Aug. Germ. . . . "Adversa: „. . . COS III."* Victoria armis ad tropeum insidens, s. clypeum.

[45] (ob eruginem illegibilis)" . . . *Commodus. . ." Aversa :* Figura alata (fors victoria) clypeis insidens, sinistra Clypeum tenens.

[46] Nummus Aereus majoris moduli (scriptura in parte detrita). „*Severus Pius. . . "Aversa : "Tr. Pot. XX. Cos. . ."* Figura erecta super genu sinistro inflexo habet aliquid, quod manu tenet, — manu dextra hastam tenet. Figura stat inter *S* et *C*. Nummus rarus.

[47] (in adversa detritus). *"L. Sev. . . . Aug. Imp. IIII"* (sic).

[48] *"L. Sept. (Severus) Aug. Imp.* VIIII" . . . *Aversa". . . actio Aug"*. Imperator eques.

[49] *"L. Sept. Sever. . . Aug. Imp. VII". . . Aversa. . ."*. . . „fors felicitas stans.

[50] Aversa: *"Fortuna Redex"* (sic). *Redux*. Figura faeminea (Hilaritas).

Császár neve	Fém	Cohen	J. K.
Septimius Severus	ezüst	323	34/23
,, ,,	bronz	594	34/24
,, ,,	ezüst	241	34/25
,, ,,	,,	397	35/25 bis
,, ,,	,,	262	34/26
,, ,,	,,	267	34/27
Iulia Domna	,,	65	35/1
,, ,,	bronz	—	35/2[51]
,, ,,	,,	19—140	35/3[52]
,, ,,	ezüst	87, 89—90	35/4
,, ,,	bronz	152—153	35/5
,, ,,	ezüst	93	35/6
,, ,,	,,	51	35/7*
,, ,,	,,	111	35/8*
,, ,,	ezüst	77	35/9
,, ,,	,,	19	36/10*
,, ,,	,,	83	36/11*
,, ,,	,,	—	36/12[53]
Caracalla	,,	64	37/1
,,	,,	116	37/2
,,	,,	260	37/3
,,	,,	84, 417	37/4*
	,,	171	37/5* duplum
,,	,,	314, 316	37/6*
,,	,,	105	37/7
,,	,,	285	37/8
,,	,,	251	37/9
,,	,,	65	38/10
,,	,,	211	38/11*
,,	,,	154	38/12
,,	,,	368	38/13*
,,	,,	206	36/14*
,,	,,	200	38/15*
,,	,,	86	38/16
,,	,,	249—250	38/17
,,	,,	243	38/18
Fulvia Plautilla	,,	13	39/1
,, ,,	,,	18	39/2
Geta	,,	15	40/1
,,	bronz	—	40/2[54]
,,	ezüst	81	40/3
,,	bronz	—	40/4[55]
,,	ezüst	78	40/5*
	,,	19	40/6
Macrinus	,,	56	41/1
Elagabal	,,	116, 119	42/1
,,	,,	124	42/2*
,,	,,	20	42/3
,,	,,	9	42/4
,,	,,	4	42/5[56] duplum
,,	,,	154	42/6
,,	,,	23	42/7
,,	,,	33	42/8
,,	,,	81	42/9
,,	,,	134	43/10

[51] Nummi Iuliae Domnae dicuntur esse *rari* in Ungr. Mag. I. p. 356, ubi nummus unus ejusdem Iuliae describitur. . . Nummus Aereus (male conservatus). Ejusdem, ut prior nummus, moduli, et formae est vix legibilis.

[52] *Aereus* (non sat legibilis). . . Idem nummus in argenteo, sed typus modicum diversus.

[53] "Iulia Augusta". Caput Iuliae (Domnae, quia 1° ejus est effigies 2° quia illa solum vocabatur "Iulia Augusta" simpliciter absq. apposito nomine "Domnae"). Aversa: legi non potest, — in quantum tamen ex figura (virili gradiente) et ex fragmentis literarum apparet, non habetur apud Arneth, p. 130 et 131.

[54] *Aereus* (ob eruginem, in aversa vix legibilis). "*Sept. Geta Caes. Pont.* ". . . Aversa: Scriptura legi nequit. Duae figurae stantes.

[55] *Aereus* (in plenaria expressus). "*P. Sept. Geta Caes. Pont.*" . . . *Aversa:* "ΛΕLM. . .". Puppis navis, et infra eam II.

[56] *Argenteus*, et *aereus*. . . Duplum diversum.

Császár neve	Fém	Cohen	J.K
Elagabal	ezüst	92	42/12
,,	,,	100	43/13
,,	,,	47	43/14
Iulia Maesa	,,	17	44/1 duplum sed in diverso typo
,, ,,	,,	14	44/2
,, ,,	,,	7	44/3
,, ,,	,,	4	44/4
Iulia Soemia	,,	5	45/1 in triplo
Severus Alexander	,,	49	46/1 duplum
,, ,,	,,	78	46/2 (tripl.)
,, ,,	,,	143	46/3
,, ,,	,,	128	46/4
,, ,,	,,	135	46/5a-b duplum
,, ,,	,,	14	46/6 in duplo
,, ,,	,,	4	47/7 in triplo
,, ,,	bronz	426, 428, 429	47/8
,, ,,	ezüst	204	47/9
,, ,,	,,	134	47/10
,, ,,	,,	187	47/11
,, ,,	,,	128	47/12
,, ,,	,,	100	47/12 bis
,, ,,	,,	100—105	47/13
,, ,,	,,	19	47/14
,, ,,	bronz	387—389	47/15
,, ,,	,,	—	47/16[57]
,, ,,	ezüst	190	48/17
,, ,,	,,	70	48/18
,, ,,	,,	93	48/19
,, ,,	,,	190	48/20*
,, ,,	,,	43	48/21*
,, ,,	,,	124	48/22[58]
,, ,,	,,	49	48/23*
,, ,,	,,	135	48/24
,, ,,	,,	81	48/25*
,, ,,	,,	116, 118	48/26[59]
Iulia Mamaea	,,	5	49/1
,, ,,	,,	11	49/2[60]
,, ,,	,,	19	49/3
,, ,,	,,	27, 29	49/4-5*[61]
Sallustia Barbia Orbiana	,,	1	50/1
Maximinus	,,	37	51/1*
Gordianus Pius	bronz	314—316	52/1
,, ,,	ezüst	143	52/3
,, ,,	,,	39	52/4
,, ,,	,,	69	52/5
,, ,,	,,	62	52/6
,, ,,	,,	15	53/9
,, ,,	,,	36	53/10
,, ,,	,,	15	53/11
,, ,,	,,	45—46	53/12*
,, ,,	,,	25	53/13
,, ,,	arany	311—312	53/14[62]

[57] *Aereus. "Imp. C. M. . . . Alexan. Aug.". . . Aversa: P.T.M. Tr. P. V. Cos. II. P. P.* "Figura faeminea stans".

[58] Az érc nincs megadva.

[59] "Salus stans". Salus csak ülve van ábrázolva, tehát Pax-szal vagy Felicitas-szal lehet összetévesztve.

[60] Juno stans (a lábai előtt egy gólya madár). Az egyetlen magyar megjegyzés az érmek ismertetésénél.

[61] *Nummus aereus. . .* idem cum Nr. 4. argenteo, iste autem aereus.

[62] *Nummus Aureus* majoris moduli. Nummum hunc coemerat Thordae ante plures annos C. St. Lázár de Gy. Ha nem hamisítvány, akkor *sestertius*-szal tévesztette össze, mert semmiképpen nem lehet ókori aureus S—C-vel a reversen.

Császár neve	Fém	Cohen	J. K.
Gordianus Pius	bronz	238—241	53/15
,, ,,	ezüst	151	54/16[63]
,, ,,	bronz	—	54/18[64]
,, ,,	ezüst	68	54/20*
		Pick	
,, ,,	bronz	83	52/2
,, ,,	,,	71—72	53/7
,, ,,	,,	80	53/8
		Cohen	
,, ,,	ezüst	2	52/17*
Philippus pater	,,	19	55/1
,, ,,	,,	14—15	56/7
,, ,,	,,	92—93	56/8
,, ,,	,,	20	56/9*
,, ,,	bronz	—	56/10[65]
,, ,,	ezüst	73	56/11* in duplo
,, ,,	,,	—	56/13[66]
		Pick	
,, ,,	bronz	9	55/2*
,, ,,	,,	16	55/3
,, ,,	,,	1	55/4 in triplo unus maioris, unus minoris moduli
,, ,,	,,	7	55/5 in triplo
,, ,,	,,	9	55/6
,, ,,	,,	2	56/12
		Cohen	
Traianus Decius	ezüst	39	57/1
Gallienus	billon	—	61/1[67]
Iustinianus	arany	Sabatier 5	65/1[68]

A császárok névjegyzéke nem teljes, habár valószínűleg Kemény kartotékot készített valamennyiről.[69] Ebből arra következtethetünk, hogy Kemény nem akart valótlan adatokat feltüntetni, csak kritikátlanul minden hozzá került éremről elhitte, hogy Tordán találták. Az eladók alighanem ki is használták hiszékenységét.

Kemény mint történész természetesen csak eszköznek tekintette az éremgyűjtést a történelmi problémák tanulmányozásához, és mindössze egy numizmatikai értekezést közölt: Kritische Beurteilung jener angeblich römisch—dakischen Münzen, deren Beschreibung und Abbildung, im Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde, I. Band, I. Heft, (Hermannstadt 1843) der Publizität übergeben wurde, *Kurz*, Magazin, I, 67—79. lap. Erről *Veress* Endre a következőket írja: ,,Bár a pénzek nem valódi volta kiderült, a külföld számára, hogy azt ne hihesse, hogy az erdélyiek a numizmatika terén semmik, tárgyalja azokat, miután előzőleg Traian dunai hídjáról értekezik, a róla készült érmeket ismertetve".[70]

Veress ismertetése hiányos és részben pontatlan is, mivel Keménynek Traianus hídjáról szóló közleményét tárgyhoz nem tartozónak tekinti. Kemény azonban értekezésében a szóban forgó érmek hamis voltát igyekszik bizonyítani, mikor Traianus oszlopának képét és az Ackner és Arneth közölte érmeket mutatja be, valamint *Provincia Dacia* gyűjteményében szereplő

[63] Kemény ceruzával huzta át az érem leirását, s ezt Gordianus II érmének tekinti

[64] *Aereus*. "Imp. Caes. M. Ant. Gordianus Aug. ". . . Az aversat nem adja meg.

[65] *Aereus* (nimium detritus) M. Iul. Philippus Caes. Caput Caesaris corona radiata redimitum. Aversa: ,,Laetitia Aug. N. "Laetitia stans. . . *Rarus*, quia non apud Arneth, p. 156.

[66] *Argenteus*. "Imp. M. Iul(ius) Philippus Aug. "[Adversa]; Pont. M. Tr. P. V. Cos II. PP. Imperator sedens d. globum.

[67] Nummus qui habetur Thordae apud Scholam Unitariam. Aereus argentea lamella obductus. Divo Severo. Caput Severi. Aversa: "Consecratio". Aquila. Cohen. 4. p. 457.

[68] *Aereus*." . . ,,D. N. Iustinianus P. P. Aug.". . . Aversa: "Victoria Augustorum". Victoria expansis alis volans, dextra globum cum cruce, sinistra vero coronam triumphalem tenens. Infra "Con" (vox "Con" significat fors Constantinopolim ubi numus hic fors cusus fuerat). Hasonló Sabatier, I, 178/5, és Tolstoi, I, 300/46.

[69] Pertinax, Didius Iulianus, Trebonianus Gallus, Aemilianus, Valerianus, Claudius II Gothicus, Aurelius Quintillus és Aurelianus egyetlen érmét nem írja le.

[70] *Veress E*, i. m. p. 95/92.

érmeit. Mindent részletesen elemez, hogy a laikus előtt bebizonyítsa: a vitatott két érem középkori hamisítvány, az ókori történelemben járatlan személynek műve.

Ez a szakmunka nem nyújt teljes képet Kemény sokoldalú numizmatikai tevékenységéről, kéziratai jobban tükrözik e tevékenység gazdag voltát. Ennek illusztrálására az említett kéziratokból néhány érdekesebb példát hozunk fel. Így például az alábbiakban részletesen beszél az érmek történelmi jelentőségéről:

„*Nummi Graeci.* 1. Nummus Urbis Aelalidis Temnos in Asia Minori (Mionnet, III, 27/157)... Nummus iste est Graecus, et quidem olim Aelia Urbis mediterraneae Temnos ultra Hermum fluvium sitae de quo C. P. Funke in Neues-Real Schullexikon T. V. pag. 558 haec scribit... Velleius Lib. I, Cap. IV. sequentia scribit... Cives huius urbis, Tacitus, II. cap. XIII, Temnios appellat... Nummos huius civitatis olim Thordam per romanorum frequenter cum Temnitis exercitum commercium devenisse vero simile est."[71]

A temnosi érmek más dáciai városból nem ismeretesek ugyan, itteni említésük mégsem meglepő, ha meggondoljuk, hogy Kisázsia több jelentős kereskedő városának pénzei is gyakran feltűnnek a Dunától északra.

— —

„Nummus Argenteus majoris moduli Macedonicus Insulae liberae *Thassius*... Nummi hujus Insulae adnumerantur Nummis Macedonicis. De Nummis dictae Insulae scripsit J. H. Schulze...

...Cum autem Nummi hi jam aetate Zamosii (a 1593), uti praemissum, saepius reperti in Transilvania fuerint, quin imo et exemplar meum hujus nummi aetate mea in ruderibus urbis romanae prope Thordam olim existentis repertum, et efossum exstiterit, hinc merito questio (sic!) oritur: quomodo mihi hi olim in Transilvaniam venerint? Opinio mea desuper sequens est: Insulam hanc frumento, et vino fuisse non fertilem solum, sed et divitem constat ex Dionisii Versu 523, ubi Thasus „Cereris litus" vocatur, et quidem Eustachio interprete „propter fertilitatis felicitatem". De vino... Apuleius Apolog. pag. 289 sequentia scribit... Scimus porro Phaenicios (cujus gentis et incolae insulae Thasiae erant) Commercium longe lateque per orbem exercuisse, unde facile credi potest: Thasios cum Romanis in Dacia dominantibus luxuriaque admodum proclivibus, vini excellentissimi ac fors et frumenti commercium exercuisse, et occasione mutui ist hujus commercii nummos hos in Daciam Mediterraneam, consecventerque hodiernam Transilvaniam signanter Thordam devenisse. Sed non solum vini et frumenti sed et marmoris, qui (sic!) in hac insula nobilissimus reperiebatur, causa commercium inter Romanos et incolas hujus insulae viguisse subinferri potest ex Epistola 86 Senecae... De his nummis scribit Seivert in notis suis ad Köleséri Aurar, pag. 134, not. 2. („Nummi in Transilvania admodum vulgares, et obvii, quorum non contemnenda copia etiam Anno 1777 in territorio pagi Kastenholz..., forte fortuna inventa est.")[72]

Kemény a thasosi éremmel kapcsolatosan igen gazdag bibliográfiát sorol fel, amiből arra következtethetünk, hogy tanulmányt szándékozott írni erről az Erdélyben oly gyakran előforduló éremtípusról.

— —

Kemény ismerte gyalakúti Lázár István gyűjteményét, amelyben megvolt Lysimachos néhány érme is. Ez késztette arra, hogy Dromichaites és Lysimachos csatáinak történeti forrásaival foglalkozzék, tisztázza a Dromichaites géta voltát és igyekezzék kifürkészni, hogyan jutottak Lysimachos érmei Dáciába.

„... Legújabb időben pedig találtattak a mai *Újtorda* végén *Kopánd* felé levő törökbúzás földben, mely föld máig is oláh városnak neveztetik, szántás és kapálás alkalmával több Lysimachus aranyak, amelyekből egy néhányat magam is láttam ezután Gyalakután... és Paniton néhai gróf Beine gyűjteményeikben. Ezekből gyanítható, hogy Lysimachus, midőn Dromichaites ellen hazánkban ütött, Hunyadvármegyén keresztül egészen mai Thordáig hatolt seregével és, hogy Torda vagy legalább annak része... akkor a géták egyik lakhelye volt...

De hogy ez, amint Strabo... ezen történetről ír, igaz, és hogy következőleg... Dromichaites nem a thrákok, hanem a géták királya lett legyen, az némileg azon körülményből is láttatik

[71] J. K. 3.
[72] J. K. 6—7.

bebizonyíthatónak, hogy Lysimachus aranyai igen számos Hunyad-vármegyében, és kevesebb számmal még Thordán is találtattak . . .''[73]

— —

Kemény csupán azokat az érmeket írja le, melyeket tordai vagy Torda-környéki leletként vásárolt meg. Csak egy ízben ír le máshonnan származó érmeket.

,,*Mikháza* (Călugăreni) So wurden doch in diesem Sommer (1847) . . . bei der Grabung einer Schanze folgende römische Überreste zufällig gefunden . . . *Münzen :* 1. Eine Kupfermünze von der Grosse eines Sechskreutzerstückes, mit folgender Umschrift der Vorderseite: ,,IVLIA MAMAEA AVGVSTA'' . . . Auf der Rückseite ist die Umschrift aber fast ganz verloschen, indem nur der erste, und letzte Buchstab der Umschrift nämlich ein V und A leserlich blieben. Das Mittelbild dieser Rückseite zeigt eine stehende Frau, die in der rechten Hand einen kleinen Kupido, oder eine Victoria, in der linken aber einen länglichen Stab hält . . . (Cohen, 59—64)

2. Eine kleine Kupfermünze mit der auf der Vorderseite halbleserlichen Umschrift: ,, . . . TRAI. DECIVS. AVG.'' . . . Auf der Rückseite ist die Umschrift den letzten Buchstaben, der ein C oder G ist, ausgenommen ganz unleserlich . . .

3. Eine kleine Kupfermünze mit der auf der Vorderseite leserlichen Umschrift: ,,IMP. (sic!) GALLIENVS AVG.'' . . . (Cohen, 338)

4. Ein Fragment einer kleinen Kupfermünze mit der halben Umschrift auf der Vorderseite: ,,IMP. C. CLAVDIVS . . .'' . . . Das Fragment der Umschrift der Rückseite lautet: ,, . . . IVS. EXERC . . .'' (Cohen, 93)

Ezek a Dácia provincia utolsó éveiből való érmek keltik fel Kemény érdeklődését az iránt, hogy milyen körülmények között hagyták el a rómaiak az Aldunától északra fekvő provinciát.

,,Nach dieser Erzählung römischer Schriftsteller scheint zwar die Preisgebung des Trajanischen Daciens, und die Übersiedelung der römischen Kolonien, und Truppen auf das linke Donauufer in gehöriger Ordnung, und Ruhe vorsichgegangen zu sein, allein, dass sowohl diese Preisgebung, als auch die Übersiedelung zu Folge einer ganz unverhofften, durch die Barbaren gewagten, und siegreich ausgeführten Überrumpelung, in der grössten Eile, und Unordnung von Seite der Römer geschehen sei, ergehet aus dem höchst merkwürdigen Umstand, dass in den meissten Örtern Siebenbürgens, wo bekanntlich einstens römische Kolonien, Städte, und Ansiedelungen waren, die deutlichen Spuren einer durch die Römer ganz unverhofft erlittenen gewaltigen Überrumpelung, Plünderung, und Vertreibung, auch noch heute zu Tage zu finden sind. Zu diesen Spuren rechne ich:

a) Das so häufige Auffinden unzähliger Römermünzen jener Zeit in zerstreuten Massen; denn hätten die Römer das Trajanische Dacien, . . . im J. 274 in aller Ordnung und Ruhe verlassen können, so würden sie gewiss so viel Geld zerstreut nicht zurück gelassen, sondern solches mit sich genommen haben . . . (Zamosius in seinem Werk ,,Analecta lap.'') . . . dass ich bloss aus jenen Römermünzen, welche seit 6,7 Jahren zu Thorda . . . zufällig, teilweise, und zerstreut ausgegraben wurden, eine Münzsammlung von vielen hundert Stücken zusammen bringen könnte. Derlei Münzen werden aber nicht nur zu Thorda, sondern auch zu Karlsburg (Apulum der Römer), zu Várhely (Ulpia Traiana) u. s. w. fast bei jeder Grabung und Umarbeitung der Erde gefunden.

b) Hiezu rechne ich auch . . . solcher römischer Steinarbeiten, auf welchen die begonnenen, allein nicht vollendeten Steinschriften und Bildhauereien anzudeuten scheinen, . . .

c) Hiezu zähle ich endlich die, an dem Orte, wo einstens römische Kolonien standen, so häufig aufgefundenen verbrannten Gegenstände jener Zeit. . .

All diese Umstände zusammen genommen, und das Zeugniss der alten römischen Geschichtschreiber, . . . lassen füglich schliessen, dass die Römer, zu Folge eines unwiderstehlichen, und ganz unverhofften Überfalles, in der grössten Unordnung und Eile, . . . Dacien verlassen mussten, und dass folglich Aurelian nicht zu Folge einer weisen Vorsichtsmassregel, sondern ganz unverhofft gezwungen, den überfallenen, und aus Dacien durch Gothen und Barbaren rasch vertriebenen römischen Kolonien eine andere Heimath anweisen musste''.[74]

Kemény megpróbálta azt is tisztázni, milyen változás állott be az éremforgalomban az Aldunától északra a római csapatok visszavonása után.

,,*Miért találtatnak Erdélyben Aurelianusnál későbbi császároknak pénzei?* Tudva vagyon, hogy mind az új római, vagyis Constantinápolyi, mind az ó-Római császárok nem tsak adót

[73] J. K. *Arch.* Vegyes jegyzetek, 20.
[74] J. K. Miscellanea II, *Varia*, 19, f. 12—16.

fizettek, hanem ajándékul különféle nagy és sok kincseket is gyakran küldöttek a győzedelmes hunoknak . . . kik a 4, 5, 6, 7, 8.-ik századokban Erdélyt bírták, . . . Ide kell gondolni a Római Birodalom számos gazdag városainak kirablását . . . Ezekből meg lehet érteni, miért találtatnak hazánkban Aurelianusnál későbbi császároknak pénzei, kik bizonyára Erdélynek nem urai, hanem adózó jobbágyai voltak."[75]

— —

Ha nézetei naivak és ma sok esetben nem is helytállók, az akkori erdélyi numizmatikai és ókori ismeretek szintjén nem maradnak alul. Mindenesetre dicséretre méltó Kemény tájékozottsága az ókori irodalomban,[76] továbbá az a törekvése, hogy az éremforgalom okait ne sablonszerűen, hanem minden esetben a történelmi, földrajzi és gazdasági körülményeket tekintetbe véve magyarázza. A részletkérdésekben tévedett, de maga a módszer helyes volt. Eckhel módszereit próbálta a helyi történelmi viszonyokra alkalmazni, ám nem állott meg itt, hanem éremgyűjteménye leírásánál eredeti módszerrel próbálkozott; ami abban állott, hogy a császárokról történelmi feljegyzéseket készített,[77] s ezzel az érmek történelmi jelentőségét könnyebben meg tudja állapítani.

Numizmatikai feljegyzései arról tanúskodnak, hogy sokra becsülte az éremtant és az éremleleteket, s az volt a vágya, hogy a helyi numizmatika ne maradjon le a külföldi̇tő̇l. Szükségesnek tartotta az érmek kritikai értékelését, részletes, mindenre kiterjedő tanulmányozását.[78] Arra törekedett, hogy alaposan tájékozódjék a szakirodalomban és szorgalmasan jegyzeteket készített magának az egyes szakkönyvekről vagy fontos utalásokról.[79] De éppen ezért elmarasztalhatjuk azt az állítását, amely szerint „4000 antik érmet gyűjtött Torda (Salinae) területéről", hiszen ez, amint kimutattuk, nem felel meg a valóságnak és ellentmond annak a magatartásnak, mely szerint a pontatlanság miatt oly élesen tört pálcát mások felett.[80]

Mintha csak gyűjteménye túlértékelésével, dicséretével akarta volna kárpótolni annak pusztulásával járó tényleges veszteségét, mert amíg megvolt, pontosságra, alaposságra törekedett, ha értékelésében néha tévedett is, az sohasem volt szándékos. Nem akart csak ritka típusokat és csak szép példányokat gyűjteni, sok érme igen kopott lehetett, amint ő maga is megjegyzi, vagy amint arra a felirat átírásából következtethetünk.[81]

Kemény József éremgyűjteménye a fentiek szerint két részre osztható: a Neigebaur jegyzékébe foglalt és általa összegyűjtött érmekre és a nagyobb (1000 plusz 3000 éremből álló) gyűjteményre (melyről egyelőre csak az ő állításából értesülünk), amely más nagy gyűjteményeknek, köztük elsősorban Szathmári Pap Mihály gyűjteményének megvásárlásával alakulhatott ki.

Kemény gyűjteményének történetében — amint a fentiekből látható — sok homályos részlet van. A ránk maradt kéziratok azonban lehetővé teszik, hogy közelebbről megismerjük numizmatikai érdeklődését és Szathmári után őt az erdélyi éremtan egyik buzgó úttörőjének tekintsük.

Winkler Judit

[75] J. K., 90.

[76] Kemény az érmek leírásakor olyan ókori történelemmel foglalkozó munkákat is említ, melyekben egyes darabok ismertetését találhatjuk meg, például: *S. Kölesseri*, Aurario Romano Dacica, 1780; *Jo. Chr. Engel*, Geschichte des Ungarischen Reiches und seiner Nebenländer; 1794—1804; *id.*, Commentatio de expeditionibus Traiani ad Danubium et origine Valachorum, 1794. F. *Fasching*, Vetus Dacia, stb.

[77] *Lucius, vel Marcus Aelius Aurelius Antoninus Commodus Pius Felix*, Qui ab a. C. 175 usque 180 fuit corregens Marci Aurelii et ab A. C. 180 usque 192 solus regnavit, vocatur nonnunquam et Britannicus, Nummi ejus Aurei summe rari, . . . Argentei, et Aerei passim obvii. Ad ejus epocham pertinent Nummi ejus uxoris *Crispinae*. Vide Eckhel [Kurzgefasste. .], p. 110—112, Ackner, "Archiv", I, 2, p. 307—309. De variis Commodi titulis et nummis vide. . . Commodus fuit primus, qui titulum Felix sibi dedit. J. K. 27. D. Clodius Albinus. . . Vide Bartalis. . . vide Eckhel;. . . J. K. 31, Pertinax. . . omnes nummi Caesaris hujus sunt rarissimi; J. K. 29, Cajus Messius Quintus Traianus Decius, — regnavit ab A. Ch. 249 usque 251. Nummi ejus Aurei admodum rari,. . . Argentei et Aerei passim obvii. Ad ejus epocham pertinent nummi *a)* uxoris ejus Herenniae Etruscillae. . . J. K. 57.

[78] Schlisslich muss ich bemerken, dass es wohl sehr traurig sein dass man auf dem Felde unserer Geschichte das Echte vom Unechte, das Glaubwürdige vom Unglaubwürdigen und das wahrhaft-Belehrende vom Irrigen noch nicht immer genau zu unterscheiden weiss. . . es ist die Schuld der Sünde einer Unkritik und des Mangels an gehörigen und gediegenen Wissen. . . Es hat also der unselige Fabrikant der erwähnten Münzen bei der Darstellung der Todesart des Dezebal gross gefehlt. J. Kemény, Kurz Magazin f. Gesch., Literatura. . . I, 1844, p. 77—79.

[79] Augusti nummus describitur, J. K. 66; Gallieni numi describuntur. . . ibidem 73, stb.

[80] Lásd a 78. jegyzetet.

[81] Lásd a 35, 37, 44, 46, 47. stb. jegyzetet.

Sportérmeink a XIX. század második felében

A szabadságharc leverése után az abszolutizmus abbeli félelmében, hogy az egyesületekben összejövő magyarság államellenes tevékenységet fejthet ki, feloszlatta, vagy legalább bezáratta a magyar egyesületeket, így a sportegyesületeket is.

A pesti és a pozsonyi csónakázó egyletek további működését engedélyezte ugyan, bizonyára azért, mert azok arisztokrata alapítások voltak — a Vadász és Versenylapok a Pozsonyi Hajós Egyletet „mágnás kör"-nek nevezi —, és így részben összeköttetéseik révén, részben mert aulikus magatartásuk folytán továbbműködésük nem látszott veszélyesnek, továbbműködésüket nem gátolták.

Egészen másként jártak el a polgári egyletek esetében. Az első tornaegyletnek, a Nemzeti Torna Egyletnek megalakulása nagy nehézségekbe ütközött. Engedélyezése, a tagságnak 1863-tól összehívott számos értekezlete, kérvénye után, csak 1865-ben következett be, amikor már a kiegyezés szele fújdogált.

Az alkotmányos élet helyreállása után viszont gyorsan szaporodnak a tornaegyletek. Matolay 1869-ben megjelent Tornazsebkönyv-ében már 10 tornaegyletet sorol fel. A tornaegyletek egyik főfeladatuknak tekintették dísztornák, és ez alkalommal versenyek rendezését. E versenyeken — német mintára — nem éremmel, hanem cser- vagy babérkoszorúval jutalmazták a versenyek győzteseit. Ez a koszorúval történő díjazás a tornászoknál a század végéig is szerepel, bár az első atlétikai club példájára, mely kezdettől, — 1875-től — éremmel díjazott, az éremdíjazás vált általánossá.

A hosszú elnyomatás ellenhatásaként a kiegyezés után egész közéletünk nemzeti irányt vett, mindenütt magyarságunkat hangsúlyozzuk, természetes tehát, hogy a sportegyesületek is magyar voltukat emelik ki alapszabályaikban, egész belső életükben, és elsősorban címerük és jelvényük megválasztásában.

A 60—70-es években a sportegyesületek megalakulásakor igen gondos mérlegelés tárgyát képezte az egyesületi címerkép megállapítása, mert az politikai állásfoglalást is jelentett. Nem egy esetben éles ellentétek kirobbanásához vezettek a viták, főleg olyan egyesületekben, ahol magyar és német ajkú polgárokból állt a tagság. Így pl. az 1869-ben megalakult Budai Tornaegyletben a címerkép feletti vita az egyesület szétszakadására vezetett. Megalakulásakor ugyanis jelvény és címer gyanánt a német négy „F"-ből álló, úgynevezett tornászkeresztet fogadták el, amely Jahn óta volt a német tornaegyletek egységes jelvénye.[1] Ezt a tagok túlnyomó többsége nemzeti szempontból kifogásolta, és helyette a Nemzeti Torna Egylet jelszavának — Épség, Erő, Egyetértés — kezdőbetűit (É E E)[2] kívánta címerébe és jelvényébe. Még az alapítás évében összehívott rendkívüli közgyűlés nagy szótöbbséggel elfogadta a három E-t, mire az ellenpárt kilépve az egyesületből megalakította a Budai Tornakört, megtartva címerében és jelvényében a négy „F"-et.[3]

Az É-E-E betűk kerülnek rá 1885-ben az érmekre is. Ugyancsak a három „E" szerepel a Magyaróvári T. V. E., a N. T. E. és B. T. C. érmein is.

Az érmek ábrái, jelmondatai — vagy azok kezdőbetűi — sokáig az egyesületek címeréről, jelvényeiről kerültek az érmekre, míg a győzelmi koszorúk az érmek hátlapjának veretén maradtak meg az éremmel való jutalmazás korában is.

[1] A „tornászkereszt" jelentése: "Firsch, fromm, fröhlich, frei". A BBTE alapszabályaiban magyarul: „Fürge, feddhetetlen, férfias, független" szavakkal interpretálták.

[2] Az É E E jelentése: „Épség, erő, egészség."

[3] Czölder János — Stolp Ferenc — Bély Mihály: A Budapesti (Budai) Tornaegylet huszonöt éves fennállásának története. Bp. Müller 1900., 19—24. l.

[4] U. E. mű 37. l.

Az első atlétikai club, a MAC, jelvényül — angol hatásra — nevének kezdőbetűit választja, és ez a monogram díszíti első érmeit is. Az atlétikai clubok utánozzák ezt, és így kerül az egylet monogramja a Kolozsvári AC, a BAK, a BSC, a BEAC, a MAFC, a Sportkedvelők Köre éremeire, de ezt utánozzák az MTK, az OTE és a Budai Kerékpár Egylet is.

A többi kerékpáregylet jelvényén barokkos paizson olyan ábrázolásokat alkalmazott, amelyek a kerékpározással függnek össze. Ilyenek az Aquila Bicycle Club, a Fővárosi Kerékpár Egyesület, a Magyar Bicycle Club Hunnia, a Nemzeti Kerékpár Egyesület jelvényei, és e jelvények ábrája díszíti érmeik első oldalát is.

A közoktatásügyi miniszter az országos címert, a városok saját címerüket teszik rá az általuk adott sportérmekre.

A három „E" betűs, a címerpaizsos, vagy az országos, illetőleg a városi címereket ábrázoló érmek megtervezése sem igényel művészt, és valóban több adatunk van arról, hogy amatőrök is terveznek jelvényeket vagy érmeket. A BTC 1895. március 2-i közgyűlésének jegyzőkönyve a következőkről számol be: „1894. május 6-ra újból hirdettünk nyílt versenyt . . . Ez alkalommal verettünk először arany és ezüst érmeket, melyek sikerült tervezetét Bundesmann Jenő alelnökünk készíté."[5] A sportérmek legtöbbjének egyszerű, és kevés fantáziára valló ábrái arra mutatnak, hogy ily amatőr tervezés nem lehetett ritka eset. Két sportjelvénnyel kapcsolatos adat alátámasztja e feltevést. A Kerékpáros Szövetség 1896. április 1-én tartott elnöki ülésén fogadja el Strasser Ulriknak — az egyik elnökségi tagnak — mintáját szövetségi jelvény készítésére.[6] A Tornatanítók Egyesülete 1899-ben Derlik Sándor választmányi tag által rajzolt minta szerint készítteti jelvényeit.[7]

Midőn azonban figurális ábrázolásra kerül sor, már nem amatőrök, hanem vésnökök, vagy művészek tervezik a sportérmeket; de megállapítani, hogy kik voltak a tervező művészek — ma már nehéz. Kevés adat van róluk, de még azokat is meg kell rostálni, még akkor is ha az érmeken nevük, vagy jelük szerepel is. Így Fábri Ignác, akinek nevével vagy jelével ellátott sportérmeket ismerünk,[8] a rendelkezésre álló adatok szerint nem vésnök, hanem ékszerész volt, aki a millenniumi kiállításon is mint ékszerész állított ki. Éremkészítő működéséről irodalmi adat vagy okmány eddig nem került elő, csak nevével ellátott érmek tanúskodnak mellette. De ez nem tekinthető kellő bizonyítéknak, hiszen pl. közismert, hogy az 1904-ben Debrecenben kiadott Csokonai érmen szereplő Lefkovics nem volt éremkészítő, hanem forgalomba hozó ékszerész. Erre mutat a millenniumi sportérem is, melyet Morelli és Exner tervezett, Exner vésett, mégis az ezüst érmen a két művész nevén kívül egy „M. M" poncolás is szerepel, ami csak a forgalomba hozót jelentheti.[9]

Nagyobb a valószínűség Friedrich Tódor és Klassohn K. A. budapesti vésnökök esetében. Gohl Friedrich névvel három érmet ismertet, bár Procopius hallgat róla. Klassohn nevével eddig két érem került elő.

Ismert azonban a körmöcbányai pénzverde Huszár által a Numizmatikai Közlönyben közölt lajstromáról a pénzverdének az a három vésnöke, akik sportérmeket is készítettek.[10]

Ezek: Gerl Károly, (1857—1907). 1900-ig 7 sportérmet készített.[11] Mayer Elek (1840—1919); egy sportérme ismeretes, melyet Gerllel közösen készített.[12] Reisner József (1859—1929) 8 sportérme ismeretes, melyből kettőt Gerllel közösen készített.[13]

Ismeretes a pozsonyi Adler Ede vésnök is, (1855—1920), akinek két pozsonyi vonatkozású sportérme ismert.[14]

A kor legtermékenyebb sportéremtervezője, és egyúttal vésnöke Exner Károly volt, aki 1900-ig 20 sportérmet készített.[15] Exner 1850-ben Nyitrán született, és 1919-ben Budapesten

[5] Herkules 1895. márc. 15. 48. l.

[6] Sportvilág 1895. 45. sz. 2. l., 1896. 7 sz. 2. l., 15. sz. 3. l.

[7] Tornaügy 1898/99. 10. sz. 159. l.

[8] Gohl Ödön: Budapest újabb emlékérmei. Bp. Hornyánszky, 1905. 350, 352. sz. a. megjegyzi: „Fábri Ignác üzletében készült."

[9] A Nemzeti Múzeum éremtárának példányán.

[10] H(uszár) L(ajos): Körmöcbányán 1868—1912. években vert emlékérmek jegyzéke. Numizmatikai Közlöny 1950. 50—51. l.

[11] Szigeti István: Körmöcbányán vert érmek adatai. Numizmatikai Közlöny 1951/2. 65—66. l. 11., 12, 25, 35, 47, 55, 64 sorszám.

[12] Huszár Lajos: Körmöcbányán 1872- 1899-ben vert emlékérmek mesterei. Numizmatikai Közlöny 1957/58. 59—62. l. 20. sorszám.

[13] Huszár L. id. m. 13, 27, 29, 34—37, 40. sorszám.

[14] Huszár—Procopius: Medaillen und Plakettenkunst in Ungarn. Bp. Medaillenfreunde, 1932. 600, 602. sorszám.

[15] Gohl id. m. 153, 154, 330, 331, 339, 340, 357, 363, 365, 366, 367, 368, 375, 379, 402, 403, 414, 415, 416, 420. sorszám.

halt meg. Tágabb értelemben Exner a modern magyar érem- és plakettművészet megalapítóihoz számít, mint sportéremkészítőre pedig ez a megállapítás még fokozottabb mértékben illik.

A többi magyar éremművész ez időben még alig készített sportérmeket. Szárnovszky Ferenc (1863—1903), két,[16] Bezerédy Gyula (1858—1925)[17] egy, Damkó József (1864—1956), egy[18] sportéremmel szerepel.

Legnagyobb éremművészeink egyike Beck Ö. Fülöp (1872—1945), is készített már a múlt század végén öt sportérmet.[19]

Sportérmek tervezésében elvétve résztvettek grafikus művészek is. Dörre Tivadar (1858—1933), a Bp-i VI. ker. állami főreáliskola érmét tervezte,[20] Morelli Gusztáv pedig a millenniumi sportérmeket, valamint a MASZ. érmét.[21]

Szerepelnek még egyes érmeken „Derra", „Janner", „Szeiler" nevek, valamint I. D. jelzés. Ezek valószínűleg forgalombahozók jelzései.

Ez ideig alig 10%-ban voltak megállapíthatók a sportérmek mesterei, sőt valószínűleg az érmek túlnyomó többségének mesterei nem is lesznek megállapíthatók; annál kevésbé, mert sportérmeink többségét ebben a korban vagy közvetlenül bécsi cégektől szerezték be, vagy magyarországi éremkereskedőktől, akik ebben az időben szintén Bécsben verették érmeiket.

Így a legnépszerűbb érembeszerzési hely a Scheid cég, tulajdonképpen bécsi cég fiókja volt, és csak a század végén állított fel éremverdét Budapesten. Azelőtt Bécsben készültek a nála rendelt érmek. A másik népszerű cég: Morzsányi, szintén Bécsben készíttette a nála rendelt érmeket.

Azt a feltevést, hogy érmeink részben Bécsben készültek, alátámasztja a Vasvármegyei Sport Egylet érme 1894-ből, melynek veretében bécsi cég neve: „Belada Wien" olvasható, valamint a Győri Kerékpáros Egylet 1896. aug. 2-i versenyén adott egyoldalú sablonérme, melyen a teljes vésett szöveg után „Abel Wien" van bevésve.

De a Bécsben készült sportérmeink alkotói is nehezen lesznek megállapíthatók. A bécsi nagy éremművészek mind szignálták műveiket, életművük katalogizálva is van, de könnyen fel is ismerhetők tökéletes finomságú kivitelezésükről. Az a körülmény, hogy a valószínűleg Bécsben készült sportérmeink távol állnak a bécsi iskola nívójától, ábráik invenció nélküliek, arra mutat, hogy azok nem művészek, hanem névtelenül maradt vésnökök kezéből kerültek ki.

A versenyek szervezői legtöbb esetben saját érmeikkel jutalmazták az általuk, vagy megbízásukból mások által rendezett versenyek győzteseit, tehát lehetőség nyílt volna éremművészek megbízására. De az éremrendelők, művészi igénytelenségük — vagy anyagi okok — miatt mégis a művészi szempontok figyelembevétele nélkül rendelik érmeiket.

Örvendetes kivétel az állam által a millenniumi versenyek díjazására veretett külön érem, melyet Morelli és Exner tervezett; de a kultuszminiszter a középiskolai versenyekre, valamint a MAC bajnoki versenyeinek díjazására már csak az ország címerével ellátott egyszerű érmeket ad.

A főváros, címerével ellátott olyan egyszerű érmeket veretett, melyek kellő vésettel nemcsak bármely sportversenyekre voltak adhatók, hanem egyéb jutalmazásokra is fel voltak használhatók. Két méretben ismerjük ezeket az érmeket. A 29 mm-est iskolai versenyekre, „Népiskolai tornadij",[22] vagy „Polgári iskolai tornadij" vésettel, a 63 mm-est különleges alkalmakkor adta. Így pl. a Corinthian Club budapesti első szereplésekor az egyesületnek adott ily nagy méretű aranyérmet.[23]

A vidéki városok közül Besztercebánya, Debrecen, Déva, Győr, Kassa, Kecskemét, Nagyvárad, Szabadka, Szatmár, Szeged és Temesvár készíttetett, legtöbb esetben a város címerével díszített sportérmeket, az e városokban rendezett középiskolai kerületi tornaversenyek díjazására.

Egyes iskolák is verettek egyszerű kivitelű sportérmeket, mint a budapesti, kecskeméti, késmárki, miskolci, temesvári és verseci főreál, a debreceni, miskolci, nagyszebeni, temesvári,

[16] Huszár—Procopius id. m. 5060, 5061. sorszám.
[17] Huszár—Procopius id. m. 1479. sorszám.
[18] Huszár—Procopius id. m. 1886. sorszám.
[19] Gohl id. m. 427, 428, 429, 430, 444. sorszám.
[20] Huszár—Procopius id. m. 2062. sorszám.
[21] Huszár—Procopius 2062. sorszám. A Sportélet 1896. márc. 29-i száma szerint az érmet Körmöcbányán verték.
[22] Gohl id. m. 370 sorszám.
[23] Gohl id. m. 579. sorszám.

újvidéki és zombori főgimnázium, végül a debreceni kereskedelmi akadémia, de csak a budapesti VI. ker. főreáliskola érmét tervezte művész: Dörre, és véste Exner.[24]

A versenyek népszerűsítése érdekében — no meg lapjának jó reklám gyanánt is — a Sportvilág is rendez versenyeket, melyeken saját érmét adja.

Ezeken kívül „versenyeket rendeznek nemcsak egyesületek, hanem versenybizottságok is" írja a Herkules 1885-ben, amelyek egyes versenyek rendezésére alakultak. „A Herkules kifogásolja, hogy ezek a bizottságok külön érmeket veretnek." A legszakértőbb bizottságnak sem volna joga versenyérmek veretésére" — írja.[25]

A sportérmek zömét így is a sportegyesületek, és később a megalakult sportszövetségek által készített sportérmek alkotják. A nagyobb egyesületek ambicionálták, hogy versenyeiken saját érmüket adják. A kisebb egyesületek azonban megelégedtek azzal, hogy az éremkészítők által készített, vagy az éremkereskedő cégek által forgalomba hozott érmeket vették meg, és használták fel versenyeik jutalmazására.

A sportéremkészítők üzleti célból készítettek szabványérmeket is, és azokat a versenyrendező egyesületek megrendelésére vagy minden vésés nélkül, vagy a rendező egylet nevét, monogramját, esetleg a verseny egyéb adatait is bevésve adták el. Ilyen volt pl. a fentebb említett Győri Kerékpáros Egylet érme.

Az egyesületek által saját céljukra rendelt érmeknek is jórészt csak egyik lapja készült a megrendelés alapján. A másik oldal számára a készítő cég valamelyik szabványmintáját választották. Így került a Scheid cég szabvány-diszkobolosza a Budapesti A. C. és a MAFC érmeinek első lapjára. A Scheid cég árjegyzékének utolsó lapján hirdeti is, hogy „megrendelésre készülnek hátlapstancák egyesületi címer, városi, megyei címerek és bármely szöveggel vagy rajz szerint."

A hatóságok elsősorban a körmöcbányai állami pénzverdében verették érmeiket, bár a kultuszminiszter rendelt érmet a Scheid cégnél is. Vannak egyes sportérmeken ékszerészektől származó poncolások is, de ezek nem jelentik azt, hogy ők érmeket vertek volna, hiszen ehhez megfelelő gépük sem volt. Schönwald Imre pécsi ékszerész a Pécsi Kerékpársportban 1898-ban mégis „saját készítményű érmek"-et hirdet.

Redukciós gépe ez időben Magyarországon, csak a körmöcbányai pénzverdének volt, úgy hogy nálunk csak vésett érmeket készítettek. Ha mégis redukciós műveletre volt szükség, azt Bécsben, sőt Párizsban végeztették éremkészítőink.

Bécsben verette ebben a korban Morzsányi éremkereskedő cég a nála rendelt érmeket. Tőle rendelte érmeit többek közt a BEAC és a FTC. Párisban rendelt jelvényeket a Kerékpáros Szövetség 1895-ben, amikor is elnökségi tagjának Strasser Ulriknak tervezetét küldték Párizsba kivitelezésre.[26]

Sok érmet hozattak az egyesületek közvetlenül külföldi cégektől is. Legalább is erre mutat az, hogy sportlapjainkban éveken át több külföldi éremkészítő és éremkereskedő hirdetett. Így Bécsből Abel vésnök, Baumgartner, Belada, Frank, Schneider, Berlinből a Küst cég. Abeltől, Beladától és Wilhelm Pittnertől vannak jelzett sportérmeink is. Hogy mennyire általános lehetett az érmeknek külföldön való veretése, mutatja a Kolozsvári A. C.-nak 1887. évi jelentése, mely szükségesnek tartja hangsúlyozni, hogy „az érmek hazai készítmények". Sajnos, a jelentés nem árulja el, hogy kinél készültek ezek az érmek.[27]

Ugyanazokat az egyesületi, vagy szövetségi érmeket (de a főváros érmeit is), hosszú időn át, sokszor évtizedekig adták. A BEAC, mely már 1898-ban saját érmét adta, egy véset tanúsága szerint még 1938-ban, tehát negyven év múlva is, ugyanazt, az alapítási évvel — 1898-al — vert érmét adta díj gyanánt.

Igaz, hogy a sportérmek közt is vannak olyanok, melyek egy meghatározott alkalomra, versenyre, vagy jubileumra készültek; ezeknél az évszám, sőt gyakran az esemény napja is, a verethez tartozik, tehát azok keletkezési ideje teljes pontossággal megállapítható.

Ilyenek voltak mindenekelőtt az országos és kerületi középiskolai tornaversenyek, mint a budapesti, besztercebányai, debreceni, dévai, győri, kassai, nagyváradi, szatmári, szegedi, temesvári, végül a millenniumi iskolai tornaversenyek érmei.

Egyéb érmek közül — magán a vereten — pontos dátummal ellátottak a millenniumi országos sportversenyek, a Budai Lövöldének a királylátogatásra 1865-ben kiadott érmei, az 1873-i és az 1899-i regattákra, a Sportvilág 1894-i siófoki kerékpárversenyére, a nagykanizsai 1870. évi tornaünnepélyre, a szombathelyi tornacsarnok avatására 1871-ben, az erdélyi lövész-

[24] Gohl id. m. 339. sorszám.
[25] Herkules 1885. máj. 19. 20. sz. 2. l.
[26] Sportvilág 1896. 15. sz. 3. l.
[27] A Kolozsvári Athletikai Club II. évkönyve, 1886—1888. Kolozsvár, Gámán, 1888. 46. l.

egyletek 1874-es találkozójára, a Budai Lövészegylet 100 éves, a beszterczebányai, a brassói lövészegyletek és a MAC 25 éves, a Nagyszebeni Lövészegylet 25, valamint 50 éves jubileumára, és a millenniumi ünnepségeire, végül a Hunnia Bicycle Club 10 éves jubileumára kiadott érmek.

Ezektől eltekintve, az egyesületi érmeken levő évszám nem az éremkibocsátás évét, hanem az egylet megalakulásának évét jelenti. Ez a két időpont gyakran elég távol van egymástól. A Budapesti (Budai) Tornaegyletről tudjuk, hogy csak tíz évvel megalakulása után készíttetett saját sportérmeket. Az első éremdíjas versenyek rendezése sem jelentette azt, hogy az egyesület mindjárt saját érmeit adta. A Kolozsvári A. C. például első atlétikai versenyén a MAC-tól e célra kapott érmeit osztotta ki.

A szövetségek és egyesületek okmánytárai a két világháború vérzivatarában megsemmisültek, és így a sportérmek keletkezésére vonatkozó adatok oly hiányosak, mintha nem 50 év, hanem évszázadok törölték volna el az adatokat a kutatók elől.

Az éremkészítő műhelyek okmányaiból ezidőszerint csak a körmöcbányai pénzverde jegyzékei ismeretesek, melyekből Huszár Lajos a tárgyalt időbe tartozó 18 sportérem veretésének pontos idejét állapította meg.[28]

Az egyesületek életéről írt monográfiák, sajnos, nem fektettek súlyt az egyesület érmei készíttetésének körülményeire, úgy hogy például a Magyar Athletikai Club, a Magyar Testgyakorlók Köre, a Budapesti Torna Club, a Budapesti Korcsolyázó Egylet és a Pozsonyi Hajós Egylet egyébként elég kimerítően tárgyalt történetében szó sincs a legelső érmek kibocsátási idejéről. Örvendetes kivétel a Budapesti (Budai) Torna Egylet, amelynek első 25 évéről írt történetében olvashatjuk, hogy az 1885. április 25-i közgyűlés arany, ezüst, nagy és kis érem alapítását határozta el. „E szabályzat szerint az arany díszérmet azon tag kapja, ki egymást követő három dísztornázás alkalmával rendezett versenyben első győztes lett, és az első két győzelemért már ezüst nagy érmet nyert. Az ezüst nagy érmet az nyeri, ki több versenyző közül első győztesnek ítéltetett, míg a kis ezüst érmet az kapja, ki az első győztes után legkiválóbb versenyzőnek lett elismerve." „1 arany díszérem, 2 ezüst nagyérem, és 3 ezüst kisérem létesíttetett."[29] Dr. Hausser az 1884-ben alapított Neptun Budapesti Evezős Egylet első éveiről írt füzetében megírja, hogy az egylet első érmei 1885-ben készültek.[30]

A Magyar Országos Tornaegyletek Szövetsége 1900 május 3-án tartott elnöki ülésén elfogadta a Damkó József által készített nagy gipsz éremmintát. Az érem vésésével Exner Károlyt bízta meg, aki annak előlapjára a Damkó által tervezett domborművet, hátlapjára pedig egy koszorút és a szövetség címerét véste.[31] A Tornaügy az évi 9. száma megírja, hogy 2 nagy arany, 5 nagy ezüst, 40 kis ezüst és 60 bronzérem készült.

A Kolozsvári A. C. 1885-től ugyan versenyeit saját érmeivel díjazza, de még ez sem határozza meg az érmek veretési idejét. Ugyanis az 1885/6. évi jelentés megírja, hogy versenyérmek készítése iránt ugyan már 1885-ben tétetett intézkedés, de azok csak 1886-ban készültek el, úgy hogy az 1885-i versenyek győztesei csak utólag kapták meg érmeiket.[32]

A Magyar Testgyakorlók Köre történetében a vagyontárgyak közt 1890-ben egy verőtőke is szerepel, és az a körülmény, hogy vannak 1890-es évszámmal vésett érmei, valószínűvé teszik, hogy az első érmek 1890-es kibocsátásúak.

Garam Jenő

[28] H(uszár) L(ajos): Körmöcbányán 1868—1912. években vert emlékérmek jegyzéke. Numizmatikai Közlöny 1949—1950. 50—52. l.

[29] Czölder—Stolp—Bély id. m. 87. l.

[30] Hausser Adorján: A "Neptun" Budapesti Evezős Egylet első évei. Bp. Pesti, 1895. 10. l.

[31] Tornaügy 1899/1900. 8. sz. 128—9. l.

[32] A Kolozsvári Athletikai Club III. évkönyve 1888—1890. Kolozsvár, Közművelődés, 1890. 87. l.

Madarassy Walter éremművészete

A művészet barátainak körében Madarassy Walter neve az 1920-as évek végén kezdet-ismertté vállni. Ekkor még 20 év körüli fiatalemberként az Iparművészeti Iskolában, éremt művészetünk kiváló egyéniségének, Reményi Józsefnek az osztályán folytatta szakmai tanulmányait.[1] Reményi évtizedekig tartó művészpedagógusi munkássága során Madarassy Waltert tartotta legtehetségesebb tanítványának, s azóta eltelt idő igazolta megállapítása helyességét. A tanítvány hamarosan felfejlődött mestere mellé. Az 1932-ben megjelent Huszár—Procopius: „Medaillen und Plakettenkunst in Ungarn" c. nagy összefoglaló kötetben Madarassy Walter munkássága már jelentős fejezetet alkot.[2] A tehetségét méltató életrajzi bevezető után a katalógus 42 érmét sorolja fel. Azóta többszáz érmet készített, melyekkel állandóan szerepelt a hazai és a külföldi képzőművészeti kiállításokon.[3] Szakirodalmunk ugyan ezideig nem foglalkozott munkásságának átfogó bemutatásával és értékelésével, de amint az alábbi lábjegyzetünkben megfigyelhető, a napi sajtóban és a művészeti irodalomban meglehetősen gyakran találkozhatunk nevével.[4]

Legkiválóbb munkáit az érmek között találjuk meg, de ugyanakkor a nagyméretű, elsősorban dekoratív szobrászat területén is mutatott fel eredményeket. Ilyen vonatkozásban ismertebb munkái: az 1943-ban Visegrádon felállított Szt. Margit szobor, mely annak pályázatán dícséretben részesült. 1952-ben a városligeti Művészsétányra Munkácsy Mihály másfélszeres

[1] Madarassy (Machovits) Walter született Budapesten 1909. november 8-án. Művészeti tanulmányait 1923-ban a budapesti Iparrajziskolában kezdte meg Felsőőri Fülöp Elemér, és Fáy Aladár irányítása mellett. 1924-ben az Iparművészeti Iskolában Mátrai Lajos, Simai Imre, majd 1926-tól Reményi József volt a mestere. 1928—1933 között a Képzőművészeti Főiskolán Szentgyörgyi István osztályán folytatta tanulmányait, 1933—34-ben állami ösztöndíjjal Rómában a Collégium Hungaricumban képzete magát tovább.

[2] Huszár Lajos — Procopius Béla: Medaillen und Plakettenkunst in Ungarn Bp. 1932. 291—294.

[3] *A következő külföldi kiállításokon szerepelt :* Wien 1937, 1953. — Helsinki 1935. — Stockholm 1935, 1955, — Bruxelles 1935, — Venezia 1936, 1938. — Svájc 1943, 1955. — Krakkó 1939, 1951. — Moszkva 1951, 1958. — Berlin 1951. — Magyar Kisplasztikai Kiállítás Milánó 1940. — XII. Biennale di Venezia 1940. — Érem és Plakettkiállítás Páris 1949. — Nemzetközi Éremkiállítás Páris 1958. — Biennale di Venezia 1960. — *Hazai kiállítások :* Ady-kör kiállítása 1946. — Ernst Múz. 1952. aug. Arckép Kiáll. — uo. 1954. júl. Nyári Tárlat. — Fővárosi Képtár XL. kiáll. 1948. okt. uo. XLIV. kiáll. 1949. — uo. Magyar érem és plakettkiáll. 1800-tól napjainkig 1949. uo. 1951. Magyar katona a szabadságért kiáll. — V. Nemzeti Képzőművészeti kiáll. Kassa, 1939. — Nemzeti Szalon 1931. febr. UME. III. kiáll. — uo. 1936. Újabb római magyar művészek kiáll. — uo. 1935. ápr. Nemz. Szalon kiáll. — uo. 1937. jan. Fővárosi Képtár és Tört. Múz. kiállítása. — uo. 1936. nov. Nyolc festő, nyolc szobrász kiáll. uo. 1938. jan-febr. Téli Tárlat. — uo. 1939. febr. Nyolcak kiáll. — uo. 1941. ápr. kiáll. uo. 1947. jún. Ötven művész kiáll. — uo. 1948. dec. Rippl—Rónai Társ. kiáll. — Nyíregyházai Művészeti Hetek 1940. — Magyar Kisplasztikai és grafikai kiáll. Ernst Múz. 1954. — Műcsarnok 1932. ápr. uo. — 1933. Fiatal művészek kiáll. — IV. Nemz. Képzőműv. kiáll. 1937. ápr. — uo. I. Magy. Képzőművészeti kiáll. 1950. — uo. 1952. Tavaszi Tárlat. — uo. Képzőművészetünk 10 éve kiáll. 1955.

[4] *Irodalom:* Árverési Közl. 1941. márc. 1. 15. l. — uo. 1940. 45. l. — Burgenlandischen Heimatblattern 1936. 2. ht. 63. — Bajó Gyula: Budapest újabbkori épületszobrászata Bp. 1942. 65. l. — Corvina 1940. 6. sz. Gerevich T.: Ungheria alle XXII. Biennale di Venezia. — Érdekes Újs. 1939. II. 15. — Esti Újság 1939. febr. 15. — Fitz Jenő Székesfehérvár én. 41. l. — Gádor Endre: Budapest szobrai Bp. 1955. 40. — Kép. Krón. 1941. dec. 11. — Kis Újs. 1950. szept. 13. — 1951. okt. 2. — Magyarság 1942. nov. 6. 7. l. —uo. 1944. jan. 12. — uo. 1944. júl. 7. 4. l. — Magyar Építőművészet 1959. 105. l. — Magyar Iparművészet 1941. 3. sz. 30. l. — Magyar K. Szle. 1942. 67—68. (Éntz Géza) — Magyar Nemzet 1939. febr. 12. 19. l. — uo. 1947. márc. 23. — uo. 1950. szept. 9. — uo. 1959. aug. 20. — uo. 1960. 135. sz. 3. l. — uo. 1960. ápr. 3. 4. l. Munkácsy-díj II. fokozata éremművészetéért. — uo. 1960. jan. 30. — Művelt Nép 1955. VI. évf. ápr. 3. — Műterem 1958. 3. sz. 46. l. — uo. 1958. I. 45. l. — uo. 1958. 9. sz. 14, 19.— Művészet 1960. szept. — uo. 1960. okt. Székely B. érem a címlapon. — uo. 1960. dec. 7. — Művészettört. Ért. 1952. 125. l. — uo. 1954. 1. sz. 69. Nemzeti Újs. 1942. nov. 8. 15. l. — Népszava 1944. jan. 19. 6. l. — Népszabadság 1959. febr. 22. — Numizmatikai Közl. LVI—LVII. 1957—1958. 44. l. — Az Ország 1943. okt. 9. — Pesti Hírlap 1939. febr. 14. — uo. 1940. máj. 28. 7. l. —uo. 1944. jan. 11. — Pesti Napló 1936. dec. 23. — Rev. de Hung. 1935. 451. (Nagy Zoltán) — Szabad Művészet 1949. 223. — Szépművészet 1940. 38. l. — uo. 1944. 1. sz. 20. l. — Szépműv. Múz. Évk. 1935. VII. 183. l. — Tér és Forma 1937. 217. l. — Újság 1944. jan. 15.

életnagyságú mellszobrát faragta kőbe, 1958-ban Győry Dezső kollégájával közösen, egykor a Kálvin téren állott, s a II. világháborúban elpusztult Danubius-kút medencéjét és dekoratív részeit mintázta meg, majd faragta kőbe, mely az Engels téren került felállításra. 1960-ban a budapesti IBUSZ-székház vörösréz domborművein dolgozott. Ugyancsak 1960-ban az Erkel Színház előcsarnoka részére Mozart és Gluck nagyméretű domborművű képmását készítette el vörösmárványból. Hasonlóan domborművekkel díszítette a székesfehérvári romkertet, pécsi és kazincbarcikai épületeket.[5] Több modern szárnyasoltárt és egyházi vonatkozású szoborművet készített. A Magyar Nemzeti Galéria érmein kívül 12 szobrát, illetve domborművét őrzi.

A nagyméretű plasztikai munkái is többnyire domborművek, ha tehette ebben a műfajban oldotta meg a feladatot, mert a domborművű kialakításának szakmai problémái sok rokon vonást mutatnak az éremművészettel. Az éremművészet az utóbbi évtizedekben nem mindig biztosított kellő foglalkoztatottságot, kereseti lehetőséget ezért éremművészeink többnyire nagyobbméretű dekoratív szobrászi feladatokat is vállaltak és mellette alkotói ambícióik megnyilvánulásának igen értékes területe maradt a kisplasztika.

Madarassy Walter is széles témakört alakított ki magának az éremművészet területén. Legnagyobb számú talán az *írók, költők, és művészek éremsorozata*. Ismertebb darabjai: Balassa Bálint 1954, Csokonai Vitéz Mihály 1955, Kölcsey Ferenc 1928, Petőfi Sándor 1950, Nagy Lajos 1938, Cervantes 1955, Goethe 1952, Montesquieu 1955, Antonin Dvořák 1954, Mozart 1956, Liszt Ferenc 1933, 1936 több változatban. Ide kapcsolódnak: Lotz Károly 1933, Csúcs Ferenc és Jeges Ernő 1934, Székely Bertalan 1936, Zala György 1938, Sárdy Brutus restaurátor 1939, Ybl Miklós 1954. *A művészeti írók, művészettörténészek közül :* Dombi József 1934, Procopius Béla 1934, Huszár Lajos 1935, Mihalik Sándor 1936, Horváth Henrik 1936, Turchányi Erzsébet 1936, Radnai Béla műgyűjtő 1937, Gerevich Tibor, Ybl Ervin 50 éves korában, Zakariás G. Sándor 1940. *A történelmileg híres személyek, hadvezérek és politikusok emlékérmei* az előbbiekhez hasonlóan sorozatot tesznek ki, szinte magukban foglalják az egész magyar történelmet: Szt. István négy féle változatban 1938, Bakócz Tamás 1934, Dózsa György élete négy plakettben 1953, Dobó István 1951, Hunyadi János 1951, Hunyadi Mátyás 1928, Zrínyi Miklós 1951, II. Rákóczi Ferenc 1934, Vak Bottyán kuruc generális 1951, Bólyai Farkas 1933, Kossuth Lajos 1948, Ipolyi Arnold 1943, Kubinyi Ágoston 1954 és Apponyi Albert 1933. Valószínűleg az olaszországi kapcsolatok és emlékek hatása alatt készült a Savanarola, és Mussolini érme. Megtalálhatók munkásságában *történelmünk eseményeinek megörökítései :* Trianon 1931, Felvidék visszatért 1938, Magyarország felszabadulásának 10. évfordulójára 1955. stb. *Az orvosok és orvosi vonatkozású érmei* külön csoportba sorolhatók: Dr. Hedri Endre 1929, Dr. Hőgyes Endre 1944, Orvosi Centenárium 1937, Erzsébet Tudományegyetem Szeged 1939. Dr. Batizfalvy János 1955. stb. *Számos kiváló sportérmünk került ki keze alól :* Magyar Turista Szövetség 1933, Ifjúsági díj 1929, Magyar Testnevelő Szövetség tiszteletdíja 1929, Budapest legjobb sportoló diákja címért versenyzők érme, VI. Nemzetközi Főiskolai játékok Budapesten 1935, Budapesti Sportegyesület érme 1938, XVI. Magyar Olympiai győzelem emlékére Helsinki 1954. A bélyeggyűjtés az éremgyűjtéshez hasonlóan szenvedélyes tábort alakított ki magának, kapcsolataik hatására Madarassy 1938-ban a III. Orsz. Magyar Bélyegkiállítás alkalmából 3 változatban érmet készített. Különös gonddal és szeretettel foglalkozott *a művészeti és numizmatikai vonatkozású érmek* mintázásával: Elsőként 1932-ben a Magyar Iparművészek Orsz. Egyesületének érmét készítette, melyen három harsonás férfi akt helyezkedik el. Majd 1936-ban az Egyesület megbízásából készült újabb érmén vitorlás csónak látható női akttal. Tagja volt a „Nyolcak"-nak és 1936. évi kiállításuk emlékére kiállítási helyiségben, talapzatra helyezett szoborral és falra akasztott képpel szimbolizáló érmet mintázott. 1937-ben a Magyar Iparművészek Orsz. Egyesülete által meghirdetett iparművészeti aranyérem- pályázatnak a megbízását nyerte el. A Magyar Éremművészeti Egyesület megbízásából 1935-ben több éremtervet készített, ezek hátlapján Pallas Athene látható különböző beállításban, továbbá az Éremtani Szakosztály részére 1961-ben „SOCIETAS HUNGARORUM NUMISMATICA" felirattal, álló drapériás női alakot süveggel és zászlóval mintázott az éremre. Majd a Magyar Régészeti Művészettörténeti és Éremtani Társulat megbízásából kitüntető érmet készített Ipolyi Arnold, Pasteiner Gyula és Rómer Flóris emlékére, melyeket a Társulat évenkint az arra érdemes tagjainak nyújt át tudományos munkásságuk elismeréséül. Ugyancsak jutalomérmet készített az Iparművészeti

[5] *Egyéb nagyméretű munkái*: 1951. Bp. XIII. Pannonia utca rendőrségi garázs domborműve. — 1954. Bp. Vöröshadsereg útja Szinkron-filmgyár domborművei. — 1955. Komlói Szálloda domborműve. — 1956. Gödöllőn az Agrár Egyetemen Cserháti Sándor emléktábla. — 1957. 6 db. vörösrézből készült épületdekoráció Szolnokon. — 1960. Balatonfüreden a vasútállomás előtti szökőkút. — 1962. Szegeden a városi Tanács épülete előtti parkban fekvő női figura. — 1963. Debrecenben az Egyetem előtt felállított szökőkút nagyméretű figurája.

Iskola és a magyar művészet legjobbjai kitüntetésére (Liszt-díj, Balázs Béla-díj). Az eddig említett számos konkrét éremtéma mellett a *mithológia és vallási vonatkozású kompozíciók* is megtalálhatók munkásságában: Fiatal Bacchus 1929, Léda, Jézus születése 1940, Krisztus sírbatétele, Feltámadó Krisztus, Szt. Antal 1929, Szt. Imre herceg 900 éves évfordulójára tervezett érem.

Érmei a plasztikai kompozíció és kidolgozás szempontjából három, egymástól eltérő csoportba sorolhatók. Ezek a csoportok három különböző korszakát képviselik munkásságának. Pályája kezdetén első érmeit az 1920-as évek végén és az 1930-as évek legelején mesterének, Reményi Józsefnek a hatása alatt antikizálóan a reneszánsz éremművészetre emlékeztetően szabályos kerek, vagy szögletes mezőben, részletező, meglehetősen naturalisztikus kidolgozással fomálta meg. Pl. Gyógyszerészek jutalomérme, Nemzetközi Főiskolai játékok érme és még néhány sportérem stb. A „Léda" c. egyoldalas érme a köralaknak megfelelően komponált, erősen rajzos, alig kiemelkedő formáival majdnem megismételése Reményi József azonos témájú, hasonló kompozíciójú érmének.

Madarassy éremművészi munkásságának nagy korszaka az 1930-as évek közepén a Római Collegium Hungaricumban folytatott tanulmányai során bontakozott ki. Az akkori művészetszemléletnek megfelelően modern vonások figyelhetők meg érmein. Kompozíciói egyre erőteljesebbek lettek. Nem részletez, hanem összevont formákkal igyekszik mondanivalóját kifejezni. Az előlapon az arcmás magasan, majdnem félkörplasztikában domborodik ki és erőteljesen tölti ki a mezőt. A felirat betűi is ennek megfelelően elnagyoltak, plasztikusak, pl. Jeges Ernő, Csúcs Ferenc művészek 1934, Gombos Imre 1935, Huszár Lajos 1935, Horváth Henrik 1936, Radnai Béla 1937 stb. érmek. Egyes érmein a tér kitöltése, a formák hangsúlyozottan dekoratív kialakítása pl. Lotz Károly emlékérem 1933 és a néhány évvel korábban készült „S HALJUNK BÁR SZÁZ HALÁLT IS" feliratú ősi nyilazó vitézt ábrázoló téglalapalakú plakettjének formai kultúrája a szecessziós éremművészetre emlékeztet.

Legújabban az 1950-es évek eleje óta lényeges változáson ment át művészete. A napjainkban divatos éremművészi izlés szellemében, síma, keskeny, többnyire szabálytalan kerek lapon, alig kidomborodva, csak részben mintázva, főleg negatívba vésve készíti érmeit, pl. Hunyadi János, Dobó István 1951, Nagyajtai Teréz 1953, Farkas Éva, Móricz Zsigmond 1953, Halmos Béla 1950, Bordás Gézáné 1953. stb.

Érmeinek hátlapja nem annyira változó és ötletdús mint Reményié, hanem bizonyos motívumok különböző érmeken ismétlődve figyelhetők meg. Repülő madarak láthatók Radnai Béla 1937, Nagy Lajos 1938, Rosanna Casella 1934, Frankel Mária érmének hátlapján. Kedvelt motívumai sorába tartozik a pegazus is. Zakariás G. Sándor művészeti író a pegazus farkához van kötözve, Mussolini quadrigáját négyesfogat röpíti a levegőbe. Önarcképe érmének hátlapján pedig valóságos pegazusokból verbuvált ménes száguld a végtelen térben.

Bizonyos érmeinél az ábrázolt foglalkozása adott indítékot a hátlap attributumának megválasztásához. Jeges Ernő festőművész érmén műteremben heverő modell, szép testű női akt, Mihalik Sándor művészettörténész régi ötvösszakértő érmének hátlapján két reneszánsz serleg, Huszár Lajos numizmatikus érmén szarka csőrében pénzdarabot tart, Horváth Henrik régész érmén szfinksz könyvvel, Gombos Imre jogász érmén szőnyegen ülő női akt baljában karddal, jobbjában az igazság kétserpenyős mérlegével, Liszt Ferenc érmén nyitott fedelű zongora látható.

Érmeinek átlagos formátuma 30—70 milliméter között változik, de van héhány nagyobb méretű kompozíciója is, pl. Trianoni érem, Antonin Dvořák, Tersztyánszky-család stb. érmei. A nagy felület formáit nem nagyította fel, hanem a szo- kásos aprólékos kidolgozású kompozícióval töltötte meg pl. Tersztyánszky érmen lépcsőzetes elhelyezésben, egymás mellett a család három tagjának profilja látható.

Madarassy Walter éremművészetünk mai középidős gárdájának egyik legtermékenyebb tagja. Eddigi munkássága is jelentős helyet foglal el éremművészetünk történetében. Érmei megtalálhatók a hazai és a külföldi múzeumokban és magángyűjteményekben. A Magyar Nemzeti Galéria 89. db. érmét őrzi. Éremművészi munkássága elismeréséül 1960-ban a Munkácsy-díj II. fokozatával tüntették ki. 1937-ben a magyar iparművészeti aranyérem pályázatát nyerte meg.[6] Munkássága nem vált egyoldalúvá, a művészi fejlődésnek megfelelően korszerűségre törekedve készítette és készíti napjainkban is éremalkotásait.

[6] *Egyéb díjai és kitüntetései:* 1930. Műcsarnok, Lipótvárosi Kaszinó kitüntető elismerése. — 1933. Műcsarnok, Fiatal művészek kiáll. kitüntető elismerés. — 1933—34. állami, római ösztöndíj. — 1935. Bp. Székesfőváros szobrászati ösztöndíja. — 1936. Iparműv. Társ. jub. kiáll. elismerő oklevél. — 1937. Iparművészeti ezüstérem. — 1937. Párisi kiáll. Diplome de Honneur. — 1937. Ferencz József jub. díj. — 1938. Iparműv. Társ. állami elismerő oklevél.

ÉRMEK JEGYZÉKE

1932

45. Iparművésznek adandó jutalomérem, kör, 200. mm., egylapú, redukálásra alkalmas gipszminta.
46. GOETHE, kör 53. mm., kétoldalas, ólom.
47. GYERMEK PORTRÉ, kör, 40. mm., egyoldalas, öntött, bronz, mgt.
48. GYERMEK PORTRÉ, kör, 50. mm., egyoldalas, öntött, fém.
49. ZWINGLI, kör, 40. mm., egyoldalas, öntött, ólom.
50. ZACHÁR OLGA, kör, 58. mm., kétoldalas, öntött, ólom, mgt.
51. PEGAZUS, kör, 85. mm., egyoldalas, öntött, bronz, mgt.
52. PÁLLFY ISTVÁN ÉS MENYASSZONYA, kör, 93. mm., egyoldalas, öntött, fém, mgt.
53. TAVASZI VÁGYAK, kör, egyoldalas, vésett, öntött, fém.
54. MELÓDIA, kör, 58. mm., egyoldalas, vésett, öntött, fém.
55. REMÉNYINEK EMLÉKÉREM, kör, 75. mm., kétoldalas, öntött, ólom, mgt.

1933

56. KOÓSZ MICI, 72×99. mm., egyoldalas, öntött, ólom, mgt.
57. TURISTA-PLAKETT, cca. 60×90. mm., kétoldalas, vert, bronz, Turista Szöv.
58. ÁDÁM, ÉVA, 69×95. mm., egyoldalas, öntött, ólom.
59. PROHÁSZKA ÉREM, kör, 66. mm., egyoldalas, öntött, bronz, MNMÉ.
60. APPONYI ÉREM, kör, 66. mm., kétoldalas, öntött, bronz, PM.
61. MAGYARI ENDRÉNEK EMLÉKÉREM, kör, 75. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
62. KOCZKA LÁSZLÓNAK EMLÉKÉREM, kör, 75. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
63. BERÁN LAJOSNAK EMLÉKÉREM, kör, 80. mm., kétoldalas, öntött, bronz. MNG.
64. KOÓSZ MÁRIA, kör, 65. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
65. LISZT FERENC, kör, 65. mm., kétoldalas, öntött, bronz, Graz Múz., Wien M.
66. KOLBE RÓZSI, kör, 68. mm., előlap öntött, bronz (lásd: 90. sz. alatt) mgt.
67. BÁRKÁNYI JULIÁNNA, kör, 67. mm., egyoldalas, öntött, fém.
68. SZONDI BÉLA, 59×83. mm., egyoldalas, öntött, ólom, mgt.
69. SZONDI BÉLA, 69. mm., kör, kétoldalas, öntött, ólom, mgt.
70. CSÚCS FERENC, kör, 66. mm., egyoldalas, öntött, fém MNG.
71. ZÖLD JÓZSEF, kör, 62. mm., egyoldalas, öntött, fém, mgt.
72. FIVÉREMNEK, kör, 87. mm., előlap öntött, bronz, (lásd: 89. sz. alatt) MNG.
73. BÓLYAI FARKAS, kör, 70. mm., kétoldalas, vert, bronz, ÉKE, MNG.
74. LOTZ KÁROLY EMLÉKÉREM, kör, 70. mm., kétoldalas, vert, bronz, MNG.

1934

Rómában készült érmek

75. DOMBI JÓZSEF, kör, cca. 70. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
76. JEGES ERNŐ, kör, cca. 67. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
77. EMLÉKÉREM, kör, cca. 40. mm., egyoldalas, öntött, fém.
78. BAKÓCZ TAMÁS, kör, 67. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
79. TEMESVÁRY JÓZSEF, kör, 66. mm., kétoldalas, öntött, ólom, mgt.
80. A. M. BEANZIGER, kör, 74. mm., kétoldalas, öntött fém, mgt.
81. MUSSOLINI, kör, 91. mm., kétoldalas, öntött, fém, MNG.
82. ROSSANA CASELLA, kör, 75. mm., egyoldalas, öntött, fém, MNG.
83. JEGES ERNŐ hátlap, kör, 67. mm., egyoldalas, öntött, fém.
84. MUSSOLINI vázlat, kör, egyoldalas, öntött, fém.
85. KŐRÖSI CSOMA SÁNDOR, kör, 73, mm., egyoldalas, fém.
86. LUTTOR FERENC, kör, 107. mm., egyoldalas, öntött, bronz, mgt.
87. ROBERT A. HACC., kör, 75. mm., kétoldalas, öntött, ólom, mgt.
88. IFJ. LUTTOR FERENC, kör, 80. mm., kétoldalas, öntött, fém, mgt.

Itthon készült érmek

89. FIVÉREMNEK ÉREM hátlap, (lásd: 72. sz. alatt) kör, 87. mm., öntött, kétoldalas, bronz, mgt. MNG.
90. KOLBE RÓZSI hátlap, (lásd: 66. sz. alatt) kör, 68. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
91. BAKÓCZ TAMÁS, kör, 67. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG., Helsinki Múz.
92. CSÚCS FERENC, kör, 66. mm., kétoldalas, öntött, bronz, (lásd: 70. sz. alatt), MNG.
93. JEGES ERNŐ, kör, 67. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG
94. ROSSANA CASELLA, kör, 75. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
95. PROCOPIUS BÉLA, kör, 82. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG., Wien Múz.
96. LISZT FERENC, kör, 65. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
97. II. RÁKÓCZI FERENC, kör, 80. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
98. MUSSOLINI, kör, 91. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
99. DR. KOPP JENŐ, kör, 79. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.

1935

100. GOMBOS IMRE, kör, 78. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
101. ZACHÁR OLGA, kör, 85. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
102. FRENKEL MÁRIA (Kerényiné), kör, 78. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
103. EMLÉKPLAKETT, 115×68. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
104. FŐISKOLAI JÁTÉKOK, SPORT—ÉREM, kör, 40. és 45. mm. vert, bronz, MNG.
105. DR. GOMBÓCZ ZOLTÁN, kör, 70. mm., kétoldalas, vert, bronz, MNG.
106. MAGY. ÉREMMŰVÉSZETI EGYESÜLET, kör, 82. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
107. VARGA LILI, kör, 84. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
108. LISZT FERENC, kör, 64. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG., Soproni Múz.
109. PRIMAVERA, 137×78. mm., egyoldalas, öntött, bronz, MNG.
110. BÁRDOS ILONKA, kör, 69. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
111. DR. HUSZÁR LAJOS, kör, 73. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
112. 800 éves PÁZMÁNY PÉTER TUD. EGYETEM EMLÉKÉRE pénzterv, kör, 164. mm., előlap és hátlap, bronz.
113. II. RÁKÓCZI FERENC EMLÉKPÉNZ, terv, 164. mm., előlap és hátlap. bronz.
114. ANYÁM, kör, 75. mm., egyoldalas, öntött, ólom.

1936

115. ZÁBORSZKY ELLA, kör, 72. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
116. LISZT FERENC, kör, 64. mm., kétoldalas, öntött, bronz, (ifj. arcm.).
117. SZÉKELY BERTALAN, kör, 72. mm., kétoldalas, öntött, bronz, Egyiptomi kir. gyűjt., MNG
118. MIHALIK SÁNDOR, kör, 71. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNMÉ., MNG.
119. MAGY. IPARMŰVÉSZEK ORSZ. EGYESÜLETE 1926 KITÜNTETŐ ÉRME, kör ,70. mm., egyoldalas, öntött, bronz, ezüst és aranyozott ezüst, MNG.
120. MAGY. IPARMŰVÉSZEK ORSZ. EGYESÜLETE, kör, 65. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
121. BUDA VISSZAFOGLALÁSÁNAK EMLÉKÉRME, kör, 80. mm., kétoldalas, öntött, bronz.
122. HORVÁTH HENRIK, kör, 65. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
123. TURCSÁNYI ERZSÉBET, kör, 62. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
124. 50 ÉVE (LUTTOR FERENCNEK), kör, 71. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
125. 8 festő 8 szobrász KIÁLLITÁSI EMLÉKÉRME, kör, 60. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
126. LISZT FERENC EMLÉKPÉNZTERV, kör, 164. mm., előlap és hátlap.

1937

127. IPARMŰVÉSZETI ARANYÉREM, kör, 77. mm., kétoldalas, öntött és aranyozott ezüst, 3 bronz.
128. MŰKEDVELŐ SZÍNÉSZ JUTALMAZÁSA (15 évi), kör, 63. mm., kétoldalas, öntött, bronz.
129. MŰKEDVELŐ SZÍNÉSZ JUTALMAZÁSA (25 évi), kör, 63. mm., kétoldalas, öntött, bronz.
130. DR. RADNAI BÉLA, kör, 66. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
131. DR. RADNAI BÉLA 85×110. mm., kétoldalas öntött, bronz.
132. EUCHARISZTIKUS KONGRESSZUS JELVÉNYE, kör, 20, 22, 29. mm., készült bronzból, bronzból ezüstözve, ezüstből és ezüst aranyozva vert kivitellel. Láncraakasztható példányok kétoldalas kivitelben. 20, 55. mm., cca. 102. mm., aranypéldány, melyet a pápának ajándékoztak.
133. SZENT ISTVÁN, kör, 73. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
134. JANCSÓ LIVIA, kör, 62. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
135. VARGA MÁTYÁS, kör, 64. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
136. SZENT ISTVÁN (székesfehérvári vált.), kör, 70. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
137. SZENT ISTVÁN, kör, 78. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
138. ROZSDÁS KARD ÉREM, kör, 66. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
139. ORVOSEGYESÜLET 100 ÉVES ÉVFORDULÓJÁRA, kör, 55. mm., kétoldalas, vert, bronz, ezüst MNG
140. ORVOSEGYESÜLET 100 ÉVES ÉVFORDULÓJÁRA jelvény, kör, 20. mm., egyoldalas, ezüstözött, bronz.
141. PARTHENON, kör, 50. mm., kétoldalas, vert, bronz.
142. „CORVIN" SZENT ISTVÁN ÉREM, kör, 40. mm., kétoldalas, vert bronz és ezüstözött bronz.
143. SZENT ISTVÁN EMLÉKPÉNZ-TERV kör, 164. mm., előlap, hátlap, redukáláshoz minta bronzból.

1938

144. SZÉKESFEHÉRVÁRI SZENT ISTVÁN, kör, 75. mm., kétoldalas, vert, bronz, ezüst, 1. db. arany. (u. a. mint a 136. sz.)
145. SZENT ISTVÁN ÉS AZ EUCHARISZTIKUS KONGR. EMLÉKÉRE, kör, 20, 55. mm., kétoldalas, vert, bronz és ezüstözött bronz.
146. OMVESZ. kör, 81. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
147. BÉLYEGKIÁLLÍTÁS EMLÉKÉRME, kör, 60. mm., egyoldalas, vert, bronz és ezüst.
148. BÉLYEGKIÁLLÍTÁS DÍJÉRME, kör, 60. mm., egyoldalas, vert, bronz és ezüst.
149. NEMZETKÖZI GYORSÍRÓ VERSENY, kör, 66. mm., kétoldalas, öntött, bronz.
150. MÁLTAI LOVAGOK ÉRME, kör, 50. mm., vert, bronz, mgt.
151. LEVÉLBÉLYEGGYŰJTŐK ÉRME, kör, 105. mm., egyoldalas, öntött, bronz.
152. LEVÉLBÉLYEGGYŰJTŐK PLAKETTJE 86×126. mm., egyoldalas, öntött, bronz.
153. BSE. SPORTÉREM, kör, 100. mm., két oldalas, vert érem redukálására alkalmas minta bronzból, Gátay F. túl.

154. ZALA GYÖRGY, kör, 70. mm., kétoldalas, öntött, bronz.
155. FŐVÁROSI SZENT ISTVÁN ÉREM, kör 71. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
156. PESTI HAZAI BANK SPORT-PLAKETTJE, 50×70. mm., egyoldalas, öntött, bronz.
157. EUCHARISZTIKUS KONGR. EMLÉKÉRME, kör, 102. mm., egyoldalas, öntött, bronz, ezüst, arany. — SZENT ISTVÁN ÉV EMLÉKÉRE, 102. mm., kör, egyoldalas, öntött, bronz, ezüst, arany.
158. ORSZ. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT EMLÉKÉRME, kör, 70. mm., kétoldalas, öntött, bronz.
159. KITÜNTETÉSI ÉREM IPARMŰVÉSZNEK, kör 70. mm., egyoldalas, öntött, bronz.
160. TERSZTYÁNSZKY, kör, 116. mm., kétoldalas öntött, bronz, MNG.
161. ORLAI GYÖRGY, 150×170 mm., egyoldalas, öntött, bronz, mgt.
162. DR. NAGY LAJOS, kör, 62. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.

1939

163. MOLNÁR BÉLA, kör, 57. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
164. ÖNARCKÉP, kör, 66. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
165. SZENT ISTVÁN ÉVÉBEN A FELVIDÉK VISSZATÉRT, kör, 62. mm., kétoldalas, öntött, bronz.
166. HEINTZ HENRIK ÉS FELESÉGE, kör, 58. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
167. MAGYAR ÉREMMŰVÉSZETI EGYESÜLET (II. változat), kör, 83. mm., kétoldalas, öntött, bronz.
168. CSERMAJORI MEZŐGAZDASÁGI ISKOLA ÉRME, kör, 69. mm., kétoldalas, öntött, bronz.
169. DR. GRANDPIERRE EDIT, kör, 67. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
170. MAGYAR—LENGYEL HATÁR, kör, 68. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
171. MAGY. KIR. FERENC JÓZSEF TUD. EGYETEM ÉRME, kör, 83. mm., kétoldalas, öntött, bronz, Szegedi Egyetem tul.
172. SÁRDY BRUTUS, kör, 63. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
173. FELVIDÉK VISSZATÉRT EMLÉKPÉNZTERV, kör, 164, mm., kicsinyítésre alkalmas gipszminta, előlap hátlap. Előlap bronzbaöntve.

1940

174. BSE. FUTÓ-ÉREM, kör, 65. mm., kétoldalas, vert, bronz.
175. HORTHY ÉREM (pécsi), kör, 64. mm., kétoldalas, öntött, bronz, ezüst, Pécsi Egyetem tul.
176. HORTHY MIKLÓS, kör, 65. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
177. KRATOCHVIL KÁROLY, kör, 82. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
178. KLEBELSBERG KUNÓ, kör, 82. mm., kétoldalas, öntött, bronz.
179. ZAKARIÁS G. SÁNDOR, kör, 63. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
180. YBL ERVIN, kör, 65. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
181. GEREVICH TIBOR, kör, 64, mm., kétoldalas, öntött, bronz. MNMÉ.
182. KARÁCSONYI EMLÉKÉREM, kör, 65. mm., kétoldalas, öntött, bronz.

1941

183. GYORSÍRÓ VERSENYDÍJ (TEŐREÖK ALADÁR), kör, 124. mm., egyoldalas, öntött, bronz, Gyorsíró Szöv. tul.
184. EMERIKÁNÁS ÉREM, kör, 65. mm., kétoldalas, vert, horgony, bronz.
185. BETLEHEMES ÉREM, kör, 88. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.
186. KLEBELSBERG KUNÓ, kör, 82. mm., kétoldalas, öntött, bronz.
187. DUTKA ÁKOS, kör, 78. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNG.

1942

188. DR. V. JÓZSEF FERENC, kör, 75. mm., kétoldalas, öntött, bronz, ezüst, IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT ÉRME, MNG.
189. MAGY. KIR. FERENC JÓZSEF TUD. EGYETEM ÚJ ÉRME, kör, 83. mm., kétlapú, öntött, bronz, (Felirat változat lásd 171. sz.)
190. PÉNZINTÉZETI KÖZPONT TISZTV. SPORTEGYESÜLETE, kör, 55. mm., kétoldalas, vert, horgony és ezüstözött horgony, mgt.
191. ORVOSTOVÁBBKÉPZÉS ÉRME, kör, 66. mm., kétoldalas, vert horgony, mgt.
192. TÓTH LÁSZLÓ DR., kör, 60. mm., hátlap, öntött, bronz, MNG.
193. KAVECZKY NONA, kör, 69. mm., hátlap öntött, bronz, mgt.
194. IFJ. KÁROLYI GYULA, kör, 78. mm., hátlap, öntött, bronz, mgt.

1943

195. RÓMER FLÓRIS, a MAGYAR RÉGÉSZETI MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉS ÉREMTANI TÁRSULAT kitüntető érme, kör, 72. mm., kétoldalas, öntött, bronz. MNMÉ.
196. IPOLYI ARNOLD a MAGYAR RÉGÉSZETI MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉS ÉREMTANI TÁRSULAT kitüntető érme, kör, 72. mm., kétoldalas, öntött, bronz. MNMÉ.
197. PASTEINER GYULA a MAGYAR RÉGÉSZETI MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉS ÉREMTANI TÁRSULAT kitüntető érme, kör, 62. mm., kétoldalas, öntött, bronz, MNMÉ.
198. GLMML. SPORTÉREM, kör, kétoldalas, vert érem gipszmintája.

1944

199. DR. HŐGYES ENDRE, kör, 69. mm., kétoldalas, öntött, bronz, dr. Varannai tul.
200. VALLÁS- ÉS KÖZOKT. MIN. SPORTEGYESÜLETÉNEK ÉRME, kör, 83. mm., kétoldalas, öntött, bronz.

1945

201. NEMZETI SZÍNHÁZ ÚJJÁÉPÍTÉSI ÉRME, kör, 80. mm., egyoldalas, öntött, bronz, MNG.

1946

202. BENCZÚR GYULA, kör, 81. mm., kétoldalas, öntött, bronz.
203. VARGA N. LAJOS 50 ÉVES KORÁBAN, kör, 71. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
204. VÁROSHÁZA ÚJJÁSZÜLETÉSÉNEK EMLÉKPLAKETTJE 89×59. mm., kétoldalas, öntött, bronz. Bp. főv. tul.
205. VÍZMŰVEK 80 ÉVES FENNÁLLÁSA, 50×83. mm., kétoldalas, öntött, bronz.

1947

206. VADÁSZ ELEMÉR, kör, 68. mm., kétoldalas öntött, bronz, mgt.
207. GARAMSZEGI DEZSŐ, kör, 65. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
208. A TUDOMÁNY HÁLÁJA, kör, 94. mm., kétoldalas, vésett, öntött, bronz.
209. AZ 1848—49-ES SZABADSÁGHARC JUBILEUMÁRA EMLÉKPÉNZ-TERV, kör, 164. mm., kicsinyítésre alkalmas gipszminták, előlap, hátlap.

1948

210. VÖRÖSMARTY MIHÁLY, 50×65. mm., egyoldalas, öntött, bronz, IM.
211. ZRÍNYI MIKLÓS, 47×58. mm., egyoldalas, öntött, bronz, MNG.
212. MADÁCH IMRE, 50×59. mm., egyoldalas, öntött, bronz, IM.
213. KOSSUTH LAJOS, 53×64. mm., egyoldalas, öntött, bronz, MNG.
214. SZABÓ DEZSŐ, kerek, 59. mm., egyoldalas, öntött, bronz.
215. ARANY JÁNOS, 52×64. mm., egyoldalas, öntött, bronz, IM.
216. PETŐFI SÁNDOR, 49×63. mm., egyoldalas, öntött, bronz. MNG.
217. MÓRICZ ZSIGMOND, kerek, 59. mm., egyoldalas, öntött, bronz.
218. KAZINCZY FERENC, 52×62. mm., egyoldalas, öntött, bronz, IM.
219. CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY, 51×67. mm., egyoldalas, öntött, bronz, MNG.
220. DAY ENDRE, kerek, 56. mm., egyoldalas, öntött, bronz.
221. BATSÁNYI JÁNOS, 51×66. mm., egyoldalas, öntött, bronz, IM.
222. VAJDA JÁNOS, 51×66. mm., egyoldalas, öntött, bronz, IM.
223. PÁZMÁNY PÉTER, 50×67. mm., egyoldalas, öntött, bronz.
224. KISFALUDI SÁNDOR, 51×60. mm., egyoldalas, öntött, bronz, IM.
225. SZÉCHENYI ISTVÁN, 52×62. mm., egyoldalas, öntött, bronz.
226. BERZSENYI DÁNIEL, 50×65. mm., egyoldalas, öntött, bronz, IM.
227. ADY ENDRE, 37×55. mm., egyoldalas, öntött, bronz.
228. SPORTÉREM RÖPLABDA, 40. mm., kétoldalas, vert, bronz. Pályázatot nyert. Pénzverő tul.
229. SPORTÉREM ASZTALITENISZ, 40. mm., kétoldalas, vert, bronz. Pályázatot nyert. Pénzverő tul.

1949

230. SZTÁLIN, kör, 80. mm., egyoldalas, öntött, bronz.

1950

231. SZENT ÉV EMLÉKÉRE, kör, 160. mm., kétoldalas, vert éremhez gipszminta.
232. KOVÁCS JÁNOS, 57×60. mm., szabálytalan kör, vésett, egyoldalas, öntött, bronz.
233. PETŐFI SÁNDOR, 69×62. mm., szabálytalan kör, vésett, egyoldalas, öntött, bronz.
234. ZÖLDI SÁNDOR, 58×54. mm., szabálytalan kör, vésett, egyoldalas, öntött, bronz.
235. BOROS ANNA, 54×50. mm., szabálytalan kör, vésett, egyoldalas, öntött, bronz.
236. KELLER ZSUZSI, 57×54. mm., szabálytalan kör, vésett, egyoldalas, öntött bronz.
237. HALÁSZ GIZI, 59×54. mm., szabálytalan kör, vésett, egyoldalas, öntött, bronz.
238. GERENCSÉR ERZSÓK, 53×55. mm., egyoldalas, szabálytalan kör, vésett, öntött, bronz, MNG.
239. NÉV NÉLKÜLI NŐI KÉPMÁS jobb profilban, 52×50. mm., szabálytalan kör, vésett, egyoldalas, öntött, bronz.
240. NÉV NÉLKÜLI NŐI KÉPMÁS bal profilban, 53×60. mm., szabálytalan, köralakú, egyoldalas, vésett, bronz.
241. MARTIN MAGDA, 54×51. mm., egyoldalas, szabálytalan kör, vésett, öntött bronz.
242. KISS MARGIT, 58×55. mm., szabálytalan kör, vésett, egyoldalas, öntött, bronz. MNG.
243. SZABÓ NÁNDOR, 58×55. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz.
244. GÖDRÖS FERENC, 55×54. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, vésett, öntött, bronz.

245. HALMOS BÉLA, 59×56. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz, MNG.
246. MARKOS ÁDÁM, 58×53. mm. szabálytalan kör, egyoldalas, vésett, öntött, bronz.
247. BALINSZKY BRANISZLÁV ÉS FELESÉGE, kör, 68. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt

1951

248. G. LUX ALICE, kör, 80. mm., kétoldalas, önttöt, bronz, mgt.
249. JAJCZAY JÁNOS, kör, 55. mm., szabálytalan, kétoldalas, öntött, vésett bronz, ezüst.
250. BEM APÓ, 55×58. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, vésett, öntött, bronz.
251. ZRÍNYI MIKLÓS, 60×62. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz, MNG.
252. BOCSKAY ISTVÁN, 46×48. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz.
253. THÖKÖLY IMRE, 48×50. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz.
254. VAK BOTTYÁN, 49×45. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz, MNG.
255. ZRÍNYI ILONA, 49×44. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz.
256. HUNYADI JÁNOS, kör, 50. mm., szabálytalan, egyoldalas, vésett, öntött, bronz. 1958-ban hátlap készült hozzá. MNG.
257. DÓBÓ ISTVÁN, 50. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz. 1958-ban hátlap készült hozzá. MNG.
258. DÓZSA GYÖRGY, 55. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz.
259. BERCSÉNYI MIKLÓS, 50×52. mm., szabálytalan kör, kétoldalas, vésett, öntött, bronz.
260. II. RÁKÓCZI FERENC, 55. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, vésett, öntött, bronz.
261. SZÉCSI MÁRIA, kör, 40. mm., szabálytalan, egyoldalalas, öntött, vésett, bronz.
262. KINIZSI PÁL, 40. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz.

1952

263. SPORTÉREM TERMÉSZETJÁRÓK, kör, 90. mm., egyoldalas, öntött, bronz.
264. GOETHE, 54×56. mm., szabálytalan, kétoldalas, öntött, vésett, bronz.
265. MUNKÁCSY MIHÁLY, 55×59. mm., szabálytalan, kétoldalas, vésett, öntött, bronz.
266. KOSSUTH LAJOS, 56×58. szabálytalan kör, vésett, öntött, bronz, kétoldalas.
267. DR. MOLNÁR ERNŐ, 56×58. mm., kétoldalas, szabálytalan, öntött, vésett, bronz, mgt.

1953

268. MÓRICZ ZSIGMOND, 55. mm., szabálytalan kör, vésett, öntött, egyoldalas, bronz, MNG.
269. D. NAGYAJTAY TERÉZ, 67×69. szabálytalan kör, kétoldalas, öntött, vésett, bronz, MNG.
270. BORDÁS GÉZÁNÉ, 59—64. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, vésett, öntött, bronz, MNG.
271. FARKAS ÉVA, 58—60. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, vésett, öntött, bronz, MNG.
272. SÚLYDOBÓ, SPORTÉREM, kör, 120. mm., egyoldalas, kicsinyítéshez készült gipszminta.
273. GÁTFUTÓ NŐ, SPORTÉREM, kör, 120. mm., egyoldalas, kicsinyítéshez készült gipszminta.
274. MÁRIA, 1953. 62—65. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett bronz.
275. FÜLÖP ZOLTÁN, 86—90. mm., szabálytalan kör, kétoldalas, vésett, öntött, bronz.
276. KOMLÓ 1953. 65—71. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, vésett, öntött, bronz.

1954

277. MÁRIA ÉV EMLÉKÉRE, cca. 210×285. mm., gipszminta kicsinyítéshez.
278. LISZT FERENC DÍJ ÉRME, kör, 70. mm., kétoldalas, vésett, öntött, bronz.
279. ANTONIN DVOŘÁK, 80—85. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, vésett, öntött, bronz, MNG.
280. A XVI. OLYMPIAI GYŐZELEM EMLÉKÉRE HELSINKI, kör, 88. mm., kétoldalas, vésett, öntött, bronz.
281. ANTONIN DVOŘÁK, 74—79. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz.
282. YBL MIKLÓS, cca. 78. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz, MNG.
283. BALASSA BÁLINT, 77—78. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz, IM.
284. LISZT FERENC, 76—77. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, vésett, öntött, bronz, MNG.
285. KUBINYI ÁGOSTON, 74—77. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz.
286. MAGYARORSZÁG FELSZABADULÁSÁNAK 10. ÉVFORDULÓJÁRA, kör, 120. mm., kétoldalas, öntött, bronz.
287. ANTONIN DVOŘÁK, kör, 120. mm., egyoldalas, öntött, bronz.

1955

288. LÉGÓ JUTALOMÉREM, kör, 90. mm., egyoldalas, öntött, bronz.
289. DR. BÁTIZFALVY JÁNOS, kör, 80. mm., kétoldalas, öntött, bronz, vésett, MNG.
290. MICKIEWICZ ADAM, cca. 70. mm., kör, egyoldalas, öntött, bronz. I.
291. MONTESQUIEU, cca. 67—68. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, vésett, öntött, bronz, MNG.
292. CERVANTES, 70—72. mm., szabálytalan kör, kétoldalas, vésett, öntött, bronz, MNG.
293. MICKIEWICZ ADAM, 71. mm., kör, kétoldalas, vésett, öntött, bronz. II.
294. SZÉKELY BERTALAN, 66—71. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz, MNG.
295. CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY, 66—67. mm., szabálytalan kör, egyoldalas, öntött, vésett, bronz, MNG.

1956

296. WOLFGANG AMADEUS MOZART, cca. 77—82. mm., szabálytalan kör, kétoldalas, vésett, öntött, bronz.

1957

Ez évben nem készült érem.

1958

297. RÓMER FLÓRIS, kör, 73. mm., kétoldalas, öntött, bronz. Az 1943-ban készült érem hátlapjának új szövegezése lásd. 175. sz. MNMÉ.
298. PASTEINER GYULA, 72. mm., kör, kétoldalas, öntött, bronz. Az 1943-ban készült érem hátlapjának új szövegezése, lásd. 197. sz. MNMÉ.
299. HUNYADI JÁNOS, cca. 55. mm., szabálytalan kör, kétoldalas, vésett, öntött bronz. Az előlap azonos 256. számúval, MNG.
300. DOBÓ ISTVÁN, cca. 56. mm., szabálytalan kör, kétoldalas, öntött, bronz. Az előlap azonos a 257. számúval.

1959

301. BALÁZS BÉLA DÍJ ÉRME, kör, 80. mm., kétoldalas, vésett, öntött, bronz, I., II., III. fokozatban készült a Műv. Min. részére.
302. SZENT KRISTÓF, kör, 58. mm., bronz, egyoldalas, öntött.
303. MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁGI EMLÉKÉREM, kör, 91. mm., kétoldalas, öntött, bronz. Csak a fémmodell készült el.
304. MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁGI EMLÉKÉREM, kör, 91. mm., kétoldalas, öntött, bronz. Csak a fémmodell készült el.
305. JÁKY JÓZSEF, kör, 103. mm., kétoldalas, öntött, vésett, bronz. Közlekedéstud. Egy. tul.
306. SZÍNHÁZAK ÁLLAMOSÍTÁSÁNAK 10. ÉVFORDULÓJÁRA, 100—103. mm., egyoldalas, vésett. öntött, bronz.

1960

307. IPOLYI ARNOLD, 84. mm., kör, kétoldalas, bronz. Az 1943-ban készült érem hátlapjának új szövegezése lásd 196. sz. MNMÉ.
308. JÁKY JÓZSEF, kör, 94. mm., kétoldalas, öntött, bronz. A 305. számú feliratának módosítása.

1961

309. KIVÁLÓ NÉPMŰVELŐ, kör, 30. mm., vert, bronz aranyozva, vagy ezüsttel futtatva.
310. NUMISMATIKAI TÁRSULAT JUTALOMÉRME, kör, 60. mm., kétoldalas, vésett, öntött, bronz. Reményi, Leszih tul.
311. JÁKY JÓZSEF, 94. mm., kör, kétoldalas, öntött, bronz. A 308. számú érem évszámának megváltoztatása. Közlekedéstud. Egyesület tul.
312. BARTÓK BÉLA EMLÉKÉV PÉNZTERV, kör, 164. mm., előlap, hátlap, kicsinyítésre alkalmas gipszminta.
313. LISZT FERENC EMLÉKÉV PÉNZTERV, kör, 164. mm., előlap, hátlap, kicsinyítésre alkalmas gipszminta.

1962

314. MAGY. TUD. AKADÉMIA ARANYÉREM TERV, 80. mm., kör, kétoldalas, öntött, vésett, bronz.

1963

315. DR. NOSZKAY AURÉL, kör, 80. mm., kétoldalas, öntött, bronz, mgt.
316. MICKIEWICZ ADAM III. változat, kör, 83. mm., kétoldalas, öntött, bronz.
317. DR. KORÁNYI FRIGYES, 82—83. mm., kör, kétoldalas, öntött, bronz.

Madarassy Walter érmeinek jegyzékét 1932-ig a Huszár—Procopius: Medaillen und Plakettenkunst in Ungarn Bp. 1932. 3435—3479. sz-ig foglalja magában, hol 44 db érem szerepel. Ezen jegyzéket folytatja napjainkig a fenti kiegészítés.

Rövidítések: ÉKE = Éremkedvelők Egyesülete. — IM = Irodalmi Múzeum. — mgt. = magántulajdon. — MNG. = Magyar Nemzeti Galéria. — MNMÉ. = Magyar Nemzeti Múzeum Éremtára. — PM. = Parlamenti Múzeum. — TSZ. = Turista Szövetség.

A jegyzék összeállításában való szíves segítségért ezúttal mondok köszönetet az érmek készítőjének, Madarassy Walternek és Szigeti István érmészeti kutatónak.

Soós Gyula

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

A munkácsi pénzverde bérleti szerződése

(1624)

Bethlen Gábor korában folyt pénzverés Munkácson. Amit erről tudunk — csak elszórt adatokról van szó —, összeállította 2 tanulmányában Huszár Lajos.[1] Tárgyi emlékét őrzi ennek a pénzverésnek a nem ritka széles garas. Verdejegye M-M, évszáma 1624.[2]

Éppen ezért teljes terjedelmében közöljük az 1624. máj. 20-án keltezett pénzverési szerződést. A szerződés 2 évre szólt, tehát vagy nem működött a verde 2 évig vagy mindvégig ugyanazzal az évszámmal verte a széles garasokat lengyel ezüstből. A szerződésen kívül még 5 későbbi adatot is közlünk, melyek bizonyítják, hogy a verde felszerelése — legalább részben — Munkácson maradt.

é. n. (XVII. sz. első fele) „Lakatos Janos, az előtt munkácsi pénzverő" OL. Kam. Rákóczi lev. rksz. B. 1606. n. 40.

1627, Munkácsi inventarium. „Münczhazhoz valo vas kalan n. 1." uo. B. 1608. p. 623.

1638. Munkács. „Münczhazhoz valo Sutu n. 1. Münczhazhoz valo rudvas n. 2." OL. U. et C. fasc. 152. n. 9.

1645. „Münczház. Pénzverőhazhoz valo vas eörögh n. 2." uo. B. 1608. p. 623.

1688. jan. 20. Munkácsi inventarium.

„Per hanc inventationem fide mediante redditae sunt formae Monetariae, in frustis 10. Frusta confecti pro quinquagenariis grossis. Argenti 2 longa et breviora. Item in uno sacculo fragmenta male cusorum Nummorum".

OL. Lymbus III. fasc. 28(XVII. sz.)

*

Kassa, 1624. máj. 20. Bethlen Gábor bérbeadja a munkácsi pénzverést Koyth (Koyet) Jakabnak, Kerl(o) Anateliusnak és társainak 2 évre, hogy Munkácson külföldi ezüstből 5 dénárosokat verjenek.

Contractus super Re Monetaria Munkacziensi etc.

Nos Gabriel etc.: Memoriae commendamus: Quod nihil in hoc statu nostro, in quo singulari Dei Optimi Maximi nutu et providentia, ac communi Regnicolarum voto et suffragio constituti sumus, nihil inquam magis expetivimus, quam ut sopitis undique belli tempestatibus Imperio nostro subjectos almae pacis radys investiremus, et partim singulari nostra sollicitudine, partim paterna benignitate, quibus universos prosequimur, Ditiones Nostras varys bellorum motibus, externarumque gentium irruptionibus vastatas, desolatas, diversarum nationum concursu et concessione restauremus, ut majoribus in dies sumptis, incrementis pristinisque receptis viribus, belli pacisque trophaeis conspicue, veterem adaeqent gloriam. Itaque ut desiderati hujus voti compotes redderemur, ac variarum gentium concursu, ditiones nostras excoleremus, accedente singulari intercessione Dominorum Consiliariorum nostrorum, cum egregiis Jacobo Koyet, Anatelio Kerlo caeterisque eorundem factoribus et adjunctis socys ratione Domus Cusoriae in oppido nostro Munkacziensi et Comitatu de Beregh, proprys illorum expensis erigendae in hunc devenimus Contractum: cujus quidem series hisce in Articulis subsequitur.

I. Ut praesens Contractus duorum dumtaxat annorum decursu duret, ac vim roburque habeat; solitisque immunitatibus rerum Cusoriarum, liga ac pondere monetarum, instar Cusoriae Domus Cassoviensis gaudeat, clementer decrevimus.

[1] *Huszár Lajos:* A munkácsi pénzverő működése és a pénzrontás kora Erdélyben. (A Bécsi Magyar Történeti Intézet Évkönyve 1934.) és Bethlen Gábor pénzei. Kolozsvár 1945.

[2] *Unger Emil dr.* Magyar Éremhatározó. Erdély I. 340. sz. Csak az 1623. évből említi, de téves az, mert a N. M. Éremtárában csak 1624. évből van 2 darab.

II. Proventus ex hac Domo Cusoria ex receptione grossorum Polturak Bitkovszky nominatorum, ac loco eorundem ex vicinis regnis inducendorum Thalleros et Argenti emergens incussione grossorum quinque denariorum, bona et justa liga, ut instituatur, statuimus.

III. Licet pretium solidorum Imperialium Tallerorum caeterarumque monetarum ex consensu Statuum et Ordinum jam immutari non possit: nihilominus tamen, si vicinis Regnis mutatio super valore pecuniarum subsequetur, ex consensu Regni bono publico consulemus.

IIII. Ut noviter cudendorum quinquenariorum grossorum pretium in sua quantitate, denarys videlicet Hungaricis quinque continetur, nec pondus ac valor eorundem intra tempus praesentis contractus mutetur, benigne indulgemus.

V. Et quoniam ex bonis nostris in limitibus Regni Poloniae existentibus haud exigua summa grossorum Polturak nuncupatorum annuatim nobis subministretur, ut intra decursum unius anni solummodo octo millia florenorum Hungaricalium in polturis recipiant, eaque summam in grossis suis quinarys nobis persolvant, benigne annuimus.

VI. Ne vero operary ipsorum, quos ex vicinis Regnis pro necessitate Domus Cusoriae induxerint, in alias Cusorias Domus nostras, Rivulienses aut in Transilvaniam abducantur, sed in usibus ipsorum relinquantur, gratiose decernimus. Idem etiam ex parte eorum fiet.

VII. Ut autem celeriori progressu susceptum opus exurgere valeat, pro commoditatibus loci hoc est ligna solummodo pro extruenda domo et necessarys instrumentis ligneis ex silvis nostris, proprys suis laboribus et expensis advehi curabunt, locusque in quo Mola, citra damnum tamen et incommodum jam erectarum, proprio eorundem apparatu, pro sustentatione laboratorum erigatur in eodem territorio nostro Munkacziensi commodus assignabitur.

VIII. Ac ampliori erga praelibatos Monetarios gratiae et munificentiae nostrae argumento, ut majori cum fructu progredi valeant, ex possessionibus nostris, Domui Cusoriae vicinioribus possessionem unam 50 Colonorum cum omnibus (quos extraordinario quopiam labore nequaquam aggravabunt) reditibus, proventibus ac emolumentis, de jure et ab antiquo ex eadem provenire solitis, eisdem assignabimus, aut si commode praetacti 50 Coloni ex possessione una assignari nequiverunt, diversis ex possessionibus eodem numero assignabuntur, ea ratione, ut ex ys decem proprys jumentis et curribus, reliqui vero manuarys laboribus inserviri possint: Ita tamen ut annuatim 1500 florenos Hungaricales nomine arendae numerare et assignare nobis tenerentur.

IX. Si quae autem res, in Regnis et Ditionibus nostris venales propter illas, de quibus jam contractus est initus, aut ad praesens iniretur, fuerint propositae, ut ante omnes alios primum jus coemendi illas habeant, ysque coemptis ac ex regno Poloniae loco earundem alias quaestui aptas (solutis semper de Jure solvendis) educendi et inducendi facultatem habeant, concedimus.

X. Super argento, chalybe, tartaro, ad necessitates Domus Cusoriae invehendis nulla quidem Tricesima exigetur, ab alys autem inferendis, et educendis Mercibus, praestanda de Jure solvere tenebuntur.

XI. Ut autem secure argentum ex Polonia inferre, hinc vero grossos Polturak educere valeant, proprys expensis, sufficientes interteneri Milites permittentur.

XII. Pro tutiori vero pecuniae e Domo Cusoria provenientis conservatione Argenti illati, aliarumque rerum Custodia, locus idoneus in Arce nostra Munkachiensi eisdem attribueretur.

XIII. Et quia saepe nonnulli e vicinis provincys et ditionibus adulterinam inducere pecuniam, justam autem efferre non reformidant, severam in tales, si vigiliantia eorum continuabitur, animadversionem publico nostro edicto instituemus.

XIV. Pro praesenti autem primo anno, e Domo Cusoria ratione Regalis Census, 25 milium florenorum Hungaricalium Summam, pellium Sabellinarum subducturas, pro duabus vestibus ac mille ulnas panni generis Anglici praestantioris, cuiusvis coloris, duobus in terminis, nobis exolvere obligabuntur; ita ut expletis semper 6 Mensibus, altera medietatis solutio continuetur, Pelles autem Sabellinas, ac mille ulnas panni Anglici mature singulis Annis assignare tenebuntur.

XV. Ut autem universi et singuli Domus Cusoriae Operary ysdem immunitatibus, observantys, legibus, liberoque Jure, quibus etiam aliorum Regnorum Monetary, Cusores utantur, nec aliorum Judicatui subsint, praeterquam suorum Principalium, legibusque antiquitus ipsis consuetis dirigantur, benigne indulgemus. Verum ob majorem Monethariorum securitatem Inspectoris per nos penes ipsos constituti auxilium, in quibus opus fuerit, requirent.

XVI. Et ut omnia felici ac legittimo ordine decurrant effectuatio hujus Contractus, Censusque Regalis Pensio a prima die Mensis July Anni 1624. praesentis incohabitur(!) ac ultima Juny subsequentis anni 1625. terminabitur. Actum Cassoviae 20 Mensis May 1624.

OL. Gyulafejérvári kápt. Liber Regius XI. k. 58—59 p.

Horváth Tibor Antal

Pénzérték- viszonyok kecskeméti tanácsi jegyzőkönyvekből

Anno Domini 1690. die 6. Augusti
Deliberatum est
1. Az Császár ő Fölséghe Tallérát, Francziai Tallért, Greczi Tallért minden ember hét hét öregh garasban el vegye.
2. Az Keresztess Tallért flo 2. idest két forintban
3. Az Aranyat 14 öregh garasban.
4. Az Török aranyat 12 öregh garasban
5. Az Oroszlános Tallér-t 5 öregh garasban
6. Az Zolotát 3 öregh garasban
7. Az 12 Polturást ugyan 12 polturában
Sub poena flo 12. (TJ. 1690. 15. o.)

1598—1600 év. Forint = mindég 100 dénárral vagy pénzzel számitatott
Arany = 170, 178 legtöbbnyire 180 pénzével
Tallér = általában 105 dénárba számittatott

1752. év 1 Tallér = 1 f 30 kr = 90 kr
1 forint = 60 kr
1 máriás = 17 kr
1 peták = 7 kr
1 garas = 3 kr
1 denár = ?

1763. évben 1 körmöci arany = 4,2 forint/4 f. 12 kr

Eo Felsége onnan felyül adott Parancsolattya szerént az Marias es ket fejü sasos garasok follyanak tizenegy Polturákban ezeken kivül akarmicsodasok legyenek is csak tiz Polturákban sub Poena f. 6."
TJ. 1695. XII. 27. II. K 536 o.

Monéták folyása ez. Az forintos tsak ugyan forintos. Az Császár tall. gr. 8. Az 25 pinzes 6gr. Az Arany 4 forint. Az Török arany 3 forint. az tiz pénzes tizenkét pénzben. az 5 pénzes 6 pinzben.
TJ. 1693. XI. II. K. 402. o.

Sőtér v. ispán levelében: 1693. V. 3.
Mit parancsollyon kgylmes Urunk eö Felsége az pénzeknek folyása felől . . . ezentul az jó keresztyén aranyak négy németh forintban, az jó ezüst tallért két forintban, az tiz polturas garast tizen hét kraiczárban, az negy polturás császár garasát hét kraiczárban agya és vegye kgytek. TJ. 1693. II. k. 321. o.

Dénár, öreg garas, kis garas (1692)
öt grajczár azaz nyolc pénz (1700)
három kis garast, ugymint 9 krt (1701)

Szabó Kálmán

Korai éremaukció Kolozsváron

A 18. század vége felé meginduló magyarországi újságok, mind a magyarnyelvűek, mind főképpen a németek gyakran hirdetik éremgyűjtemények eladását. Mivel az ország fővárosa ekkoriban Pozsony volt, az országgyűléseket is főleg ott, elvétve Budán tartották, érdemes volt a pozsonyi újságban hirdetni az ilyen alkalmat. Ezeknek a gyűjteményeknek szabott ára szokott lenni, de előfordulnak árverések is. 1811-ben a Gyorgyovánszky hagyaték árverésén Pozsonyban (Schöndorfer Strasse 442) szerepelnek ezüst emlékérmek (silberne Denkmünzen).[1] 1814-ben az Ovicz-házban tűznek ki árverést, amely vonatkozik ezüst és rézpénzekre is (Silber- und Kupfermünzen).[2]

Ezek szerint elég korainak kell neveznünk egy kolozsvári árverést 1820 január 20-i keltel, itt nem a szokásos kótya-vetye, vagy licita elnevezést használják, hanem így szerepel:

[1] Pressburger Zeitung, 1811. 16. szám
[2] U. a. 1814. 116. lap.

aukció. A Hazai és külföldi tudósítások 1819. évfolyamának második kötetében a 48. számhoz csatlakozó hirdetésekben olvasható a következő:

„Jelentés eladó Aranyokról. Kolozsvárról. Itt a Reformatum Collegium udvarán találtattak némelly Aranyok, midőn 1808-ban építésre való matéria keresés végett, a régi fundamentomok ki hányattak. Ezen aranyokat a Felséges Udvar, a fenn álló rendelések alól kivévén, önnön részét is méltóztatott kegyelmesen, a Collégiumnak vissza ajándékozni. Meg tartották vólna azokat igen jó szívvel a Collegium Elöljárói a Museum számára, de nem engedték a terhes szükségek. — Ugyan is az 1795-béli nagy égésben el pusztult, s az után újra épülni kezdett Collégium épületének, még számos ezereket el nyelő hijja vagyon. Nem lévén azért semmi egyéb kutfő az épület bé végzésére, kéntelenittetnek ezeket Auctio útján áruba bocsátani, melly itten az emlitett Collegiumban a jövő 1820-ik esztendő Januáriusának 20-ik Napján, dél előtti tíz órakor, és, ha úgy jő, a többi következendőkön is fog tarttatni. Méltóztassanak a Kedvellők, személyesseik által; vagy a hogy jónak találják, meg tenni eránta rendelkezéseiket. Az Aranyok egyszeriben fizetendő kész pénzen fognak adattatni, a Váltó czéduláknak cursusa szerént. Özveséggel egy summában is meg lehet, ha kinek tetszenék, venni.

Az Aranyok nemei: Ulászló, Mátyás, II. Lajos, Zápolya János, Ferdinánd, Isabella, Maxim. II. Rudolf Királyok idejére tartoznak. Vannak Lengyel Aranyok is István és Sigmond Királyoktól; valamint Szalczburgi, Wratislawi, Velenczei Aranyok is. Nevezetesen István Lengyel Királyé 50 darab, Velenczei 18. Rudolf Kir. és Tsászáré 29, Erdélyiek 1572-ik esztendőtől 1597-ikig számosak. Egyébaránt mind simpla Aranyok."

Az értékes leletet nyilván úgy rejtették el 1600 körül a 15 éves háborúk idején.

A pesti újsággal szemben nagyobb elterjedése lehetett a Bécsben megjelenő Magyar Kurirnak, mert abban, mivel nyilván a császárvárosban élő magyar arisztokrácia kezébe az került, a hirdetés megjelent ugyan, de a szóban forgó pénzeket sokkal részletesebben ismertette az 1819. évi november 5-i szám toldaléka. Az első bekezdést ugyan szó szerint átvette a lap, de azután új bekezdésben így folytatja:

„Az említett aranyok simplák egyen kivül, és igy következnek:

		Darabszám
1.	Wladislaus D. G. R. Ungarie S. Ladislaus Rex	1
2.	Ladislaus D. G. R. Ungarie S. Ladislaus Rex	1
3.	Mathias D. G. R. Ungarie S. Ladislaus Rex	1
4.	Mathias D. G. R. Ungarie S. Ladislaus Rex	1
5.	Mathias D. G. R. Ungarie S. Ladislaus Rex	1
6.	Wladislaus D. G. R. Ungarie S. Ladislaus Rex 15.5	1
7.	Ludovicus D. G. R. Ungarie S. Ladislaus Rex 1518	1
8.	Ludovicus D. G. R. Ungarie S. Ladislaus Rex 1521	1
9.	Ludovici D. G. R. Ungarie S. Ladislaus Rex 1524	1
10.	Joannes D. G. R. Ungarie S. Ladislaus Rex 1537	1
11.	Joannes D. G. R. Ungarie S. Ladislaus Rex 1539	1
12.	Joannes D. G. R. Ungarie S. Ladislaus Rex 1540	1
13.	Ferdinandus D. G. R. Ungarie S. Ladislaus Rex 1545	1
14.	Ysabe D. G. Reg. Unga. 1558. Johann Sigism. R. Ung. S F V	1
15.	Ferdi. D. G. El. Ro. Im. S. Au. GE. Hun. Bo. cet. Rex. In. Hi. Arch. Au. e. C. 1561.	1
16.	Eadem inscriptione 1564	1
17.	Max. II. D. G. El. Ro. I. S. Au. GE. Hu. B. R. S. Ladislaus Rex. 1570. K. B.	1
18.	Eadem inscriptione 1572. K. B.	1
19.	Eadem inscr. 1574. H. S.	1
20.	Eadem inscr. 1575. K. B.	1
21	Mon. Transil. C. B. D. S. 1579. Patrona Ungarie.	1
22.	Eadem inscr. 1580.	1
23.	Mon. Or. Transilva. Ung. Patrona Ungarie	13
24.	Mon. Tran. III. Sigi. B. D. S. 1572 Patrona Ungarie	1
25.	Idem Nummus diversorum annorum usque ad 1597	55
26.	Mon. Ord. Belg. Foeder. Ad. leg. Imp. Concordia res parvae crescunt Gel.	10
27.	Mo. no. Aur. Domi. Westfis diversorum annorum	33
28.	Bononia docet. S. Petrus	1
29.	Carolus D. G. Archidux Austriae et Carinthiae 79	9
30.	Mone. no. aur. Civi Gedauensis — 79 Stephan. D. G. Rex. Pol. Du. Pruss	1
31	.Idem de 1580—85—86 hic. n. 3.	5
32.	Stephann. D. G. Rex Po. Pru. S. Ladislaus Rex 1586	7
33.	Sigismund. III. D. G. Rex. Pol. D. Pruss. Mone. no. Aur. Civi Gedauensis 1588	2

34. Idem. 1594 1
35. Mone. nova Aure. Reichstein. Guilel. Guber. G. Dom. Rosemb. 1
36. Mone. aure. Reichstein. Joach. Hen. Jo. Ge. D. G. Münster 1545 1
37. Mone. aure. nova Reichstein Johann. D. G. Dux Muns. Sle. Ols. Com. Gl. 1557 1
38. Michael D. G. Eps. Sal. A. S. L. S. Rupertus Epus 1
39. Rudol. II. Impe. Augus. P. I. Decret. Wolf. Theod. D. g. Av. Eps. Sal. Ap. S. L. 1588. Duplex 1
40. Mo. Aur. Wratislaviensis 1548. S. Wenceslaus D. B. 1
41. Monetae Reipub. Venetiarum diversorum annorum 18
42. Sig. I. Rex Po. Do. To. Pruss. 1533 Justus ut palma florebit C. S. 1
43. Georg Frid, D. G. M. Br. Dux. Pruss. Mone. nova aurea Duca. Pruss. 1587 4
44. Rudolphi II. Imp. Monetae divers. annor 29

Sajnos nincs rá adatunk, hogy az aukció hogyan végződött és egyben maradt-e a gyűjtemény vagy szétszóródott.

Csatkai Endre

Mád város papírszükségpénzei 1849-ben

Aprópénz szűke miatt Mádon kibocsátott és 1849. július 17-éről keltezett papírszükségpénzek közül eddig csak a 2 ezüst krajcáros pénzjegy volt ismeretes gyűjtői körökben. 1957. év folyamán kezünkbe került a város rendes tanácsgyűlési és bírói határozata, amely éppen a papírszükségpénzek bevezetéséről intézkedik és ebből nyilvánvalóvá vált, hogy nemcsak 2, hanem 6 ezüst krajcárról szóló papírszükségpénzek is bocsáttattak forgalomba.

A fentiek igazolására bemutatjuk az egyébként igen érdekes pénztörténeti dokumentumot teljes egészében.

„1849-ki Július 12-kei tartatott Köz gyűlésben.

Felterjesztvén fő Bíró úr által az hogy az aprópénz szűke miá a nép között naponta több fel akadások álnak elő és e miatt a nép még azon kedvetlenséget is kéntelen tapasztalni, hogy minden pénze mellett is nem tudván tápszereket bé vásárolni éhséggel küzd — hogy tehát e bajon a város kebelén belül segítettessék

Indítványozza

Mi szerint több városok példájára apró nyugtatotskák jelesen 2, 6 krajcárosok ppénzt jegyzők nyomattatnának — melyek a város házánál ki tserélés útján Országos Magyar Kormány által kibocsájtott bankójegyekért osztatnának ki a bé tserélt bankjegyek ezen Bank alapjául fektettessenek bé — a azon nyugtatotskák aprópénz hijjányát pótolván a nép közt szám szerint kész pénz értékben forgalomba tétetvén s viszont ismét a Bank alapját tevő Magyar Bankjegyekért fognak bé tseréltetni, úgy hogy mindíg annyi magyar bankjegy fog feküdni a Bankba mennyi nyugtatotska forgalmazódik a nép közt. Ezen indítvány minden részben megvittatván — kifejlődött az, hogy ez által aprópénz hijjányát lehetvén tsak pótolni és semmi Országos jog részét általa még nem is árnyékoltatik, ellenvetés nélkül elfogadtatott következő szabályozzással

1. ször 2 és 6 krajcáros utalványkák p. pénzt képezők nyomattassanak megkülönböztetésül különböző alakban, ezek Magyar Bankjegyekért (vagy más forgalomba levőkért), ki tseréltetnek és ismét vissza 1000 p. ft. értékig, de ezek közül most először tsak 500 p. ft-ig tétetik forgalomba s ha szükség a többi is. Az utalványok alá, hogy senki ne utánozhassa, ellenőrségbe a fő Bíró és a Jegyző írják alá magokat.

2. szor. (Bankárnak) pénztárnoknak t. Cz. Matyassovszky Kálmán úr megválasztatván a már aláírt utalványokat a ki tett mennyiségbe átvévén — számozza — és a fent írt módon a bé és ki tseréléseket eszközlendi — következően.

3. szor. Vasárnap reggeli 7 órától 10 óráig, tsütörtökön 6 órától 11 ig.

4. szer. A nyomdai költség alá írási úton fogván eszközöltetni, és ha illy módon ki nem kerülvén, az Örök váltásokból öszve tett pénztár, melly egyedül a Tanátsot illeti lész szíves a költséget ki egészíteni.

5. ször. Folyamatja ezen utalványoknak, hogy meddig terjed a körülmények határozandják mire nézve, ha megszűntetése elő áll ismét közgyűlésileg zárt határ idő rendeltetik és közhíré tétetik — Mi szerint ki ki a nálla lévő nyugtatokat kész folyamatba lévő, a bankba letett pénzért bé tserélünk.

Formája ezen utalványnak.

Szám Utalvány

2. v. 6. krajcár — melly apro pénz Szüke miatt Mádon forgalomba tétetik a bankóval mindenkor bé váltatik. Kelt Mád Julius 12. 1849.

Golenits Antal fő bíró Bodolay János h. jegyző."

A hivatkozott városok Sárospatak (1849. július 5), Olaszliszka (1849. július 10), Erdőbénye (1849. július 11.) és Nagytolcsva (1849. július 12.) voltak, ezekhez csatlakozott később Bodrogkeresztúr is (1849. július 18). A pénzjegyeket a sárospataki nyomdászok készítették valamennyi felsorolt város részére, amire a szöveg csaknem szószerinti azonosságából, valamint a díszítések hasonlóságából következtethetünk.

A mádi pénzjegy szövege kisebb eltéréseket mutat a tervezettől és keltezése is öt nappal későbbi, 1849. július 17-i.

Érdeklődéssel várjuk, hogy hol fog felbukkanni az első 6 krajcáros mádi pénzjegy, aminek létezéséről eddig nem volt tudomásunk.

Dr. Kupa Mihály

ÉREMLELETEK

melyek a Magyar Nemzeti Múzeum Éremtárában kerültek feldolgozásra

Bér (Nógrád m.) XVI. századi ezüstpénzek, utolsó előforduló évszám 1598. Összesen 2594 db. *Magyarország* II. Lajos, denár, CNH. II. 306A K—A 1520, 1521 (2), 1526 (3), 1527 K—B 1525, 1526, K—β 1525, 1526 (2), L—K 1527, I. Ferdinánd denár, H—P 1552, K—β 1528 (3), 1529 (5), 1530 (2), 1531 (3), 1532 (3), 1534 (8), 1535 (8), 1536 (8), 1537 (8), 1538 (10), 1539 (6), 1540 (12), 1541 (5), 1542 (8), 1543 (13), 1544 (10), 1545 (25), 1546 (22), 1547 (21), 1548 (22), 1549 (36), 1550 (32), 1551 (19), 1552 (25), 1553 (32), 1554 (26), 1555 (19), 1556 (28), 1557 (30), 1558 (25), 1559 (17), 1560 (9), 1561 (15), 1562 (21), 1563 (25), 1564 (24), 1565 (13), bizonytalan (11), hamis (7), N—C 1554, 1555 (2), Miksa denár H—S 1570, 1575, K—B 1565 (10), 1566 (26), 1567 (23), 1568 (30), 1569 (22), 1570 (37), 1571 (33), 1572 (25), 1573, 1574 (21), 1575 (38), 1576 (48), 1577 (43), 1578 (52), hamis (3), obulus K—B 1575, Rudolf denár K—B 1578 (3), 1579 (51), 1580 (72), 1581 (52), 1582 (22), 1583 (41), 1584 (50), 1585 (56), 1586 (48), 1587 (29), 1588 (38), 1589 (49), 1590 (56), 1591 (41), 1592 (42), 1593 (61), 1594 (55), 1595 (54), 1596 (66), 1597 (9), 1598 (11), bizonytalan (18), hamis (8), N—B 1581, 1582, *Erdély* János Zsigmond denár N—P 1556, *Moldva* Johannes Heraclides denár S—M 1562, *Csehország* II. Ulászló weisspfennig é. n. (50), II. Lajos weisspfennig é. n. (6), I. Ferdinánd weisspfennig é. n. (22), császári címmel é. n. (11), 1562 (3), 1563 (6), 1564 (2), Miksa weisspfennig (1566 (2), 1567, 1568, 1569 (4), 1570, 1571 (2), 1572 (2), 1573, 1574 (2), 1575 (2), 1576 (3), 1577, Budweis-i veret 1570 (2), kis címer jeggyel 1576, bizonytalan (2), Rudolf tallér Kuttenberg 1596, weisspfennig 1578, 1579, 1580 (2), 1581, 1582 (2), 1583 (3), 1584, 1586, 1589, 1591, 1592, 1593, 1594, 1595, 1596, hamis, *Tirol* Ferdinánd fhg. (1564—95) tallér, *Salzburg* Ernst zweier 1540, Johann Jakob zweier 15?? *Brandenburg* Joachim és Albert garas 1508, II. Joachim garas 1541, *Porosz hercegség* Albrecht garas 1531 (5), 1532 (4), 1533 (3), 1534 (4), 1535, 1537 (2), 1538 (10), 1539 (4), 1541 (8), 1542 (12), 1543 (7), 1544 (5), 1545 (10), 1546 (3), 1547, 1545 (hamis), *Szászország* Ernestinifőág Friedrich Johann (1486—1525) löwenpfennig Schleger IV. t. 47, *Glogau* I. Zsigmond garas é. n., *Liegnitz—Brieg* II. Friedrich garas 1542, 1543 (2), 1544 (7), 1545 (2), bizonytalan, *Stolberg* II. Ludwig garas 1555, *Braunschweig* város, garas 1550, *Hildesheim* város garas 1550, *Nürnberg* város fél solidus é. n. Appel IV. 2316, *Lengyelország* Wladislaus félgaras (2), IV. Kázmér félgaras (27), János Albert félgaras (82), Sándor félgaras (57), I. Zsigmond garas 1527 (8), 1528 (5), 1529 (4), 1545, 1547 S—T (3), 1548 S—T, félgaras é. n. (5), 1507 (11), 1508 (8), 1509 (10), 1510 (9), 1511 (4), bizonytalan (11), Báthori István garas Báthori címerrel 1579, III. Zsigmond dutka HC 796. 1588, HC 869. 1592, HC 885. 1593 (2), HC 889, 1593, HC. 938. 1595 (2), HC 936. 1595, HC 944. 1595, HC 943. 1595 (2), HC 973. 1596 (2), HC 975. 1596, HC 1013. 1597 (3), *Litvánia* Zsigmond Ágost dutka j. n. 1568 (2), Báthori István dutka j. n. 1586, *Porosz—Lengyel* I. Zsigmond garas 1528, 1529 (3), 1530 (9), 1531 (5), 1532 (3), 1533 (6), 1534 (5), *Riga* III. Zsigmond dutka 1592, 1596, *Danzig* I. Zsigmond garas 1531 (4), 1533, 1534, 1535, 1538 (2), 1539 (3), *Elbing* I. Zsigmond garas 1535, 1540 (2), *Schweidnitz* II. Lajos félgaras 1518, 1520 (6), 1522, 1523 (2), 1525 (4), 1526 (23), bizonytalan (3), *Törökország* III. Murád akcsa 984 = 1574.

K.

Solt (Pest m.) 170 db XVII. századi 15 és 6 kr. Utolsó évszám 1714. *Magyarország* I. Lipót 15 kr C—H 1695, 1696, K—B 1662, 1663 (5), 1665, 1674, 1675 (2), 1676 (3), 1677 (6), 1678, 1679 (3), 1681 (4), 1682 (2), 1683 (2), 1684, 1685 (2), 1686 (4), 1687 (2), 1688 (2), 1689 (4), 1690 (3), 1691 (3), 1692 (4), 1693 (4), 1694 (2), 1696, N—B 1696, bástya—CG 1674, 1676, 6 kr K—B 1669, 1670, 1671 (2), 1672, 1673, 1674, 1682, *Alsóausztria* I. Lipót 15 kr CA 1661 (3), 1662 (6), 1663 (4), 1664 (13), * 1674 (2), 1675 (2), MM 1693, j. n. 1695, 1696 (2), 6 kr * 1674, MM 1687, 1689, 1690 *Neuburg a/Inn* 15 kr △ 1664 (2), *Stájerország* I. Lipót 15 kr IA—N 1675, 1678, I—A 1694, 1695 (2), *Karinthia*. I. Lipót 15 kr. 1696, 6 kr G—S 1670, *Csehország* I. Lipót 15 kr horgony 1664, P. M 1694, G. E 1694, *Szilézia* I. Lipót 15 kr G—H 1662 (5), 1663, 1674, bizonytalan évszám, S—HS 1664, M. MW 1693, 1694 (4), 1696 (2), C. B 1694, 6 kr SHS 1676, 1677, 1684, *Mainz* I. Lipót 15 kr */VB—W 1685 (3), *Würzburg* I. Lipót 15 kr α 1685, *Tirol* Zsigmond fhg. 15 kr 1664 (2), I. Lipót 1694 (5), *Liegnitz—Brieg* Ludwig 15 kr 1663, Christian 15 kr 1663, 1664 (2), Georg 15 kr 1664 (3), *Württemberg—Öls* Sylvius Friedrich 6 kr S—P 1674, *Olmütz* II. Károly 15 kr 1687, 1693, 1694, 6 kr 1674, Wolfgang 6 kr 1714

K.

Esztergom—Kovácsi (Komárom m.) 29 db XIII. századi ezüstérem. *Magyarország* III. Béla denár CNH. I. 263 (3), brakteáta CNH. I. 272 (12), CNH. I. 275 (3), *Friesachi denár* Luschin 8, L. 10, L. 15, L. 23, L. 25, L. 198, L. 204, L. 205 (2), L. 214, L. 262, töredékek.

H.

Esztergom (Komárom m.) 115 db XVI. századi aprópénz. Utolsó évszám 1596. *Magyarország* Rudolf denár 1579 (4), 1580 (6), 1581 (3), 1582 (5), 1583 (4), 1585 (4), 1586 (2), 1587 (6), 1588 (2), 1589 (5), 1590 (8), 1591 (6), 1592 (9), 1593 (7), 1594 (21), 1595 (3), 1596 (7), bizonytalan (6). A lelet lelőhelyétől 3 m távolságban került elő a következő érem: *Modena* Cesare d'Este (1597—1628) giulio cf. CNI. 9. XVIII. t. 22.

H.

Lövőpetri (Szabolcs-Szatmár m.) 2389 db XVI. századi apropénz. Utolsó évszám 1565. *Magyar denárok* II. Ulászló CNH. II. 278A K—G 1514, II. Lajos CNH. II. 306A C-liliom 1526, A—V 1526 (2), B—A 1526 (2), K—A 1521, 1526 (2), K—β 1526 (3), K—B 1526 (2), K—G 1519, L—K 1527, L—V 1526, János CNH. II. 331A C—M 1527, I. Ferdinánd C-liliom 1527, H—P 1552 (3), K—B 1527, 1528 (11), 1529 (11), 1530 (5), 1531 (5), 1532 (4), 1533 (6), 1534 (10), 1535 (21), 1536 (28), 1537 (33), 1538 (32), 1539 (25), 1540 (29), 1541 (39), 1542 (36), 1543 (39), 1544 (48), 1545 (37), 1546 (54), 1547 (61), 1548 (75), 1549 (76), 1550 (86), 1551(92), 1552 (104), 1553 (85), 1554 (70), 1555 (64), 1556 (56), 1557 (90), 1558 (83), 1559 (41), 1560 (74), 1561 (70), 1562 (153), 1563 (144), 1564 (245), 1565 (119), 156 hibás évszám (2), bizonytalan (22), egylapu veret (1), egykorú hamis (19), N—C 1554 (3), 1555 (3), P—H 1531, Miksa K—B 1565 (27), *Erdély* János Zsigmond denár N—P 1556 (7), *Lengyelország* Ulászló (1434—44) félgaras, IV. Kázmér (1445—92) félgaras (3), János Albert (1492—1501) félgaras (4), Sándor (1501—1505) félgaras, I. Zsigmond félgaras 1508 (2), 1510, bizonytalan, *Danzig* I. Zsigmond garas 1540, *Porosz terület* I. Zsigmond garas 1533, *Schweidnitz* II. Lajos félgaras 1524, *Porosz hercegség* Albrecht garas 1537, 1541, 1543, 1545.

K.

Nógrádsáp (Nógrád m.) 2918 db XVI. századi ezüstpénz. Utolsó előforduló évszám 1585. *Tallérok* Magyarország Miksa K—B 1573, 1578, Rudolf K—B 1579, Alsóausztria I. Ferdinánd é. n. sas jeggyel, Tirol I. Ferdinánd é. n., Csehország Miksa joachimstali veret 1576, Batenburg Guilelmus 1559, Berg s' Heerenberg Guilelmus 1578, Braunschweig—Wolfenbütel Heinrich 1564, 1568, Braunschweig—Calenberg Erich 1575, Daventer—Campen—Zwolle 1565, Hamburg város 1566, Hohnstein Volckmar—Wolfgang 1570, Kempten város 1544, Lüttich Gerardus 1568 (féltallér), 1569, 1571, Lübeck város 1559, Mecklenburg—Güstrow Udalrich 1556, Neuss város 1556, Ostfriesland Edzard Johann Christian 1564(2), Stolberg Ludwig 1546, Albert Georg stb. 1576, Szász régi góthai ház II. Johann Friedrich és két testvére é. n., Albertini-ág Mauritius 1549, Augustus 1564, 1567, 1574, Thoren Margaret 1563, 1570, *Magyar denárok* II. Ulászló CNH. II. 278A K—G 1508, 1514, 1516, K—H 1508, II. Lajos CNH. II. 306A A—V 1526, C-liliom 1527, K—A 1526 (2), K—β 1526 (2), I. Ferdinánd H—P 1552 (2), K—B 1527, 1528 (6), 1529 (3), 1530 (3), 1531, 1532 (2), 1533 (3), 1534 (4), 1535 (8), 1536 (10), 1537 (7), 1538 (9), 1539 (3), 1540 (11), 1541 (6), 1542 (4), 1543 (16), 1544 (8), 1545 (16), 1546 (24), 1547 (17), 1548 (19), 1549 (29), 1550 (22), 1551 (23), 1552 (33), 1553 (17), 1554 (18), 1555 (17), 1556 (17), 1557 (26), 1558 (16), 1559 (13), 155? (3), 1560 (8), 1561 (17), 1562 (25), 1563 (20), 1564 (19), 1565 (15), 156?, bizonytalan (3), N—C 1554 (3), 1555, Miksa H—S 1575 (6), K—B 1565 (18), 1566 (36), 1567 (24), 1568 (15), 1569 (23), 1570 (36), 1571 (44), 1572 (38), 1573 (12), 1574 (18), 1575 (56), 1576 (82), 1577 (96), 1578 (127), 157?, bizonytalan (3), Rudolf H—S 1580 (3), K—B 1578 (16), 1579 (92), 1580 (110), 1581 (159), 1582 (26), 1583 (55), 1584 (921), 1585 (274), bizonytalan (15), vegyes töredék (12), egykorú hamis (15), *Erdély* János Zsigmond denár N—P 1552, 1556 (2), *Lengyelország* IV. Kázmér 1444 (92), félgaras, János Albert (1492—1501) félgaras, Sándor (1501—05) félgaras, I. Zsigmond félgaras 1507 (2), 1509, 1511, *Danzig* I. Zsigmond garas, 1531, *Porosz terület* I. Zsigmond garas 1529, 1531, 1532, töredék *Schweidnitz* II. Lajos félgaras 1525, 1526 (3), *Porosz hercegség* Albrecht garas 1533, 1539, 1541, 1547,

H.

Érpatak (Szabolcs-Szatmár m.) XVIII—XIX. századi huszasok, összesen 1190 db. Utolsó évszám 1835. *Magyarország* Mária Terézia K—B 1763, 1764, B/S. K—P. D. 1775, 1779 (2), 1780, Loth. Ferenc K—B 1763 (4), 1764, 1765 (4), BG//EVM—D 1765 (2), BK// S. K—P. D 1765, BN 1765 (2), BO 1765 (2), BP 1765 (4), II. József B// EVM—D 1769 (2), 1773 B// S. K—P. D 1775, 1776 (2), 1777 (2), 1778, 1779 (4), 1780 (2), B 1781 (4), 1782 (6), 1783 (4), 1784 (3), 1785 (7), 1786 (10), 1787 (18), 1788 (6), E//H—G 1770, 1772, E//H—S 1778, E 1784, 1786, 1787, 1789, G//IB—FL 1769, 1772, G 1781 (2), 1782, 1783 (2), 1784 (3), 1785 (2), 1786 (2), 1787 (2), 1790 (2), II. Lipót B 1791 (6), 1792 (7), G 1792, Ferenc B 1792, 1793 (5), 1794 (12), 1795 (6), 1796 (15), 1802 (3), 1803 (11), 1804 (24), 1805 (18), 1806 (26), 1808 (11), 1809 (10), 1811 (3), 1813 (2), 1815 (12) 1818 (18), 1821 (3), 1822 (2), 1823 (5), 1826 (5), 1827 (14), 1828 (14), 1829 (21), 1830 (16), 1833 (2), 1834, E 1793 (5), 1794 (2), 1796 (4), 1797, 1802, 1803 (4), 1804 (3), 1805 (9), 1808, 1809 (4), 1812, 1813, 1814 (5), 1815 (3), 1818, 1819 (2), 1821 (8), 1822 (8), 1823 (6), 1824 (20), 1825 (8), 1826 (13), 1827 (16), 1828 (11), 1829, 1830 (10), 1834, 1835, G 1793, 1794, 1795 (2), 1796, 1797 (2), 1803 (3), 1804 (5), 1805 (2), 1806 (5), 1808 (2), 1809, 1815 (10), 1818 (2), 1820, 1821, 1822 (3), 1823, 1824 (3), 1827 (16), *Ausztria* Mária Terézia j. n. 1756, 1757, 1758, 1761, 1763 (6), 1764 (5), 1765 (11), I. C.—S. K. 1767 (5), 1768, 1769, 1770 (3), 1771, 1772 (3), I. C.—F. A 1774 (3), 1776 (5), 1777 (3), 1778 (2), 1779 (3), 1780 (3), I. Ferenc W.—I 1755, 1763 (3), 1765 (2), II. József A//I. C.—S. K 1767, 1768, 1769 (3), A//I. C.—F. A 1778, A 1781 (2), 1782, 1783 (2), 1784 (2), 1785, 1786 (6), 1787 (2), Ferenc A 1792, 1802 (3), 1803 (5), 1804 (7), 1806 (24), 1807 (3), 1808(27), 1809 (13), 1810 (23), 1811 (11), 1813, 1814 (9), 1815 (6), 1817 (10), 1818 (21), 1819 (6), 1820 (9), 1821 (5), 1822 (6), 1823 (4), 1824 (7), 1825 (18), 1826 (17), 1827 (31), 1828 (15), 1829 (13), 1830 (14), 1831 (6), 1832 (2), *Csehország* Mária Terézia j. n. 1757, 1760, 1763 (3), 1764 (2), EVS—AS 1768, 1769 (2), 1770 (3), EVS—I. K 1776 (2), 1778 (2), 1779, 1780 (4), Loth. Ferenc P—R 1755, 1757, 1759, II. József C//EVS—AS 1767 (2), 1769, 1772 C// EVS—IK 1774 (2), 1776, 1777, 1778 (2), 1779, C 1782, 1783, 1784 (3), Ferenc 1802, 1803 (5), 1804 (6), 1805 (3), 1806 (10), 1808 (3), 1809 (3), 1815, 1827, 1830, *Tirol* M. Terézia j. n 1765.A—S 1772, VC—S 1775 1776, 1778 (9), 1779, 1780, II József F//A—S 1770, 1771, 1774, F 1783, 1786 (2), 1789, 1790, II. Lipót F 1792, Ferenc F 1793, 1794, 1803, 1804 (3), *Burgau* II. József H//S—C 1769, 1771, 1772 (2), Ferenc H 1792, *Lombard—Velence* Ferenc V 1818 (2), *Salzburg* Ferenc D 1808, 1809 (2), *Bajorország* Max Josef j. n. 1763 (2) * 1763 (2) + 1764 (2), 1766, A//* 1766 (2) 1767, 1769, * 1770, 1773 (3), 1774, j. n. 1801 *Pfalz* Karl Theodor A 1793, *Brandenburg-Anspach* Karl Wilhelm Friedrich 1756, Alexander j. n. 1761 (2), 1762, 1763 (3), S 1763 (2), 1765, W—R/S 1784, 1787, *Brandenburg-Bayreuth* Friedrich C. L. R. 1761 (2), 1762, 1763 (4), Friedrich Christian C. L. R. 1764 (2), 1765 (5), E. S. 1765 (2), 1766 (2), *Nürnberg* város S—F 1761 (2), S—R 1764 (2), 1765 (2), *Frankfurt* város G. PCP. N. 1767, *Fulda* Heinrich N—H 1765, *Salzburg* ers. Hieronymus M 1786, 1794, *Worms* Johann Philipp C—M 1765, *Württemberg* I. Friedrich ILW. 1810 (2),

H. L.

Mánfa (Baranya m.) 122 db XVI századi apropénz, majd hozzájött a pótlólag előkerült 26 db összesen tehát 148 db Utolsó előforduló évszám 1585. *Magyar denárok* I. Ferdinánd K—B 1528, 1529, 1530 (2), 1535, 1538, 1541, 1542, 1544, 1549 (2), 1550 (2), 1552, 1553, 1554 (2), 1556 (2), 1559, 1561, hamis

1564, Miksa K—B 1565, 1566, 1567, 1568, 1569 (2), 1571 (5), 1572 (2), 1573, 1574 (2), 1575 (2), 1576 (2), 1577 (2), bizonytalan (2), Rudolf K—B 1579 (6), 1580 (3), 1581 (3), 1582 (2), 1583 (3), 1584, 1585 (5), *Lengyelország* Kázmér félgaras, Albert félgaras (6), Sándor félgaras (3), I. Zsigmond félgaras 1508, 1511 (2), elvert, garas 1525, 1527, 1529, *Danzig* I. Zsigmond garas 1530, 1533, 1535, *Litvánia* I. Zsigmond garas 1546, 1567, Báthori István 1580, *Porosz terület* I. Zsigmond garas 1529, 1530 (3), 1531 (2), 1532, 1533 (3), 1534, *Schweidnitz* II. Lajos félgaras 1524 (2), 1526, 1533, *Brandenburg—Küstrin* Johann garas 1544, 1545, *Porosz hercegség* Albrecht garas 1531, 1538, 1539 (2), 1541, 1542, 1543, 1545, *Liegnitz-Brieg* II. Friedrich garas 1544, 1546, *Brandenburg-Calenberg* II. Erich garas 1551, *Höxter város* garas 1549, *Nordheim város* garas 1554, A pótlólag előkerült anyagból: *Magyar denárok* János CNH. II. 331A N—I 1527, I. Ferdinánd K—B 1552, 1556. 1557, Miksa 1567, 1568, 1569, 1577 (2), Rudolf 1581, *Lengyelország* Albert félgaras, Sándor félgaras (2), I. Zsigmond félgaras 1507 garas 1528, *Porosz terület* I. Zsigmond garas 1532, 1534, *Danzig* garas 1531, 1540, *Elbing* garas 1534 *Schweidnitz* II. Lajos félgaras 1526, *Porosz hercegség* Albrecht garas 1535, 1543, 1544, *Liegnitz-Brieg* II. Friedrich garas 1542, 1544.

H. L.

Hejőpapi (Borsod m.) 55 db XVIII—XIX. századi huszas, utolsó évszám 1846. *Magyarország* II. József B 1781, 1786, 1787 (3), Ferenc B 1804 (2), 1808, 1828, 1829, 1834, V. Ferdinánd B. 1837, 1838 (2), 1841, 1842 (3), 1843 (3), 1844 (4), 1845 (2), 1846 (3), E 1839, 1840, 1843 (2), *Ausztria* Ferenc A 1803, 1806, 1808, 1809, 1810, 1813, 1814, 1824, 1825, 1828, 1831, 1832 (2), 1835, V. Ferdinánd A 1840, 1841, 1842, *Csehország* Ferenc C 1803, 1827, V. Ferdinánd C. 1837, *Burgau* II. József S. C. 1772.

H. L.

Gödöllő (Pest m.) 22 db XIX. századi tallér. Utolsó évszám 1830. *Magyarország* Ferenc B 1818, 1822 (3), 1824, 1825 (2), 1826, E 1822 (2), G 1821, 1823, *Ausztria* Mária Terézia I. C. — F. A 1780, Ferenc A 1815, 1821, 1830, *Csehország* Ferenc C 1815, *Lombard-Velence* Ferenc V 1818, *Szászország* Friedrich August EDC 1776, IEC 1795, SCH 1805, 1813.

H. L.

Hatvan (Heves m.) XVI. századi denárok. Utolsó előforduló évszám: 1533. II. Lajos CNH. II. 306A K—G 1518 (1) I. Ferdinánd K—B 1528 (7) 1529 (6) 1530 (3) 1531 (2) 1532 (6) 1533 (2) 1534 (7)1535(9) 1536 (8) 1537 (15) 1538 (11) 1539 (13) 1540 (17) 1541 (24) 1542 (25) 1543 (25) 1544 (22) 1545 (36) 1546 (55) 1547 (46) 1548 (53) 1549 (76) 1550 (128) 1551 (86) 1552 (74) 1553 (3) kopott (20) egylapú (1) egykorú hamisítvány 1541 évszámmal (1). Összesen 782 db

G. I.

Érd-téglagyár (Pest m.) 52 db. i. e. I. századi római denár. Bab.I . 47. o. 20., Rev. kormányrúd (1). Bab. I. 67. o. 101 (1), Bab. I. 77. o. 226, AV. az arcon beütött rozetta (1), Aburia Bab. 6 (1), Antonia Bab, I. (1), Caecilia BMC Rom. Rep. 1044 (1), Cassia Bab. 6 (1), Cordia Bab. 1 (1), Cornelia Bab. 54 (18), Cornelia Bab. 54. típus incusus (1), Fabia Bab. 1 (2), Fabia Bab. 15 (1), Lucilia Bab. 1 (1), Mamilia Bab. 6. Av. *M* (1), Mamilia Bab. 7 (1), Maria Bab. 7. Rev. *XXII* (1), Minucia Bab. 19 (1), Papia Bab. 1 (4), Plautia Bab 1 (1), Postumia Bab. 5 (1), Postumia Bab. 9 (8), Servilia Bab. 14 (1), Titia Bab. 2 (1), Tituria Bab. 2 (1).

X

IRODALOM

R. A. G. Carson, M. A. : **Coins of the Roman Empire in the British Museum. Vol. VI. Severus Alexander te Balbinus and Pupienus.** London 1962. 311 oldal, 47 tábla

A katalógus ezen kötete Severus Alexander és Balbinus uralkodása közötti időszak pénzeit dolgozza fel. A munka nagy vonalakban a következő részekre tagolódik: *Általános bevezetés*, a korszak rövid történeti összefoglalása, metrológia és értéktáblázat, az érmek portréi és azok stílusának elemzése, betűtípusok, antik és modern hamisítványok, elő és hátlapi köriratok és az ezek adta kronológiai lehetőségek tárgyalása. *Speciális bevezetés*, minden uralkodóhoz külön. *Katalógus* rész. Továbbá ezekhez kapcsolódnak a bibilografia, gyűjtemények, rövidítések jegyzéke és az index és concordance rész.

Ez a kötet több praktikus változtatást hoz az előző kötetekhez viszonyítva. Így például táblázatban adja melyik uralkodónak milyen görög városokban készültek kolonális bronzveretei. A 12 leletről készített táblázatos statisztikai analízis, a Cohen², RIC és BMC közötti concordance és az érmeknek a táblákon nemcsak verdék, hanem kibocsátások szerint történő csoportosítása nagy segítséget nyújtanak nemcsak az érmek meghatározásánál, de főként a leletek feldolgozásánál.

B. Sey Katalin

R. A. G. Carson: **Coins. Ancient, Mediaeval, Modern.** London. 1962. XIII., 642 l. 64. t.

A numizmatika művelésében és kutatásában a gyűjtők mindenkor nagy szerepet játszottak. Dessewffy Schulek, Jeszenszky — hogy csak a legnagyobbakat említsük a magyarok közül — szerepe közismert. Saját gyűjteményükön kezdve, de azon túljutva történeti és művészettörténeti forrásként alkalmazták minden kor, minden ország gazdasági életének legjellemzőbb bizonyítékát, a pénzt.

A gyűjtőnek erre kell törekednie, mert különben gyűjteménye öncélúvá válik. A gyűjteménye csak eszköz, amelyen keresztül megismeri, sőt tovább kutathatja egy-egy kornak a történetét. Az ismeretnek azonban térben és időben átfogónak kell lennie, mert mindent csak összefüggésében láthatunk tisztán.

Az összefüggések megismerésére ad nagy segítséget Carsonnak a most megjelent könyve. Carson neve a numizmatikai szakirodalomban nem ismeretlen, az ókori éremkutatásban elért eredményei figyelemreméltók. Ezuttal azonban az egész világ pénztörténetét próbálja átfogni. A munkának mintegy 2/3-a az ókorra — görög és római — esik, bizonyítva a szerző szűkebb érdeklődési körét. Ez a munkának a legjobb része. Időrendben végigmegy a görög, majd a római világ valamennyi tartományán, röviden ismertetve pénztörténetét, bemutatva pénztípusait, külön említve az utánzatokat. Ez a rész bennünket — magyarokat — is érint a kelta törzsek görög, majd római típusú pénzverésénél.

A mai nemzeteket földrajzi egységenként tárgyalja. Az egyes országoknál röviden ismerteti a pénztörténetének megértéséhez szükséges történeti eseményeket, majd bemutatja pénztípusait. Általában sikerült jól összefoglalnia egy-egy állam pénztörténetét, azonban vannak hiányosságok, sőt történeti és numizmatikai tévedések is. A német pénzverés bemutatása kevésbbé sikerült, igaz ugyan, hogy a középkori Németország széttagoltsága és a sok helyi pénzverés majdnem lehetetlenné teszi a rövid összefoglalást. Ausztria pénzveréséről azt írja a szerző, hogy az a XI. század vége felé kezdődik a feliratlan denárokkal, amelyekből egyet be is mutat. Ez azonban I. Albert (1282—1308) pénze, tehát mintegy két évszázadnyi tévedés, s ugyanakkor a friesachi pénzverést meg sem említi.

Magyarország pénztörténeti áttekintése általában jónak mondható. Azonban tévesen mondja Vencel királyt Bajornak, s kétségtelenül hiány az erdélyi pénzverés említésének mellőzése.

Ugyancsak hiányos még az ilyen nagy összefoglaló munkánál is, a samanida dirhemverés is.

Azonban mindezek a hiányosságok mellett is értékes és szükséges munkát végzett Carson. Jelentősége, mint mondottuk, főként abban áll, hogy röviden mégis csak áttekinthető a világ pénztörténete.

Végül feltétlenül ki kell emelnünk a művészi táblákat, s a kötet ízléses megjelenését, amiért a kiadót — a Spink and Son céget — illeti elismerés.

Gedai István

Gyula Török : **Die Bewohner von Halimba im 10. und 11. Jahrhundert.** Archaeologia Hungarica XXXIX. Budapest 1962. 4r. 169. o. 100 tábla.

A Bakony hegység nyugati oldalán fekvő és bauxit lelőhelyéről ismert Halimba község határában (Veszprém megye) került feltárásra 1952—1955 években egy nagyarányú temető, mely a vaskorszaktól kezdve a XII. századig rejtett magában sírokat. E hatalmas méretű és impozáns ásatásnak a részletes feldolgozását találjuk a monográfiában, azonban csak a X—XI. századi sírleletek anyagának publikálása itt a cél és ezt az anyagot valóban mintaszerű rendszerezésben tárja elénk ez a monográfia. A nagy irodalmi apparátussal és az elérhető analógiák gondos felhasználásával készült tudományos feldolgozás igen értékes régészeti megfigyeléseket és következtetéseket eredményezett, de a mi célunk a jelen esetben főként az ásatás numizmatikai eredményeinek számbavétele és közelebbi ismertetése. A három fázisban feltárt temető első fázisában a X. század közepe előtti időből származó sírok kerültek feldolgozásra, melyekből nyugati pénzek is csatlakoznak a sírleletek anyagához a honfoglaláskori temetők szokása szerint. A második fázis (X. sz.

vége felé) sírjaiból csak lyukas római pénzek kerültek elő, mint numizmatikai emlékek. A mi szempontunkból a legfontosabbak a harmadik fázis sírjainak éremmellékletei, melyek XI—XII. századi magyar pénzeket jelentenek. I. István—II. Béla korából való pénzek kerültek innen elő és ezek a pénzek pontosan datálják az egész temető korát. A numizmatikai kutatás számára azonban az itt felbukkant érmek az egyszerű tárgyi emlékeken illetve leletadatokon kívül igen nagyjelentőségű tanulságul is szolgálnak. Ugyanis az egyidejű leleteket a lelettérképen összekapcsolva ovális körök jelentkeznek egy központi mag körül s az egyidejű sírokban egykorú érmeket találunk. Tehát a sírok időrendje egyezik a bennük rejlő érmek időrendjével és ez a sorrend megbízható valószínűséggel határozza meg az érmek kronológiai sorrendjét. Ez a felismerés a jövő kutatás számára jelent biztató reményt, mert több hasonló temető anyagának egybevetésével talán sikerül egy újabb módszert nyerni, melynek segítségével nemcsak a XI. századi, hanem esetleg a későbbi iratlan Árpádkori pénzek pontosabb időrendjének a megállapításához is közelebb tudunk jutni.

(H. L.)

Szőke Béla: **A honfoglaló és kora Árpád-kori magyarság régészeti emlékei.** Régészeti tanulmányok I. Budapest, Akadémiai Kiadó 1962. 4r 118 o. XV. t.

Ez a feldolgozás a X—XI. századi hatalmas tömegű régészeti emlékanyagot a korábbi szemléletektől eltérő alapon, főként társadalomtörténeti szempontból veszi vizsgálat alá és így olyan új eredményeket ér el, melyek merőben más világításban vetítik elénk a szóbanforgó két évszázadból fennmaradt emlékanyagot. Részletesen tárgyalja a különböző sírokat és temetőket, majd a sírleletek leletanyagát tárgyi csoportok szerint, és itt kap helyet az érmek ismertetése is. A kitűnő munka eredményeit elismerve, e helyütt nem célunk a monográfia régészeti eredményeit ismertetni, hanem csak a minket érdeklő azon fejezetek taglalására kívánkozunk szorítkozni, melyek a minket elsősorban érdeklő pénzekkel foglalkoznak. Természetesnek tekinthető, hogy ilyen jellegű munkában az érmek legkevésbé, mint numizmatikai emlékek kerülnek vizsgálat alá, hanem főként olyan vonatkozásban szerepelnek, mint részben datálásra felhasználható biztos emlékek, részben pedig mint a régészeti anyaggal szerves összefüggésben álló elsőrangú történeti források. A honfoglaláskori sírokból előkerült éremanyaggal foglalkozva a szerző megállapítja, hogy a sírleletekben római, bizánci, nyugat-európai és arab pénzek fordulnak elő. Ezt eddig is tudtuk, de merőben új eredményeket von le ezek előfordulásából, amikor ezeket a pénzeket a sírok együttesében teszi vizsgálat tárgyává. Megállapítja, hogy a római és bizánci rézpénzek a szegényebb köznépi temetők gyerek és női sírjaiból kerülnek elő. Hasonlóképpen a nyugati és keleti pénzek olyan példányai is, melyek felfüggesztésre alkalmas módon vannak átlyukasztva, szintén a köznépi temetők gyermek és női sírjaiból származnak. Ezzel szemben a nyugati és keleti ezüstpénzek azon példányai, melyek felvarrásra alkalmas módon vannak átlyukasztva, kizárólag a vezető és középréteg sírjaiból származnak, mégpedig a férfi és női sírokból egyaránt. Tehát az ezüstpénznek díszítő elemként való felhasználása a vezető rétegnél vált divatossá és innen húzódott le ez a szokás a szegényebb rétegekhez, ahol gyakran római rézpénz pótolta az értékesebb ezüstöt. Megállapítja, hogy a pénzek ebben a korban semmi esetre sem szerepelnek még a halottak obulusaiként és a felhasználásuk a X. század végére meg is szűnt.

A korai Árpád-korban (XI. század) viszont az egykorú forgalmi pénzek már mint a halottak obulusai kerültek a sírokba. A kereszténység előnyomulása mellett ezek használatának fő okát abban látja, hogy a halottaknak pénzzel való ellátása rangosabbnak látszott, mint az étel-itallal való ellátás, mely utóbbi szokás a pénzek alkalmazásával egyidejűleg valóban meg is szűnt. A magyar példa rövidesen a szomszédos országokban is elterjedt. A szerző megállapítása szerint e szokás virágkora a XI—XII. század fordulóján észlelhető, majd a XII—XIII. században megszűnt. Ezek az új vizsgálatok a sírleletekből előkerült érmeknek így tehát igen fontos társadalomtörténeti szerepet biztosítanak és az éremtani kutatásoknál is kívánatos lenne a jövőben felfigyelni ezekre az új szempontokra. *(H. L.)*

Fehér Géza—Éry Kinga—Kralovánszky Alán: **A Közép-Duna-Medence magyar honfoglalás és kora Árpád-kori sírleletei. Leletkataszter.** Régészeti tanulmányok II. Budapest 1962. 4r. 99. o.

A cím bizonysága szerint is ez az összeállítás a X—XI. század régészeti leletanyagnak repertóriumszerű összeállítása kíván lenni. A lelőhelyek névsora szerint haladva tömör összefoglalásban közli az egyes leletek anyagának ismertetését főbb tárgyi csoportok szerint. A leletekre vonatkozó irodalmi utalások összállításánál lehető teljességre törekszik és gondosan összeállított indexek teszik használhatóvá a nagy szorgalommal összeállított lelet-corpust. A további régészeti kutatások tekintetében megbecsülhetetlen összeállításnak minket érdeklő éremtani vonatkozásait kívánjuk itt röviden vázolni. Eléggé ismeretes, hogy úgy a honfoglaláskori, mint a kora Árpád-kori (X—XII. sz.) sírleleteknek elég gyakori kísérője az érem. A feldolgozás kellő figyelmet szentel a datálás szempontjából gyakran igen lényeges érmek előfordulásának és a sírleletek anyagának ismertetésénél rövid meghatározásban mindig megemlíti az érmeket is. Majd a függelékben külön összeállítás tűnteti fel az érmes lelőhelyek jegyzéket. Így tehát az éremtani kutatók sok haszonnal forgathatják ezt a leletkatasztert, csak az sajnálatos, hogy a magyar pénzek csupán az uralkodók nevei szerint vannak felsorolva. Olyan uralkodónál, akinek a nevére csupán egyetlen éremfaj került kiverésre nincs is semmi probléma, ezzel szemben viszont Salamon, vagy I. László pénzeinél nem lehet tudni, hogy melyikről van szó. Ismerjük a nehézségeket, melyek akadályozzák az előforduló érmeknek Corpus-szerinti meghatározását, részint az érmek rossz állapota, részint pedig a régi feljegyzések hiányos volta következtében, de ahol arra mód nyílt volna, talán mégis hasznos lett volna az érmeket meghatározva közölni. Valószínű, hogy a sírok datálásához régészeti szempontból az uralkodó neve gyakran elegendő adatul szolgál, de bizonyára előfordulnak esetek, amikor nem közömbös, hogy a leletanyag például I. László uralkodása elejéről, vagy végéről származik-e. Ez az összeállítás az éremtani kutatások számára különös jelentőséget nyer azáltal is, hogy a vidéki múzeumokban elfekvő olyan eddig ismeretlen anyag közlését is nyújtja, mely anyag a numizmatikai kutatás számára eddig úgyszólván elérhetetlennek volt tekinthető.

(H. L.)

Gyula László: **Die Anfänge der ungarischen Münzprägung. Annales Universitatis Scientiarum Budapestiensis de Rolando Eötvös nominatae. Sectio Historica IV. 1962. 27—53.**

Széles történeti alapon és beható éremtani kutatások alapján a szerző ebben a tanulmányában bizonyítani kívánja, hogy a Stephanus Rex köriratot viselő (CNH. I. 1.) első magyar pénzeket nem I. István király, hanem már Géza fejedelem kezdte veretni. Így tehát a magyar pénzverés kezdete még a X. századra nyúlik vissza. A sírleletekből előkerült érmek segítségével ismerteti a X. században nálunk előforduló idegen pénzeket és feltételez bizonyos mértékű pénzforgalmat. A történeti forrásanyag taglalásánál középkori krónikás forrásokkal bizonyítja, hogy ezek a források Gézát néha Stephanus néven emlegették és rex titulussal ruházták fel. Így tehát szerinte nincs ellentét Géza neve és címe, valamint a pénzek körirata között. Behatóstíluskritikával vizsgálja a pénzek köriratainak betűit és azokat stiláris alapon ugyancsak a X. század végére keltezi. Végül az első magyar pénzeknek az észak-európai pénzforgalomba történt áramlását az északi kardok magyarországi importjával hozza összefüggésbe, ami szerző szerint főként a X. század utolsó két évtizedeiben zajlott le. Az általunk kiemelt eme legfontosabb szempontok mellett még számos következtetést sorakoztat fel, amelyekkel mind a felállított elméletet kívánja támogatni. Ebben a fogas kérdésben egy rövid ismertetés keretében nem lehet határozott állást foglalni, mert a felhozott bizonyítékok mind közvetett érvek csupán, minthogy konkrét adat e feltevés igazolására egyelőre természetesen nincsen. Mindazon érvek, melyek a Géza elmélet mellett felsorakoztathatók visszájára fordítva ellene is éppúgy alkalmazhatók, így tehát, csak terméketlen vita keletkezhetne az ilyen természetű polemiából, anélkül, hogy végleges megoldás egyértelműleg várható lenne. Nem kívánunk tehát semmilyen vitát provokálni, csupán néhány megjegyzést tenni, amelyek talán a fogalmak tisztázásához közelebb vezetnek. Egyik a X. századi pénzforgalom kérdése Magyarországon. Véleményünk szerint csupán a sírleletek adatai önmagukban véve nem elegendők a pénzforgalom fokának megállapítására, hanem ezek csak a szórványleletekkel és főként a kincsleletekkel együtt adhatnak hű képet a pénzforgalomról. Nálunk azonban a X. századból — az egyetlen huszti dirhem leleten kívül, és az is idegen területhez közel eső országrészen — kincslelet nincs. Példának véve az észak-európai rengeteg kincsleletet, még a saját pénzt nem verető államok területén is, ahol azonban egyéb forrásokból bizonyíthatóan élénk kereskedelem és pénzforgalom volt, ez a hiány nálunk nem vall számottevő pénzforgalomra. Másik probléma a magyar pénzeknek az északi pénzforgalomba történt áramlása. Ez a kérdés még sok kutatást igényel, de a leletadatok jelenlegi ismerete alapján, úgy látszik, hogy főként arról van itt szó, hogy a XI. századi magyar pénzek valamilyen utakon Lengyelországba szivárogtak és így kerültek be az ott már rendkívül eleven nemzetközi pénzforgalomba. Hangsúlyozzuk azonban, hogy itt az egész leletanyag gondos felülvizsgálatára van még szükség. Végül idézzük a szerzőt, aki szerint elméletét illetőleg "unmittelbare Beweise dafür haben wir nicht, vielleicht wird es solche nie geben", azonban ebben a pontban nem tudunk egyetérteni a szerzővel. Elméletileg ugyanis elképzelhető olyan bizonyíték az adott körülmények között is, ami véleményünk szerint csaknem tökéletesen eldönthetné ezt a kérdést. Ez pedig a magyar pénzek szereplése az észak-európai éremleletekben. Ezeket a leleteket a bennük előforduló sokféle veret alapján pontosan lehet datálni 5—10 évnyi pontossággal. Amennyiben tehát előkerülnek olyan éremleletek, melyeknek elrejtését — a bennük levő magyar pénzektől függetlenül — kétségkívül a X. század végére lehet keltezni, akkor nyilvánvaló bizonyítékot találhatunk arra, hogy a magyar pénzverés már 1000 előtt megindult. Ezidőszerint ugyan mi nem ismerünk ilyen leletet, de mindenesetre kívánatos lenne az egész szóbajöhető leletanyag keltezésének pontos felülvizsgálata, a magyar pénzek nélkül. Megítélésünk szerint ez az egyetlen járható út, a felvetett probléma pozitív eldöntésére és amíg ez a bizonyító anyag teljesen kiaknázva nem lesz, addig nem kívánunk érdemileg hozzászólni az első magyar pénzek veretési idejének új elméletéhez.

(H. L.)

Dr. *Pošvář, Jaroslav:* **Měna v českých zemích (od 10. do poč 20. století).** (A cseh tartományok pénzrendszerei a 10. sz.-tól a 20. sz. elejéig.) Opava 1962. 73 oldal, 8 fényképtábla.

A cseh tartományok érdekesen megírt pénztörténetét a szerző 5 részre osztva tárgyalja: 1. a pénzelőtti korszak tárgyvalutái; 2. a dénárok kora; 3. a garasrendszer; 4. a tallérrendszer; 5. a konvenciós, forint és koronarendszer. Érdekes a második részben az a megfigyelése, hogy a nyugati szláv népek a kereszténység felvételének mintegy bizonyságául kezdték a pénzverést. Az első keresztény fejedelmek inkább reprezentációs ajándéktárgyként használták denáraikat; de külkereskedelmi célokra is szolgáltak. Az országok gazdasági gyakorlatában még nem volt szükség pénzre. A 13-ik században a cseh pénzverés a beáramló finomabb 15-latos ezüstből készült meisseni brakteáták ellensúlyozására áttért a brakteáta verésre. A továbbiakban a szerző rátér a pénzújítások módozatára és hatására. Majd külön-külön tárgyalja a morva és a sziléziai pénzverést. A harmadik részben megemlíti Mátyás király budweisi denárját és sziléziai pénzverését; garasnak, félgarasnak és fillérnek nevezve a fajtákat. A könyv legértékesebb része azonban a 12 táblázat, melyekben a szerző a pénzrendeletek szerinti értékeket, darabolásukat és a változó értékarányt a cseh, magyar és rajnai aranyforinthoz viszonyítva ismerteti. Végül 8 fényképtábla egészíti ki a könyvet. Számos, nálunk kevéssé ismert cseh és lengyel szakmunkát említ meg megjegyzéseiben. Sajnálatos, hogy szegényes kivitelben került ez a hasznos munka az olvasók kezébe.

(Pohl Artur)

Stelian Metzulescu: **Un document heraldic. Glasul bisericii XVIII. 1960. No. 1—2.** Különlenyomat.

Ebben a tanulmányban széles irodalmi adatok és heraldikai analógiák segítségével a szerző azt igyekszik bizonyítani, hogy a középkorban a címerpajzsokban szereplő négerfej a török elleni küzdelmekben résztvevő fejdelmek, hercegek stb. szimbólikus jele volt. A négerfejes emlékek sorába bevonja Nagy Lajos magyar király úgynevezett szerecsenfejes denárait is. A magyar kutatás álláspontja szerint azonban Lajos pénzein a négerfejnek egészen más szerepe volt. A szerecsenfej ugyanis előbb csak mint verdejegye tűnt fel Nagy Lajos pénzein és minden valószínűség szerint azon Mesztegnyei Szerecsen Jakab verdejegye volt, aki 1352-től kezdve hosszabb időn keresztül szerepelt, mint a pécs-szerémi pénzverő kamara ispánja. A Nagy

Lajos uralma végén vert denárokon pedig azért szerepelhet éremképül a négerfej, mert ez időben Szerecsen Jakabnak már igen nagy befolyása volt az egész ország pénzügyeire és ennek következménye lett az a különös, mondhatni páratlan jelenség, hogy a verdejegy éremképpé alakult át. E feltevés valószínűségét megerősítik a Lajos szerecsenfejes denárait emlegető egykorú okleveles források is, melyek "denarii Saracheni" vagy "monete Saracheni" néven emlegetik ezeket.

(H. L.)

Egyéb magyar vonatkozásu irodalom

Az Érem XVIII—XIX. 1962—1963 évfolyamai.

Ambrus Béla—Kupa Mihály: Sopron megye papírszükségpénzei. Soproni Szemle XIV. 1960. 74—77.

Balaša, Gejza : Nález strieborných mincí v Hrkovciach, Slovensko. Num. Sbornik VI. 1960. 401—402.

Balaša, Gejza : Rákóczyovské mince z Molčanskej Jaskyne pri Banskij Bystrici. Num. Sbornik VI. 1960. 416.

Baumgartner, Egon : Die Blütezeit der Friesacher Pfennige. Num. Zeitr. 79. 1961. 28—63.

Baraczka István : Néhány XVII. század végi városi számadáskönyvünk írása. (Adatok a magyarországi német írás paleográfiájának problémáihoz.) Levéltári Közlemények XXXIII. 1962. 219—253.

Berend T. Iván : A stabilizáció megvédése és a tőkekisajátítás "száraz" útja. Századok XCVI. 1962. 100—149.

Bíróné Sey Katalin : Egy újabb thráciai veretű bronzmedália Briegtioból. Arch. Ért. 88. 1961. 273.

Bíróné Sey Katalin : A szombathelyi koracsászárkori denárlelet. Folia Arch. XII. 1960. 75—88.

Bíróné Sey Katalin : Hygieia, Salus és Valetudo. Folia Arch. XIII. 1961. 73—79.

Castelin, Karel : Naše první keltské mince s „Tektosagským křížem." Num. Listy XVI. 1961. 161—168

Castelin, Karel : Zur Chronologie des keltischen Münzwesens in Mitteleuropa. Jahrb. f. Num. u. Geldgesch. XII. 1962. 199—207.

Colbert de Beaulieu, J. B.: La prétendue légende Fariarix doit être lue Plariarix. Bulletin de la Soc. Fr. de Num. 16. 1961. 64.

Colbert de Beaulieu, J. B.: Nápis FARIARIX má být správně čten PLARIARIX. Num. Listy 16. 1961. 147.

Colbert de Beaulieu, J. B.: Remarques sur des monnaies attribuées aux Boii. Revue Belge de Num. CIV. 1958. 75—82.

Czigány Béla : A győri papír szükségpénzek a Tanácsköztársaság idején. Arrabona 3. 1961. 207—225.

Csengeryné Nagy Zsuzsa : Íróportrék éremművészetünkben. Művészet II. 1961. 2. sz. 10—11.

Gedai István : A rákosszentmihályi friesachi éremlelet. Bp. Régiségei XX. 1963. 465—468.

Gyulay Ferenc : Numismatic photography. Num. Circular. LXX. 1962. 203—204.

Gyulay Ferenc : Fotografia de monedas y plaquetas. Numario Hispanico VIII. 1959. 127—132.

Gyulay Ferenc : Neue Wege der numismatischen Fotografie. Der Präparator VIII. 1961. 127—133.

Gyulay Ferenc: Numismatická fotografie. Slezsky Num. 1962. 50—55.

Gyulay ,Franz : Numismatische Aufnehmen. Asoc. Num. Argentina. Buletin Bimestral V. 1960. No. 26—27. 11—12.

Hlinka, Jozef : Nález mincí vo Vrbnici, okres Michalovce. Num. Sbornik VI. 1960. 414.

Hlinka, Jozef : Nález pokladu, strieborných mincí v. Rokycanoch okres Prešov. Num. Sbornik VI. 1960. 417.

Huszár Lajos : Der Medailleur Hieronymus Fuchs. Acta. Hist. Artium V. 1958. 411—420.

Huszár, Lajos : Karlsburger Medailleure (1740—1780). Acta Hist. Artium VIII. 1961. 111—122.

Huszár Lajos : Sólyom-ábrázolások középkori pénzeinken. Aquila 67—68. 1960—1961. 195—199.

Huszár La'os: A budai és pesti vonatkozású reneszánsz emlékérmek. Bp. Régiségei. XX. 1963. 451-464.

Huszár, Lajos : Ungarn. I. Münzgeschichtliche Literatur in Ungarn aus dem Jahren 1957—1961. II. Medaillengeschichtliche Literatur 1945—1960. Num. Literatur Osteuropas und des Balkans. 2. 1963. 111—124.

Huszár Lajos : A kiskunlacházi éremlelet. Folia Arch. XII. 1960. 183—189.

Huszár, Lajos : Merchant 's Seals of the 16th and 17 th Centuries. Folia Arch. XIII. 1961. 187—194.

Huszár, Lajos : Georg Hautsch magyar vonatkozású érmei. Folia Arch. XIV. 1962. 169—179.

Huszár Lajos : A Báthoriak pénzei. A nyírbátori Báthori István Múzeum Füzetei. Nyírbátor 1961. 8r 12 l. 4 t.

Huszár Lajos : Az esztergomi bazilika emlékérmei. Annales Strigonienses. Esztergom Évlapjai. I. 1960. 81—88.

Isztiméri, L. : Rükcblick auf die ungarischen Weinausstellungen. Die Lebensmittel-Industrie 1962. 334—336.

Kádár, Z.: Bemerkung über byzantinische Amulette und magische Formeln. Acta Antiqua X. 1962. 403—411.

Kerényi András : Viminaciumban vert antoninianusok. Folia Arch. XIII. 1961. 81—93.

Kisdéginé Kirimi Irén : Madarassy Walter művészetéről. Művészet II. 1961. 9. sz. 28.

Koch, Bernhard : Ein Beitrag zum Münzwesen der österreichischen Schinderlingszeit. Num. Zeitr. 79. 1961. 72—78.

Kohlberger, Franz : Papiergeld aus der Wojwodina 1848/49. Mitteil. d. Öst. Num. G. XI. 1960. 81—82.

Korski, Witold: Mało znamy medal Stefana Batorego na Zdobycie Inflant i Połocka WR. 1582. Wiadomosci N. A. IV. 1960 84—85.

Kraskovská, L'udmila : Nález uhorských denárov v Čataji, Slovensko. Num. Sbornik VI. 1960. 395.

Kraskovská, L'udmila : Nález v Gajaroch, Slovensko. Num. Sbornik VI. 1960. 408—411.

Kraskovská, L'udmila : Nález mincí v Bratislave v Roku 1956. Num. Sbornik VI. 1960. 414—415.

Kraskovská, L — Hlinka, J. : Nález mincí v Slávkovciach, okres Michalovce. Num Sbornik VI. 1960. 412—413.

Kubinyi András : A király és királyné kúriái a XIII. századi Budán. Arch. Ért. 89. 1962. 160—169.

Kupa, Mihály : Carta-moneta di Kossuth Patriota Ungherese. Italia Num. 1963. No. 2.
Kupa Mihály—Ambrus Béla : Magyarország papírpénzei I. A volt Osztrák—Magyar Monarchia papírpénzei 1703—1718. Budapest 1963. 8r 46.
Laczkó László : A pénz történetéből. Élet és Tudomány XIII. 1958. 67—70.
Mainjonet, Monique : Tétradrachme des Celtes de l'Est recemment acquis par le Cabinet des Médailles. Bulletin de la Soc. Fr. de Num. XVI. 1961. 87—88.
Matejčić, Radmila : Riječka jubilarna medalja iz godine 1796. Num. Vijesti VI. 1959. 13—16.
Neatby, L, H, — Heichelheim, F. M.: The Early Roman Currency in the Light of Recent Researche. Acta Antiqua VIII. 1960. 50—81.
Pogány Ö. Gábor : Reményi József életművéről. Művészet. II. 1961. 2. sz. 38.
Polla, Belo : Nález stredovekých mincí na historicko-archeologickom výskume v Hrabušiciach. Num. Listy XVI. 1961. 44—46.
Probszt, Günther : Der Siegeszug des ungarischen Goldes in Mittelalter. Der Anschnitt 9. 1957. No. 4. 5—11.
Rengjeo, Ivan : Papirne novčanice vlastelinstva Adamović u Čepinu. Num. Vijesti VII. 1960. 19—24.
Rengjeo, Ivan : Kovnica Nikole III. Zrinskog u Gvozdanskom. Num. Vijesti III. 1961. 1—19.
Schmidt, Béla : Über die Münzen Siebenbürgens. Mitteil. d. Öst. Num. G. XII. 1961—62. 1—3., 12—14
Smidt Lajos : A Markusovszky emlékplakett. Vasi Szemle. I. 1958. 108—109.
Smidt Lajos : Szombathelyi szükségpénz. Vasi Szemle. I. 1958. 107—108.
Sikulová, Vlasta : Uherské denáry ze Slovanského Kostrového Hrobu z Hodonína. Num. Sbornik VI. 1960. 375—376.
Solymár István : Duray Tibor művészetéért. Művészet II. 1961. 12. sz. 26—28.
Soós Gyula : Jozef Goslowski lengyel szobrász és éremművész kiállítása. Művészet. II. 1961. 1. sz. 39.
Szabó Gyula : Pécs szükségpénzei 1919—1921-ben. Janus Pannonius Múzeum Évk. 1961. 105—127.
Szigeti István : Ausztria—Magyarország pénzrendszere a 18—20. században. Budapest, 1961. 8r. 24. l.
Uhl, Ernst : Ehrenzeichen des Landes Burgenland. Mitteil. d. Öst. Num. G. XII. 1961—62. 116—117.
Unger Emil : Magyar Éremhatározó. Középkor I—II. Újkor I—IV. Erdély I—II. Vegyes. Budapest 1958—1962.
Wędzki, Andrzej : Nieznany skarb z Jadownik odkryty w XVII. wieku. Wiadomosci Num. Arch. IV. 1960. 241—243.
Welek, Hans : Die russiche Medaille des Grafen Tolstoi auf die Niederwerfung des ungarischen Aufstandes 1849. Mitteil. d. Öst. Num. G. XII. 1961—62. 63—64.
Winkler, Judit : Der Münzumlauf in Apulum. Vissentsch. Zeitr. der Humboldt—Universität zu Berlin. Gessellsch. und Sprachwissentsch. Reihe XI. 1962. 617—624.
Zmajić, Bartol : Kratak pregled rada rimske kovnice Siscia. Num. Vijesti VIII. 1961. 19—22.
Zmajić, Bartol : Rimska kovnica Sirmium. Num. Vijesti. VI. 1959. 4—7., VII. 1960. 2—18.

(H. L.)

Hírlapokban és folyóiratokban megjelent numizmatikai vonatkozású közlemények

a) Általános tárgyú cikkek

D. L.: Tizenöt évvel ezelőtt 1946. aug. 1-én ért véget a pénz történelmének legnagyobb méretű inflációja. Hétfői Hírek 1961. július 31.
Kecskeméti Tibor : A Szent László pénzéről. Turista 1962. május.
Kerényi András halála. Magyar Nemzet 1961. aug. 1.
Kocsmáros László : A mádi szükségpénz 1849-ben. Észak-Magyarország 1961. jún. 4.
Reményi József szobrászművészt emlékérmével tüntették ki a Magyar Éremtani Társulat fennállásának hatvanadik évfordulója alkalmából. Magyar Nemzet 1962. március 28.
S. P.: Numizmatika. (1914—15-ből való német katonai jelvény). Esti Hírlap 1961. nov. 22.
Szigeti István : Egy gazdag életmű hagyatéka. (Finta Sándor művei.) Élet és Irodalom 1962. aug. 11.
Tálas Géza : Régi pénzek konzerválása. Magyar Ifjúság 1961. jún. 24.
"Von Tarczaly" úr csodálatos üzletei. Hamis rendejelekkel kereskedett Bécsben egy magyar disszidens. Esti Hírlap 1961. nov. 15.
Arany és ezüst emlékérmek Liszt és Bartók emlékére. Hétfői Hírek 1961. december 27.
Az Egyetemi templom toronygombjába elhelyezett pénzek. Hétfői Hírek 1961. jún. 5.
Elkészült a szegedi szabadtéri játékok emlékérme az Állami Pénzverdében. Esti Hírlap 1963. ápr. 8.
Az első fizetőeszközök és a mai pénz kialakulása. Új Krónika 1962. 5. sz.
Fehér mezőben vörös kereszt. Élet és Tudomány 1956. dec. 26.
A modern kínai pénz története. (Könyvismertetés). Délmagyarország 1961. júl. 18.
A pápai múzeum egymilliárd B-pengős bankjegyet keres. Napló (Veszprém) 1962. febr. 24.
Pénzfejtörő. Füles 1962. június 17.
A pénzverés rekordját Anglia tartja. Esti Hírlap 1962. július 6.
A világ legrégibb bankjegye. (Kínai 1368.) Esti Hírlap 1962. jún. 27.
A vörös tollpénz. Élet és Tudomány 1962. jún. 24.

b) Múzeumok — gyűjtemények

Budapesti gyűjtemények :
A Történeti Múzeum gyarapodása. Esti Hírlap 1961. ápr. 25.
Tálas Géza : Im Reich der alten Münzen (im Nationalmuseum). Ungarische Rundschau 1962: 8.
Tálas Géza : In the realm of old coins (of the National Museum). Hungarian Review 1962:12.

900 *művészi érme*, plakett, 80 pecsétnyomó (a Mezőgazdasági Múzumban). Pestmegyei Hírlap 1961. nov. 4.

Az Orvosegytem Könyvtárának külön gyűjteményei, I. Éremgyűjtemény. Orvosegyetem 1962. ápr. 26.

Ritka pénzek. (Csizma Erzsébet gyűjteménye.) Budapesti Konzerv 1962. júl. 5.

B. A. : A felbontatlan pénzesládák. (Niklovits-hagyaték.) Esti Hírlap 1962. febr. 25.

Kinek hoz szerencsét a tizenhárom láda pénz? (Niklovits-hagyaték.) Esti Hírlap 1962. jan. 26., Pestmegye 1962. jan. 26., Somogymegyei Néplap 1962. jan. 27., Keletmagyarország 1962. jan. 28., Kisalföld 1962. febr. 2., Csongrádmegyei Hírlap 1962. márc. 29., Esti Pécsi Napló 1962. jan. 27.

Pénzesládák. (Niklovits Károly nyugalmazott postatiszt hagyatéka.) Esti Hírlap 1962. jan. 26., febr. 25.

c) Egyéb gyűjtemények

Dunapataj. Pastyik István: Értékes pénzgyűjemény a dunapataji múzeumban. Petőfi Népe 1962. ápr. 11.

Győrött újjászervezi a Hazafias Népfront gyűjtőklubja a numizmatikai szakkört. Kisalföld 1962. febr. 25.

Kajárpéc. Mányoki Lajos kajárpéci kőműves régipénzgyűjteménye. MTI 1962. jan. 2., Népszava 1962. jan. 3.

Kajárpéc. Horváth Ottó: A sokoróaljai numizmatikus. (Mányoki Lajos kajárpéci kűmőves.) Kisalföld 1961. dec. 24.

Nova. Értékes római pénzekkel ajándékozta meg a falumúzeumot Tompa János novai lakos. Zalai Hírlap 1961. nov. 29.

Pécs. Kerekes József papírpénzgyűjteménye. Esti Hírlap 1961. ápr. 20.

Zalaegerszeg. Éremtani gyűjtemény a Göcseji Múzeumben. (17—18. századi pénzek.) Zalai Hírlap 1959. jan. 28.

A zalaszentmihályi falumúzeum pénzgyűjteménye részére ajándék. Zalai Hírlap 1961. jún. 3.

d) Kiállítások

Balassagyarmat

A magyar pénz története címmel márc. 4-én kiállítás nyílik a Palóc Múzeumban. Nógrádi Népújság 1962. febr. 17.

Ötpengőssel fizet a Kossuth-bankógép (a Palóc Múzeumban a magyar pénz története c. kiállításon a Kossuth bankók nyomdagépe eredeti rendeltetésének megfelelően működik). Esti Hírlap 1962. márc. 6.

Fehérgyarmat

A fehérgyarmati művelődési házban pénzkiállítást rendeztek. Népszava 1962. aug. 5.

Fehérgyarmaton 5000-féle pénzből rendeztek kiállítást a járási művelődési házban. Hétfői Hírek 1962. aug. 6.

Kiskunfélegyháza

Gyűjtők kiállítása (a művelődési házban). Félegyházi Közlöny. 1961. okt. 20.

Prága

K. M.: Néhány szó a pénzről. (A Csehszlovák Állami Bank kiállítása.) Új Szó 1962. máj. 12.

Rákospalota

H. L.: A libertástól a forintig. (Forradalmak pénzei c. kiállítás nyílt a rákospalotai múzeumban) Magyar Nemzet 1962. aug. 31.

Sárospatak

A magyar festészet és éremművészet a XX. században címmel kiállítás Sárospatakon. Magyar Nemzet 1962. szept. 1.

e) Éremleletek

Aarau. Báthory István pénze a svájci Aarauban került elő egy Kanadából érkezett búzaküldeményből. Népszava 1962. máj. 8., Délmagyarország 1962. máj. 9., Dunántúli Napló 1962. máj. 10., Szolnokmegyei Néplap 1962. máj. 11., Zalamegyei Hírlap 1962. máj. 13.

Babarc. Földbe rejtett kincsek. (17. sz. éremlelet.) Kelet-Magyarország 1961. jún. 9., Kisalföld 1961. jún. 9., Csongrádmegyei Hírlap 1961. jún. 14., Képes Újság 1961. aug. 5.

Babarc. Mi volt a török kancsóban? (Babarci éremlelet.) Pécsi Néplap 1961. jún. 8.

Békéssámson határában ezeréves magyar ezüstpénzt találtak. (I. István.) Magyar Nemzet 1962. aug. 29.

Buzsák. W. E.: Követendő példa Buzsákon. Közel 300-éves ezüstpénz-leleteket szolgáltattak be. (17. századi érmek.) Somogymegyei Néplap 1961. jún. 13.

Călăraşiban (Románia) ötszáz török ezüstpénzt tartalmazó fémdobozt találtak. (18. századi érmek.) Előre 1961. okt. 13.

Dunapatajon a temető közelében török pénzekre bukkantak. Petőfi Népe 1962. ápr. 20.

Ercsi. D. E.: Négyszáz ezüst Ercsiben. (Római pénzek.) Szabad Föld 1962. máj. 6.

Ercsi. Severus sestertiusa. Esti Hírlap 1962. ápr. 27.

Fazekasboda (Baranya megye) határában agyagedénybe rejtett 16. századbeli arany- és ezüstpénzeket találtak az iskolások. Magyar Nemzet 1962. jún. 14.

Fazekasboda. Nyolcezer ezüstérmét találtak a kapálgató gyerekek. (16. század.) Magyar Nemzet 1962. jún. 14., Szövetkezet 1962. júl. 7.

Gornoslav (Bulgária) község közelében 786 bizánci arany pénzdarabot találtak. Népszava 1961. aug. 1.

Hort. Rézpénzzel teli korsót szántott ki az eke a horti határban. (12. század.) Magyar Nemzet 1962. nov. 11.

Kakasdon (Tolna megye) egy zsákra való ezüst dénár került elő. (16. század.) Esti Hírlap 1963. jún. 18.

Kistormás. Tálas Géza: Három kiló ezüst dénár. (Római lelet.) Magyar Ifjúság 1961. aug. 5.

Nyíribrony. Jutalom a talált Zsigmond-kori érmekért. (17. századi érmek.) Kelet-Magyarország 1961. máj. 28.

Orosháza határában egy női sírban bizánci aranypénzt találtak. Magyar Nemzet. 1961. okt. 19.

Szegeden a felsővárosi templom kertjének rendezésekor ezüstpénzeket találtak. (17. század.) MTI 1962. febr. 3., Népszava 1962. febr. 4.

A székelyszállási római ezüst dénárlelet. Előre 1961. okt. 28.

F. Fejér Mária

SZAKOSZTÁLYI ÉLET

A legutóbbi beszámolónk óta tagjaink elhunytával a következő veszteségek érték Szakosztályunkat: 1963 január havában *Csuka János* budapesti tagunk hunyt el, majd március hó folyamán szereztünk tudomást *Sándor János* pécsi tagunk elhalálozásáról. Rövidesen *Trautwein Ottó* balassagyarmati tagunk hunyt el, akinek a személyében lelkes numizmatikust veszítettünk és aki tevékenyen részt vett a balassagyarmati múzeum éremanyagának rendezésében is. Május 3-án egyik régi tagunk távozott el az élők sorából, *Vértes Sándor* őriszentpéteri tagunk személyében, majd május 25-én *Haberstein Márton* budapesti tagunk haláláról szereztünk tudomást. Az 1963. január 16-án Balassagyarmaton elhunyt *Horváth Mihály* személyében egyik legrégebbi tagunk lett az új év első halottja. Őt követte *dr. Buchmüller Dezső* budapesti tagunk január hó folyamán, majd *Gyene Zsigmond* debreceni tagunk február 9-én és *Nagy János* nagytétényi tagunk közelebbről nem ismert időpontban. Fájdalmas veszteség volt *Haid Henrik* budapesti tagunk halála április 25-én, aki gyűjteményében I. Ferenc korára vonatkozó gazdag éremanyagot hozott össze. Utólag szereztünk tudomást *Kovács Miklós* miskolci tagunk 1963. II. 5-i elhunytáról. November 6-án *Dr Pongrácz József* halálozott el, akinek nagy érdeme volt a pápai kollegium éremgyüjteménye fejlesztésében. Végül sulyós vesztesség érte szakosztályunkat *Leszih Andor* november 10-én bekövetkezett halálával. Az ő személyében a régi társulatot 1901-ben megalapító tagok közül az egyedül életben levő távozott az élők sorából. Kegyelettel fogjuk őrizni elhunyt tagjaink emlékét.

Általános események. A szakosztály helyiségében két időszaki kiállítás nyílt meg Kőszegi Tivadar rendezésében. Az egyik 1962-ben a szakosztályi gyűjtemény anyagából, II. József—V. Ferdinánd pénzeit mutatta be, a másik pedig 1963-ban ugyanezen anyagból Ferenc József korától a napjainkig terjedő korszak pénzeit. Megemlítjük, hogy az 1962-ben kibocsájtásra került Liszt és Bartók emlékpénzek ezüst vereteiből 400 sorozatot sikerült tagjaink részére juttatni. Végül a Magyar Nemzeti Bank megértő támogatásával sikerült bizonyos korlátozott keretek között a fémpénzek és papírpénzek külföldi cseréjét elindítani. Nem kell külön hangsúlyozni, hogy ez a lehetőség milyen kedvező hatást gyakorol, bizonyos gyűjtemények fejlesztése szempontjából.

Személyi ügyek. 1962. január 5-én a pénztár kezelését *Zák Ede* átvette dr. Bíró Tibornétól, aki átmenetileg kezelte a pénztárt a titkár tehermentesítésére. Zák Edét az 1963. január 18-i. társulati közgyűlés választotta meg a végleges szakosztályi pénztárossá. *Tilly Gyula* 1963. május 9 óta, mint felkért másodkönyvtáros működik, egyelőre ideiglenes minőségben.

Kiadványok. 1962. elején megjelent a Numizmatikai Közlöny LX—LXI. (1961—1962) évfolyama. Az elmúlt két évben megjelent még Az Érem 19—24. száma és a Magyar Éremhatározó Erdély II. füzete, valamint a Magyar Papírpénzek I. füzete.

Felolvasások. Az elmúlt két évben a szakosztályi felolvasó üléseken a következő felolvasások hangzottak el: 1962. január 25-én *dr. Gyulai Ferenc* „A numizmatikai fényképezés gyakorlata". február 22-én *Kőszegi Tivadar* az időszaki kiállítás anyagát ismertette, ugyanekkor *Pávó Elemér* „Az olmützi pénzek forgalma Magyarországon," ápr. 26-án *Tolnai Márton* „Északerdély szükségpénzei" és *Ambrus Béla* „Egy apátsági szükségpénz," május 31-én *Lakos János* „Újlaki Miklós denárai", okt. 25-én *Pávó Elemér* „Beszámoló a bécsi tanulmányútról" november 29-én *Bánki V. Emil* „400 éves a pénzverőgép". 1963. január 31-én *dr. Kupa Mihály* „Beszámoló a csehszlovákiai előadói körútról", február 28-án *Pohl Artúr* „Egy érdekes barbár tetradrachma" és *Kőszegi Tivadar* ismertette az időszaki kiállítás anyagát, április 25-én *Pávó Elemér* „Inflációk a XX. században", május 30-án *Huszár Lajos* „Giskra pénzverése", augusztus 22-én *Marian Kowalsky* „Az éremgyűjtés helyzete Lengyelországban" végül nov. 18-án *Vojtech Bartunek*: „A csehszlovák valuta az I. világháború után" cimen.

Serlegvacsora. A hagyományos serlegvacsorát 1962-ben december 13-án rendeztük, mely alkalomból Huszár Lajos méltatta néhai *Lafrankó Gyula* érdemeit, 1963-ban pedig december 12-én, Sonnevend György *Kerényi András* emlékét idézte fel.

Jutalomérem. A szakosztály által alapított jutalomérmet második alkalommal 1962. március 29-én az éremművészet művelése terén kimagasló érdemeket szerzett *Reményi József* éremművész nyerte el.

Éremcsereközvetítés. Az éremgyűjtés fejlesztése érdekében a legutóbbi beszámoló óta 6 éremcsereközvetítést rendeztünk (1962. II. 8., 1962. VI. 7., 1962. X. 4., 1963. II. 7., 1963. VI. 6. és 1963. X. 3.) melyekkel az éremcsereközvetítések száma összesen 47-re emelkedett.

Összejövetelek. Szakosztályunk összejöveteleit minden hét csütörtöki napján tartja 5—8 óra között a szakosztályi helyiségében (Bp, VIII. Csepreghy utca 4. II. 15.) Összejöveteleinken készséggel állunk mindenkinek rendelkezésére, aki a numizmatika és éremgyűjtés terén felvilágosítást óhajt. A szakosztályi gyűjtemény és könyvtár ugyanezen időben áll az érdeklődők rendelkezésére.

Tagdíjfizetési felhívás. Az évi tagdíj 10 Ft., és az esedékes tagdíjakat kérjük a szakosztály javára az 51 010 számú csekkszámlán befizetni. Szakosztályi pénztáros Zák Ede, akinek címe: Bp. (Újpest) IV. Jókai u. 6. Telefon: 492—405 A Szakosztály titkára (Huszár Lajos) Budapest, VIII. Múzeum krt. 14—16. Telefon: 134—400. A szakosztályt érintő minden kérdésben készséggel áll az érdeklődőkrendelkezésére.

RESUMÉ

L. Barkóczi—K. B. Sey : Trouvaille d'or à Brigetio

A Szőny, l'antique Brigetio, au Sud du camp légionaire une cruche en bronze renfermant 118 pièces de monnaie d'or a été mise au jour en 1959. Ce trésor avait été caché par son possesseur dans un terrain qui n'était ni alors, ni plus tard lieu d'habitation. 114 pièces de ces monnaies ont été acquises par le Musée National Hongrois, 4 pièces s'étant égarées.

La trouvaille est une série complète de monnaies dont les premières datent de l'époque de Néron, les dernières sont les pièces de l'empereur Septime Sévère, respectivement de Julia Domna.

Le règne de Néron a dû marquer un tournant dans la vie de la province, car les monnaies de Néron figurent en plus grand nombre dans les trouvailles que celles des empereurs qui l'ont précédé ou lui ont succédé. La colonisation de Tampius Flavius motivait la présence des troupes plus nombreuses et de ce fait l'affluence de la monnaie dans un volume plus important.

La période suivante fut l'époque de Vespasien et Domitien, lorsque par l'incorporation du territoire pannon s'étendant au nord de la Drave la circulation monétaire devint régulière aussi dans cette région. A l'époque de Hadrian jusqu' à Antonin le Pieux la province connut une période de prospérité.

Les guerres de Marc Aurèle motivaient l'affluence plus volumineuse de la monnaie. Les monnaies des empereurs qui succédèrent à Marc Aurèle ne sont représentées dans notre trouvaille que par quelques pièces seulement.

L'enfouissement du trésor est sans doute en rapport étroit avec les mouvements barbares de la fin du IIe siècle. Des trouvailles ont été mises au jour, et notamment 5 en dehors des limites et trois à l'intérieur de la province qui avaient été enfouies sous le règne de Septime Sévère, telles les trouvailles de Mende, Elek, Miskolc, Kecel et Tiszaföldvár—Ókincsemhegy, qui se terminent par des pièces datées aux environs de l'an 193.

S. Soproni : Deniers romains à Ercsi

En 1962, des deniers d'argent romains enfouis dans une cruche de terre ont été mis au jour dans les environs de Ercsi (comitat Fejér). De ce trésor 6 à 8 pièces se sont égarées, le reste a été acquis par le Musée National Hongrois. La trouvaille comprenant 386 pièces se compose de 382 deniers d'argent, de 2 deniers faux de l'époque, d'un faux denier: falsification barbare et d'un antoninien (Elagabal). Les plus anciennes pièces du trésor sont les deniers légionnaires de Marc Antoine IIIvir (type Bablon 104 et 135), les plus récentes ceux d'Alexandre Sévère (RIC 83a et 208). La composition du trésor est analogue à celles des trouvailles de deniers de l'époque.

Les monnaies des empereurs des Ie et IIe siècles ne se retrouvent que sporadiquement dans cette trouvaille, la présence en masse des différents types ne commence que sous le règne de Septime Sévère. Considérant la plus récente pièce du trésor l'on peut fixer la date de son enfouissement à l'an 228. Le type Iulia Mamaea (BMC 713—RIC situé à une date ultérieure par R. A. G. Carson (BMC VI) est daté par l'auteur sur la base des trouvailles anglaises dans les années de 226—227, conséquemment la présence de cette frappe dans le trésor d'Ercsi n'affecte pas la date de l'enfouissement. L'enfouissement du trésor a dû avoir lieu en 228, à l'occasion d'une invasion militaire des Marcomannes, Sarmates et des Quades, ce qui se démontre aussi épigraphiquement.

En 1934, une autre trouvailles de deniers a été mise au jour à Börgönd, non loin d'Ercsi. Cette trouvaille avait été cachée en l'an 231, dans la deuxième période de la guerre mentionnée plus haut. Nombreuses sont les analogies de types et de nombre entre les deux trouvailles. Comme dans chacune des trouvailles des types identiques ont été thésaurisés dans un état tout neuf, tel qu'ils sont sortis de la monnaie, les enfouisseurs devraient être des soldats qui servaient

dans la même formation et qui de leur solde avaient accumulé le trésor. Du site des deux trouvailles (fig. 2.) on peut conclure qu'il s'agissait de deux soldats de la cohors milliaria Maurorum stationnant dans le camp de Szászhalombatta (Matrica) du limes et qui auraient dû enfouir les pièces de monnaies dans leur fuite. Par la composition des deux trouvailles et par l'état neuf des pièces, tout fraîchement sorties de l'atelier de monnaies, on peut conclure que les débuts de la collection des pièces peuvent être situés aux environs de l'an 210.

J. Fitz : Le problème de l'arrêt du monnayage à l'atelier de Viminacium

La plupart des chercheurs s'intéressant à l'atelier de monnayage de Viminacium s'entendent à fixer l'arrêt de monnayage dans cet atelier aux années de 257, date après laquelle, selon l'opinion générale, l'atelier aurait été transplanté à Colonia Agrippina. La cause et la date de ce transfert auraient été déterminées par la situation militaire precaire de la région danubienne et l'atelier de monnayage aurait diminué son activité successivement dès l'an 255 en abandonnant la frappe des monnaies coloniales pendant que l'atelier à Colonia Agrippina émettait ses premières séries de monnaies vers l'an 257. Or, l'examen minutieux des évènements ne confirme pas ces constatations sur tous les points. Dans la situation critique mentionnée plus haut de la région danubienne, Gallien envoya son fils Valérien iun. en Illyricum et celui-ci fit réparer les routes, construire des bâtiments, donc l'empire n'envisageait pas l'abandon des provinces danubiennes à leur sort. La frappe des monnaies coloniales avait été arrêtée aussi ailleurs à ce temps à cause de la dépréciation constante de la monnaie. Par la présence de Valérien iun. en Illyricum il est historiquement impossible que l'activité de l'atelier monétaire eût cessée avant la mort de celui-ci. Les observations numismatiques ne sont en opposition non plus avec cet argument. Les monnaies aux revers VICTORIA PARTHICA qui se rencontrent tant parmi les frappes de Viminacianum (6e émission) que parmi celles de Colonia Agrippina (4e émission) célèbrent en même temps, vers la fin de 257 ou au début de 258 la grande victoire de Valérien remporté en 257. Les deux ateliers frappaient donc pour un certain temps des monnaies parallèlement ce qui exclue l'éventualité d'un transfert de la Monnaie de Viminacianum à Colonia Agrippina et ne laisse à supposer que l'atelier à Coeln avait dû être établi avec un office et des monnayeurs venus de la région danubienne. L'arrêt du monnayage à Viminacianum devait s'accomplir pendant l'été de 258 après la mort de Valérien iun., motivé par les changements survenus dans la situation intérieure, plutôt avant qu'après la révolte d'Ingenuus.[31] A la lumière de cette chronologie il paraît moins certain que Gallien eût joint la Monnaie à celle déjà en activité à Colonia Agrippina mais il semble plutôt établi qu'il l'avait créer à Mediolan dont l'atelier de monnayage a commencé l'émission des pièces peu après, vers la fin de 258 ou au début de 259, de toute façon au début de l'été de 259 avant que Valérien fût tombé prisonnier

T. A. Horváth : Les fluctuations de la valeur du thaler en Hongrie depuis 1542 à 1700

En s'appuyant sur une riche documentation puisée dans les archives l'auteur donne, d'année en année, les valeurs correspondantes des thalers circulant en Hongrie, en les exprimant d'abord en deniers, puis en kreuzer, mais occasionnellement, lorsque les données des sources le permettaient en d'autres monnaies également.

L. Huszár : Le monnayage de Giskra

Vers le milieu du XVe siècle le monnayage en Hongrie s'opérait pendant quelque temps parallèlement au nom des souverains régnant légalement d'une part et d'autre part au nom de Ladislas V qui, s'il avait été couronné dans sa première enfance, en fait n'a monté sur le trône que beaucoup plus tard. En effet, après la mort du roi Albert survenu le 27 X 1439, la reine Élisabeth désireuse d'assurer la trône à son fils Ladislas (Posthume) né le 22 II 1440, le fit couronner le 15 mai de la même année. Par contre le roi de Pologne Wladislaw I avait été élu roi de Hongrie par les États et il monta sur le trône au mois de juin de l'an 1440. Après la mort de Wladislaw I tombé dans la bataille de Varna le 10 X 1440, vint l'époque dite l'«Interrègne» avec sept capitaines suprêmes assumant les charges des affaires d'État jusqu'au juin de l'an 1446. C'était alors que János Hunyadi fut élu gouverneur par les États. Celui-ci abdiqua en janvier 1453 et Ladislas V vint de fait au pouvoir. L'époque pendant laquelle la Hongrie avait deux souverains se situe entre le 22 II 1440 et le janvier de 1453 était l'époque du monnayage parallèle dans le pays.

Aux temps des luttes pour le trône la reine Elisabeth était soutenue principalement par János Brandeis Giskra, originaire de Bohème, qu'elle nomma le 1 VIII 1440 suprême capitaine de Kassa et des villes minières. Giskra s'établit en Hongrie septentrionale vers la fin de 1440 et c'est de ce temps-là qu'il mit sous sa coupe la frappe de monnaies au nom de Ladislas V dans les deux ateliers de monnayage de la Haute-Hongrie, Kassa et Körmöcbánya. L'étude donne une biographie sommaire de Giskra dont il ressort que celui-ci a dirigé la frappe de monnaies depuis la fin de l'an 1440 jusqu'à 1452; l'étude publie aussi les données de sources survenues et qui éclairent les rapports ayant existés entre Giskra et la monnayage. C'est donc dans ce sens qu'on peut parler du monnayage de Giskra encore que les monnaies frappées fussent naturellement des frappes royales, portant le nom du roi Ladislas V. Il ne s'agit donc certes pas d'un droit de monnayage autonome de Giskra. En puisant dans les sources écrites et en mettant au profit des données de trouvailles, d'analogies et avant tout les lettres des ateliers de monnaie l'auteur publie dans la seconde partie de l'étude les frappes de la période de 1442—1453 battues au nom de Ladislas V, en ètablissant leur chronologie probable (Tableau 1.). L'auteur prend pour base sûre dans ses recherches les lettres indiquant l'atelier de monnaies (K pour Körmöcbánya et C pour Kassa), et les sigles des comtes caméraux responsables. Les premières monnaies au nom de Ladislas V sont les deniers C.201A-B, qui cependant ont été battues dans la première moitié de 1440 déjà, conséquemment Giskra ne puvait encore avoir rapport à la frappe de celles-ci. Les premières monnaies frappées après l'entrée en fonction de Giskra sont celles C.198—199, C.200 et C.197, des deniers qui par leur type présentent des analogies au denier C.149 de Wladislaw I. Ils devaient être frappés dans les années de 1440—1441. Viennent ensuite le denier C.177 et l'obule C.178, présentant les analogies aux effigies des deniers C.147—C.148 de Wladislaw I et dont la date de frappe peut être mise à la période de 1441—1443. Finalement les deniers C.193, C.194A-C présentent également des analogies aux monnaies C.141—C.143 de Wladislaw I. Par l'analogie des effigies on peut donc démontrer un parallélisme dans le monnayage des monnaies de Wladislaw I et de Giskra. Pendant les années de 1445—1446, donc sous l'interrègne, une monnaie unie fut frappée dans le pays entier (le denier C.152 et l'obule C.153). Giskra fit frapper des pièces munies des lettres de Körmöc et de Kassa de ces monnaies. Au temps de la régence de János Hunyadi aussi le monnayage s'opérait d'abord parallèlement à effigies analogues. Il existe donc une analogie quant à leurs effigies entre le denier de Giskra C.181 et celui C.156 de Hunyadi d'une part et entre el denier C.183 de Giskra et le denier C.157 de Hunyadi d'autre part. Or la situation changea en 1457 et Giskra fit battre des monnaies dont l'effigie devait être identique à celles des pièces d'or. Ces monnaies sont les deniers C.190A-B, C.187—189 et C.195—196, dont la date de frappe peut être située aux années de 1451—1452. Enfin la dernière pièce frappée au nom de Ladislas V avant son accession au trône fut le denier C.165, lequel est analogue au type du denier C.166 de János Hunyadi. Il s'ensuit du décret de Giskra de 1451 par lequel il a ordonné la frappe des monnaies d'argent aux effigies à l'imitation des pièces d'or que pendant son office l'atelier à Körmöcbánya frappait aussi des monnaies d'or. Ces monnaies seraient les variantes des Florins d'or C.170—171 et C.176 aux lettres K-P et K-P. Tout de même la frappe de ces monnaies d'or n'a pas été d'envergure.

J. Winkler : Die Münzsammlung von Kemény József und seine numismatischen Studien

Die Münzsammlung von Kemény József ist in der Fachliteratur vor allem durch ihr von Neigebaur veröffentlichtes Verzeichnis bekannt.

Der XXIV. Miscellanea-Band der Keményschen Handschriften (jetzt im Archiv der Akademie der Rumänischen Volksrepublik, Zweigstelle Cluj) enthält die Beschreibung eines Teiles der Sammlung mit zahlreichen Bemerkungen über verschiedene Münztypen und über einige numismatische Probleme.

Obwohl Keménys Sammlung nicht mehr besteht, können wir, auf Grund seiner Handschriften und der Liste von Neigebaur feststellen, daß die Sammlung für Dazien keine unbekannten Münztypen enthält; jedoch läßt sich nach dem hauteigen Stand der Forschung unmöglich annehmen, daß er in der kurzen Zeitspanne von sechs bis sieben Jahren, wie er selbst erwähnt, aus Potaissa und Umgebung cca 1000 Münzen gesammelt habe. Die Sammlung enthält gewiss auch Münzen aus anderen Teilen Transsylvaniens. Im übrigen ist es merkwürdig, daß Kemény im Jahre 1852 schreibt, er habe 4000 antike, in Potaissa und Umgebung gefundene Münzen in seinem Besitze gehabt, während im Jahre 1847 seine Sammlung nur ungefähr 1000 Stück umfaßte.

Aus den Handschriften und Büchern der Bibliothek Keménys ist ersichtlich, daß er einen Teil der Bücher und Münzkataloge aus dem Nachlaß von Szathmári Pap Mihály erstanden habe,

was die Vermutung nahelegt, er habe auch die Münzsammlung Szatmáris gekauft und deswegen seine Sammlung auf cca 4000 Münzen geschätzt, oder vielmehr überschätzt.

Die Beschreibung der Münzen gibt Kemény in lateinischer Sprache, die Bemerkungen dazu in lateinischer (S. 18), deutscher (S. 20) oder ungarischer Sprache (S. 20, 23). Wir kennen auch den Titel einer Studie über mittelalterliche Münzen von ihm (Anm. 7), die aber nicht erhalten ist.

Kemény Ansichten sind heute vielfach veraltet, aber für seine Zeit war er in der historisch-numismatischen Literatur gut bewandert. Er versuchte, die Methoden von Ekhel den örtlichen historischen Gegebenheiten anzupassen.

Obwohl er bei der Zusammenstellung seiner Sammlung nicht genügend kritisch vorging und er, nach deren Verlust geneigt war, ihren tatsächlichen Umfang zu übertreiben, kann ihm das Verdienst nicht abgesprochen werden, die Münzfunde in Siebenbürgen verfolgt zu haben und in seinem in Kurz'Magazin I veröffentlichten Artikel Richtlinien für die Veröffentlichung von Münzen festgelegt zu haben. Dieser Artikel und die obenerwähnten Handschriften weisen ihm, neben Szatmári, die Stellung eines Vorläufers der Münzforschung in Siebenbürgen zu.

J. Garam : Les médailles hongroises sportives dans la seconde moitié du XIXe siècle

Dans la seconde moitié du siècle passé les clubs du sport nautique offrirent aux personnes sortant victorieux des compétitions sportives des prix d'honneur et les associations de gymnastique leur donnèrent des couronnes. Ce n'est que le Club Athlétique Hongrois («MAC») le premier club d'athlétisme en Hongrie qui dès 1875 faisait présent aux gagnants des médailles. Avec la fin du siècle ce mode de rémunération a été adopté successivement dans chacune des branches sportives.

A l'effigie de la médaille les armoiries, le monogramme ou l'image de l'emblême de l'association figuraient d'abord et une couronne au revers. Ces effigies à simple dessin furent d'abord conçues en général par des amateurs et ce n'était que plus tard que des représentations figurées ont été dessinées et gravées par des graveurs et des médailleurs. Mention doit être faite des dessinateurs de médailles sportives: Károly Gerl, Ede Mayer et Joseph Reisner, graveurs à l'atelier de monnaie de Körmöcbánya, du graveur de Pozsony Ede Adler, des médailleurs Károly Exner, Ferenc Szárnovszky, Gyula Bezerédy, Joseph Dankó et Fülöp Ö. Beck.

Des artistes graphiques, eux-aussi, s'appliquaient à dessiner des médailles sportives, parmi eux relevons p. ex. le nom de Tivadar Dörre et Gustave Morelli, cependant la plupart des médailles sportives ont été faites par des graveurs dont l'identité est restée inconnue.

Les médailles furent commandées par le ministère des cultes, par certaines villes à l'occasion des concours scolaires, par le journal sportiv, par les associations organisatrices de concours, mais principalement par les associations sportives pour la distribution de prix des concours organisés par elles. Les commandes furent passées aux maisons de médaille ou commerçantes en médailles. Les plus connues en étaient les maisons de Scheidt et de Morzsányi. Nombre de médailles furent commandées aussi aux commerçants de médailles viennois.

Pour la plupart les grandes associations rémunéraient les personnes gagnant leurs concours de leurs propres médailles, mais celles-ci, tout comme les médailles commandées par les villes et les écoles n'étaient que rarement d'une exécution artistique. Les associations plus petites achetaient aux commerçants de médailles les médailles toutes faites et les firent graver. Il est difficile d'établir la date de la fabrication d'une médaille sportive, car le millésime y gravé n'indique que l'année de la fondation de l'association et non celle de la frappe du premier exemplaire de la médaille en question. Les médailles de circonstance font exception à cette règle en ce que le millésime indiqué est aussi la date de la fabrication. Pour ce qui est des autres médailles, les millésimes y gravés ainsi que des données des livres spéciaux, des journaux sportifs ou des publications de concours fournissent les informations à l'aide desquelles la date de l'exécution de la médaille en question peut être établie.

Gy. Sóos : L'art de médaille de Walter Madarassy

Dans le cercle des amateurs de l'art le nom de Walter Madarassy commença à être connu dès la fin des années de 1920, lorsqu'il poursuivait encore ses études à l'École des Arts Décoratifs dans la classe de Joseph Reményi, l'éminente personnalité de l'art de la médaille hongroise. Pendant les années qui s'étaient écoulées depuis, le disciple s'est rangé au côte du maître. Les pièces les plus remarquables de son art se trouvent parmi les médailles bien qu'en même temps il ait pu remporter des succès aussi dans le domaine de la sculpture monumentale essentiellement décorative. Dans le domaine de la numismatique il sut créer un vaste domaine des sujets. Parmi ces représentations sur médailles au nombre de plusieurs centaines figurent des écrivains,

MTA Könyvtára

des poêtes, des artistes, des historiens d'art, des personnes illustres, des chefs d'armées, des politiciens, des évènements historiques, des médecins, des sportifs, des philatélistes ainsi que des sujets appartenant au domaine de la religion et de la mythologie. Par la composition et l'exécution ses médailles se ranget dans trois groupes différant nettement les uns des autres. Au début de sa carrière artistique il modelait ses premières médailles sous l'influence de son maître Joseph Reményi, dans le genre antique aux champs réguliers ronds ou carrés rappelant la médaille de la Renaissance d'un fini et d'une précision détaillés. La grande période de son activité artistique se déploya vers le milieu des années de 1930, pendant son séjour au Collège Hongrois de Rome. Conformément à la conception artistique de l'époque, des traits plus modernes s'observent sur ses médailles. Une certaine fermeté de composition, de la monumentalité s'annoncent. Il s'exprime plutôt en formes concentrées laissant à côté l'esprit de détail. Sur l'avers l'effigie se bombe presqu'en demi-bosse et remplit le champ vigoureusement. Les lettres elles-aussi sont plutôt ébauchées et plastiques. Tout récemment, dès le début des années de 1950 son art vient d'accuser de nouveau un changement. Subissant l'influence de la médaille contemporaine à la mode il place ses oeuvres dans des champs étroits et plats, à peine saillant, non modelées mais taillées en épargne. Walter Madarassy est l'un des représentants les plus féconds de la médaille hongroise. Ses oeuvres exécutées jusqu'à présent lui réservent une place distinguée dans l'histoire de la médaille hongroise. Ses ouvrages se rencontrent un peu partout, dans les musées hongrois et étrangers de même que dans les collections privées. La Galerie Nationale Hongroise conserve 89 pièces de ses médailles. En 1960, en reconnaissance de son activité artistique il s'est vu décerner le prix Munkácsy, IIe classe. En 1937 il avait déjà obtenu la médaille d'or des arts décoratifs hongrois. Ses oeuvres ne sont pas devenues monotones, il ne s'est pas arrêté dans son développement, mais a créé ses médailles en aspirant toujours à être de son époque et il continue à les créer dans cet esprit.

T. A. Horváth : Contrat de bail de l'atelier de monnaie de Munkács (1624)

Jusqu'à présent les preuves du monnayage à Munkács au temps de Gabriel Bethlen se limitèrent aux groschen y frappés portant les lettres M-M et la date de 1624 d'une part et d'autre part aux données de sources sporadiques. Cette fois, publication est faite du contrat de bail de l'atelier de monnaies à Munkács du fonds de l'Archive Nationale, ce qui fournit tous les renseignements mettant en lumière l'origine de cet atelier monétaire typiquement saisonnier établi à l'époque de l'avilissement de la monnaie.

K. Szabó : Monnaies et leurs valeurs figurant dans les actes du conseil municipal de Kecskemét

L'auteur publie de l'époque entre 1690 et 1763 des données sporadiques sur la circulation monétaire contemporaine, données importantes pour la connaissance plus exacte des rapports de valeurs monétaires de l'époque.

E. Csatkai : Une vente aux enchères de monnaies anciennes à Kolozsvár

L'auteur publie une annonce du numéro 48 des «Hazai és Külföldi Tudósítások» (informations du pays et de l'étranger) de l'année 1819, tome II, laquelle annonce la vente aux enchères des monnaies d'or troubées dans la cour du collège calviniste de Kolozsvár. Cette vente devait commencer le 20 janvier 1820. Il est fait mention de cette vente aussi dans le Magyar Kurir (courrier hongrois) notamment dans son numéro du 5 novembre 1819, où même une liste détaillée des pièces de la trouvaille est donnée. Il en ressort, qu'il s'agissait de ducats survenus du XVIe siècle et cette communication offre à la fois des renseignements sur la composition de la trouvaille.

M. Kupa : Les bons de monnaie de la ville de Mád de l'an 1849

Parmi les bons de monnai émis en raison de la pénurie de la menue monnaie, on ne connaissait jusqu'à présent que le billet de 2 kreuzer de Mád. Récemment il devint évident de l'acte de la séance ordinaire du conseil municipal de Mád, que par décision de l'assemblé générale la ville avait ordonné non seulement l'émission des bons de monnaie de 2 kreuzer d'argent mais aussi de ceux de 6 kreuzer. Communication est faite du texte intégral de la résolution portée au procès verbal. Cependant le bon de 6 kreuzer de Mád n'était pas encore retrouvé.

Trouvailles de monnaies

Littérature

Compte rendu de l'actvité de la Section Numismatique de la Société Hongroise d'Archéologie, d'Histoire des Beaux-Arts et de Numismatique

Résumés

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója Műszaki szerkesztő: Vidosa László
A kézirat nyomdába érkezett: 1963. X. 2. Példányszám: 1000 – Terjedelem: 14,2 (A/5 ív + 6 old. melléklet

63.57804 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

12
15
16
30
32
33
39
41
42
48
49
51
53
56
57
58
59
61
63
65

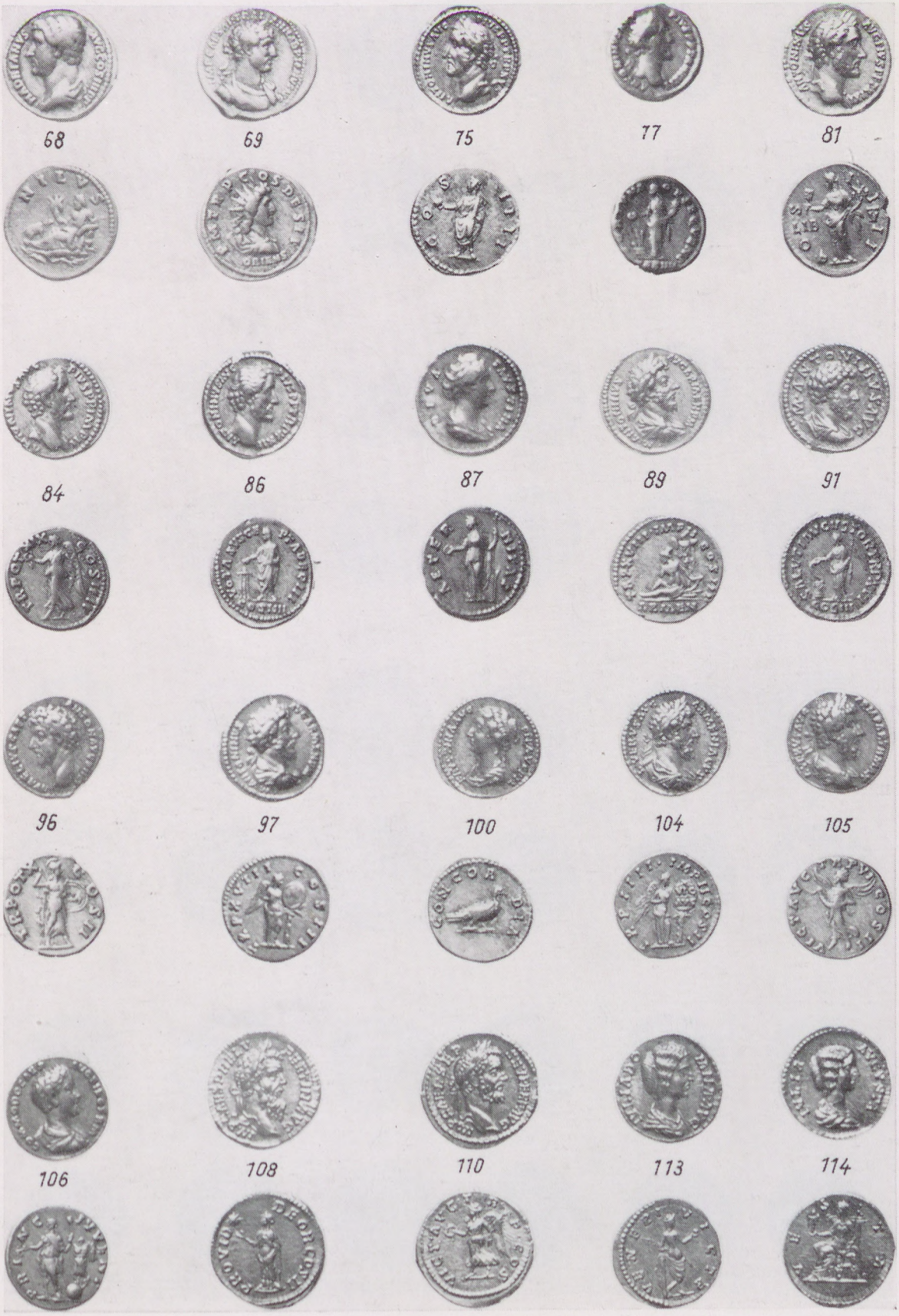
68
69
75
77
81
84
86
87
89
91
96
97
100
104
105
106
108
110
113
114

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24

1

2

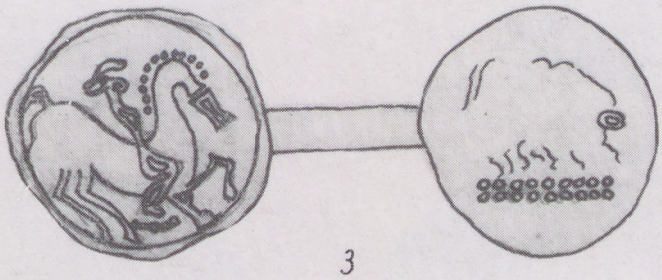

3

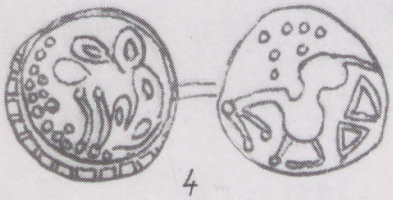

4

5

6

7

78

78

70

171

63

74

233

294

296

296

292

291

MAGYAR

TAGTÁRSAINK FIGYELMÉBE!

A szakosztálytól megrendelhetők a még kapható régebbi következő kiadványok:

Dessewffy Miklós barbár pénzei című mű I., II. és IV. füzete (a III. füzet táblái hiányosan), ára tagoknak 20 Ft, nem tagoknak 40 Ft.

Numizmatikai Közlöny régi évfolyamai közül a XVII. 3—4. füzet 2 Ft., a XXXII—XXXIII., XXXIV—XXXV., XXXVI—XXXVII., XXXVIII—XXXIX., XL., XLI., XLII, XLVIII—XLIX., L—LI., LII—LIII., LIV—LV., LVI—LVII., LVIII—LIX. és LX—LXI. évfolyamok ára füzetenként 10 Ft., nem tagok ezen árak kétszeresét fizetik.

Az Érem időszaki kiadványunk még kapható következő számai: XI. (1. sz.), XII. (2—4. sz.), XIII. (5—7. sz.), XIV. (8—10. sz.), XV. (11—13. sz.), XVI. (14—15. sz.), XVII. (16—17. sz. 18 sz. kifogyott), XVIII. (19—22. sz), és XIX. (23—24. sz. kifogyva), 25. sz. füzetenként 4 Ft áron.

Huszár, L. : Attila dans la Numismatique. Moneta Prisca sorozat. 1. füzete, francia nyelven (1947), 6 képes táblával. Ára tagok részére 5 Ft, nem tagok részére 10 Ft.

Ambrus Béla : Magyarország papírpénzei című füzet (1949). A Magyarországon forgott állami papírpénzkibocsátások összeállítása. Ára 5 Ft.

Unger Emil : Magyar Éremhatározó. Középkor (1000—1526) I—II. füzét, Újkor (1526—1958) I—IV. füzet, Erdély (1540—1780) I—II. füzet és Vegyes füzet, füzetenként 10 Ft áron.

Kupa Mihály és Ambrus Béla : Magyarország papírpénzei I. A volt Osztrák—Magyar Monarchia papírpénzei (1703—1918). Budapest, 1963., ára 10 Ft.

Éremcsereközvetítések katalógusai : Az eddigi XLVII. közvetítés katalógusaiból még kapható füzetek. Ára füzetenként 2 Ft.

A fenti árakhoz postai küldés esetén még portóköltség járul. A megrendeléseket kérjük a szakosztály címére küldeni és a vonatkozó pénzküldeményeket az 51.010—VIII. sz. csekkszámlára befizetni.